

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ 1' 15-30
ΙΟΥΝΙΟΥ 1910

Ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ (ΤΡΑΓΩΔΙΑ)

Αφιερωμένο στον Ίδα

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ — ΣΜΑΡΑΓΓΑ — ΑΡΧΟΝΤΑΣ
ΜΑΝΑ — ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ

Χορός Θεριστάδων: Άνδρες και γυναίκες.

Χορός Μαστόρων: Γύφτοι και γυφτιπούλες

Κάμπος. Πλάτης περνά ο ποταμός και χάνεται στα βάθη της σπηλής. Πέρα, μακριά, ανταρμένες οι κορφές των βουνών. Το γιοφύρι κατάστρο λαμποκοπά μέσα στον απομυσημεριάτικον ήλιο.

Οι μαστόροι στη ρίζα του γιοφυριού χορεύουν και γλεντούνε, γυφτισσες φαίνονται ανάμεσά τους να παίρνουνε τέφι και καστανιέτες κ' ύψωνοντας τὰ μπράτσα τους τὰ γυμιά, νά δίνουν τὸ ρυθμό. Μιά μουσική-τζιγγάνα, άγρια κι αντάρτισσα, άκούεται πριν ν' άνοιξει ή σπηή κ' εξακολουθεί, φόντο ήχινο, σέ δια-τά λόγια που λέγονται, ώστόσο ο Πρωτομάστορας φύγει από τούς μαστόρους του και τρέξει στη Σμαράγδα.

Άμα άνοιξει ή σπηή, μόνο ή μουσική γροικιέται και θωρείς, στο βάθος, τούς μαστόρους μόνο που χορεύουν κι ανάμεσά τους, τόν Πρωτομάστορα.

Ύστερ' από λίγη ώρα, φαίνονται οι θεριστάδες νά διαβαίνουν τὸ γιοφύρι, σιγό-σιγά και περίτρομα, κι ώς πατήσουνε τὴν άκροποταμιά, τρέχουνε γρήγορα, σά νά γλυτώσανε από κανένα χαμό. Και γεμίζουνε τὴ σπηή, ήλιοκαμένοι και εξαγριεμένοι ένας φόβος κ' ένας θυμός τούς συνταράζει όλους πηγαίνουν κ' έρχονται, σάν πουλιά τρομαγμένα από κανένα γεράκι που στέκεται άποπάνω τους.

Μιλοῦν βαρεία κ' υπόκοφα και σαστισμένα. Και πίσω, φόντο, ή άγρια τζιγγάνι μουσική.

I

ΧΟΡΟΣ ΘΕΡΙΣΤΑΔΩΝ

— Σίδερο τὸ γιοφύρι! Σίδερο τὸ γιοφύρι!
— Είδες; Είδες; Γερό και δυνατό, σά βράχος! Όλοι περνούσαμε άποπάνω του, κι αυτό δέ σάλευε!
— Πόσο περήφανο και κατάστρο λαμποκοπά μέσα στον ήλιο!
— Κύταξε, με πόση δίψα και με πόση λαχτάρα μπήχνει τις ρίζες του στον ποταμό!

— Λές κ' είναι πράμα ζωντανό!
— Λές κ' είναι πράμα διασπασμένο!
ΕΝΑΣ ΓΕΡΟΣ ΘΕΡΙΣΤΗΣ — Ά! θ' άρχίσει πάλι ν' ανατριχιάζει και νά τρέμει και νά σειέται συθέμελο και τὴ νύχτα θά γκρεμιστεί πάλι, σωρός από πέτρες και ξύλα κι άσβέστες!
— Χαχαχά! Σάν τὴ γριά θά σωρειαστεί και θά ξεκοκκαλιάσει.

[Γελούνε μερικοί ένα γέλιο μοχθηρό κι άσχημο]

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΧΛΩΜΗ — Πώς γελάτε, Θεέ μου! Πώς γελάτε και δέ φοβάστε σεις! Έγώ φοβοῦμαι!

ΜΙΑ ΑΛΛΗ — Μὴ μελετάτε τὸ κακό, γιατί θά μᾶς ξανάρθει. Νά, τὰ σύννεφα πάλι από τις κορφές δομοῖν ανταρμένα κ' έρχονται.

[Περίτρομες οι γυναίκες κυτάζουνε τὰ σύννεφα κι άκούνε τὴ βοή τους]. — Έρχονται!

— Παρθένα Μεγαλοδύναμη και σώσε μας!

Ο ΓΕΡΟΣ — Τρεῖς φορές ώς τώρα τὴ βραδείά που τελείωνε τὸ γιοφύρι και στήναν, σάν και τώρα, χορούς και γλέντια οι γύφτοι, ο ποταμός ξεμανιασμένος φούσκωνε κ' έπνιγε τὸ χωριό μας! Που εῖτανε τότε ή Παρθένα σου, ή Μεγαλοδύναμη, νά μᾶς σώσει;

— Ω! Σώπα! σώπα! Μὴν άναστοραῖσαι τις φοιχτές - φοιχτές έκείνες νύχτες!

Η ΧΛΩΜΗ ΓΥΝΑΙΚΑ — Τὰ γόνάτα μου άκόμα τρέμουνε! Άχ! τί νύχτα εῖταν εκείνη του τρίτου του γκρεμού! Στο σπίτι μου καθόμουνα και βύζαινα τὸ παιδί μου και ξάφνου άκούω άπόξω από τὸ κατώφλι βοῦσου! νά μονγγκιζούν τὰ νερά και ν' ανεβαίνουν. Όλο τὸ σπίτι σάλευε, σά δειτρονλάκι τρυφερό, που χέρια δυνατά θένε νά ξεριζώσουν! Πεινούμαι εὐτὺς δῶ, με τὸ παιδάκι μου στον κόρφο και παίρνω τὰ βοννά και τρέχω, και τὰ νερά τρέχουνε κι αὐτὰ ξοπίσω μου, κ' έλαιγα και γελοῦσα σάν τρελή, κι από

τρίγα να πνίξω τὸ παιδί μου, ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ σφίξιμο!

— Σώπα! Σώπα! Μὲ κάνουνε καὶ φοβοῦμαι!
[Ἔρχεται λαχανιασμένος καὶ χλωμὸς ἓνας χωρικός]

— Ἄ! νὰ ὁ Δημήτρης νὰ μᾶς πεῖ, τί τοῦ-
πενε ἡ Μάνα!

— Μίλει! Καινούργιες συμφορὲς τὰ μάτια
σου μᾶς λένε!

— Τί προφητεύει πάλι ἡ Μάνα! Τί προφη-
τεύει πάλι!;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ — Ἀφανισμούς καὶ σύγλυσες!
Κάθεται στὴν ἀκροποταμιὰ καὶ δέρνεται καὶ
κλαίει καὶ καταριέται ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς καρδιάς
τῆς τὸν Αἴτιο. [Πέφτει κάτω, βαρεῖα θλιμένος καὶ
σκόφτει].

Ο ΧΟΡΟΣ [ἐντρομος ὅλος]. — Ὦωω!

ΜΙΑ ΚΟΠΕΛΑ [ἔξω φρενῶν χυμὰ νὰ φύγει]. — Θὰ
δώσω τῶν ἀματιῶν μου καὶ θὰ φύγω!

Ο ΓΕΡΟΣ [τὴ σταματᾷ]. — Ποῦ θὰ πᾶς; Ποῦ θὰ
πᾶς; Ὁ Χάρος δὲν εἶναι κανένας μαραζάρης καὶ
κουτσός, εἶναι λεβέντης καὶ εἶναι καβαλλάρης,
κι ὁ μαῦρος του ἀνεμοκλωποδῆς εἶναι, κι ὅσο
κι ἂν τρέχεις νὰ σωθεῖς, σὲ φτάνει καὶ σ' ἀδράχνει.
— Ὦωω!

— Παρθένα Μεγαλοδύναμη, ἄπλωσε ἅπανω
ἀπὸ τὰ κεφάλια μας τὸ χέρι σου καὶ καλοσκέ-
πασέ μας.

Ο ΓΕΡΟΣ — Τί φωνάζετε; Τί φωνάζετε; Τρεῖς
φορὲς ὡς τώρα οἱ προφητεῖες τῆς Μάνας ἀλή-
θειες ξαστερώσανε! Καὶ τώρα πάλι, πρὶν νὰ βρα-
δύσει, θὰ φουσκώσει ὁ ποταμὸς καὶ θὰ σπᾶσει
τοὺς φράγτες καὶ θὰ ρήξει κάτω τὸ χαλινάρι
αὐτὸ τῆς σιλαβιάς πού ὁ Ἄρχοντας τόσον καιρὸ,
πεισμώνεται νὰ τοῦ βάλει καὶ θὰ πνίξει τὰ παι-
διά μας καὶ τὰ πρόβατά μας καὶ θὰ σαπίσει τὰ
σπαρτά.

— Ὦ! μὴν τὸ λές! Ὦ! μὴν τὸ λές! Φο-
βοῦμαι!

[Ὁμοῖονε μέσα στὴ σκηνὴ τρέμοντας, ξεφρενιασμέ-
νες ἀπὸ τὸ φόβο τους]

ΤΡΕΙΣ ΚΟΠΕΛΕΣ — [Κ' οἱ τρεῖς κρατοῦνε τὴν καρ-
διά τους ἐντρομες καὶ σιγολένε]. Θεέ μου! Θεέ μου!

ΟΔΟΙ [τις περιτυκλώνουν]. — Τί τρέχει; Τί πά-
θατε; Ποιὸς σᾶς κυνηγᾷ;

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΠΕΛΕΣ — Ἐκεῖνος! Ἐκεῖνος!

— Ποιὸς Ἐκεῖνος;! Ποιὸς; [Ἄξαφνα ἐννοοῦν
κι ἀποτραβιόνται ἐντρομα]. Ὦωω!

ΟΙ ΤΡΕΙΣ — Ὁ γέρο Ποταμὸς!

Η ΠΡΩΤΗ — Ἀκούτε τον πῶς φοβερίζει καὶ
βρονᾷ.

— Ναί, ναί... Θεοῦ σὰ νᾶναι καὶ πιάστηκε
καὶ μουγγρίζει.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ — Τώρα πού περνούσαμε, σκό-
ψαμε ἀπὸ τὸ γιοφύρι νὰ τόνε δώμε...

Η ΤΡΙΤΗ — Θεέ μου! Ἀκόμα τρέμουνε τὰ
φύλλα τῆς καρδιάς μου!

Η ΠΡΩΤΗ — Φουσκῶνε ξαγριεμένος καὶ πᾶ-
λευε μὲ τὸ γιοφύρι καὶ τοῦ δάγκωνε λυσσασμέ-
νος τὰ πελέκια κι ἀφρίζε κι ἀγκομαχοῦσε...

Η ΔΕΥΤΕΡΗ — Κι ὡς νὰ μᾶζε δεῖ ἀποπάνω
του, ἀναστέναξε βαθεῖα καὶ λυπητερά, σὰ βόδι
πού σφάζουνε.

— Ὦωω!

Η ΠΡΩΤΗ — Κ' οἱ γύφτοι γελοῦσανε. Καὶ δι-
πλα τους ἡ Μάνα δέρνεται καὶ κλαίει καὶ κατα-
ριέται τὸν Αἴτιο!

Ο ΓΕΡΟΣ [κουεῖ θλιβερά τὸ κεφάλι του καὶ λέει:]

— Εἶμαι γέρος ἐγώ, κ' εἶδανε πολλὰ τὰ μά-
τια μου! Ἄ! αἶμα θέλει ὁ ποταμὸς νὰ γαληνέψει
καὶ νὰ μᾶς λυπηθεῖ!

— Αἶμα;! [Ὅλοι ἀνατριχιάζουν ἀπὸ τὸν τρόμο].

— Ο ΓΕΡΟΣ — Πεινᾷ! Δὲν τὸν ἀκούτε πῶς
μουγγρίζει σὰ λιμασμένο θεοῦ;! Κορμί ἀνθρώ-
που μᾶς ζητᾷ, δὲν τὸν ἀκούτε!;

[Ὅλοι περιφορῶν ἀφουγκράζονται. Γροικιέται πέρα
τὸ χόχλασμα κ' ἡ μάνητα τοῦ ποταμοῦ. Καὶ πὶο σιμὰ
ἢ μουσικὴ ἢ τζιγγάνα κ' οἱ καστανιέτες κ' οἱ χοροί. Οἱ
γυναῖκες περιφορῶν τρέχουν ἀπ' ἐδῶ, τρέχουν ἀπ' ἐκεῖ
κι ἀπλώνουνε τὰ χέρια τους καὶ ξεφωνίζουσι:]

— Ποῦ νὰ φύγω; Τί θὰ γενῶ; Βοήθεια!

— Σὲ τίνος ἀγίου πόδια νὰ ρίξω τὴν ψυχὴ μου;

— Τίνος λαμπάδα ἀκριβῆ, τίνος νὰ πρωτο-
τάξω!;

— Φοβοῦμαι! Παρθένα, βοήθησέ μας!

— Μάνα! Μάνα! γιατί δὲ μᾶς λυπᾶσαι;

Ο ΓΕΡΟΣ [μαζεύει γύρω του τοὺς ἀντρες καὶ τοὺς
μειεῖ ὑπόκοφα].

— Ἀκούσετε! Ἐλάτε κοντά... Πιὸ κοντά!
[Στις γυναῖκες] Σταθεῖτε σεῖς ἀποκεῖ!...

Χωρίζονται τότε τὰ πρόσωπα σὲ δύο χορούς:

ΑΝΔΡῶΝ καὶ ΓΥΝΑΙΚῶΝ

Ο ΓΕΡΟΣ [στὸ Χορὸ τῶν Ἄντρων. Μειεῖ μουγγὰ
καὶ λαχανιασμένα ἀπὸ τὴν πολλὴ τὴν ἀγανάκτηση].

— Ἀκούσετε! Τώρα θάρθει ὁ Ἄρχοντας
ν' ἀνταμείψει τὸν Πρωτομάστορα, γιατί στερέωσε
τὸ γιοφύρι. Κι αἶμα φύγει, τὴ νύχτα, παραμο-
νεύομε ἐμεῖς... [φρικίαση τοῦ Χοροῦ]. Ἄ! Μὰ δὲν
τὸ νοιώσατε λοιπὸν ἀκόμα πῶς τὸν Πρωτομά-
στορα ζητᾷ σφαχτάρι ὁ ποταμὸς;

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ., [προσπαθεῖ ν' ἀκούσει μισομαντεύει].
Φοβοῦμαι! Φοβοῦμαι!

ΧΟΡΟΣ ΑΝΔΡ., [μιλοῦν ὑπόκοφα]. — Ναί, ναί!
Μαύρη ὥρα πού τὸ πόδι του πάτησε στὸ χω-
ριό μας!

— Κανένας δὲ θὰ μᾶς δεῖ! Κανένας!

— Θᾶναι νύχτα... στὴν ἀκροποταμιὰ... μέσα
στις ἀλυγαριές... Μήτε τὸ φεγγάρι δὲ θὰ δεῖ,
μήτε τὸ φεγγάρι, τὰ ἔργα τὰ φρυχτά...

— Θὰ τοῦ κρεμάσομε ὕστερα μιὰ πέτρα
στὸ λαιμό...

— Καὶ θὰ τόνε ρήξομε κομματι κορέας στὸ
στόμα τοῦ γέρο-ποταμοῦ, πού πεινᾷ καὶ μουγ-
γρίζει.

— Ἄχ, νᾶτανε νὰ χόρταινε μὲ τὸ κορμί του
καὶ νὰ σπλαχνιστεῖ ἐμᾶς καὶ τὰ παιδιά μας!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. [Υποπτέουν τί συνωμοτοῦνε. Ἐντρο-
μες ἀπλώνουν τὰ χέρια ἀπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους,
σὰ νὰ θέλουν νὰ διώξουν κάποιον. Κοράκια κοπάδια
περνοῦν τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἀπάνω ἀπὸ τὸ γιοφύρι καὶ
κράζουν. Ὁ Χορὸς ἀποτραβιέται περίτρομος].

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Ἄκου! Ἄκου, κοράκια! Ὦωω!

— Πῶς τρέχουνε! Πῶς βιάζονται!

— Σὰ νὰ μυριστήκανε κανένα νεκρὸ.

— Εἶναι τὰ χελιδόνια τῆς Μοῖρας. Εἶναι τὰ
χαροπούλια!

— Αὐτὰ πᾶνε μπροστὰ καὶ πίσω τους ἔρχε-
ται πάντα ἡ Μοῖρα — ἡ Μοῖρα ἢ Μαυροφόρα!

[Ἔρχεται πασιχαρὸς ἓνας νέος ὁμορφος, χλωμὸς, —
ὁ Τραγουδιστής, καὶ κρατεῖ τὴ φλογέρα πού ἔπαιξε
στὸ θερισμό. Τὰ μάτια του λάμπουν ἀπὸ μιαν ἐκστα-
τικὴ χαρὰ].

ΜΙΑ ΓΥΝ. — Νά, ὁ Τραγουδιστής! Νά ὁ Τρα-
γουδιστής! Θᾶδε πάλι τὴ Σμαράγδα καὶ θαμ-
πώθηκε!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. [μὴ μπορώντας νὰ κρατήσει τὴ χαρὰ του].
— Ἔρχεται! Ἔρχεται!

ΧΟΡΟΣ — Ποιὸς ἔρχεται; Ποιὸς;

Ο ΓΕΡΟΣ — Ὁ Ἄρχοντας! Ἐλάτε νὰ κάνομε
πῶς χορεύομε νὰ μὴ μᾶζε μαλάνει!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Ἡ Σμαράγδα! Ἡ Σμαράγδα!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. [ξεσοῦνε μὲ κέϊσμα καὶ φθόνο]. —
Ἄ! ἡ κόρη τοῦ Ἄρχοντά μας! ἡ Πριγκιπέσσα!

— Τὴν εἶδες πάλι καὶ μέθυσες!

— Τὴν εἶδες κ' ἔστριψε τὸ μυαλό σου, ἀνεραῖ-
δοχτυπημένη!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Τὴν εἶδα καὶ χίλιες χιλιάδες τρα-
γουδία καὶ καημοὶ σηκώνουνε τὰ κεφαλάρια
τους μέσα στὴ φλογέρα μου καὶ γλυκοσπατα-
ροῦνε, σὺν πουλάκια στὸ κλουβί. Κι ἀναπεταρί-
ζουνε καὶ θένε ν' ἀνοῖξουν τὰ φτερά τους καὶ
νὰ ριχτοῦν μπροστὰ τῆς νὰ τὴν κάλωσορίζουν
καὶ νὰ τὴν προαπαντοῦν!

ΧΟΡΟΣ — Χαχαχά! Σώπα, τρελέ! Σοῦ χτύπησε
πάλι ὁ ἥλιος!

— Ὁ ἥλιος κ' ἡ Σμαράγδα!

— Κι ἀρχισες τὸ παραμιλητό!

— Τί τῆς ρέχτηκες! Νοικοκυρὰ δὲν εἶναι, ἀρ-
γατικὴ δὲν γίνεται! Ὀλημερις γυρίζει στὰ χωρά-
φια καὶ στοὺς ἥλιους. Κ' ἐμᾶς δὲν καταδέχεται!

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΚΟΣ — Σωπάτε! Σωπάτε! ἔρχεται!
Νάτηνε! Ἀγαλιές πάλι τὰ λουλούδια στὰ χέρια
τῆς! Κρατεῖ μας καὶ χαρίσματα! Κρατεῖ μας
καὶ χαρίσματα!

[Φαίνεται ἀπὸ μακριά, στὰ πράσινα ντυμένη ἢ
Σμαράγδα].

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. [ἐκστατικὸς κυτᾷζοντας τὴν]. — Εἶμαι
τὸ χελιδόνι! Ἐσπίσω μου [δειχνει τὴ Σμαράγδα] νά,
ἔρχεται ἡ Ἄνοιξη! Τὰ μαλλιά τῆς, τὰ μάτια τῆς,
τὰ χεῖλια τῆς, οἱ φουχτες τῶν χειρῶν τῆς, τὰ

λακκουδάκια πού κάνουνε τὰ μάγουλά τῆς σὰ
γελᾷ, ὅλα τῆς, ὅλα τῆς ξεχειλίζουν ἀπὸ ἀνδούς
καὶ σπέρους τραγουδιῶν!

ΧΟΡΟΣ — Σώπα, πιά, τριπέλη! Φτάνει πού μᾶς
ξεκουφάνε ὀλημερις μὲ τὴ φλογέρα σου. Σώπα,
ἀλαφροήσκιωτε, πού ἄδικα καὶ παράδικα σοῦ
δίνομε καὶ τρῶς! [τόνε διώχνουν σὲ μιὰ γωνιά, ἀνά-
μεσα στὶς γυναῖκες].

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Τί μὲ μέλει; Τί μὲ μέλει; Ὅταν
σωπαῖνω ἐγώ, τραγουδῶ καὶ πιὸ πολὺ, τραγουδῶ
καὶ πιὸ γλυκά...

[Καθίζει ἡσυχὰ κατὰχαμα καὶ διορθώνει τὴ φλογέρα
του καὶ κάπου-κάπου ξεπετιέται μιὰ νότα γλυκεῖα στὴ
χλαλὴ τῶν ἐπομένων διαλόγων, τὴ στιγμὴ πού κανέ-
νας δὲν περίμενε μιὰ τόσο ἀναπάντεχη ἀρκαδικὴ
γαλήνη].

[Ἔρχεται ἡ Σμαράγδα, πεντάμορφη. Ἐσπίσω τῆς
δύο κοριτσάκια κρατοῦνε δέματα χαρίσματα: Μαντή-
λια, μπολίδες, βραχιόλια, κορδέλες, φορέματα... Γε-
λαστὴ ἢ Σμαράγδα τις γλυκοχαίρειται].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ὦρα καλὴ σας! Ὦρα καλὴ σας!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Καλῶς τὴνε τὴν Ἄρχοντο-
πούλα! Καλῶς τὴνε!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. [μεταξὺ τους]. — Πῶς κ' εἶτανε καὶ
καταδεχτήκανε τὰ χεῖλια τῆς νὰ μᾶζε χαιρε-
τήσουν!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Τί κάθεστε; Τώρα θάρθει ὁ
πατέρας μου... Καὶ δὲν ἀρχίσατε ἀκόμα τὸ
χορὸ; Τὸ γιοφύρι νὰ το!

Ο ΓΕΡΟΣ [μὲ κακία]. — Περισμένομε, Ἄρχόν-
τισσα. Περισμένομε νὰ ξαναγκρεμιστεῖ.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Γι' αὐτὸ κ' ἡ καρδιά μας εἶναι
σφιγμένη!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ἐμένα ἡ καρδιά μου ξεχειλίζει
ἀπὸ τὴ χαρὰ! Νά, ἐγώ, τώρα πού στάθηκε τὸ
γιοφύρι, χαρίσματα σᾶς φέρνω... Ἐλάτε. Γε-
λάσατε λίγο... Ὅταν γλυκομελετοῦμε τὴν εὐτυ-
χία, μᾶς ἔρχεται.

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Σμαράγδα! Τί ναι αὐτὴ ἡ χαρὰ
πού ἔχεις μέσα στὰ μάτια σου! Φωτιά εἶναι,
δὲν εἶναι χαρὰ!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σώπα, Τραγουδιστὴ μου! Σώπα!
Ἔχω κ' ἐγώ τὰ μυστικά μου! [στὸ ἓνα κορίτσι,
πού τὴν ἀκολουθεῖ]. Ἐλα, Μαριό μου, φέρε τὰ
χαρίσματα.

[Σιμώνει τὸ Μαριό καὶ ξεσοκπαίζει τὸ μπόγο πού
κρατεῖ... Φαίνονται τὰ χαρίσματα].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [παίρνει μιὰ μπολίδα ἄσπρη. Σὲ μιὰ
γυναῖκα τοῦ Χοροῦ]. — Πάρε, Ἐλένη μου ἐσύ, αὐτὴ
τὴν ἄσπρη μπολίδα, νὰ μὴ σοῦ μαυρίζε ὁ ἥλιος
τὴν ὁμορφιά.

Η ΕΛΕΝΗ [σιμώνει]. — Εὐχαριστῶ, Ἄρχοντο-
πούλα μου, καὶ στίς χαρὲς σου! [Παίρνει καὶ βάζει
εὐνὸς τὴ μπολίδα].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [χρυφὰ καὶ μὲ χαμόγελο στὴν Ἐλένη]. —
Τί δὲς νὰ χαρίσω τοῦ Ἄντρεᾶ; [ἢ Ἐλένη σκόφτει]

δολοκίχη. Δυνατά). Καί σύ, Ἄντρεά, νά ἔνα κόκκινο μεταξωτό μαντήλι νά τὸ φορεῖς τὰ Κυριακόσκολα, καὶ νὰ περνᾷς κάτω ἀπὸ ἕνα παραθύροκι σταυρωτό καὶ νὰ γλυκοτραγουδεῖς τὰ πάθη τῆς ἀγάπης. [Ὅλοι γελοῦνε. Ἐνας νέος δολοκίχης ἔρχεται καὶ παίρνει τὸ μαντήλι].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Προχτὲς σ' ἄκουσα, Μαργίτσα, νά λὲς στὶς φιλενάδες σου, πὼς σοῦ ἀρέσανε τὰ σκουλαρήκια πού φοροῦσα. . . Σήμερα σοῦ τὰ φέρνω νά τὰ φορεῖς νά μοῦ θυμάσαι.

ΜΑΡΙΓΙΤΣΑ [ἢ Μαργίτσα χαρούμενη τρέχει καὶ τὰ παίρνει]. — Πόσο εἶσαι καλή! Πόσο εἶσαι καλή!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σὲ σένα, Τασούλα μου, ἕνα ἄμορφο βραχιόλι σοῦ κρατῶ. . . Ἐλα, ἐγὼ ἢ ἴδια νά σοῦ τὸ βάλω νά μὴν πονέσεις. [Ἐρχεται ἕνα χλωμό κοριτσάκι καὶ τῆς βάζει ἕνα βραχιόλι στὰ μπρατσάκια τῆς]. Καὶ ποῦναι ὁ πατέρας σου; [δείχνει μὲ τὸ χέρι τῆς ἢ Τασούλα τὸ Γέρο τοῦ Χοροῦ, πού κάθεται παράμερα, ἀναχαχτημένος]. Ἄ! νά τονε! Αἶ, Μπαρμπα-Γάσο. Μὴ στενοχωρᾶσαι καὶ δὲ σὲ ἔξασα. Ἐνα βαρελάκι παλιὸ κρασί στὸ σπῆτι σου ἔστειλα. . . [γελά]. Ὁ ἕπνος θρέφει τὸ μωρὸ καὶ τὸ κρασί τὸ γέρο. . .

Ο ΓΕΡΟΣ [μὲ κάποιο πείσμα]. — Ἄς εἶσαι καλά, Ἄρχοντισσά μου.

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [μοιράζει χαρίσματα. Ὅλοι τρέχουνε καὶ παίρνουν μαντήλια, μπολίδες, ἢ ἴδια ἢ Σμαράγδα βάζει στὰ μαλλιά τῶν κοριτσιῶν καὶ στὸ λαμπὸ τους χρωματιστὲς κορδέλες. Μιά χαρὰ καὶ μιὰ γιορτὴ μεταμορφώνει τὸ χορὸ].

ΤΡΑΓΟΥΔΑ [κινεῖται ἐκστατικὸς τῆ Σμαράγδα]. — Τὰ χέρια σου, Σμαράγδα, ἄχ! πὼς μοιράζουν τὴ χαρὰ, — σὰν τὸ ζεστὸ ψωμί!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Καὶ σένα, Τραγουδιστή μου, τί θὲς νά σοῦ χαρίσω;

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Ἐνα ρόδο. Ἐνα ρόδο ἀπὸ τὰ χέρια σου φτάνει νά μοῦ μωσκομυρίσει ὅλη μου τὴ ζωή. . .

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [γελά]. — Πόσο εὐκόλα γεμίζει ὅλη σου ἢ ζωούλα, Τραγουδιστή μου! Κ' ἐγὼ πού σοῦ κρατοῦσα μιὰν δολοκίχου φλογέρα! [Βγάζει ἀπὸ τὰ στήθια τῆς καὶ τοῦ δίνει μιὰ φλογέρα].

ΤΡΑΓΟΥΔΑ, [τῆς πιάνει καὶ τῆς γλυκοφιλεῖ τὰ χέρια]. — Ἄ! τὰ χέρια τὰ θαματούργα σου, πὼς ἔξερουνε κι ἀνοίγουν ὄλες τίς πόρτες τῆς χαρᾶς!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Σσο! Νὰ ὁ Πρωτομάστορας! Ἐρχεται!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [πεινέται χλωμή]. — Ὁ Πρωτομάστορας!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ [μόνος του, συλλογισμένος]. — Ὡς νά δεῖ τὴ Σμαράγδα παραίτησε τραγούδια καὶ χορούς κ' ἔκαμε φτερά στὰ πόδια, φτερά καὶ στὴν καρδιά καὶ τρέχει!

Ο ΓΕΡΟΣ [σηκώνεται]. — Παιζογελώντας ἔρχεσαι, μὲ κλάματα θὰ φύγεις!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ [ἀπὸ μακριά]. — Πρωτομάστορα! Πρωτομάστορα!

[Ὁ χορὸς τους παύει κ' ἡ μουσικὴ παύει. Ὅλοι οἱ μαστόροι μαζεῦνται σὲ ἡμικύκλιο καὶ ἀποτελοῦν ἕνα εὐρύτερο χορὸ στὰ βᾶθη τῆς σκηνῆς, διπλά στὸ γιοφύρι. Μ' ἕνα συγκρατημένο παράπονο φωνάζουν τὸν Πρωτομάστορα πού τοὺς ἀφήκει].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [σιγά, προσπαθώντας νά συγκρατηθεῖ]. ὦ! κάθου μέσα μου ἡσυχῇ, Εὐτυχία, καὶ μὴ μὲ πνίγεις!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ [τὴν κυτᾶει, σιγά]. — Πόσο εἶσαι χλωμή! Πόσο εἶσαι χλωμή! Σὰ γυναῖκα λιγώμενη ὑστερα ἀπὸ ἕνα μεγάλο Κοῖμα!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ [ἀπὸ μακριά μὲ ἐπιπλήξι καὶ παράπονο]. — Πρωτομάστορα! Πρωτομάστορα!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ [πεινέται μπροστὰ ἀπ' ὄλους κι ἀπλώνοντας χαρούμενος τὰ χέρια του, φωνάζει στὸν Πρωτομάστορα πού φτάνει]. — Γεῖά σου, καλέ, χαρὰ σου!

[Προχωρεῖ πασιχαρῇ κ' ἡ Σμαράγδα κι ἀπλώνονται τὰ χέρια τῆς, πολυαγαπημένα].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [ὄλο του τὸ κορμί λάμπει ἀπὸ τὴν εὐτυχία]. — Καὶ μένα τί μοῦ κρατεῖς, Σμαράγδα;

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ρόδα! Ρόδα! [τόνε σκεπάζει ἀπὸ ρόδα. Σκορπιζοῦνται τοὺς ὀφθαλμοὺς, στοὺς ὤμους, χάρμα].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [φιλεῖ μὲ ἀπειρη τρυφερότητα τὰ χέρια τῆς]. — ὦ! πόσο ἀγαπῶ τὰ χέρια σου, πὼν ἀγκυλιές μοῦ φέρνουνε τὰ χάδια καὶ τὰ ρόδα!

[Προχωροῦνε λίγο μπροστὰ ἀπὸ τὸ χορὸ καὶ μὲ συγκρατημένο πάθος οἰχομιλοῦνε, τὴ στιγμὴ πού οἱ θεριστάδες μοιράζονται τὰ ἐπιλοιπα μαντήλια καὶ χαρίσματα].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Ἀγάπη μου! Ἀγάπη μου! Πόσο σὲ πεθύμησα σήμερι ὀλημέρα! Τὰ χέρια μου τρέμουνε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, γιατί θυμοῦνται τὸ κορμί σου!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [σὰ λιγοθυμισμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη]. — Πότε νά βραδυνᾷσαι! . . . Πότε νά βραδυνᾷσαι! . . .

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — ὦ! μὴ μὲ κυτᾶεις ἔτσι! Δὲν ἔξερω . . . Μοῦχεταί μπροστὰ σ' ὄλον αὐτὸ τὸν κόσμον, νά σ' ἀγκυλιάσω, σφιχτὰ σφιχτὰ καὶ μὲ τὰ δυὸ μου τὰ χέρια καὶ νά σὲ φιλήσω ἀπάνω στὸ στόμα!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σώπα, μὴ μᾶς ἀκούσουν! Σώπα καὶ βραδυνᾷσαι! Νά, ὁ ἀποσπερίτης φάνηκε! . . .

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Ὁ ἀποσπερίτης! ἀλήθεια! Ναι, ναι, βραδυνᾷσαι. . . Δὲν ἔξερω, τώρα πού στερεώθηκε τὸ γιοφύρι, σ' ἐπιθυμῶ διπλά. . . Μιά στιγμὴ φοβήθηκα. . .

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [ἄξαφνα θλιβεται]. — Ἄχ ναί. . . Μὴτε καὶ σὺ ὁ ἴδιος, δὲν ἔξερεις, Πρωτομάστορα, ποῖον ἀγαπᾷς πῶς πολὺ — τὴν τέχνη σου, ἢ ἔμένα. . .

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [ταράζεται λίγο. . . Ἐθέλει ν' ἀλλάξει ὁμιλία]. — Σώπα, Σμαράγδα, σώπα! Παιδίστικοι φόβοι ἄδικα ταραζοῦνε τὴν ψυχὴ σου. . . [πῶς δυνατά, στρεφόμενος πρὸς τὸ γιοφύρι]. Σήμερα τέτοια μέρα! Σίδερο τὸ γιοφύρι, σίδερο κ' ἡ δύναμή μου! Ἐ, θεριστάδες;!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [φοβισμένη]. — Σώπα! Μῆλιε σιγανά, Πρωτομάστορα! Ὅταν λέμε πὼς εἴμαστε

εὐτυχισμένοι, πρέπει νά τὸ λέμε ἀπομέσα μας, μὴν τύχει καὶ τὸ ἀκούσει ἡ Μοῖρα!

ΧΟΡΟΣ ΑΝΑΡ. [μὲ ἀσυγκρατητὸ μῆκος]. — Χαμηλώσε τὰ φτερά σου, Πρωτομάστορα, μαζέψου καὶ θυμήσου! Τρεῖς φορές ὡς τώρα γκρεμίστηκε τὸ γιοφύρι σου! Τρεῖς φορές! Πολὺ γρήγορα τὸ ἔχασες!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [μὲ ἥρεμη περιφρόνησι]. — Καλοὶ μου ἄνθρωποι, μὴ φωνάζετε! μὴ φωνάζετε! Ἐτοί πάντα τῆς ἀντιστέκεται καὶ σπαρταρᾷ ἡ Νίκη, ὅταν πιαστεῖ σκλάβοι στὰ χέρια μας μέσα καὶ τῆς κόβουμε τὰ φτερά!

Ο ΓΕΡΟΣ — Νέε περιήφανε, ἀκίνδυνα ἀκόμα δὲν ἀναποδογύρισε κανέναν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ.

— Ὁ Θεὸς ἐλεύτερο ἔκαμε, χωρὶς γιοφύρι, τὸ γέρο ποταμὸ μας! Ποῖος εἶσαι σὺ, κ' ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι καὶ τολμᾷς νά τὸν σκλαβώσεις;

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [περιτρωμὴ εἴχεται ἀνάμεσά τους;]. — Σωπάτε! Σωπάτε!

Ο ΓΕΡΟΣ — Καταραμένος καὶ σὺ κ' οἱ μαστόροι σου καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σας!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Γέρο, νά σκύφεις ἐπὶ χάμω στὴ γῆς, νά σπέρνεις, νά θερίζεις, καὶ ν' ἀκλουθῶναι τὸ μονοπάτι τὸ χιλιοπατημένο, πού ἀκλουθῶναι τὰ κοπάδια καὶ νά μὴν ὑψώνεις μέτωπο καὶ νά μὴν ὑψώνεις μάτια καὶ νά μὴ μιλεῖς!

Ο ΓΕΡΟΣ — Ἐγὼ γέρος ἂν εἶμαι, μ' ἔμαθε ὁμοῦς ἡ ζωὴ ἔμένα νά χαμηλώνω τὸ μέτωπο καὶ νά σταυρῶναι τὰ χέρια καὶ νά σκύφω καὶ νά φοβοῦμαι τὴ Μοῖρα!

ΧΟΡΟΣ ΑΝΑΡ. — Τὴ Μοῖρα δὲν τὴ φοβάσαι σὺ; Δὲν τὴ φοβάσαι σὺ;!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Ἡ Μοῖρα, ὃ γυναικόπαιδα, εἶναι ζῆμη μαλακία στὶς ἀπαλάμες τῶν ἀνδρῶν.

ΧΟΡΟΣ ΑΝΑΡ. καὶ **ΓΥΝΑΙΚΩΝ.** — Ὡ ω ω.

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [κινεῖται γόρω τῆς, τρυφερὰ φοβισμένη]. — Μὴ μιλεῖς ἔτσι! φοβοῦμαι! . . . Ἄν σ' ἀκούσει; Κάπου πάντα εἶναι ἡ Μοῖρα κι ἀφουγκράζεται. . .

Ο ΓΕΡΟΣ [ἀπειλητικὰ σεῖώντας τὸ δρεπάνι του]. — Ἄ! Δρεπάνι βαστᾷ ἡ Μοῖρα καὶ βγαίνει νά θερίσει ψυχὲς κάθε πρωί!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [σὴ Σμαράγδα]. — Μὰ τί φοβάσαι; Αὐτοὺς τοὺς σκλάβους καὶ τοὺς ραγιαδες ἀκούς; Δίβουλοι καὶ τιποτένιοι, θυμάσαι πόσα καὶ πόσα ἐμπόδια στριγγμῶσανε καὶ σώρειασαν μπροστὰ μου, γιὰ νά μὴ στήσω τὸ γιοφύρι! Καὶ τώρα λυσοῦνε κι ἀλχητοῦν!

ΧΟΡΟΣ ΑΝΑΡ. [ὄλο καὶ πῶς ἀπειλητικὸς καὶ ἄγριος]. Καὶ δὲ θὰ τὸ στήσεις, ὄχι!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [γελά]. — Δὲ θὰ τὸ στήσω; Χαχαχά!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Μὴ γελάς! Μὴ γελάς! Ὁ Θεὸς εἶναι ἀποπάνω μας καὶ βλέπει.

ΧΟΡΟΣ ΑΝΑΡ. — Θὰ χαλάσει πάλι τὴ νύχτα ἀπόψε, γιὰ νά μάθεις νά σκύφεις καὶ νά ὑποτάσσουσαι.

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [περήφανα προχωρεῖ ἀνάμεσά τους καὶ κυτᾶει τὸ γιοφύρι]. — Ὅχι! Δὲ θὰ χαλάσει! Δὲν εἶναι τὸ πρῶτο γιοφύρι πού τὰ χέρια αὐτὰ στερεώσαν. Ρωτήσετε. Ὅλα τὰ γιοφύρια κ' οἱ πολίτες ὄλες, μὲ γνωρίζουνε καὶ μὲ καλοῦν Πατέρα, κι αὐτὸ τὸ γιοφύρι θὰ φοβηθῶ; Χαχαχά! Μὰ ὁποιος θέλει, ἄς εἶναι ἀποπάνω μας. Δὲ θὰ χαλάσει!

Ο ΓΕΡΟΣ — Ἄ! Νέε! Τὰ χρόνια ἀκόμα καὶ οἱ πίκρες δὲ σοῦ μάθανε τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ταπεινοσύνη! . . .

— Εἶσαι ἄνθρωπος. Τίποτα παραπάνω. Τί φωνάζεις; Δὲν εἶσαι Θεός!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Εἶμαι ἄνθρωπος. Τί παραπάνω θέλω;

ΧΟΡΟΣ ΑΝΑΡ. καὶ **ΓΥΝ.** [περιτρωμὴ]. — Ὡωω! Ποῦναι τ' ἀστροπελέκια σου, οὐρανέ;!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [τρέμει ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὴν τὸλμη]. — ὦ! Μῆλιε ἀκόμα! Μῆλιε ἀκόμα!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. [ἐντρωμος πετιέται πρὸς τὴ Σμαράγδα]. Σώπα, Σμαράγδα, σώπα! Δὲ φοβάσαι σὺ;

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Δὲν ἔξερω. . . δὲν ἔξερω. . . Τὰ γόνάτα μου τρέμουνε. . . μὰ ἡ καρδιά μου! . . . [Τὰ σύννεφα πικρῶνουν. Βροντὴ ἀκούγεται μακριά].

ΟΙ ΧΟΡΟΙ [τρομάζουν καὶ σκορπιζοῦν]. — Ἄκουσε; Ἄκουσε; Βροντᾷ! [Ἀλαγαῖνον ἀπὸ τὸν Πρωτομάστορα καὶ φοβισμέν]. — Ἡ γῆς θὰ σκεπτεῖ καὶ θὰ σὲ καταπιεῖ, παράνομε!

— ὦ! τί θὰ γενοῦμε; Ὅλους μικροὺς μεγάλους, θὰ μᾶς πάρει στὸ λαιμὸ του!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Τὶς βροντὲς φοβάστε τώρα;

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Θεέ μου! Πόσο εἶναι δυνατὸς καὶ ἄμορφος!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Φωτιά θὰ πέσει καὶ θὰ σᾶσε κάψει καὶ τοὺς δυὸ!

— Τὸ στόμα σας ποτέ του δὲ θὰ λυώσει!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [πεινέται περήφανα]. — Ναι! ναί! Τὸ νοιῶθω! Τὸ στόμα μου ποτέ του δὲ θὰ λυώσει!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Σικιτήδες καὶ μισεροὶ!

ΓΕΡΟΣ — Ἄ! μὴ βροῖεις! Λουρίδες - λουρίδες θὰ σκίσω τὸ κορμί σου.

[Ὁ γέρος κίνετα μὲ τὸ δρεπάνι, ἄλλοι τόνοι συγκρατοῦνε. . . Οἱ μαστόροι τρέχουνε. Χλαλοή].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Μὴ μ' ἀγγίζετε! Μὴ μοῦ λερῶνετε τὰ χέρια!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ — Βοήθεια! Βοήθεια!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Μωρατά, ραγιαδες!

[Ἀκούγονται σάλπιγγες. Ὅλοι τρομάζουν καὶ τοποθετοῦνται κάνοντας τοὺς ἀδιάφορους. Ἀπὸ μακριά φαίνεται νά περνᾷ τὸ γιοφύρι ὁ Ἄρχοντας].

— Ὁ Ἄρχοντας! Ὁ Ἄρχοντας!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ὁ πατέρας μου! Στριγγμῶθητε τώρα, κοπάδια καὶ σκύψετε!

ΧΟΡΟΣ ΑΝΑΡ. καὶ **ΓΥΝ.** [στριγγμῶνουνται φοβισμένοι]. — Ὁ Ἄρχοντας!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Τί τρέχει; Γιατί δὲ χορεύετε; Γιατί δὲν τραγουδεῖτε;

ΣΜΑΡΑΓΓΑ [κουφερώτα τὸν ἀγκαλιάζει]. — Πατέρα μου! Πατέρα μου!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ [τῆ χαδεύει]. — Ἀγάπη μου! Ἐδώκες τὰ χαρίσματα; Ναι; ναι; [τῆ χαδεύει].

ΧΟΡΟΣ ΑΝΔΡ. — Καλῶς ἄριστος, ἀφέντη! Ὁ Θεὸς νὰ κόβει τὶς μέρες μας καὶ νὰ σοῦ τὶς γράφει χρόνους!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Κάτι τρέχει ἐδῶ μέσα! Γιατί εἰστε ταραγμένοι; Εἶναι πανηγύρι σήμερα! Θέλω νὰ χορεύετε σήμερα γιὰ τὸ γιοφύρι ποῦ στέρωσε! Γι' αὐτὸ καὶ σάζε σκόλασα νωρὶς ἀπὸ τὸ θέρος. Μίλιε ἐσύ, γέρο! Γιατί δὲ χορεύετε;

ΓΕΡΟΣ — Ἀφέντη, εἴμαστανε κουρασμένοι ἀκόμα... Τώρα λέγαμε, τὴν ὥρα ποῦ ἐρχόσασθε ν' ἀρχίσουμε τὸ τραγούδι καὶ νὰ στήσουμε τὸ χορὸ, γιὰ νὰ γιορτάσουμε τὴ σημερινὴ τὴ μέρα, ὅπως τῆς ἀξίζει, Ἀφέντη!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Καὶ ποῦ εἶναι ὁ Πρωτομάστορας; Ἄνοιγουν οἱ χοροὶ καὶ τὸν βλέπει. Πάει ὁ Ἀρχοντας καὶ τὸν παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι. Ἐλα κοντά μου... Εἶμαι εὐχαριστημένος σήμερα μαζί σου, Πρωτομάστορα! Τώρα ποῦ περνοῦσα ἀπὸ τὸ γιοφύρι ἀπάνω, στάθηκα καταμεσὶς καὶ κύταξα τὸν ποταμὸ ἀποκάτω μου [στρέφεται στὸν ποταμὸ κ' ὑψώνει τὸ χέρι του]. Ἄ! μούγκριζε καὶ φώναζε, σὰ θεριὸ μέσα στὰ σιδερένια κάγκελα! Φρούμαζε σὰν αἶμα ἀμέρωτο, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ νοιώθει στὸ στόμα του χαλινάρι! Ἀπὸ τὴ νύχτα ποῦ ἐπνίξες τὸ γυιὸ μου, δοκίμηκα σκλάβο νὰ σὲ κάμω καὶ νὰ περνοδιαβαίνουν ἀποπάνω σου οἱ ἀνήμποροι γυναῖκες καὶ τὰ κοπάδια τὰ πρόβατά μου καὶ τὰ κοπάδια οἱ ραγιαδες μου καὶ νὰ λυσσᾶς ἀνήμπορος καὶ νὰ κλαῖς! Ἄ! μούγκριζε! Φάε τὰ δόντια σου καὶ τὰ νύχια σου στὶς πέτρες! Τὸ γιοφύρι στέκει ἀποπάνω σου καὶ σὲ κωριαρχεῖ, ἀσάλευτο σὰν τὸ Θεό!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Τιμὴ καὶ δόξα σὲ σένα, Ἀφέντη, ποῦ γιοφύρωσες τὸν ἀγριο ποταμὸ καὶ δὲ φοβούμαστε πιά πνιγμούς καὶ σύγγιλλους!

ΧΟΡΟΣ ΑΝΔΡ. — Τ' ὄνομά σου θὰ τὸ σκαλίσαμε ἀπάνω στὰ πελέκια του βαθεία, γιὰ νὰ τὸ θωροῦνε κ' αἰώνια νὰ τὸ βλογοῦνε οἱ μελλούμενες γενεές.

ΣΜΑΡΑΓΓΑ [μόνη της]. — ὦ! τιποτένιοι καὶ σκλάβοι!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Τί π' εἶπες, Σμαράγδα μου;

ΣΜΑΡΑΓΓΑ — Τίποτα, πατέρα μου, τίποτα...

ΑΡΧΟΝΤΑΣ [χαδεύει τὸν Πρωτομάστορα]. — Καὶ τώρα, Πρωτομάστορα, τί θὲς νὰ σοῦ χαρίσω; Ὅ,τι θὲς. Ζήτησε ὅ,τι θὲς, — θὰ τῶχεις!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Θέλω νὰ χτίσω, Ἀρχοντα, ἓνα μεγάλο σπίτι στὴ μέση τοῦ χωριοῦ κ' ἐκεῖ μέσα νὰ στεφανωθῶ τὴ γυναῖκα ποῦ διάλεξα!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Πράγμα μικρὸ γιὰ πλερωμὴ μοῦ ζήτησες, Πρωτομάστορα. Θὰ τῶχεις!

[Οἱ Μαστόροι σιμώνουν ἀνήσυχτοι ἀκούγοντας τὸ θέλημα τοῦ Πρωτομάστορα].

ΜΑΣΤΟΡΟΙ — Ἐσὺ θὲς νὰ παντρευτεῖς νὰ μπεις σὲ σπίτι μέσα κ' ἐμᾶς ποῦ μᾶς ἀφήνεις;

— Πῶς θὰ χωρέσουμε ψυχὴ σὰν τὴν ψυχὴ σου οἱ τέσσερεις τοῖχοι τοῦ σπιτιοῦ, Πρωτομάστορα!...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Σωπάτε! Ἐδῶ θὰ ξαποστάσουμε λίγο. Ἐπειτα ξανακινούμε πάλι...

ΜΑΣΤΟΡΟΙ — Πρωτομάστορα! Πρωτομάστορα! Κανένα ξωτικό σοῦ πλάνεψε τὸ νοῦ!

— Γι' αὐτὸ καὶ πρώτη φορὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, θωροῦμε νὰ τρέμουνε καὶ νὰ γκρεμίζονται ἔτσι. Ποῦ ἄλλες φορὲς ποῦ τὸ γιοφύρι τῶσθηνες κ' ὁ Θεὸς δὲν τὸ κουνούσε!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [παρακολουθεῖ μὲ ἀγωνία καὶ συλλογισμένος τὰ λόγια τῶν μαστόρων του].

ΤΡΑΓΟΥΔΑ [στὸν Πρωτομάστορα]. — Μὴν τοὺς ἀκούς! Μὴν τοὺς ἀκούς! Μείνε μαζί μας. Δὲν ὑπάρχει γλυκότερο πράγμα ἀπὸ τὴ γλύκα τοῦ χαμηλοῦ σπιτιοῦ... Νὰ γυρίζεις τὸ βράδυ-βράδυ καὶ νὰ σὲ περιμένει στὸ κατώφλι ἡ γυναῖκούλα σου, στὰ γόνατά της τὰ ζεστά κρατώντας τὴν εὐτυχία...

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Μείνε μαζί μας, Πρωτομάστορα. Κ' ἐγὼ μὲ ἔξοδα δικὰ μου ὅσο μεγάλο σπίτι θὲς σοῦ χτίσω... Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος, Πρωτομάστορα, θὲ νὰ σὲ στεφανώσω.

ΣΜΑΡΑΓΓΑ [μόνη τρέμοντας]. — Ἀκούω τὴν καρδιά μου νὰ σπᾶσει ἀπὸ τὴ χαρὰ!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ [στὸν Πρωτομάστορα]. — Καὶ μὲ τὸ καλὸ, ποιὰ ναι ἡ γυναῖκα ἡ τυχερὴ ποῦ διάλεξε ἡ καρδιά σου;

[Τὴ στιγμὴ ποῦ ὁ Πρωτομάστορας κάνει νὰ προχωρήσει γιὰ νὰ δεῖξει τὴ γυναῖκα ποῦ διάλεξε, ἀρχίζουν βροντὲς, τὸ γιοφύρι τρέμει, μὰ κοπέλα ποῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ γιοφύρι βάζει τὶς φωνὲς κ' ἔρχεται κατάχλωμη καὶ πέφτει στὴ σκηνή. Ὁ καιρὸς σκοτεινιάζει. Ἡ μπόρα ἀργιεύει καὶ σιμώνει].

Η ΚΟΠΕΛΑ — Τρέμει! Τρέμει! Παναγία μου! Τώρα ποῦ περνοῦσα, ὁ ποταμὸς καὶ τὸ γιοφύρι παλεύανε.

[Ἐνα σῦνθηρο. Ὁ χορὸς φωνάζει, οἱ βροντὲς πλησιάζουν καὶ πληθαίνουν... Ἐνα κορμὰτι γιοφύρι γκρεμίζεται μὲ πάταγο... Οἱ μαστόροι τρέχουνε στὸ γιοφύρι ἀπελπισμένοι...]

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [μὲ ἀγανάκτησι ἀσυγκράτητη ἀνατινάξεται. Ἡ Σμαράγδα ψυχόρητα τρέχει στὸν Πρωτομάστορα σὰ νὰ θέλει νὰ τὸν παρηγορήσει. Αὐτὸς ἀπὸ τὸμα τὴ σπρώχνει πέρα καὶ κυτᾶζει τὸ γιοφύρι]. — Ἄ! γκρεμίστηκες πάλι!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ — Ἀλλοίμονο στοὺς κόπους μας, κοίμα στις δούλεψές μας!

— Ὀλημερίς νὰ χτίσουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμίζεται!

[Τρέχουν πρὸς τὸ γιοφύρι. Ὁ Πρωτομάστορας θέλει νὰ πάει μαζί τους, μὰ στέκει κερφαμένος ἀπὸ τὴν ἐπιληξί καὶ τὸ θυμὸ.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Παναγία μου! Τώρα θὰ πέσει ὄλο!

ΕΝΑΣ ΜΑΣΤΟΡΑΣ [ἀπὸ μακριὰ ἔρχεται]. — Ἡ δεξιὰ καμάρα ἔπεσε!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Θεέ μου! Ὁλος ὁ κόσμος σιεῖται! Χανόμεσθε!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [συνέρχεται. Προχωρεῖ ἓνα βῆμα στοὺς ἐντρομούς χορούς]. — Σωπάτε! Μὴ φωνάζετε! Κι ἂν πέσει, πάλι θὰ ὑψωθεῖ... [βροντὴ δυνατὴ ὄλος ὁ χορὸς φωνάζει, ὁ Ἀρχοντας θέλει νὰ κλείσει τὸ στόμα τοῦ Πρωτομάστορα. Αὐτὸς περφήσανα ἐξακουθεῖ μέσα στὴ βροντὴ]. Ναι, θὰ ὑψωθεῖ καὶ θὰ στεριοθεμελιώσει ὅσο κι ἂν βροντᾶ καὶ φωνάζει Ἐκείνος ποῦ εἶναι ἀποπάνω!

ΧΟΡΟΙ [φρίσσουν]. — ὦωω!

[Φεύγουν ἐντρομοὶ καὶ θένε νὰ σκορπιστοῦν στὸν κάμπο, διὰν ἄξασαν ἀπὸ τὰ χαλάσματα τῆς δεξιᾶς καμάρας πετιέται μπροστά τους, ἡ γιὰ Μάνα, ἡ ἁγία τοῦ χωριοῦ, ποῦ ζεῖ σ' ἓνα σπήλιον τοῦ ποταμοῦ — σὰ στοιχεῖο του. Εἶναι γιὰ μὲν κατάσπρα μαλλιά, ξαγριεμένη κ' ἐπιβλητικὴ. Ἐνα κοριτσάκι χλωμὸ τὴν κρατεῖ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν ὀδηγᾷ].

ΧΟΡΟΙ, [τὴν περικυκλώνουν μὲ φόβο καὶ μ' ἐλπίδα]. — Ἡ Μάνα! Ἡ Μάνα!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Ἐλεος μάνα! Ἐσὺ μονάχη τώρα παρηγοριά πομένεις στὸ λαό μου!

[Ὅλοι ἀπλώνουν τὰ χέρια τους καὶ τὴ θερμοπαρκαλοῦνε].

ΜΑΝΑ — Ἐσὺ τὰ ξέρεις ὄλα! Ἐσὺ ἔσπινες σ' ὄλα τὰ βοτάνια ἀπάνω, καὶ τὰ βοτάνια ἀνοίξανε τὰ φύλλα τους καὶ σοῦ ἔπαν τί ἀρρώστεια καθένα τους γιαιτρεῖ!

— Ἐσὺ τὸ μεσονύχτι ρωτᾶς καὶ σοῦ ξεμυστηρεύονται τρεμουλιαστὰ τ' ἀστέρια τὸ ριζικὸ τοῦ καθενοῦ μας.

ΤΡΑΓΟΥΔΑ — Ἐσὺ, ὄλα τὰ ξέρεις. Στῶνα σου χέρι τὸ θάνατο κρατεῖς καὶ σ' ἄλλο τὴ ζωὴ. Σὰ δυὸ πουλάκια τρεμάμενα. Ἄνοιξε τὸ χέρι τὸ δεξὸ σου καὶ χάρισέ μας, Μάνα, τὴ γλυκειὰ-γλυκειὰ ζωούλα!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Μάνα, χρέος ἔχεις νὰ μιλήσεις καὶ νὰ σώσεις τὸ χωριὸ μας! Χρέος ἔχεις, Μάνα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [προχωρεῖ λίγα βήματα, μὲ περηφάνεια]. — Μὴ φωνάζετε! Τί φοβάστε; Εἴμ' ἐγὼ ἐδῶ! Θάγινε καμὰ ἀπροσεξία στὸ χτίσιμο... Δὲ ντρέπεστε!... Τὴ Μάγισσα τώρα θὰ κάθεστε ν' ἀκούτε;

[Ἡ Μάνα προχωρεῖ κ' αὐτὴ πρὸς τὸν Πρωτομάστορα καὶ στέκονται τώρα οἱ δυὸ τους πρόσωπο πρὸς πρόσωπο καὶ δεξόξερβα οἱ χοροὶ. Ἡ Σμαράγδα θλιμμένη στέκεται. Στὰ πόδια της σωρευισμένος ὁ Τραγουδιστής].

ΜΑΝΑ [μὲ μεγαλοπρέπεια κ' ἀγανάκτησι ἱερῇ]. — Ποιὸς εἶσαι σύ, Νέε, ποῦ τόσο παιδικαῖσια καὶ τόσο ἀπόκοτα παίρνεις ἀπάνω στὸ λαιμὸ σου τόσες ψυχὲς ἀνθρώπων; Τρεῖς φορὲς ὡς τώρα μαυροφύρεςες τὸ χωριὸ μου, πνίγοντας τοὺς στρατολάτες ποῦ περνοῦσαν ἀπάνω ἀπὸ τὸ

σαπιοθέμελο γιοφύρι τῶν χειρῶν σου... Ποιὸς εἶσαι σύ;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Ποιὸς εἶμαι; [Σωπαίνει. Σάφου ξεσπᾶ μὲ ἀγανάκτησι] Εἶμαι ὁ Σανθὸς Λεβέντης, ποῦ ἔρχεται μιὰ μέρα, ἀπὸ ποῦ; Κανένας δὲν τὸ ξέρει! μῆτε κι αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἐγὼ ραγιαδὲς δὲν εἶμαι, καλὴ μου γιοῦλα! — μὴ φοβερίζεις! Ἐμένα γύφτοι μ' ἀναθρέψανε μέσα σὲ τζαντήρια τρύπια καὶ κουρελιασμένα, ὅπου μπαίνανε μέσα τὰ ἀστέρια κ' οἱ βροχές! Καὶ νοιώθω μέσα μου, ὦ Μάνα αὐτῶν τῶν γυναικόπαιδων, μιὰ γύφτισσα ψυχὴ, ὡσὰν τὴ θάλασσα... Καὶ δὲ φοβοῦμαι! Τοῦ κάκου φοβερίζεις, μάγισσα, δὲ σὲ φοβοῦμαι!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ [μὲ προσταγή]. — Σώπα, Πρωτομάστορα! Δὲ φτάνει ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ στήσεις τὸ γιοφύρι, μόνο βρίζεις καὶ μοῦ καυχᾶσαι κίολας!

ΣΜΑΡΑΓΓΑ [δειλὴ]. — Σώπα! Μὴν τὰ βάζεις μὲ τὴ Μάνα! Αὐτὴ κρατεῖ στὰ χέρια της τὰ κλειδιά τοῦ ριζικοῦ μας!

ΜΑΝΑ [μὲ πικρία καὶ μὲ δύναμι]. — Μάγισσα ἐγὼ, ὦ Νέε ἀτόχαστε, δὲν εἶμαι! Ἐμένα ὁ πόνος μὲ δασκάλεψε τὰ μυστικὰ τῆς ζωῆς, Ἐμένα τὰ δάκρυα καὶ τὰ χρόνια πετρώσανε μέσα μου κολόνα τὸ σταλαχτιτὴ τῆς σκλαβιάς! Κ' ἔρχεσαι πολὺ ἀνεύλαβα, Νέε, καὶ μὲ βρίζεις ἔμένα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Μέσα μου ὑψώνεται Ὀλυμπος γεμάτος Θεοὺς — ἡ Περιφρόνηση! [περιφρονητικὰ ἀφήνει τὴ Μάνα καὶ πάει πρὸς τὸ γιοφύρι].

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. [ἀκούγονται βροντὲς]. — Βροντᾶ! Βροντᾶ! ἄκουσες; Ἡ μπόρα ὅπου-ὅπου καὶ ξεσπᾶ!

ΜΙΑ ΚΟΠΕΛΑ — Μάνα, γλυκειὰ μας Μάνα! Κάτω στὰ πόδια σου τρεμουλιαστὲς στριγμώνονται ὄλες μας οἱ ἐλπίδες!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Μάνα, περιμένω! Χρέος ἔχεις νὰ μᾶς πεις τί νὰ κάμουμε γιὰ νὰ σωθοῦμε!

— Ποιὸς φταίει, Μάνα, καὶ δὲ στέκεται γιοφύρι; ποιὸς φταίει; Ποιὸς; Ποιὸς χαλᾷ τὸ γιοφύρι κάθε φορὰ ποῦ στέκεται;

ΜΑΝΑ — Ὁ Πρωτομάστορας! Νὰ ποιὸς φταίει! Νὰ ποιὸς χαλᾷ τὸ γιοφύρι!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Ὁ Πρωτομάστορας! [ὄλος ὁ χορὸς ἀλλαλάζει ἀπὸ τὴ χαρὰ].

ΣΜΑΡΑΓΓΑ — Ψέματα! Εἶσαι ψεύτρα!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ [ξαφνιασμένος]. — Σμαράγδα! Πῶς μιλεῖς ἔτσι; Ἡ Μάνα δὲ λέει ποτέ της ψέματα, παιδί μου...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [γυρᾷ ἀπὸτομα καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴ Μάνα. Μὲ εἰρωνεία]. — Ἐγὼ φταίω; Ἐγὼ; Ἐγὼ χαλῶ τὸ γιοφύρι; Χαχαχά!

ΜΑΝΑ — Ναι, ἐσὺ! ἐσὺ! Ἐσὺ ποῦ πρὶν νὰ σφιχτοζωστεις στὴ μέση σου, ἑπτὰ δίπλες τὴ σιδερένια ζώνη τοῦ πόνου, κατεβαίνεις νὰ παλέψεις στὰ αἱματωμένα ἀλώνια τῆς ζωῆς!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Σκοτεινὰ ν' τὰ λόγια σου Μάνα! Γιατί φταίει; Πῶς εἶναι μορφετὸ ὅ,τι αὐτὸς

τὴ μέρα χίτσει, τὸ βράδυ αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ χαλᾷ; Μύλιε!

ΜΑΝΑ — Τὴ μέση του λυγίζει ἡ εὐτυχία! Τὰ χέρια του πού τρέμουνε γιὰ τὴ γυναίκα σαρκὰ, τὴ μαλακιά καὶ ζεστή, δὲν εἶναι ἀγνὰ γιὰ τὰ μεγάλα τὰ ἔργα! Δὲν εἶναι ἀγνός! Δὲν εἶναι ἀγνός! Τὰ φίλια τῆς γυναίκας τριανταφυλλένια ὑφαίνουνε ἀντάρια μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν ν' ἀγναντέψει καθαρὰ καὶ ἀλάργα!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [μόνη]. — Μὴ ραγιστεῖς, μὴ ραγιστεῖς, καρδιά μου! [ἀγκαλιάζει τὸν Ἄρχοντα τρεμάμενη καὶ θέλει νὰ τὸν κάμει νὰ μὴν ἀκούει]. Ὁχι! Ὁχι! Ψέματα! Μὴν τὴν ἀκοῦς, πατέρα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [μὲ τὸ θυμὸ τοῦ ἀνθρώπου πού τοῦ λέν ἀπότομα τὴν ἀλήθεια]. Σώπα! Ψεύτρα!...

ΜΑΝΑ [μὲ ἀσυνκράτητη ἀγανάκτηση]. — Ψεύτρα! [στοὺς χοροὺς μὲ περιφρόνηση καὶ εἰρωνεία]. Κυτάχτε τον! Ὁ Ἡρώας! Ὁ Ξανθὸς λεβέντης! Αὐτὸς πού ἀπλώνει τὰ μπράτσα του ν' ἀδράξουνε τὴ Νύξη, καὶ αὐτὰ παραλυοῦν καὶ πέφτουνε στὰ ἐρωτικά κρεβάτια! Κυτάχτε τον! Τὸ κορμί τῆς γυναίκας δληνύχτα ὑψώνεται καὶ λαμπεροκᾶ μπροστὰ του, σὰν Πύργος φιλντισένιος! Καὶ μικρὲς τοῦ φαίνονται οἱ νύχτες, καὶ ὡς νὰ βραδύσαιε ξημερώνει, καὶ τὸ σῶμα του τρικλίζει ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, καὶ εἶναι τὰ μάτια του βαρειά καὶ εἶναι καὶ ὁ νοῦς του ἄλλοῦ, κάθε πρωὶ πού ἐρχεται καὶ πιάνει δουλεία! Κυτάχτε τον! Καμαρώστε τον! Καὶ θέλει νὰ στερεώσει καὶ γιοφύρια! [στὸν Πρωτομάστορα]. Μὰ στερεώσει πρῶτα ἀπάνω σ' ἀντρίκια γόνατα τὸ κορμί σου καὶ ὕστερα ἔλα νὰ καταπιάνεσαι μὲ τὰ μεγάλα τὰ ἔργα!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [κλαίει. Πέφτει κάτω καὶ κλαίει].

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Κλαῖς;! Γιατί κλαῖς; Μὰ τί σὲ μέλει, ἔσένα, παιδί μου; Τί σὲ μέλει; τότε λυλάσαι;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [μὲ ἀγωνία]. — Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού στερεώσα γιοφύρι!... Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ!...

ΜΑΝΑ — Ναί, μὰ εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ὁ κόρφος τῆς γυναίκας ἀνοίξε μπροστὰ σου τὸ γλυκὸ - γλυκὸ λιμάνι τοῦ χαμοῦ!...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [ἀρχίζει καὶ νοιάζει καὶ ἀγωνιά]. — Σώπα! Σώπα! Δὲν εἶναι ἀλήθεια! Σώπα!...

ΜΑΝΑ [μὲ πικρὴ εἰρωνεία]. — Δὲν εἶναι ἀλήθεια; [σιγή. Ἐπειτα ἀγά καὶ μὲ πόνο]. Ὅποιος ἀνοίγει, Νέε, τίς μεγάλες στράτες καὶ οἰκίζει τὰ βουνὰ καὶ σμίγει τίς θάλασσες, πηγαίνει μπροστὰ καὶ δὲν κυτᾶει πίσω, καὶ ἀποχεχνᾷ γιὰ πάντα τὸ στενὸ - στενὸ, πού μόνο δυὸ χωροῦνε, γλυκοῦ - σκιωτο μονοπάτι τῆς εὐτυχίας!...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [σὰ νὰ παραμλεῖ]. — Σώπα!... Σώπα!... [ἔαφνον, σὰ νὰ τοῦ οἰκίζει μιὰ ἀστραπή τὸ νοῦ του καὶ βλέπει]. — Ὄω! Ἄν ἔχεις δίκιο!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [κλαίοντας]. — Μὴν τὴν ἀκοῦς! Μὴν τὴν ἀκοῦς, Πρωτομάστορα!

ΠΡΩΜΑΣΤ. [σὰ νὰ παραμλεῖ]. — Ὄ! ἂν ἔχει δίκιο! ἂν ἔχει δίκιο!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ [ἀπὸ μακριά, γεροτοὶ στὸ χαλασμένο γιοφύρι]. — Ἀλλοίμονο στοὺς κόπους μας! Κεῖμα στις δούλεψές μας! Κεῖμα, σὲ σένα, Πρωτομάστορα! Κεῖμα σὲ σένα!...

ΜΑΝΑ — Ἀκοῦς; Ἐσὺ ἴσους ὁ Πρωτομάστορας ὁ ἔσκουσιμένος, πού διὰν σ' ἀγναντέυαν τὰ διάσελα καὶ οἱ ποταμοὶ τρομάζανε, σὰν τὰ περὶ φανα τ' ἄλογα ὅταν θωροῦν τὸν καβαλάρη; Καὶ τώρα! Νά, πού κατάντησες! [δείχνει τὸ χαλασμένο γιοφύρι καὶ τοὺς μαστόρους]. Περίγelo τῶν μαστόρων σου κατάντησες!

[Βροντὲς πάλι. Τὸ γιοφύρι σιέεται. Ἡ μπόρα ἔφτασε].

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Μάνα, τί νὰ κάμομε τώρα γιὰ νὰ σωθοῦμε; λέγει! Ἡ μπόρα ἦρθε καὶ στέκεται ἀποπάνω μας, μύλιε!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Λυπήσου μας, Μάνα! Λυπήσου μας!

ΜΑΝΑ — Μιὰ θυσία μεγάλη χροιάζεται γιὰ νὰ στερεώσει τὸ γιοφύρι!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Ὄω! τί μοῦ μέλλεται ν' ἀκούσω! Φοβοῦμαι!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Λέγε, Μάνα! Ὅ,τι θυσία καὶ ἂν εἶναι! Ὁχι, δὲν καταντῶ ἐγὼ περίγelo τοῦ εαυτοῦ μου!

ΜΑΝΑ — Ἐνας ἀπ' ἐδῶ πρέπει νὰ σκοτωθεῖ. — ΧΟΡΟΣ ΑΝΔΡ. ΚΑΙ ΓΥΝ. — Ὄω!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Μύλησε καθαρὰ καὶ ἑστέρα, Μάνα! Ποιὸν πρέπει νὰ δώσομε σφαχτᾶρι γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ λαός;

ΜΑΝΑ — Ἄρχοντα, μεγάλη θυσία ἡ Μοῖρα ζητᾷ!...

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Ὁρκίζομαι ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος νάμαι, ἐκεῖνος πού ἀποθυμᾷ ἡ Μοῖρα, ὀρκίζομαι νὰ τὸν παραδώσω μὲ τὰ δικά μου τὰ χέρια στὸ θάνατο γιὰ νὰ σώσω τὸ χωριό. Καλύτερα νὰ χαιθεῖ ἕνας καὶ νὰ σωθοῦν χιλιάδες! Χαρὰ σ' ἐκείνον πού γιὰ ἕνα λαὸν δλόκληρο πεθαίνει! Ὁ Θάνατος ὡς τὸν ἀγγίζει, ἀθάνατο τὸν κάνει!... Πῆς τ' ὄνομά του, Μάνα, καὶ μὴ φοβάσαι. Ἀπάνω στὸ κεφάλι τῆς Σμαράγδας μου ὀρκίζομαι, ἐδῶ μπροστὰ σὲ ἄλους, δὲ θ' ἀντισταθῶ, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι! Μύλησε, Μάνα! Ποιὸς πρέπει νὰ σκοτωθεῖ γιὰ νὰ σωθοῦμε;

[Σιγὴ κάμποσες στιγμῆς. Κανείς δὲν τολμᾷ νὰ πάρει τὴν ἀναπνοή του]...

ΤΡΑΓΟΥΔ. — Θεέ μου! Θεέ μου! Ἡ καρδιά μου πιάναται! Μύλιε! Ὅ,τι καὶ ἂν ποῦν τὰ χεῖλια σου, γλυκὸ νὰι μπροστὰ στὴ σιωπὴ τους, τὴν ἀβάσταχτη!

ΜΑΝΑ [μυλῆ σιγὰ καὶ λυπημένα]. — Ἡ Γυναίκα πού ἀγαπᾷ τὸν Πρωτομάστορα!...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [τὴν διακόπτει ἔξω φρενῶν]. — Σώπα! Σώπα!

ΜΑΝΑ — Ἡ Γυναίκα πού τότε πλάνεψε καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ κοιμηθεῖ δληνύχτα. Αὐτὴ πρέπει νὰ σκοτωθεῖ καὶ νὰ λείπει γιὰ νὰ λευτερωθοῦν τὰ μπράτσα τοῦ Πρωτομάστορα καὶ νὰ μὴν τρέμουνε ὅταν χαράζουνε τὸ σχέδιο τοῦ γιοφυριού!...

ΤΡΑΓΟΥΔ. — Μάνα! ἔλεος! Σκληρὰ νὰι τὰ λόγια σου, σὰν τὸ γραφτὸ τῆς Μοῖρας!

ΜΑΝΑ — Καὶ πρέπει νὰ σκοτωθεῖ ἀπόψε, πρὶν νὰ βασιλέψει ὁ ἥλιος! Ἀλλιῶς τὴ νύχτα θάχουμε πάλι ἀφανισμοὺς καὶ σύγκλυσες! Κι ὄχι ὅπου λάχει, μὰ στὰ θεμέλια τοῦ γιοφυριού ἀγκωνάρι νὰ χτιστεῖ!... Ἀπάνω στὸ κορμί τῆς μόνο θὰ σιδεροχτιστεῖ γιοφύρι!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [ἕνα βῆμα προχωρεῖ κατάλωρη καὶ σὰν ἀντίλαλος μυλῆ]. — Ἀπάνω στὸ κορμί τῆς μόνο θὰ σιδεροχτιστεῖ γιοφύρι, Μάνα;

ΜΑΝΑ [μὲ πικρότατη ἄλψη]. — Ναί, παιδί μου. ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. [φρῆσσουν]. — Ποιὰ νάνα! Ποιὰ νάνα!

— Ὄ! ποιανῆς τὸ αἷμα θὰ χαροῦνε τὰ πελέκια!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Πῆς τ' ὄνομά τῆς, Μάνα! ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Μὴν τὴν ἀκοῦς, Πατέρα μου! Μὴν τὴν ἀκοῦς!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ [ξεφεύγει ἀπὸ τὸ ἀγκάλιασμα τῆς Σμαράγδας μὲ προσταγή]. — Πῆς τ' ὄνομά τῆς!

ΜΑΝΑ — Ἐγὼ δὲν κάνει νὰ τὸ πῶ! Πρέπει ὁ ἴδιος ὁ Πρωτομάστορας, ἡ μονάχη τῆς αὐτῆ νὰ σοῦ τὸ μολοήσουν! Γιὰ νάχει ἀξία, πρέπει μὲ τὴ δικιά τους τὴ θέλησι νὰ γίνει ὁ σκοτωμός! [στὸ κοριτσάκι πού τὴν τραβᾷ]. Πάμε παιδί μου... Πάμε! [Προχωρεῖ... Ἐάφνον γυρίζει καὶ λείπει στὸν Πρωτομάστορα]. Ἄ! Πρωτομάστορα! Πρωτομάστορα! Σίσιε τὰ στήθια σου καὶ βγάλε τὴν καρδιά σου καὶ βάλε τὴν θεμέλιο στὸ γιοφύρι, ἂν θῆς νὰ στερεώσει. Τίποτ' ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ! [στοὺς χοροὺς]. Τίποτ' ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σᾶς πῶ! [φεύγει].

[Σιγὴ φοιχτή. Ὁ Ἄρχοντας προχωρεῖ πρὸς τίς γυναῖκες καὶ κυτᾶει. Ὅλες ἀποτραβιοῦνται καὶ τρέμουν. Εἶναι ἀλήθεια, ἕνας ἀπὸ τὸν ἀπάνω σὲ περιστέριε].

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Ὄω! Ἡ Μοῖρα, ἡ Μοῖρα ἀπλώνει ἀπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας τὰ φτερά τῆς, σὰ φτερά ὄρνιου ἀρπακτικοῦ!

— Ἡ Μοῖρα, ἡ Μοῖρα εἶναι ἀποπάνω μας καὶ διαλέγει!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Ποιὰ εἶναι; Κάπου ἐδῶ θάνα! Ποιὰ τρέμει πιὸ πολὺ!

[Ὁ Ἄρχοντας πάει καὶ ἔρχεται καὶ τίς κυτᾶει. Ἐάφνον στὸν Πρωτομάστορα].

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Πρωτομάστορα! [σιγὴ] Δὲ μυλῆς; Ἄ! δὲ θῆς νὰ μολοήσεις! [σιγὴ, ἔπειτα σὰ νὰ πῆρε μιὰν ἀπόφασι καὶ στρέφεται στοὺς θεριστάδες] Νά πάει ἕνας νὰ μνηύσει, ὄλου τοῦ χωριοῦ οἱ κοπελιές νάρθουν ἐδῶ! Πῆς τους πῶς ἔχομε πανη-

γίρι καὶ ξεφάντωμα. [φεύγει ἕνας θεριστής] Καὶ γογγόρα! Πρὶν νὰ βασιλέψει ὁ ἥλιος! Ἄκουσες τὴ Μάνα; Ἡ νύχτα δὲν πρέπει νὰ μάσε βρεῖ χωρὶς τὸ σκοτωμό! [φεύγει τρεχάτος ὁ θεριστής. Ὁ Ἄρχοντας στὸν Πρωτομάστορα ἀπειλητικᾶ:] Πρωτομάστορα! Σκέψου! Ἄν δὲ μολοήσεις τὴ φταίχτρα, ἀπάνω σὲ σὲ τὸν ἴδιο θὰ βάλω τὰ θεμέλια! Σκέψου! [στοὺς χοροὺς] Σκεφθῆτε καὶ σεῖς ὄλοι! Ὄς νὰ γυρίσω ἀπὸ τὸ γιοφύρι, νάχετε ἀποφασίσει νὰ μοῦ τὴν μαρτυρήσετε! Ἄ! δὲ θὰ χαθοῦμε ἐμεῖς καὶ τὰ παιδιὰ μας γιὰ τὸ κατήρι μιᾶς ξετσιπωτῆς καὶ ντροπιασμένης! Ὁχι!... [φεύγει... Στρέφεται στὴ Σμαράγδα καὶ λείπει τῆς τρυφερά] Καὶ σὺ, Σμαράγδα μου, πῆγαίνε στὸ σπίτι!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ὁχι, πατέρα μου... Θέλω νὰ μείνω... Ἀφησέ με νὰ μείνω!

ΤΡΑΓΟΥΔ. — [ἀπελπισμένως] Σμαράγδα! Σμαράγδα! Γιατί δὲ φεύγεις;...

INTERMEZZO

[Δὲν κατεβαίνει ἡ ἀβλαία. Μεταξὺ α' καὶ β' πράξεως μεσολαβεῖ τὸ intermezzo αὐτό. Ἐρχονται οἱ γόφτισοι χορευτῆρες μὲ τέφρια, νταούλια, χαλκάδες. Δυὸ ἡμιχόρια].

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ [σωρεαίζονται κάτω καὶ θρηνοῦν].

— Ὠμίενα! Ὠμίε! Τὰ χέρια σου, Πρωτομάστορα, τὰ δυνατὰ σου χέρια, πού θῆνε νὰ μάλαιζον, σὰν ἀπαλὸ κερὶ, στις φούχτες τους τὴ Μοῖρα, λιγοθυμοῦν σὰ θυμηθοῦνε τὸ σχῆμα τῶν στηθῶν, τῆς γλυκειᾶς - γλυκειᾶς Γυναίκας, Ὠμίενα! Ὠμίε!

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ [χαρούμενο, γοργὰ χορεύει].

— Βαθεῖα τὸ ἀλέτρι τῆς ἀγάπης, δογώνει τὰ κορμὰ μας καὶ ὄλες οἱ πίκρες σπέρνονται, γενναβολοῦν θεριεύουν καὶ τρώνε μας τὴν καρδιά! Κ' ἐμεῖς πεθαίνομε - πεθαίνομε ἀπὸ τὸν πόνο καὶ σκῆφτομε καὶ λέμε: [σταματοῦν σὰ λιγωμένες ἀπὸ τὴ γλύκα] Γλυκότερο πρᾶμα δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸν ἀπάνω κόσμο! Γλυκότερο πρᾶμα δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸν ἀπάνω κόσμο!

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ [πευτέται ἀπάνω καὶ χορεύει].

— Μὴν ἀκοῦς! Μὴν ἀκοῦς, Πρωτομάστορα! Λύσε ἀπὸ τὴ μέση σου τὴ ζώνη τῆς ἀρρώστιας! Ἐπέλεξε ἀπὸ τὸ λαϊμό σου τὰ χέρια τῆς Γυναίκας, τὰ χέρια τῆς Γυναίκας πού σὲ γλυκοτραβοῦνε στὸν γκερμὸ! Ἐσὺ ἴσαι Πρωτομάστορας! Ἐσὺ δὲν ἦρθες στὴ ζωὴ γιὰ νὰ χαρεῖς, μονόθετος γιὰ νὰ χτίσεις!

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Χαχαχά! Ὅλα τὰ γιοφύρια, δλα τὰ γιοφύρια δὲν ἀξίζουν ἕνα φιλι ἀπάνω στὸ στόμα! Ἄ! καὶ τὰ δύο μου τὰ χέρια ἀπλώνω καὶ εὐλογῶ καὶ προσκαλῶ τὸ νάρθει τὸ κρεῖμα, πού μᾶς σφιχταγκάλιαζει καὶ μᾶς ρίχνει κάτω καὶ μᾶς χαιρέται ἀπάνω στὰ κρεβάτια τὰ ζεστά!

[ΟΙ ΚΟΠΕΛΕΣ τοῦ χωριοῦ, ποὺ ἀκούνε τις γύφτισσες ξαφνιασμένες καὶ κόκκινες].

— ὦ μὴν τὸ λές! ὦ! μὴν τὸ λές! Πόσο γλυκεῖά ναι ἡ Ἀγάπη, διὰ τῆς παραστέκει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ! Πέφτει ἀπάνω στὰ κορμιά μας, ὡς πέφτουνε τὰ πρωτοβρόχια ἀπάνω στὴ διψασμένη γῆς! Τέτοια, Παρθένα, τέτοια ἀγάπη χάρισέ μου!

[Γυρίζουν ἀπὸ τὸ γιοφύρι οἱ ἄνδρες. Ἐχουν ἔρθει κι ἄλλοι].

ΧΟΡΟΣ ἈΝΔΡῶΝ [θριαμβευτικά].

— Ἀλάφρωσα! ἀλάφρωσα! Φοβήθηκα μιὰ στιγμή καὶ εἶπα: Εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ μένα! Ἀλάφρωσα! Ὅλοι, τὸ βλέπω τώρα, ὡς ἂν τ' ἀστάχια γέροντε ἀνήμποροι μπροστὰ στὸ δρεπάνι τῆς Μοῖρας!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚῶΝ

— Κ' ὕστερα ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἀπάνω σάλλο πέφτομε δρεπανοθερισμένοι, στὰ χωματένια ἀλώνια τοῦ Ἀφέντη μας τοῦ Χάρου!

ΧΟΡΟΣ ἈΝΔΡῶΝ

— Ἡ Μοῖρα περνᾷ ἀποπάνω μας καὶ τρέμομε ὅλοι — σὰν τὰ καλάμια τὸ δειλινό!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚῶΝ

— Ἡ Μοῖρα περνᾷ ἀποκάτω μας καὶ πίσω καὶ μπροστὰ μας, σὰ θάλασσα φουρτουνασμένη, τὸ μεσονύχτι, κ' εἴμαστε βάρκες χωρὶς φῶς, χωρὶς τιμόνι, χωρὶς κουπιὰ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ

— ὦ Ἥλιε, ποὺ χαμοπετᾷς αἱματολαβωμένος κι ὄπου-ὄπου πέφτεις, ὦ Ἥλιε, τί ἔργα φριχτὰ ἀπόψε θὰ χρυσώσεις!

II

[Ὅλες πιά οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ ἔχουν καταφθάσει γιορτοστολισμένες καὶ μιὰ βουή φρικιαστικῆ πλανᾷται ἀνάμεσα στὶς γυναῖκες καὶ στοὺς ἄντρες, ποὺ σιγομιλοῦν καὶ τρέμουν. Γυρίζουν ἀπὸ τὸ γιοφύρι. Ὁ τραγουδιστὴς ἔχει πάλι σωρσιαστὴ στὰ πόδια τῆς Σμαράγδας].

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. [σιγὰ καὶ παρακαλετά]. — Σμαράγδα! Σμαράγδα! [ἡ Σμαράγδα κυτᾶει πρὸς τὸ γιοφύρι καὶ δὲ μιλεῖ].

ΕΝΑΣ ΘΕΡΙΣΤΗΣ — Θεέ μου! Πόσο πυκνώθηκε ἡ καταιγὶς ἀπάνω στὸ βουνό!

ΜΙΑ ΚΟΠΕΛΑ [ἀτ' ὄσες στεγνὸς θανε]. — Παρθένα μου! Ὁ χάρος μᾶς προσκαλεῖ σήμερα σὲ πανηγύρι!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. [ἐρχεται συλλογισμένος ὁ Πρωτομάστορας]. — ὦ μὲ! πὼς ἀντιφραστήκατε σ' ἕνα ξαφνικὸ γύρισμα τοῦ δρόμου ἐνὶ κ' ἡ Μοῖρα!

Ο ΓΕΡΟΣ [χαϊρέκακα]. — Ἄ! Σκύψε τώρα, θὲς δὲ θὲς, καὶ προσκύνησε τὸ χεῖρ τῆς Ἀνάγκης!

[Οἱ ἐπίλοιποι ἔρχονται λαχανιασμένοι καὶ φωνάζουν με φόβο].

— Ὁ Ἄρχοντας! Ὁ Ἄρχοντας!
[Βαρεῖα σιγή].

ἈΡΧΟΝΤΑΣ [μὲ ἐπίσημο καὶ βαρὺ τόνο λέει].

— Ὁ Θεὸς στὰ χεῖρια μου μπιστευτήκε ὅλο μας τὸ χωριό, καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἔχω ἐγὼ νὰ δώσω λόγῳ γιὰ τὴ ζωὴ ὅλου μου τοῦ λαοῦ. Καὶ τὸ κακὸ ποὺ ἕνα φυλλαράκι μόνο ἄβλαβο εἶναι στὰ στήθια τοῦ καθενὸς σας, δέντρο γίνεται μέσα στὰ στήθια τὰ δικὰ μου καὶ φουντώνει καὶ καρπίζει καὶ οἰχνεὶ ἀπλοκαμῶνς τις ρίζες καὶ τρώει μου ὅλα τὰ σωθικά. Καὶ γι' αὐτὸ ἐγὼ σήμερα χιλιόδιπλα πονῶ καὶ θέλω νὰ βρῶ τὴ φταίχτρα, ποὺ εἶναι αἰτία κι ἀφανίζει μου τὸ χωριό! Ὅποιος ἀπὸ σᾶς τὴ γνωρίζει, τὸ κοῖμα ὅλου τοῦ λαοῦ νὰ εἶναι στὸ κεφάλι του ἀπάνω καὶ στὸ κεφάλι τῶν παιδιῶν του, βουνὸ κατάρρα, ἂν δὲ τὴ μαρτυρήσει! Ὅποια θέλει ἄς εἶναι! Καὶ κόρη του ἄς εἶναι κι ἀδερφή!

Ο ΓΕΡΟΣ — Ἐμεῖς, Ἀφέντη, ὄρκο στὰ παιδιά μας κάνομε, δὲν ξέρομε τὴ φταίχτρα. Αὐτὴ πάλι νὰ μολοῖται, πὼς εἶναι μπορετό; Εἶναι γλυκεῖα ἡ ζωὴ τοῦ ἀπάνω κόσμου, Ἀφέντη! Τὸν Πρωτομάστορα ρώτησε! Αὐτὸς μόνο μπορεῖ νὰ μολοῖται γιὰ νὰ σώσει τὴ ζωὴ του...

ἈΡΧΟΝΤΑΣ [στὸν Πρωτομάστορα ποὺ στέκεται ὄρθιος καὶ συλλογισμένος]. — Πρωτομάστορα!

[Ὁ Πρωτομάστορας δὲν ἀπαντᾷ, κυτᾶει μόνο τὸ γιοφύρι καὶ σαπαινεῖ].

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Ἐλεος! Ἐλεος! Ἀφέντη! Λυπήσον τὸ κορμάκι τῆς δημορφῆς πλανεύτρας!

ἈΡΧΟΝΤΑΣ — Δὲν ἔχει ἔλεος! Σώπα, σὺ Τραγουδιστή! Δὲν ἔχει ἔλεος. Καλύτερα νὰ σκοτωθεῖ ἕνας καὶ νὰ σωθοῦν χιλιάδες! [προχωρεῖ σὲ μιὰ νέα χλωμὴ ποὺ τρέμει πότερο ἀπὸ τις ἄλλες]. Μὴν εἶσαι σὺ ποὺ τρέμεις σὰν τὸ καλάμι; Σὲ σένα μοῦ φάνηκε πὼς σάλεψε ὁ Πρωτομάστορας!

Ἡ ΝΕΑ [ξεσπᾷ σὲ θρήνηους καὶ σωρσιάζεται χάρμα]. — Ὅχι! Ὅχι! Στὴν ψυχὴ μου ὀρκίζομαι, Ἀρχοντα, ὄχι!

ΠΟΛΛΕΣ — Ὅχι! ὄχι! Δὲν εἶναι αὐτὴ, Ἀφέντη!

Ἡ ΝΕΑ — Εἶμαι εἴκοσι χρονῶν καὶ φοβοῦμαι τὸ Χάρο!...

ἈΡΧΟΝΤΑΣ — Μὰ ἀποδῶ μέσα χωρὶς ἄλλο θάνατο! Ἐδῶ εἶναι οἱ καλύτερες κοπέλες τοῦ χωριοῦ... Κάπου ἐδῶ κρύβεται καὶ κλαίει!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. [ἐντρομος]. — ὦ ωω!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ [ἐρχονται με τὰ μυστριά στὸ χεῖρ]. — Ὁ ἥλιος βασιλεύει! Ὁ ἥλιος βασιλεύει! Δὲν ἔχομε καιρό!

ἈΡΧΟΝΤΑΣ [μὲ ἀγανάκτησι καὶ πεισμαμένως]. — Σύρετε τότε τὸν Πρωτομάστορα καὶ χτίστε τον! Ἄ! δὲ θέτε νὰ μολοῖσετε! Θὰ σ' ἀναγκάσω ἐγὼ, Πρωτομάστορα, θὲς δὲ θὲς νὰ σκίσεις καὶ νὰ πεῖς!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [ἀλαργαίνει τοὺς θεριστάδες ποὺ θένε νὰ τὸν ἀδράξουν]. — Μὴ μ' ἀγγίζετε!

ΧΟΡΟΣ ἈΝΔΡ. — Αὐτὸς φταίει, ἀφέντη! Αὐτὸς ἀφάνισε τὸ χωριό μας!

Ο ΓΕΡΟΣ — Ἐσένα ἀποζητᾷ ὁ ποταμὸς σφαχτᾷρι!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Μὴ μ' ἀγγίζετε!

ἈΡΧΟΝΤΑΣ — Μολόησε τὴ γυναῖκα ποὺ ἡ σάρκα τῆς δὲν σοῦ ἀφήνει νοῦ νὰ στήσεις τὸ γιοφύρι, μολόησε ἂν θὲς νὰ ζήσεις!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ, [σιμώνουνε καὶ κάνουν ἡμικύκλιο πίσω ἀπὸ τοὺς θεριστάδες]. — Μολόησε! Μολόησε!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ — Ἐνας ἀρχηγὸς δὲν ὀρίζει τὴ ζωὴ του, Πρωτομάστορα!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ — Ξερίζωσε τὴν καρδιά σου ποὺ τρέμει καὶ ὀριξε τὴν στὸν ποταμὸ καὶ πάμε!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [μὲ ἀγωνία, μόνος]. — Μὴν ἀντιστέκεσαι καρδιά μου καὶ μὴ φωνάζεις!

ἈΡΧΟΝΤΑΣ [μὲ θυμῷ]. — Σύρετέ τον νὰ χτιστεῖ! [στοὺς μαστόρους ποὺ ἀπειλητικὰ σαλεύουν καὶ μουρμουρίζουνε] Τί φωνάζετε σεις καὶ σαλεύετε; Εἶμαι ὁ Ἄρχοντας ἐδῶ! Πηγαίνετε τον! Ἄ! δὲ θὲς νὰ μολοῖσεις! δὲ θὲς!

[Ἡ Σμαράγδα δὲν μπορεῖ πιά νὰ κρατηθεῖ. Παρακολουθοῦσε με ἀγωνία τὸν Πρωτομάστορα καὶ πότε-πότε πετιότανε νὰ μιλήσει, προχωροῦσε ἕνα βῆμα, σταματοῦσε ἀπότομα, ἤθελε νὰ φωνάξει κ' ὕστερα πάλι συγκρατιότανε. Τώρα πιά δὲν μπορεῖ. Πετιέται, σταματᾷ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τραβοῦν τὸν Πρωτομάστορα καὶ μ' ἕνα θριαμβευτικὸ ἀνατίναγμα ὅλου τῆς τοῦ κορμοῦ, φωνάζει].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σταθῆτε! Σταθῆτε! Ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ!

[Ὅλοι ξεστᾶνουνται ξαφνιασμένοι. Ὁ Ἄρχοντας ἀπειλητικὰ τρέχει κι ἀγκυλιάζει τὴ Σμαράγδα καὶ τῆς λέει με τρόμο].

ἈΡΧΟΝΤΑΣ — Παιδί μου! Σμαράγδα μου! Τί ἔπαδες!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Σμαράγδα!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. [ἀγκυλιάζει τὰ γόνατα τῆς Σμαράγδας]. — Σώπα! Σώπα!...

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [ἐξφεύγει ἀπὸ τ' ἀγκυλιάσματά τους, ἀσυγκράτητη]. — Τὸν ἀγαπῶ! Φανερὰ καὶ ξέσκεπα! Πέρα καὶ πέρα! Ἄς τὸ ἀκούσουν ὅλοι! [φωνάζει τοὺς μαστόρους] Ἐλάτε! Ἐλάτε! Ἀγαπῶ τὸν Πρωτομάστορα!

ἈΡΧΟΝΤΑΣ [μὲ ἀγωνία]. — Σμαράγδα!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ, [θριαμβευτικά]. — Μολόησε! Μολόησε! Ἄρχοντα, μὴν ξεχνᾷς τὸν ὄρκο σου!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Μὴν ξεχνᾷς τὸν ὄρκο σου, πατέρα! Ἐγὼ μαι ποὺ τὸν πλάνεψα καὶ τοῦκανα γητειές καὶ ξόρκια καὶ δὲν τοῦ ἀφήνα δύναμι καὶ νοῦ νὰ χτίσει τὸ γιοφύρι! Ἐχει δίκιο ἡ Μάνα! Πρέπει ἐγὼ νὰ λείπω. Τί περᾶζει; Ἀλήθεια, δὲν περᾶζει... Εἶναι γλυκὸς ὁ θάνατος γιὰ κείνον ποὺ ἀγαποῦμε!... [στοὺς μαστόρους ποὺ ἐρχονται νὰ τὴν πάρουν] Πάμε!

ἈΡΧΟΝΤΑΣ — Σταθῆτε! Ὅχι! Ὅχι! Δὲ φτάνει μόνο νὰ τὸν ἀγαπᾷ! Ἡ Μάνα εἶπε πὼς

πρέπει καὶ τὸ κορμί τῆς ὁ Πρωτομάστορας νὰ χαίρεται ὀληνύχτα! Κ' ἡ Σμαράγδα μου εἶναι ἀγνή!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [σφιγγοντας ἀπελπισμένα τὰ στήθια τῆς]. — Θεέ μου! Θεέ μου!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Ἄλλη γυναῖκα θάνατο! Μὴν παίρνετε ἀθῶο αἷμα στὸ λαιμό σας!

ἈΡΧΟΝΤΑΣ — Νὰ σωθεῖ ὁ Πρωτομάστορας καὶ νὰ χτιστεῖ, ἀφοῦ δὲ θέλει νὰ μολοῖται!

[Ἀλλαλάζει πάλι ὁ χορὸς τῶν θεριστάδων ἀπὸ τὴ χαρὰ καὶ κυκλᾷται τὸν Πρωτομάστορα].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σταθῆτε! Σταθῆτε! [στέκουνται. Σιγαλινὰ τώρα, σὰ λιγομένα] Ἐμένα καὶ τὸ κορμί μου ὁ Πρωτομάστορας χαϊρότανε ὀληνύχτα!

ἈΡΧΟΝΤΑΣ [ἐντρομος]. — Σμαράγδα!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Μὴ μὲ κυτᾶεις ἔτσι, πατέρα! Μὴ μὲ κυτᾶεις ἔτσι, πατέρα! [σκύφτει καὶ κλαίει] Εἶναι ἀλήθεια!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Εἶναι ψέματα! Μὴν τὴν ἀκούς, Ἀρχοντα! Εἶναι ψέματα!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Βλέπετε; Ἄν δὲ μ' ἀγαποῦσε θὰ φώναζε ἔτσι; Θὰ σώπαινε καὶ θὰ μ' ἀφήνε νὰ πεθάνω γιὰ νὰ σώσει τὴ ζωὴ του καὶ τὴ ζωὴ τῆς γυναῖκας ποὺ ἀγαπᾷ.

ἈΡΧΟΝΤΑΣ [εἶναι ἐξῶ φρενῶν, πηγαίνει κ' ἐρχεται, δὲν ξέρει τί κάνει. Με τρόμο κ' ἐλπίδα κυτᾶει κατὰματα τὴ Σμαράγδα]. — Παιδί μου! Λυπήσου με!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Πατέρα μου, πατέρα μου ἡ καρδιά μου ραίξεται γιὰ σένα...

ἈΡΧΟΝΤΑΣ — Πὲς πὼς δὲν εἶναι ἀλήθεια! Πὲς πὼς εἶναι ὄνειρο φριχτὸ ποὺ βλέπω!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ! Εἶναι ἀλήθεια... Θυμήσου πόσες φορές δὲ μοῦλεγες τὸ πρῶτ' γιατί εἶμουνα χλωμὴ καὶ κουρασμένη...

ἈΡΧΟΝΤΑΣ [τῆς φράζει τὸ στόμα ἀπελπισμένος]. — Σώπα!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. [ἐξεγείρονται καὶ γανγίζου]. — Ἄ! Εἴτανε ἀπὸ τὰ φιλιὰ του!

— Ἐγὼ συχνὰ τὴν ἐβλεπα μαζί του μεσάνυχτα στὸν ποταμὸ...

— Ναί, ναί, κ' ἐγὼ. — Κ' ἐγὼ! — Κ' ἐγὼ!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ἄ! φωνάζετε τώρα κι ἀλυχτᾶτε σὰ σκυλιὰ γύρω στὴν ἐτοιμοθάνατη ἀλαφίνα!

Ναί, ναί, ὅλοι μὲ εἶδατε, τί μὲ μέλει! Ὡς τὰ τώρα σᾶς ἐρριχνα κατὰστηθα τὴν δημοφιλία μου καὶ μὲ μισοῦσατε! Τώρα σᾶς οἰχνω καὶ τὴν ἀγάπη μου! Μὴ φωνάζετε! Ὅλα τὰ σημάδια τοῦ κορμοῦ μου τὰ ξέρει! Καὶ τί πὼς θὰ πεθάνω; Ὅλος ὁ ποταμὸς δὲ θὰ μπορέσει νὰ σβύσει ἀπὸ τὸ κορμί μου τὰ φιλιὰ του!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Ὅλος ὁ ποταμὸς δὲ θὰ μπορέσει νὰ σβύσει ἀπὸ τὸ κορμί σου τὴ ντροπὴ!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Θεέ μου, πόσο γλυκὸ ναι τὸ Κοῖμα! Πόσο γλυκὸ ναι τὸ Κοῖμα!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. — Παραλυμένη! — Νυχοφιλημένη! — Ξαδιάντροπη!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Φωνάζετε! Φωνάζετε! Τί μὲ μέλει; [ἀνοίγει τὰ χεῖρα τῆς καὶ πλησιάζει στὸ χορὸ].

Νά, σιμώσετε, βριστέ με, άγγιζέτε με, βάλτε τὰ χέρια σας μέσα στὰ χέρια μου, τὰ μάγουλά σας άπάνω στὰ μάγουλά μου, τὰ χείλια σας άπάνω στὰ χείλια μου, δέ με μέλει! Όσο κι άν μ' άγγιζετε, ποτέ σας δέ θά μπορέσετε νά λερώσετε τὸ κορμί μου έμένα! Τὸ κορμί μου έμένα μοιοβολά σάν περιβόλι άνοιγμένο!

[Ο Ἄρχοντας δέν κρατιέται πιό και χύνεται νά τή χτυπήσει, νά τῆς φράξει τὸ στόμα].

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Πελέκι πιό βαρὺ κι άπ' ὄλο τὸ γιοφύρι, ἢ κατάρα μου άποπάνω σου, Σμαράγδα!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [σφουριάζεται και κατακυλιά χάμο σά νά τὴν πλάκωσε βαρὺ πελέκι]. — Ἄα! [Θέλει νά σφουριέει και νά πιάσει τὸ χέρι τοῦ πατέρα τῆς].

ΑΡΧΟΝΤΑΣ [άποτραβιέται]. — Μὴ μ' άγγιζεις! Ντροπιασες τὸ σπίτι μου, τὴν υπόληψί μου, τ' ὄνομά μου! Στάχτη έκαμες και λύχνισες στοὺς τέσσερεις άνέμους τὴν τιμὴ μου! Ποῦ θά σταθῶ πιά και ποῦ θά πάρω;!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σώπα, πατέρα! Αὐτήσου με! ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [πιετιέται, δέν μπορεῖ νά κρατηθεῖ πιά]. — Σώπα, σώπα, Σμαράγδα, και μὴν κλαῖς! Τώρα μόνο νοιώθω πόσο βαθεῖα κι άμέρωτα σ' άγαπῶ! Ἄνοιξα δρόμους, έσκισα βουνά και θάλασσες και γιοφύρωσα ποτάμια, χύμησα καβάλλα άπάνω στ' ὄνειρό μου, έσένανε ζητώντας! Τί φωνάζετε σεις; Πῶς μπαίνετε άνάμεσά μας; Τὴν άγαπῶ και μ' άγαπᾶ και δέν είχαμε άνάγκη νά πάρομε τὴν άδειά σας, γιὰ νά χαιρόμαστε ὅλη τὴ νύχτα τὰ κορμιά μας!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [άναντρανίζει, σηκώνεται πιό έτοιμὴ γιὰ τὴ θυσία]. — Ω! εὐχαριστῶ! εὐχαριστῶ!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ [στὸν Πρωτομάστορα]. — Μαύρη ὥρα κι άραχὴ πού ὁ ἥσιος σου λέρωσε τὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ μου! Εελογιαστὴς και χαροκόπος φάνηκες, κουρσάρος μπῆκες και ρήμαξες τὴν τιμὴ μου! [σὴ Σμαράγδα πού θέλει νά τὸν παρακαλέσει νά σσιπάσει] Μὴ μ' άγγιζεις! Κόρη δέν έχω πιά! [άδράχνει τὰ στήθια του σά νά θέλει νά τὰ ξεσκίσει] Ἄπελπισία! Τί κοιμᾶσαι; [στοὺς μαστόρους] Πηγαίνετε τὴν! Δέν μπορῶ νά τὴνε βλέπω πιά... Τὰ μάτια μου τρέχουνε... Ἄπελπισία! Ξύπνα! Ἐσὺ μόνο θυγατέρα μου τώρα μοῦ άπομένεις!

[Κλαίει. Μερικὸι θεριστάδες παίρνουνε τὸν Ἄρχοντα γιὰ νά τὸν πάνε σπίτι του κ' οἱ μαστόροι παίρνουνε τὴ Σμαράγδα. Στρέφεται ἢ Σμαράγδα και κυτάζει τὸν πατέρα τῆς. Κι αὐτὸς τὴ στιγμή έκείνη έστρεψε τὸ κεφάλι νά δεῖ τὴ Σμαράγδα. Χύνεται ἢ Σμαράγδα στὸν πατέρα τῆς, πού τῆς άνοίγει τὴν άγκαλιά του και κλαίει κ' οἱ δὺ].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Πατέρα μου! Δῶσε μου τὸ στερνὸ τὸ φίλημα γλυκό, παρηγοριά νά τῶχω γιὰ τὴν άγύριστὴ τὴ σιράτα. Πατέρα!

ΑΡΧΟΝΤΑΣ — Παιδί μου! Παιδί μου! [Τὴνε φιλεῖ και κλαίει].

ΜΑΣΤΟΡΟΙ — Ὁ ἥλιος βασιλεύει! Ὁ ἥλιος βασιλεύει! Πάμε!

[Με δυσκολία τοὺς χωρίζουνε. Φεύγει ὁ Ἄρχοντας. Κ' ἢ Σμαράγδα σέρνεται στὸν ποταμό, σιγά-σιγά, σά νύφη. Ὁ Πρωτομάστορας πηγαίνει δίπλα τῆς συλλογισμένος κι άποφασισμένος].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Ἄγάπη μου! Ἄγάπη μου, μὴν κλαῖς! [τὴν άναβαστᾶ και τὴ βοηθᾶ νά προχωρεῖ].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ἐλα κοντά μου, πιό κοντά μου, νά σέ νοιώθω άπάνω στὴν καρδιά μου, έτσι θά θαρρῶ πῶς πάω Νύφη... [Ξεσπᾶ σέ γόνους, σά νά θυμάται ξάφνου] Ωω! Ὁ ποταμὸς άντρας μου και κρεβάτι τοῦ γάμου ἢ γῆς και νυφικὸ στεφάνι τὰ αἱματομένα πελέκια! Ωω!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. Σμαράγδα! Δέν τὸ λυπᾶσαι σὺ τὸ ὄμορφο κορμιά σου;!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Χαρά μου ποῦχω ὄμορφο κορμί και στὸν άγαπῶ τὸ δίνω!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Σμαράγδα! Σμαράγδα! Τὰ μάτια μου δέν μποροῦνε πιά τὰ δάκρυα νά σταῖσουν... Και δέ συλλογᾶσαι πῶς μαῦρος είναι ὁ Ἄδης κι άραχνος χωρὶς γιορτές και πανηγύρια και χῶρις ἥλιο! Οἱ ὄμορφοι λεβέντες δέντρά ναι στὸν κάτω κόσμο ξεριζωμένα κ' οἱ λιγερές, πόρτες γκρεμισμένες είναι και τὰ μικροῦλικά παιδιὰ μῆλα χλωμά και μαραμένα!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [μὲ τρόμο]. — Σώπα! Σώπα! Μὲ κάνεις και φοβοῦμαι τὸ θάνατο! [Ξεσπᾶ σέ κλάματα. Στέκεται. Στοὺς μαστόρους πού τὴ σέρνουνε] Μὴ βιάζεστε! Μὴ βιάζεστε! Ἄφησέτε με άκόμα νά ζῆσω μιὰ μέρα! Μιὰ μέρα μόνο! Δέν είδα καλά καλά άκόμα πῶς ροδίζον τὰ βουνά, σάν ξημερώνει! Μῆτε ποῖδ' ποὺλι πρωτοκλαδεῖ τὰ γλυκοχαράματα, δέν πρόσεξα ποτέ μου! Ἐλεος! Μιὰ μέρα μόνο! Μιὰ μέρα μόνο!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Σώπα, Σμαράγδα, και μὴν κλαῖς! Ζήσαμε εμεῖς σέ μιὰ και μόνο νύχτα χίλιες χιλιάδες χρόνια νοικοκυριστικά και πρόστιχα σάν τὰ δικὰ τους χρόνια! Τὴ ζωὴ ἀλάκαιρη τὴνε φιλήσαμε εμεῖς στόμα με στόμα! Κ' ἤσιχοι και χορτασμένοι πεθαίνομε!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — [χαμογελά μὲ πικρία. Σά νά παραμιλεῖ. Σαλεύει].

Ἐσὺ πού ναι τὰ βουνά, ἤσιχοι πού ναι οἱ κάμποι Δέν καρτεροῦνε θάνατο, γεράματα δέν έχουν!

[Ἐνας μαστορας έρχεται τρεχάτος άπό τὸ γιοφύρι με τὸ μυστρί και τὸ σφυρί στὸ χέρι].

— Κάνετε γρήγορα! Κάνετε γρήγορα! Ὁ ἥλιος βασιλεύει! [δειχνει με τὸ μυστρί πίσω του τὸ ὄρατο δελί].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [άναντιάζεται ούσσωμη]. — Ὁ ἥλιος! ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Σμαράγδα μου! Σμαράγδα μου!...

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Πῶς βιάζεσαι, Πρωτομάστορα! Ἄφησέ τὴνε λίγο άκόμα νά χαρεῖ κι αὐτὴ τὸν ἥλιο!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [άπλώνει τὰ μπράτσα τῆς στὸν ἥλιο, άχόρταγα. Τὰ μαλλιά τῆς, τὰ μάτια τῆς, τὰ χέρια τῆς γεμίζουνε ἥλιο. Σάν τὴ διαρασμένη γῆς τὸ κορμί τῆς τὸν άπορροφᾶ].

— Ω! ἥλιε! Και τὴν ὥρα τοῦ χωρισμοῦ μας και τοῦ Μεγάλου Μισμοῦ, σέ νοιώθω άκόμα πιό βαρὺ και πιό γλυκό, σέ νοιώθω σά σῶμα Ἄγαπητικοῦ, άποπάνω μου! Γεμίζεις τίς χούφτες τῶν χεριῶν μου και τὰ μαλλιά μου, και τὰ μάτια και τίς δίπλες τῶν φουστάνιων μου και νοιώθω νά σφιχταγκυλιάζεις τὸ ζεστό-ζεστό λαμπο μου και νά καταβαίνεις σά χουστός σταυρὸς άνάμεσα στὰ στήθια μου — ὦ ἥλιε!

[Δέν μπορεῖ νά κρατήσει τὰ δάκρυά τῆς, πού τρέχουνε σιγά, σιγά κι άθόρυβα].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Ἐλα! Μὴν τρέμεις! Πῶς τρέμεις, Σμαράγδα μου!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ [άναντιάζεται άπό τὴν άγανάκτηση]. — Ἄ! δέ θές μῆτε νά τρέμει! Τὴ θές νά σέρνεται σὸ χαμὸ και νά γελά και νά σοῦ λέει: Εὐχαριστῶ! Εὐχαριστῶ! Ἄ! κατάρα στὰ γιοφύρια σου, Πρωτομάστορα! Τί θ' άπογενοῦμε εμεῖς εδῶ, ὀφρανεμένοι άπό τὴ Σμαράγδα; Μιὰ τριχα τῶν μαλλιῶν τῆς άξίζει πιό πολὺ άπ' ὄλα σου τὰ γιοφύρια! Καλύτερα νά κάθομαι στὴν άχροποταμιά νά κλαῖω και νά δέρομαι, νά μὴν μπορῶ νά προσπεράσω και νάχεται ἢ Σμαράγδα νά μοῦ χαμογελά νά γιαινω, παρὰ νάχω σιδερένια μπροστά μου τὰ γιοφύρια και νά περνῶ άπάνω τους καβάλλα! [σὴ Σμαράγδα]. Σμαράγδα μου! Ἐγὼ θά σπάσω τὴ φλογέρα μου και τὴ ριζῶ σὸ γιοφύρι! [σπᾶ τὴ φλογέρα του στὰ γόνάτα του]. Ω! μεγαλομάρτυρη Ὁμορφιά, ἐγὼ μόνο σέ νοιώθω και σέ μυρολογοῦμαι! Σμαράγδα! Σμαράγδα! Ἐλαμεις άπάνω άπό τὰ μαλλιά μας μιὰ στιγμή μόνο, — σάν ἄστρο πού χύνεται!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σώπα, Τραγουδιστὴ μου, σώπα! Ω! ἥλιε και βουνά και δέντρα και θάλασσα, πού τόσο άγάπησα ὅταν έξοῦσα, έχετε γειά! Ἄχ! Κανένας πιά δέ θά λύσει κάτω σὸ μαῦρο-μαῦρο χῶμα, τὴν τριανταφυλλένια ζώνη τῶν εἴκοσι χρονῶν μου! [στέκεται και τρέμει].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Ἄγάπη μου! Ἄγάπη μου! [έχουνε πιά φτάσει σὸ γιοφύρι].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ωωω! [Ὁ Πρωτομάστορας σφύφτει γιὰ νά τὴ φιλήσει. Ἐντρομη ἢ Σμαράγδα άπλώνει τὰ χέρια τῆς] Μὴ με φιλήσεις! μὴ! Δέ θάχω πιά τὴ δύναμη νά πεθάνω! [στοὺς μαστόρους] Πάμε! Κάνετε γρήγορα! [τὴν καταβάζουν σιγά σιγά σὰ θεμέλια τοῦ γιοφυριοῦ].

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. — Κλείσε τὰ μάτια σου, Σμαράγδα, κλείσε τὰ μάτια σου νά μὴ θωρεῖς τὴν ὄμορφιὰ τοῦ άπάνω κόσμου!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [σφύφτει άποπάνω τῆς]. — Σώπα! Σώπα και μὴν κλαῖς! Ἐγὼ σ' άγαπῶ! Σώπα!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ [μὲ γοερές φωνές]. — Ἐσὺ μισεύεις, ὄμορφιὰ, και μένα πού μ' άφήνεις; [εἶχεται άπάνω σὶς πέτρες].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [σπρώχνει τὸν τραγουδιστὴ πού τοῦ

εμποδίζει τὸν τόπο]. — Στάσου άποκεῖ και μὴ φωνάζεις! [στοὺς μαστόρους πού κοιβαλοῦνε πέτρες κι άσβέστη] Τέσσερα πελέκια άγκωνάρια βάλετε άντὶ γιὰ δὺ! [ἢ φωνὴ του δυνατὴ και διακουρμένη] Και δέσετέ τα με μολύβι και με σίδερο!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ [άποκάτω]. — Ωωω! ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Ἄγάπη μου! Ἄγάπη μου! μὴν τρέμεις! [σφυρτὸς άποπάνω τῆς μιλεῖ].

ΜΑΣΤΟΡΟΙ [χαρούμενοι γιὰ τὸ στερεῶνει τὸ γιοφύρι]. — Γειά σου! χαρά σου, Πρωτομάστορα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [γυρίζει άπότομος κι άγανακτησμένος] Σωπάτε!

[Οἱ μαστόροι δουλεύουν. Ἀκοῦγονται τὰ σφυριά με τὰ κλάματα τοῦ Τραγουδιστῆ. Τίποτ' άλλο. Αὐτὸ κάμποση ὥρα. Κανένας δέ μιλεῖ. Σάφνου άπό τὰ θεμέλια γρονιέται πνιγμένη ἢ φανοῦλα τῆς Σμαράγδας].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σιγά! Σιγά! Πονῶ!

ΕΝΑΣ ΜΑΣΤΟΡΑΣ — Ω! άν τρέμει τὸ γιοφύρι, ὡς τρέμει ἢ καρδούλα τῆς, ὡς τρέμει κ' ἢ φωνὴ τῆς!

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ [σφύφτει και θωρεῖ και λέει]. — Σκυφτὴ δὺδ δίπλες κάθεται και σφίγγει τὰ γόνάτα τῆς...

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ — Τὰ μαλλιά τῆς λυμένα πλένε σὰ φύκια άπάνω στὰ νερά. Και σὺγκορμη τρέμει!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [σφύφτει κι αὐτὸς και φωνάζει]. — Ω! μὴν τρέμεις, μὴν τρέμεις, Σμαράγδα μου! Σμῖξε τὰ γόνάτα σου και κράτα τα σφιχτά-σφιχτά και με τὰ δὺδ σου τὰ χέρια, νά μὴ σαλεύουνε, άγάπη μου!

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Ωωω! ΜΑΣΤΟΡΟΙ — Στερεῶνει... Στερεῶνει... Δέν πολυτρέμει πιά!...

[Σιωπὴ. Ἀκοῦγονται πάλι οἱ μαστόροι πού χτίζουνε κι ὁ Τραγουδιστὴς πού κλαίει. Ὁ Πρωτομάστορας άποπάνω φωνάζει και τὸ κορμί του οειεῖται άπό τοὺς λυμούς].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Σμαράγδα μου! Σμαράγδα μου! [Αποκάτω ἢ Σμαράγδα με μισοπεθαμένη φιλή-φιλή φανοῦλα].

ΣΜΑΡΑΓΔΑ — Σώπα, καλέ μου, σώπα και μὴ φοβάσαι... Σίδερο θά κάμω τὴν καρδούλα μου σίδερο νά γενεῖ και τὸ γιοφύρι. Σίδερο θά κάμω τὰ μαλλιά μου, σίδερο νά γίνουν κ' οἱ διαβάτες, άγάπη μου!

ΤΡΑΓΟΥΔΑ. [συλλογισμένος]. — Θεέ μου! Θεέ μου! Πιὸ δυνατὴ κι άπό τὸ θάνατο είναι ἢ άγάπη!

ΜΑΣΤΟΡΟΙ — Δέν τρέμει πιά! Δέν τρέμει! Σίδερο γίνεται τὸ γιοφύρι!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. [φωνάζει]. — Σμαράγδα!

[Σιγὴ φοιχτὴ. Μῆτε άναστεναγμὸς δέν άποκρίνεται. Ὀλιμνὸς ξαναρωτᾶ ὁ Πρωτομάστορας].

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤ. — Σμαράγδα!

[Ὅλοι τῆς εἰχουν πέτρες. Ὁ Τραγουδιστὴς τῆς εἰχνει τὴ σπασμένη φλογέρα του και κλαίει. Ὁ Πρωτομάστορας εἰχνει μιὰ μεγάλη πέτρα. Οἱ γύφτοι δουλεύουνε εὐθύμοι. Οἱ θεριστάδες ὄλο και εἰχουν πέτρες.

Ο καιρός γαλήνεψε κι όλα ήρεμα-ήρεμα τὰ χουσιώνει
και τὰ ἀποθεώνει ἢ δύση τοῦ Ἡλίου].

ΟΛΟΣ Ο ΧΟΡΟΣ ΟΙ ΓΥΦΤΙΣΣΕΣ

— Γειά σου, χαρά σου, Πρωτομάστορα!

ΤΟ Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Νικητής και καβαλλάρης πέρασες τὰ στενά
τῆς νιότης, ὅπου δροσόστηθη παραμονεύει και
σκοτώνει ἡ Γυναίκα!

ΤΟ Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Τὰ χέρια μου ἐγὼ ἀπλώνω κ' εὐλογῶ τῇ
Μοίρα σου, Σμαράγδα. Σὰν ἀητός, ἀπάνω ἀπὸ
τὰ μαλλιά μου καμπανίζει ἀκόμα και φτερο-
κοπᾷ τὸ μυστικό σου! Ἄχ! ἄς εἶταν νᾶτανε
κ' ἐγὼ, ὡσὰν κ' ἐσένα νὰ χαρῶ, τῇ Ζωῇ και τὸ
Θάνατο!

ΦΡΙΑΔΕΡΙΚΟΥ ΝΙΤΣΕ—ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Ἀπὸ τὸ ἀκουστὸν ἔργον τοῦ Φ. Νίτσε «Ἡ γέννησις
τῆς Τραγωδίας» δημοσιεύομεν χαρακτηριστικὴν περι-
κοπήν: «Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου». Περιλαμβάνεται
αὐτὴ εἰς τ' ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Νίτσε,
ὅσα μεταφράσας ἔδωκεν εἰς ἓνα ὥραϊον τόμον ὁ κ.
H. Lichtenberger. Ἀπόδοσιν τοῦ τόμου αὐτοῦ εἰς τὴν
γλῶσσαν μας ἐφιλοτέχνησεν ὁ συνεργάτης μας κ. I.
Ζερβὸς (Ἀρέτας) διὰ τὰ περιληφθῆ εἰς τὴν καλὴν
σειρὰν τῆς «Φιλοσοφικῆς και Κοινωνιολογικῆς Βιβλιο-
θήκης» τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Γ. Φέξη. — Πρὶν νὰ
δημοσιευθῇ τὸ βιβλίον θὰ δώσω ἀκόμη τὰ «Πανα-
θήναια» εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος και περιλήψω τῆς
ἀτομικῆς και φιλολογικῆς βιογραφίας τοῦ Νίτσε, τῆς
γραμμῆς ἀπὸ τὸν κ. Lichtenberger ὡς εἰσαγωγῆς
τοῦ βιβλίου.

Μᾶς χρειάζεται νὰ κατεδαφίσωμεν τρόπον
τινὰ πέτραν πρὸς πέτραν τὸν καλλίτερον
αὐτὸν ναὸν τῆς Ἀπολλωνίου λατρείας, διὰ νὰ
φέρωμεν εἰς φῶς τὰ θεμέλια, ἐπάνω εἰς τὰ
ὅποια βασίζεται.

Παρατηροῦμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰς περιλάμ-
πρους μόρφας τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ποὺ
δροθάνονται εἰς τοῦ ναοῦ τὰς μετώπας και ποὺ
οἱ ἄδλοι τῶν ἀναπαριστώμενοι ὡσὰν πρόγλυφα,
ἀπὸ μακρὰν λαμποκοποῦντα, στολίζουν τὰς ζω-
φόρους αὐτοῦ. Ἄν, εἰς τοὺς θεοὺς αὐτοὺς ἀνά-
μεσα, εὐρίσκειται και ὁ Ἀπόλλων ὡς ἰδιαιτέρα
θεότης μεταξὺ πολλῶν ἄλλων και χωρὶς νὰ ἔχη
ἄξιωσιν πρωτοκαθεδρίας, δὲν πρέπει ὅμως νὰ
παραπλανηθῶμεν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονό-
τος. Τὸ αὐτὸ ἐνστικτον, ποὺ ἐνεσαρκώθη εἰς
τὸν Ἀπόλλωνα, ὑπῆρξεν ὁμοια και ἡ αἰτία τῆς
γεννήσεως ὅλου αὐτοῦ τοῦ κόσμου τοῦ Ὀλύμ-
που και ὑπὸ τὴν ἐννοιαν αὐτὴν δύναται νὰ
κριθῇ ἀπὸ ἡμᾶς ὅτι εἶναι ὁ πατέρας ὅλων τῶν

ΟΛΟΣ Ο ΧΟΡΟΣ ΟΙ ΜΑΣΤΟΡΟΙ

— Γειά σου, χαρά σου, Πρωτομάστορα!

— Εἴμασταν ἐμεῖς οἱ γερανοὶ ποὺ φέρνομε
και σπέρνομε ἀπὸ ψυχὴ εἰς ψυχὴ και ἀπὸ βουνὰ
εἰς κάμπους, τὰ μαύρα χελιδόνια τῆς Ἀνοιξῆς
τοῦ Νοῦ!

[Ὁ Πρωτομάστορας ἀσάλευτος τοὺς ἄκουε και
θλιμένος. Σάφην πετιέται ἀπάνω].

— Σηκωθῆτε! Ἡ δουλειά μας ἔδω τελείωσε.
Πάμε!

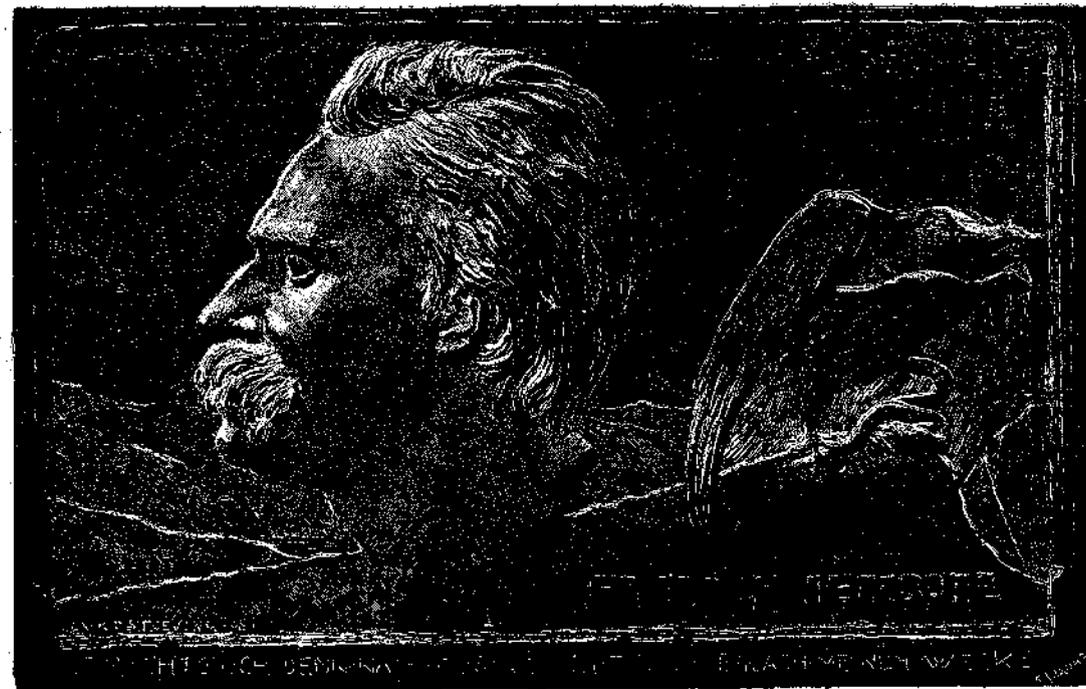
[Τρέχουν και μαζεύουν τὰ τζαντήρια, ετοιμάζονται
νὰ φύγουν... Σ' ἓνα ἄγριο στροφιλισμό οἱ γυφτισσες
μὲ τὰ ντέφια και τὶς καστανιέτες θριαμβευτικὰ ἀλλα-
λάζουν].

— Γειά σου! χαρά σου, Πρωτομάστορα!

[1908]

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ

Ὀλυμπίων. Ὅποιος πλησιάζει τοὺς θεοὺς τού-
τους ἔχων ἄλλην θρησκείαν εἰς τὸ βάθος τῆς
καρδίας και ζητεῖ κατὰ συνέπειαν εἰς αὐτοὺς τὸ
ἠθικὸν μεγαλεῖον ἢ πρὸ πάντων τὴν ἀγιότητα,
ἓνα δηλαδὴ ἄυλον πνευματισμὸν, βλέμματα
μεστὰ ἀγάπης και οἴκτου, αὐτὸς δὲν θ' ἀρῆσιν
νὰ στρέψῃ πρὸς αὐτοὺς τὰ νῶτα, ὄργισμένος
και ἀπογοητευμένος. Εἰς τὴν ὑπόστασίν τους
τίποτε δὲν ἐνθυμίζει τὸν ἀσκητισμὸν, τὸν πνευ-
ματιστικισμὸν, τὸ καθήκον. Αὐτοὶ εἶναι μόνον
ἡ ἐκφρασις ζωῆς ἰσχυροδυνάμου, θριαμβευτίας,
εἰπέ μᾶλλον, ποὺ κάθε πραγματικότης θεοποιεῖ-
ται μέσα εἰς αὐτήν, εἴτε εἶναι καλὴ εἴτε κακὴ
ἢ πραγματικότης αὐτή. Ἔτσι ὁ θεατὴς ἀναμ-
φίβολα θ' ἀπομεινῇ κατάπληκτος ἐμπρὸς εἰς
τὴν φανταστικὰ υπεράφθονον ζωτικότητα και
θὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἑαυτὸν του τί μαγικὸν φίλτρον
οἱ πληθόχυμοι αὐτοὶ ἄνθρωποι εἶχαν εἰς τὸ
σῶμα των, ὡστε παντοῦ ὅπου διηύθυναν τὸ
βλέμμα των νὰ ὀπτασιάζονται μίαν «Ἐλένην,
ἥτοι τὴν ιδεώδη και γλυκὰ φιλήδονον εἰκόνα
τῆς ἰδίας των ὑπάρξεως, ν' ἀποκρίνεται πρὸς
αὐτοὺς μειδιῶσα. Εἰς τὸν θεατὴν ὅμως αὐτὸν
ἐτοιμον πλέον νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα θὰ φωνάξω-
μεν: Μὴ φεύγῃς, ἀλλ' ἀκουσε πρὶν ἐκεῖνο, ποὺ
ἡ λαϊκὴ σοφία τῶν Ἑλλήνων λέγει περὶ αὐτῆς
τῆς ἰδίας ὑπάρξεως, ἢ ὅποια ἐκτυλίγεται ἔδω
ἐμπρὸς σου μὲ τόσον ἀκατανόητον γαληνότητα.
Κάποιο συναξάρι παλαιὸν ἀφηγεῖται ὅτι ὁ
Μίδας εἶχε πολλὸν καιρὸν κλητήσῃ μέσα εἰς τὸ
δάσος τὸν Σιληνόν, τοῦ Διονύσου τὸν σύντρο-
φον, χωρὶς νὰ φθάσῃ νὰ τὸν συλλάβῃ. Καὶ
ὅταν ἐπὶ τέλους τοῦ ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια του,

ΦΡΙΑΔΕΡΙΚΟΣ ΝΙΤΣΕ

τὸν ἐρώτησεν, ὁ βασιλεὺς, τί εἶναι διὰ τὸν ἄν-
θρωπον τὸ πλέον ὑψηλὸν και πλέον ἐπιθυμητὸν
ἀγαθόν. Ἀκίνητος και βωβὸς ὁ ἡμίθεος μένει
σιωπηλὸς ἕως ὅτου ἐπὶ τέλους ἐξαναγκασθεὶς
ἀπὸ τὸν βασιλέα φωνάζει, γελώντας σιγηνά:
«Ὁ γένος ἀθλίων ἐφημέρων, υἱὲ τοῦ τυχαίου
και τοῦ κόπου, διατί μὲ ἀναγκάζεις νὰ σοῦ
εἰπῶ ὅτι δὲν θὰ σ' εὐχαριστήσῃ, διὰ τὸ ἀκού-
σῃς; Τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν, διὰ παντὸς ἀφθα-
στον ἀπὸ σέ, εἶναι τὸ νὰ μὴν εἶχες γεννηθῆ, τὸ
νὰ μὴν ὑπῆρχες, τὸ νὰ μὴν εἶσαι τίποτε. Τὸ
κατόπιν ἐρχόμενον ἀγαθόν διὰ σέ εἶναι τὸ
ν' ἀποθάνῃς γρήγορα».

Ποῖα ὀχέσεις υφίσταται μετὰ τῆς λαϊκῆς
αὐτῆς σοφίας και τοῦ κόσμου τῶν Ὀλυμπίων
θεῶν; Ἡ αὐτὴ ποὺ ὑπάρχει μετὰ τῆς ἐκστα-
τικῆς ὀπτασίας τοῦ μάρτυρος και τῶν βασάνων,
ποὺ πάσχει.

Και ἰδοὺ ποὺ ἀνοίγει ἐμπρὸς μας τὸ μαγι-
κὸν βουνὸ τῶν Ὀλυμπίων και μᾶς φανερῶνει
τὰς ρίζας του. Ὁ Ἕλληνας ἐγνώριζε κ' αἰσθάνετο
μύχια τοὺς τρόμους και τὰς φορικαλεότητας τῆς
ὑπάρξεως. Καὶ διὰ τὰς δυνάμεις τοῦλάχιστον νὰ
ζῆσιν, ἔπρεπε μετὰ τῶν δεινῶν τούτων και τοῦ
ἑαυτοῦ του νὰ θέσῃ τὸ λαμπρόχρωμον αὐτὸ
ἄνθος τοῦ ὄνειρου — τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου.
Ἐναντίον τῆς παρμεγίστης ἀπειλῆς τῶν τιτα-
νίων δυνάμεων τῆς φύσεως, ἐναντίον τῆς

κυριάρχου Μοίρας, ποὺ ἀνηλεὲς εὐρίσκειται ὑπερ-
άνω τοῦ ἀντιληπτοῦ σύμπαντος, ἐναντίον τοῦ
δρῆνου αὐτοῦ, ποὺ κατασπαράττει τὸν Προμη-
θεά, τὸν μεγάλον φίλον τῶν ἀνθρώπων, ἐναν-
τίον τῆς φορικαλέας αὐτῆς τύχης τοῦ συνετοῦ
Οἰδίποδος, ἐναντίον τῆς ἀρᾶς, ποὺ βαρύνει τὸ
γένος τῶν Ἀτρεϊδῶν και ἀναγκάζει τὸν Ὁρέ-
στην νὰ φονεύσῃ τὴν μητέρα του, ἐναντίον
ὅλης ἐκείνης τῆς φιλοσοφίας τοῦ δασοβίου θεοῦ
μὲ τὰ μυθικὰ του σύμβολα, ἐναντίον τῆς ἀπαι-
σιοδόξου ἐκείνης φιλοσοφίας, ὑπὸ τὸ βάρος τῆς
ὁποίας ὑπέκυψαν οἱ μελαγχολικοὶ Ἐτροῦσκοι,
οἱ Ἕλληνες ἐπρόβαλαν ἀκατάπαυστα νέαν ἀντί-
στασιν χάρις εἰς τὸ διάμεσον αὐτὸ βασιλείων
τῶν Ὀλυμπίων. Ἡ τοῦλάχιστον τὴν ἀπαισιοδο-
ξίαν τὴν ἐσκέπασαν μὲ πέπλον, εὐρήκαν τρόπον
νὰ τὴν ἀποκρύψουν ἀπὸ τὸ βλέμμα. — Διὰ νὰ
ἤμπορουν νὰ ζοῦν οἱ Ἕλληνες, κινούμενοι ἀπὸ
ἀνάγκην ἀπόλυτον, ἐχρησάθησαν νὰ δημιουργή-
σουν τοὺς θεοὺς τούτους. Καὶ τὴν δημιουργίαν
αὐτὴν ὀφείλομεν, ὡς φαίνεται, νὰ τὴν ἀναπα-
ραστήσωμεν τοιουτοτρόπως: Ἀπὸ τὴν θείαν
ἐννοιαν τῶν Τιτάνων, βασιζομένην ἐπὶ τοῦ τρόμου,
ἀνεπτύχθη ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀπολλωνίου ἐνοστικτεν
ὀραιοτήτος και κατὰ διαβαθμίσεις ἀνεπαισθη-
τους ἡ θεία τάξις τῶν Ὀλυμπίων, θεμελιωμένη
ἐπὶ τῆς χαρᾶς. Ἔτσι τὰ ῥόδα προβάλλουν ἀπὸ
θάμνους ἀγκαθιωτοῦς. Πῶς ἄλλως; ὁ λαὸς αὐτὸς
ἔχοντας τὴν εὐαισθησίαν τόσο λεπτήν, τοὺς πό-

θους τόσοσν δρημητικούς, δ λαός αὐτός δ προικ-
σμένος με τόσοσν ἔξαιρετικῶς ιδιότητος πρὸς τὸ
να πάσχη θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπομελῆ τὴν
ὑπαρξιν, ἂν δὲν ἐπαρουσιάζετο αὐτῇ με τὴν
δύνη τῶν θεῶν ὡσάν περιβαλλομένη ἀπὸ λαμ-
πρὸν φωτιστέφανον; Αὐτὸ τὸ ἴδιον ἐνστικτον,
ποῦ γεννᾷ τὴν Τέχνην, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ
συμπληρωμένη καὶ πανηγυρισμένη μᾶς φανε-
ρῶνεται ἀξία νὰ τὴν ζήσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν
περισσότερον, αὐτὸ ἀνδοβόλησε καὶ τὸν κόσμον
τῶν Ὀλυμπίων, ποῦ εἰς αὐτόν, ὡσάν εἰς θαυ-
μαστόν κάτοπτρον «ἡ θέλησις τοῦ ζῆν», ἡ
Ἑλληνική, ἐδυνήθη νὰ καθρεπτισῆ τὴν ἰδίαν
αὐτῆς μορφήν μεταμορφωμένην καὶ μακαρίαν.
Ἔτσι δικαιολογοῦν οἱ θεοὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀν-
θρώπων ζῶντας αὐτῇ οἱ ἴδιοι — μόνη θεοδικία
τοῦτο ἀληθινὰ ἱκανοποιητικὴ! Ἡ ζωὴ, φεγγο-
βολημένη ἀπὸ τὴν ἀκτινοβόλον θερμότητα τοιοῦ-
των θεῶν, παρουσιάζεται ἀπὸ τότε ὡς τὸ ἐπι-
θυμητὸν ἀγαθόν, καθ' ἑαυτό, καὶ ἡ θλίψις, εἰς
τὸν Ὀμηρικὸν ἄνθρωπον, γεννᾶται ἀπὸ τὴν
ἀνάγκην τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ζωῆς, κυρίως

δὲ μάλιστα ἐξ αἰτίας τῆς προῶρου ἐγκαταλεί-
ψεως. Καὶ τόσοσν καλὰ ἐτέθη τοῦτο, ὡς πρὸς
αὐτούς, ὥστε θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ εἴπῃ ἀνα-
στρέφοντας τὸ ἀλόφθεγμα τοῦ Σιληνοῦ: «Τὸ
ὑπέρτατον κακὸν εἶναι δι' αὐτούς τὸ ν' ἀποθά-
νουν εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας των. Τὸ καιόπιν
ἐρχόμενον κακὸν εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ ν' ἀποθά-
νουν κάποτε». Τὸ παράπονον τους, ὅταν τυχὸν
ἀντηγῆ, τείνει νὰ θρηνησῆ τὰς τόσοσν πρόωρα
κοπεύσας ἡμέρας τοῦ Ἀχιλλέως ἢ τὸ διαβατικὸν
τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν ποῦ διαδέχονται ὡσάν
τὰ φύλλα ἢ μία τὴν ἄλλην ἢ τὸ τέλος τῆς
ἡρωϊκῆς ἐποχῆς. Καὶ δὲν κρίνεται ἀνάξιον τοῦ
μεγαλυτέρου τῶν ἡρώων τὸ νὰ εὐχεται νὰ ζῆσῃ
ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερο, ἔστω καὶ σάν
πρωχὸς μεροδούλης. Ἔτσι ἡ «θέλησις τοῦ ζῆν»
κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀπολλωνίου περιόδου
ποθεῖ τόσοσν ὀρημητικὰ τὴν ἐπὶ γῆς ὑπαρξιν.
Ἔτσι δ' Ὀμηρικὸς ἄνθρωπος ἀισθάνεται διτ-
τὸ ἑαυτός του ἀποτελεῖ μαζί με τὴν «θέλησιν τοῦ
ζῆν» ἓνα ὄλον, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ θρηνοὶ του
νὰ μεταστρέφονται εἰς ὕμνον τῆς ζωῆς.

Ἀπόδοσις, I. ZEPBOY

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΞ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ ΤΟΥ ΕΥΔΡΟΜΟΥ «Ν. ΜΙΑΟΥΔΗ», — ΑΜΣΤΕΡΔΑΜ

Ἀρέσκομαι ἐσχάτως ἰδιαζόντως νὰ στρέφω τὸ
βλέμμα μᾶλλον πρὸς τὸ παρελθόν ἢ πρὸς τὸ
μέλλον. Ἐν ἀπὸ τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα στα-
ματῶ, εἶναι καὶ ὁ ὀλλανδικὸς κόσμος.

Ὁ πόθος νὰ ἐπιδείξωμεν τὴν σημαίαν πέραν
τῶν Γαδείρων, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀτυχῶς ὑπερβῆ ἢ
ἢ φήμη τοῦ τελευταίου μας πολέμου, ἐκόλλωνε
τὰ ἱστία τοῦ εὐγράμμου σκάφους τὸ ὁποῖον
ἔφερε τὸ ἡρωϊκὸν ὄνομα τοῦ Μιαούλη.

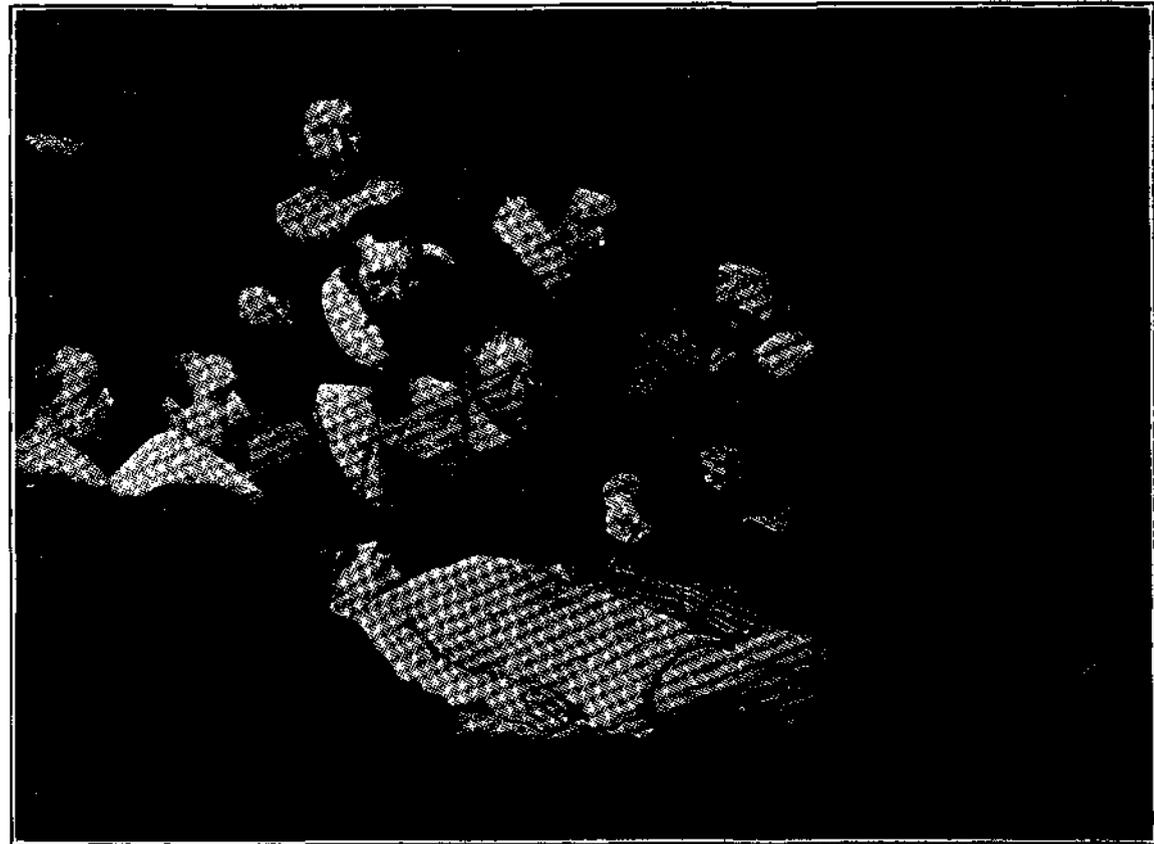
Μετὰ τὸν διήπλου τῆς Διώρυγος τοῦ Kiel
ἢ ὁποῖα ἀπέμνησε τὴν Δανίαν εἰς νῆσον, ὁ
«Ναύαρχος Μιαούλης» εἰσέπλεε τὴν Zuider See,
τὴν νοτίαν τοῦτέστι θάλασσαν, οὕτω κληθεῖσαν
εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν βορσὴν παρ' αὐτὴν
Βορείαν θάλασσαν. Εἰς γωνίαν τῆς Zuider
See, καλούμενος Y ἢ IJ, ὁδηγεῖ εἰς τὴν πόλιν
τοῦ Ἀμστερδαμ ἢ ὡς θὰ ἔγραφεν ὁ Κοραῆς
Ἀμστελόδαμον, διὰ μέσου ρηγιῶν, ἐπὶ τῶν
ὁποίων κατεσκευάσθη διώρυξ μέχρι τῆς πόλεως,
προστατευομένη ὑπὸ σειρᾶς προχωμάτων, дам
καλουμένων, μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ
Ἀμστερ ἢ Ἀμstel.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι αἱ ὀλλανδικαὶ ἀκταὶ πρὸς
βορρᾶν ἰδίᾳ εἶνε ταπεινότεραι τῆς στάθμης τῆς
θαλάσσης—ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα Κάτω Χῶραι—
ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῆς ὁποίας καὶ κατάκλισιν

προστατεύονται ὑπὸ σειρᾶς, ἂν δὲν ἀπατῶμαι
τριπλῆς, προχωμάτων—дам—ἅτινα ἐτοιχίσαν
κολοσιαῖα ποσά, ὑπὲρ τὰ 300,000,000 φράγκων,
νομίζω. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης
εἰς τὴν διώρυγα τὴν ὁποῖαν διέπλεε δ' «Ναύαρχος
Μιαούλης», σχηματιζομένην ὑπὸ δύο дам
ὡφ' ὧν ἡ θάλασσα συγκρατεῖται ἀπὸ τοῦ νὰ
κατακλύσῃ τὸ παρ' αὐτὴν ταπεινότερον ὀλλαν-
δικὸν ἔδαφος, εἶνε ὑψηλοτέρα τῶν ἐκατέρωθεν
ἀκτῶν, οὕτως ὥστε τὸ πλοῖον διέσχισεν αὐτὴν
σάν νὰ ἐταξίδευεν ἐπὶ ἑναερίου σιδηροδρόμου.

Οὐδέποτε εἶχα φαντασθῆ ὅτι εἰς τὰς παγε-
ράς ἀκτᾶς τῆς βορείου Εὐρώπης θὰ συνήντων
μῖαν νέαν Βενετίαν. Διότι ἡ πόλις τοῦ Ἀμστερ-
δαμ πράγματι, κτισμένη ἐπὶ τῶν ἀμμοδῶν
ρηγιῶν, καὶ ἐπὶ πασσάλων ἐμπετηγμένων εἰς
τὴν ἕλιν ὡς ἡ Βενετία, σχηματίζεται κυρίως
ἀπὸ 90 περίπου νησῖα με 290 γερύρας καὶ
κανάλια καὶ νομίζει κανεὶς ὅτι ἐκτίσθη διὰ νὰ
ἀποτελέσῃ εἰς τὸν βορρᾶν τὸ ἀντίρροπον τῆς
ἐνετικῆς καλλονῆς.

Πράγματι δὲ καὶ ὁ εἰσπλους διὰ τῆς διώ-
ρυγος εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀμστερδαμ, καὶ ἡ
θέα τῆς πόλεως ταύτης τὴν ὁποῖαν διαυλακοῦν
πολυάριθμα κανάλια διοχετεύοντα ὡς ἀρηθρία
τὴν ζωὴν εἰς τὴν πόλιν, μοῦ παρουσίασαν ἐκπλή-

ΜΑΘΗΜΑ ΑΝΑΤΟΜΙΑΣ — ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΧΑΓΗΣ — LA HAYE

REMFRANT

ξεις, αἵτινες ἦσαν ἀσυγκρίτῳ λόγῳ μεγαλύτεραι
ἀπὸ πάσαν ἄλλην τὴν ὁποῖαν ἠδύναντο νὰ
παρασιᾶσουν τὰ οἰκοδομήματα ἢ ὁ χαρακτὴρ
τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

Ἡ ἀπειθάρχης καὶ ποικιλόμορφος ἀρχιτε-
κτονικὴ τῆς πόλεως ἐχούσης σῆμα ἡμισελήνου
τῆς ὁποίας τὸ δυτικὸν μέρος κατέχει ἡ νέα πόλις,
χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ἰδιόρρυθμον ὀλλανδικὸν
ὄνθμον, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε εἰμῆ παραλλαγή τοῦ
γοτθικοῦ καὶ τοῦ ὁποῖου ἰδέαν παρέχει τὸ μεγαλο-
πρεπὲς ταχυδρομικὸν μέγαρον με τὰς περιέργους
στεγὰς του καὶ τοὺς αἰχμηροὺς πύργους του.

Τὸ Dam, ἡ κεντρικὴ πλατεῖα, εἶνε τὸ μέρος
τῆς πόλεως εἰς τὸ ὁποῖον εἶνε ἴσως ἡ μεγαλύ-
τέρα κίνησις, ἐκεῖ δ' εὐρίσκονται ἀξιοσημειώτα
οἰκοδομήματα, τὰ ἀντικτορα, οἰκοδομηθέντα τῷ
1648, ἡ Beurs, τὸ χρηματιστήριον δηλαδή,
παρεκτὸς τῶν ἀλλοῶν ἐν τῇ πόλει εὐρισκομέ-
νων ἀξιολόγων οἰκοδομημάτων, τοῦ μεγάρου
τῶν Δικαστηρίων, τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ με
τὸν περίφημον ἄμβωνα, ἐξυλοργικὸν ἀριστοτέ-
χνημα, καὶ τὸν τάφον τοῦ de Ruyter. Τὸ
ὡραῖον πάρκον ὅπερ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Von-
del, τῆς φιλολογικῆς ταύτης δόξης τῆς ὀλλαν-

δίας, κατασκευασθὲν ἰδιωτικῇ δαπάνῃ ὅπως
δωρηθῆ εἰς τὸ κράτος με τὸ Plantaadje, τὸν
βοτανικὸν δηλαδή καὶ ζωολογικὸν κήπον μετ'
ἀξιολόγου ἐνδρείου, ἀποτελοῦν τοὺς τερπνοὺς
τοῦ Ἀμστερδαμ περιπάτους.

Τὸ κλίμα τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις εἶνε ἡ
πρωτεύουσα τῆς ὀλλανδίας καίτοι ἡ Χάγη εἶνε
ἡ βασιλικὴ καθεδρᾶ, λέγεται ὀλίγον ὑγιεινὸν
ἔνεκα τῆς καιρικῆς ἀστειθείας.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καθ' ὄλην μὲν τὴν
ὀλλανδίαν, ἰδίᾳ ὁμως ἐν Ἀμστερδαμ δύναται
τις νὰ ἀποθαυμάσῃ, εἶνε αἱ ὑπέροχοι δύσεις. Τὸ
γλυκὸ καὶ μελαγχολικὸν φῶς τὸ ὁποῖον ὁ ἥλιος
ρίπτει διὰ μέσου τοῦ βεβαρυμένου οὐρανοῦ πρὶν
βυθισθῆ εἰς τὸ χάος, φαίνεται σάν ὑστατος γλυκὺς
ἀποχαιρετισμὸς, εἰς θεῖαν ἐπιθανάτιον λειτουργίαν.

Ἐπάρχει παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἡ ἰδέα ὅτι
ἀπαθέστερος καὶ ψυχρότερος εἰς τὴν ἔκφρασιν
λαὸς τῆς ὑψηλίου εἶνε ὁ γερμανικός. Πράγματι
ὁμως ὑπάρχει ἔτερος λαὸς ἀκόμη ψυχρότερος,
καὶ οὗτος εἶνε ὁ ὀλλανδικός. Ἡ ἀπάθεια τοῦ
λαοῦ τούτου φθάνει μέχρις ἀδιαφορίας. Ὁ
γέλωτος, ἡ ἔκφρασις αὐτῆ τῆς ψυχικῆς εὐχαριστή-

σεως, εινε δι' αὐτοὺς πρᾶγμα σπάνιον. Ἐνθυ-
μοῦμαι μίαν ἡμέραν συνήντησα μίαν κηδεῖαν
καθ' ὁδόν. Ὁ νεκρὸς ἐφέρετο σχεδὸν τροχάδην,
κεκαλυμμένος, ἄνευ ἐξωτερικῆς τινος ἐπιδείξεως.
Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μοῦ ἔκαμεν ἰδιαιτέραν
ἐντύπωσιν εἶνε ὅτι ἐκ τῶν διαβατῶν κανεῖς οὔτε
ἐβράδυνε τὸ βῆμα, οὔτε ἀπεκαλύπτετο, οὔτε
κἂν ἔστρεφε νὰ ἴδῃ χάριν περιεργείας τὴν κη-
δεῖαν, ὥσανεὶ ὁ νεκρὸς νὰ μὴ διέφερεν οὐδόλως
ἀπὸ τῶν ὀρθίους διαβάτας τῆς ὁδοῦ, οὕτως
ὥστε μετ' ἐκπλήξεως παρετήρησα ὅτι ἐὰν ὑπῆρξε
πρὸς στιγμὴν κἀτι τὸ ὁποῖον ἐπέσυρε τὴν προ-
σοχὴν διαβατῶν τινων, τοῦτο δὲν ἦτο ἡ κηδεῖα
τοῦ συμπολίτου των, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ ἕτερος
συνοδεύων με συνάδελφός μου οἱ ὁποῖοι ἐχό-
μενοι τῶν πατριῶν παρειάχθημεν καὶ ἀπεκαλύ-
φθημεν εὐλαβῶς πρὸ τῆς σωροῦ τοῦ ἀγνωστοῦ.
Μετῆξοι τὸ πρᾶγμα ποιᾶς τινος περιφρονησεως.
Δὲν γνωρίζω ἂν αὕτη ἀπηνυθύνετο πρὸς τὸν θάνα-
τον ἢ πρὸς τὴν ζωὴν. Ἄλλως τε ἦτο τὸ ἴδιον.

Ἄλλοτε πάλιν ἐδίδετο παράστασις πρὸς
τιμὴν τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν οὔτινες πρωτὴν
φορὰν ἐπεσκέπτοντο τὴν Ὀλλανδικὴν γῆν, εἰς
τὸ Grand Théâtre d'Amsterdam, ἀρχαῖον
θέατρον εἰς τὸ ὁποῖον διετηροῦντο τοιχοκολλη-
μένα εἰς ἀνάμνησιν προγράμματα διδασκαλίας
τοῦ Don Zuan τοῦ Mozart τῷ 1796 καὶ ἄλλου
τινος ἔργου τῷ 1821, καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ ἑλλη-
νικὰ βουνα καὶ αἱ θάλασσα ἀντήχουν ἀπὸ τὴν
μουσικὴν τῶν ὀπλων. Ἡ παράστασις ἐκεῖνη
περιλαμβάνετο εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς ὑποδοχῆς
τὸ ὁποῖον κατήρτισεν ὁ εὐγενέστατος γενικὸς
πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐκεῖ κ. Rud. Lehmann.
Μὲ ἐξέπληξε πάλιν ἡ μέχρις ἀδιαφορίας ψυχρό-
της μεθ' ἧς ἐδέχθη τὸν ἑλληνικὸν ὕμνον ἀνα-
κρουόμενον τὸ ὀλλανδικὸν κοινόν, παρὰ τὴν
ἔμφυτον εὐγένειαν αὐτοῦ καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς
τὸν ἐνθουσιασμόν ὁ ὁποῖος ἐδείχθη ἐπὶ τῶν
ἑλληνικῶν μορφῶν κατὰ τὴν revanche. Ἡ
φυσικὴ αὐτῶν ἀπάθεια ἠδίκησε πολλὰς τοὺς
Ὀλλανδοὺς, παραστήσασα αὐτοὺς εἰς τὰ ὄμματα
τῶν ξένων, μάλιστα τῶν μεσημβρινῶν, οἱ ὁποῖοι
ἀποδίδουν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὰς ἐξωτε-
ρικὰς ἐκφράσεις τῶν ψυχικῶν αὐτῶν διαθέσεων,
ὡς ἀδιαφόρους πρὸς τοὺς ξένους, ὡς ἀξένους.
Ἐὰν ποτε Ὀλλανδὸς ἀπόλεσε τὴν ψυχραιμίαν
καὶ τὴν ἀπάθειάν του, οὗτος βεβαίως θὰ ἦτο
μόνος ὁ σκληρὸς Van Tromp ὁ ὁποῖος κατα-
συντρίψας τοὺς Ἄγγλους καὶ ἐπανακάμπτων εἰς
τὴν πατρίδα του, ἀντὶ νὰ ἀναμείνῃ νὰ ἀναφέρῃ
μετὰ τὸν κατάπλου του ἱεραρχικῶς τὸ ἀποτελέ-
σμα τῶν ἀγῶνων τοῦ στόλου του, ἔσπευσε νὰ
ἐπάρῃ ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ τῆς ναυαρχίδος
ἐν μέγα σάρωθρον, ἵνα μακρόθεν ἀκόμη πληρο-
φορήσῃ τὴν ἀπαθῆ Ὀλλανδίαν ὅτι ἐσάρωσε
τοὺς Ἄγγλους ἀπὸ τὰς θαλάσσας.

Οἱ Ὀλλανδοὶ διακρίνονται ἀνεκὰθεν διὰ τὸ

τίμιον καὶ εὐκρινὲς τοῦ χαρακτήρος των καὶ
τὸ φιλελεύθερον τοῦ φρονήματος, ὡς ἄλλως τε
μαρτυροῦσιν οἱ ἡρωϊκοὶ ἀγῶνες τῶν ἰδίων κατὰ
τῶν Ἰσπανῶν, ὥστε ἐνίοτε νὰ κατηγοροῦνται
ὅτι πολλάκις λησμονοῦσιν ὅτι ἐν πάσῃ πολιτείᾳ
ὁ πολίτης ἔχει οὐ μόνον δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ
ὑποχρεώσεις. Ἐπὶ πλεόν οἱ Ὀλλανδοὶ εἶνε ὁ
κατ' ἐξοχὴν λαὸς τοῦ ὑπολογισμοῦ, γερμανικώ-
τερος καὶ τῶν Γερμανῶν. Παρ' ὅλην τὴν μεγά-
λην βιομηχανίαν τῆς Ὀλλανδίας, ὁ Ὀλλανδὸς
πάντοτε ὡς καὶ εἰς πᾶσαν ἐν τῷ βίῳ του ἐπι-
χείρησιν, προβαίνει μετὰ πάσης περισκέψεως καὶ
ὑπολογισμοῦ.

Εἰς τὸ Ἄμστερδαμ, πόλιν μεγάλην καὶ βιο-
μηχανικὴν, ἀποκρύπτεται ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν
ξένων ἡ παροιμιώδης ὀλλανδικὴ καθαριότης.
Ἐν τούτοις εἰς τοὺς ξένους ἐπιδεικνύεται τὸ
χωρίον Brock, εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς ὠδήγησεν ἡ
φιλόξενος μέριμνα τοῦ κ. Lehmann ὡς ὑπό-
δειγμα ἄμεμπτον καθαριότητος, ἐξασκουμένης
ἀληθῶς μέχρι σχολαστικότητος καὶ ὠθοῦσης τοὺς
κατοίκους νὰ προφυλάσωσι τὰς κλῖνας των
ἐντὸς ἐρμαρίων ἐν τῷ τοίχῳ καὶ νὰ διατηρῶσι
τὰ βουσιτάσια των ὑπὸ ἔποψιν καθαριότητος
εἰς περιωπὴν αἰθουσῶν. Δύναται τις ὁμῶς νὰ
παρατηρήσῃ ὅτι ἡ καθαριότης αὕτη ὑπερβάσα
τὰ ἐσκαμμένα παρουσιάζεται ὑπὸ μορφήν ἐπαγ-
γελματικὴν, ἀφοῦ βλέπει τις ἐκεῖ ἐκτεθειμένα
βιβλία ὅπως οἱ περιηγητὰι ἐγγράφωσιν εἰς ἀνά-
μνησιν τὸ ὄνομά των.

Ἡ ψυχραιμία καὶ ἡ ἀπάθεια, ἧτις εἶνε ἐν τῶν
ἀπαραιτήτων στοιχείων τῆς ναυτικῆς τέχνης ἐν
πελάγει, ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Ὀλλανδοὺς νὰ ἀνα-
πτυχθῶσιν ναυτικῶς εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ
ἀποκτήσῃ τὸ κράτος ἀποικίας ἀξίας λόγου καὶ νὰ
ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν ἐπίτλητον ναυτικὸν χαρα-
κτῆρα ὅστις ἐδημιούργησε τοὺς στόλους τοῦ
Van Tromp καὶ τοῦ de Ruyter, τοὺς κοσμή-
σαντας τὸ στέμμα τοῦ βασιλικοῦ θρόνου μὲ
ἄφθιτον ναυτικὴν δόξαν. Καὶ σήμερον ἀνα-
γνωρίζει τις τὸν ναυτικὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ
ἀκόμη καὶ εἰς τὰς γυναῖκας τὰς ὁποίας βλέπει ὡς
λεμβούχους ἐνίοτε νὰ χειρίζονται βαρεῖας λέμ-
βους μετ' ἄκρας δεξιότητος. Εἰς τὸ Marken,
τὸ ὠραῖον καὶ γραφικὸν χωρίον εἰς τὸ ὁποῖον
ὠδήγησεν ἡμᾶς ἐνθους ὁ κ. Lehmann καὶ τὸ
ὁποῖον κατοικεῖται μόνον ἀπὸ ἀλιεῖς, δὲν εὐρο-
μεν εἰμὴ μόνον γέροντας ὑπεργῆρους, παλαιούς
ναυτικούς καὶ γυναῖκας, ὅλων τῶν ἀνδρῶν ἀπο-
δημούντων πρὸς ἀλιεῖαν. Ὁ κατὰ τὸν περιεργον
τοῦτον τρόπον συντεθειμένος πληθυσμὸς, ὁ
ὁποῖος ἐφαίνετο σὰν νὰ ἐκίρηττεν ὅτι μέσα εἰς
τὴν θάλασσαν ὑπάρχει ζωὴ περισσοτέρα ἀπὸ
ἐκεῖνην τὴν ὁποῖαν συνήθως ἀντλεῖ ἐξ αὐτῆς
ὁ ἀνθρώπος, ὑπεδέχθη ἡμᾶς ἐν περιβολῇ ἑορ-

ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΠΟΛΟΣ — ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἈΜΣΤΕΡΔΑΜ

REMIPANT

τῆς, μὲ ἐνθουσιασμόν ὁ ὁποῖος ἐνόμιζε κανεῖς
ὅτι ἀπεδίετο μᾶλλον εἰς τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμά
μας. Εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐφαινομένων μᾶλλον
κομιστὰι χαιρετισμοῦ ἀπὸ τοὺς προσφιλεῖς των
τοὺς ὁποῖους λικνίζει ἡ θάλασσα, ἡ μεγάλη ἰσο-
πολιτεία, ἡμεθα ναυτικοὶ εἰς τὴν ξενιτείαν, ὅπως
κἀπου ἐκεῖνην τὴν στιγμὴν θὰ ἦσαν ξενιτευμέ-
νοι οἱ ἀγαπητοὶ των.

Εἰς τὸ Ἄμστερδαμ βλέπει κανεῖς ζωντανὴν τὴν
ναυτικὴν δόξαν τῆς Ὀλλανδίας. Εἰς τὸ Schrei-
jers toren, τὸν πύργον δηλαδὴ τοῦ κλαυθμοῦ,
εἰς τὸ τέμα τῆς Geldsche Kade, ὀπόθεν ἀπέ-
πλεον ἄλλοτε, περὶ τὸ 1482 τὰ ὀλλανδικὰ πλοῖα
διὰ τὰ πέρατα τῶν ὠκεανῶν, νομίζει κανεῖς ὅτι
ἀκούει ἀκόμη τοὺς συγκινητικὸς ἀποχαιρετι-
σμοὺς μητέρων, τέκνων, συγγενῶν, ἀγαπητῶν
ἀποχαιρετῶντων τοὺς γενναίους ναυτίλους. Καὶ
ἀμφιβάλλω ἂν ὑπάρχῃ ἕτερον Μοῦσεῖον εἰς τὸν
κόσμον τὸ ὁποῖον νὰ ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ φιλο-
ξενῇ τόσον ἄφθονα ἀγγλικὰ ναυτικὰ λάφυρα,

ὅπως τὸ ἐν Trippenhuys τοῦ Ἄμστερδαμ, εἰς
τὴν αἶθουσαν τῶν λαφύρων τοῦ ὁποῖου παρὰ
τὰς ὀλοκυάνους μὲ λευκὸν σταυρόν, ὡς αἱ ἑλλη-
νικαὶ, ἰσπανικὰς σημαίας εὐρίσκονται ἀγγλικά
λάφυρα, σημαῖαι, τὸ στέμμα τῶν ἀκροστολίων
τοῦ Royal Charles καταληφθέντος ὑπὸ τοῦ
de Reyter, τοῦ ναυτικοῦ ἐκεῖνου ἥρωος, τοῦ
μόνου ὅστις καταναυμαγήσας τοὺς Ἄγγλους
ἐτόλμησεν ἀκόμη καὶ τὸν Τάμεσιν νὰ ἀναπλευσῇ!

Καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ Ὀλλανδοὶ ἔχοντες μι-
κρὸν ἀλλ' ἰσχυρὸν καὶ ἄριστα συγκροτημένον
στόλον, ναυπηγοῦσιν εἰς Ὀλλανδίαν πάντα τὰ
πλοῖα των καὶ ἔχον ναύσταθμον τελειότατον,
ἐφοδιασμένον ἀκόμη καὶ διὰ τῆς πρὸς μέτρησιν
τῆς ἀντιστάσεως τῆς γάστρας, πρὸς ὑπολογισμὸν
τῆς κινητηρίου δυνάμεως ἐπὶ τῶν ἐκ παραφίνης
προτύπων τῶν πλοίων ἀπαιτουμένης δεξαμενῆς
καὶ μηχανήματος, ἡ ὁποία ἐν τούτοις ἐλλεῖπει
ἀπὸ κλειστός ναυστάθμους μεγάλων ναυτικῶν
κρατῶν.

Δεν δύναμαι όμως να αναμνησθῶ τοῦ Ἀμστερδαμ χωρίς νὰ ἴδω εἰς τὴν φαντασίαν μου πάλιν τὴν ὠραίαν φλαμανδικὴν ζωγραφικὴν, τὴν ὁποίαν εἶδον καὶ ἐν Ἀμβέρσῃ, Βρυξέλλαις, Μονάχῳ, ὡς ἐπίσης καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ Ὀλλανδία καὶ γενικῶς αἱ Κάτω Χῶραι εἶνε ἐκ τῶν προνομιοῦχων τόπων εἰς τοὺς ὁποίους ἐθεραπεύθη ἡ ζωγραφικὴ ἰδιαιτέρως, εἶνε ἡ πατρις τῆς ἀποστιλβούσης καὶ περιπαθοῦς φλαμανδικῆς σχολῆς, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν αἰσθησίν τοῦ καλοῦ, ὡς φαίνεται ἀληθῶς ἐν τῇ φύσει καὶ προπάντων ὑπὸ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ. Πράγματι, λέγουν, εἰς Φλαμανδὸς Χριστός, εἰς Χριστός ἐν τῇ ἀποκαθλώσει τοῦ Rubens, δὲν εἶνε πάσχων θεός, ἀλλ' ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου τὸ μαρτύριον εἶνε θεῖον. Μία παρθένος ἐν τῇ ἐνταφιάσει τοῦ Van Dyck δὲν εἶνε ἡ εὐτυχῆς θεία μήτηρ τῶν Ἰταλῶν, ἀλλ' ἡ ὀλοφυρομένη μάνα τοῦ λαοῦ, τῆς ὁποίας τὰ πλήρη στοργῆς δάκρυα καὶ ἡ ὀδύνη ὑπερβαίνουν τὴν ἀνοστήσει τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Εἶνε πραγματικὴ, ἀληθεστέρα ὅσον καὶ παθητικὴ ἡ σχολὴ αὐτῆ. Ἐπὶ πλέον ἀντιπροσωπεύει τὸ λαϊκὸν φρόνημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὕτως ὥστε μόνον τὸ Repas de la Milice Bourgeoise τοῦ Van der Hells καὶ ἡ Ronde de nuit τοῦ Rembrandt, τὰ ὁποία κοσμοῦν τὸ ἐν Trippenhuys μουσεῖον τοῦ Ἀμστερδαμ, ἀποτελοῦν εἰκονογραφημένας σελίδας τῆς ὀλλανδικῆς ἱστορίας.

Εἰς τὴν σχολὴν αὐτῆ ἐτέρου ἐκείνην ἀνήκουν καλλιτέχνηαι μεγίστης ἀπολύτως ἀξίας. Ὁ Jean Van Eyck μὲ τὰς ἐλαυογραφίας του, ὁ Rubens μὲ τὴν ὑπέροχον δραματικὴν σύνθεσιν, τὴν λαμπρότητα τοῦ χρώματος, τὴν ἀμεμπτον ἐκτέλεσιν, πὸν γεμίζει τὰς ὠραιότερας αἰθούσας τῆς Alte Pinakotek τοῦ Μονάχου, ὁ μαθητῆς αὐτοῦ Van Dyck μὲ τὴν γοητευτικὴν αὐτοῦ χάριν, τοῦ ὁποίου ἐτίχαιμεν νὰ ἴδωμεν ἐκδοσιν τῶν ἔργων ἐν Ἀμβέρσῃ, ὁ Holbein μὲ τὰς προσωπογραφίας του, ὁ Van der Helst, ὁ Franz Hals, ὁ Ruysdaels, ὁ Jordaens καὶ τόσο ἄλλοι καὶ τέλος ὁ κατ' ἐξοχίαν ζωγράφος τοῦ ὀλλανδικοῦ κόσμου, ὁ Rembrandt, ὁ ζωγράφος τοῦ φωτός, εἶνε ὑψίστης ἀπολύτου ἀξίας προνομιοῦχοι φύσεις.

Δὲν δύναμαι ὁμως νὰ ἀποκρύψω τὴν ἰδιαιτέραν ἀγάπην τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι διὰ τὰ ἔργα τοῦ Rembrandt, τοῦ ὁποίου πολλὰ ἐκ τῶν ἀρίστων τῶν ἔργων του εὐρίσκονται ἐν Ἀμστερδαμ ἐνθα ἀνεπτύχθη ἡ σχολὴ του καὶ ἐνθα ὁ ζωγράφος ἀπέθανε πάμπτωχος! Ἐθεωρήθη οὗτος ἀνάκαθεν ὡς ὁ δεῦτερος μετὰ τὸν Rubens Φλαμανδὸς ζωγράφος, ὁ ὁποῖος, καὶ ὅταν ἀκόμη ἦτο παραγνωρισμένος τὸ ἔργον του, ἐκρίθη ὡς ὁ τελευταῖος δι' οὗ κλείεται ἡ σειρά τῶν μεγάλων διδασκάλων.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἔργον τι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθῶς καλλιτεχνικὸν ὅταν τὰ διάφορα μέρη του, ὅσα καὶ ἂν εἶνε τέλεια, στεροῦνται συνδετικοῦ τινος δεσμοῦ. Ὁ δεσμός οὗτος εἶνε ἡ ἁρμονία ἡ ὁποία πρέπει νὰ διέπῃ πᾶσαν ἔκφρασιν δημιουργίας ἀπὸ τῆς ζωγραφικῆς, τῆς ποιήσεως, τῆς μουσικῆς, τῆς γλυπτικῆς, μέχρις ἀκόμη τῶν βαναύσων στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Καὶ ὁ κόσμος ὅταν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Wagner καὶ τοῦ Beethoven ἀνεῦρε τὴν ἁρμονίαν ταύτην καὶ ἀντελήφθη τὴν θεῖαν αὐτῆς δύναμιν, ἐζήτησε νὰ ἀνεύρη αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν. Καὶ τὴν ἁρμονίαν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Rembrandt ἀνεκάλυψε ὁ κόσμος εἰς τὸν ἔσυχον φωτισμόν, τὸν ὁποῖον ὁ μέγας διδάσκαλος ἀνεῦρεν εἰς τὸ μαγικὸν φῶς τὸ ὁποῖον ὁ ἥλιος οἶπτει διὰ μέσου τοῦ σκιεροῦ ὀλλανδικοῦ οὐρανοῦ. Μὲ οὐρανὸν νεφελώδη, ἕκαστον χρώμα διασώζει τὴν ἀξίαν του, ἐνῶ μὲ τὸ λάμπον φῶς τοῦ ἡλίου χάνεται μέρος τοῦ χαρακτῆρος ἐκάστου χρώματος. Εἶνε τὸ φῶς τὸ leit motin τῶν ἔργων τοῦ Rembrandt, τὸ φῶς τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον διακρίνει τὴν φλαμανδικὴν σχολὴν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον κατέστησε τὸν Rembrandt τὸν κατ' ἐξοχίαν Φλαμανδὸν ἀριστοτέχνην, τὸν ζωγράφον τοῦ φωτός, ὁ ὁποῖος τόσον παραγνωρίσθη ζῶν. Τίς εἶδε τὴν Ronde de nuit ἢ τοὺς Syndics des Drapiers ἐν Ἀμστερδαμ, τοὺς δύο φιλοσόφους εἰς τὸ Louvre, τὰ Leçons d'anatomie, τοὺς Pélerin d'Emmaüs εἰς τὰ ὁποία ἡ ζωὴ φαίνεται ὡς νὰ γεννᾶται μέσα εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ φωτός πρὸς τὴν σκάν, καὶ δὲν κατετέλεθη ἀπὸ τὴν μυστηριώδη μαγίαν τοῦ φωτός;

Τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ Rembrandt, ἡ Ronde de Nuit ἡ ὁποία καταλαμβάνει ὀλόκληρον τὸν τοῖχον μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Trippenhuys, εἰς τὸ βάθος ἐνὸς διαδρόμου, συναγωνιζομένη πρὸς τοὺς μικροσκοπικοὺς φιλοσόφους τοῦ Louvre, παρᾶγει τὴν ἐντύπωσιν ζώντων ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα συγχρόνων. Εἶνε ἀγνωστον πόθεν ἔρχεται τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο φῶς, ἂν ἐκ φανοῦ ἢ ἐκ παραθύρου ἐκτὸς τῆς εἰκόνης, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς προσπίπτει εἰς τὴν ξανθὴν μικρὰν ἐβραιοπούλαν τὴν δεξιμένην μὲσφ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀντανακλάται ἐπὶ τοῦ ἀξιοματικοῦ τοῦ προηγουμένου δεξιόθεν. Ἡ Ronde de Nuit μόνη, τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ μιμηθῆ ὁ Δανὸς ζωγράφος τῆς Fredericksbary, εἶνε ἀξία ταξιδίου μέχρις Ἀμστερδαμ, παρεκτός τῶν λοιπῶν ἐσῶχων φλαμανδικῶν ἔργων τὰ ὁποία εἶνε ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὰς διαφόρους ἄλλας πινακοθήκας ἐκεῖ.

Εἰς ἐμὲ μαζὶ μὲ τὰς γλυκεῖας μελαγχολικὰς δύσεις θέλει πάντοτε ἐπιζήσει ἡ ἀνάμνησις τῆς Ronde de Nuit.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Δ. ΡΕΔΙΑΔΗΣ

ΤΑ ΔΥΟ ΟΝΕΙΡΑ

Ἐχθὲς ὅπου ὁ Ἥλιος ἀργὰ ἐπέθαινε εἰς τῶν ματιῶν σου ἐκύτταξα τὰ βύθη καὶ εἶδα τοῦ Ὀνείρου μου τὸ θρίαμβο ὅπου ἀργὰ στὸ φῶς τοὺς ἀναστήθη.

Καὶ σήμερα πὸν ἡ ζωὴ σου ἐσβύστηκε πικρῶ τὸ μαραμένο μέτωπό σου — λουλοῦδι ἀχνὸ πὸν ὁ θάνατος τὸ φίλησε — καὶ βλέπω ἀναστημένο τ' ὄνειρό σου.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΟ ΣΟΛΩΜΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΚΑΛΒΟ *

Ὡ Πνεῦμα,
πὸν ἀπὸ τὸ μάκρος τῶν αἰῶνων ἀρπαξες
τὴ δάδα τοῦ Προμηθέα, [κι ἀναψες
— κι ἀστραφες στὸ πηχτὸ σκοτάδι,
πὸν ἡ Ἑλλάδα Σου ἐκοιμόταν
τῆς σκλαβιάς τὸν ἀξύπνητον.

Ὡ Πνεῦμα,
πὸν ὁ ἐρχομός Σου ἐσήμανε τὴν ἀναγέννησι
τῆς Ἑλληνικῆς Ὀμορφιάς,
— κι ἀνοίξες τὸ δρόμο τοῦ ἀληθινοῦ
στὰ ἰδανικὰ τὰ μεγάλα.

... ταπεινὸς προσκνητῆς καὶ πιστὸς Σου
βάρβαρος ἐγώ, φωτισμένος [λάτρης,
ἀπὸ τὴν ἀστραπὴ τῆς Ἰδέας Σου, —
ἐρχομαι στὸν ἱερὸ τὸ βωμὸ Σου,
νάρδο καὶ σμύρνα καὶ λίβανο ν' ἀποθέσω,
θυμιάματα εὐλαβητικὰ τῆς ψυχῆς μου,
ὅτι τὸ ζῦπνημά της, ὦ Πνεῦμα,
στὸ σάλπισμά Σου τὸ ἐγεγῆριον ἐγνώρισα.

Ὡ Πνεῦμα,
ὦ Μεγάλε Δημιουργε κι Ἀπολογητῆ
τοῦ Νεοελληνικοῦ Ὁραίου
δέξου τὴν ταπεινὴν δέησί μου,
ὅτι μόνη δὲν ἔρχεται
τῆ συντροφειῆ θῦμα καὶ σφάγιον
ἐξίλασμοῦ ἀκριμάτιστον
στῆς Ὑψηλῆς Σου Θεσηκειᾶς
τῆ θυμέλης —
μυσταγωγὸς τοῦ ἠρωϊκοῦ Σου κηρύγματος,
ἀναμάρτητος μάρτυρας
τῆ συντροφειῆ γλυκὸς ἀδερφός.

Ὡ Πνεῦμα, ὦ Προφήτῃ
στὸ ἠλιόχαρο νησί, ὅπου ἡ Σκιά Σου
στῆ Σκιά χροσπιασμένη

* Τὸ ποίημα ἐδιάβασε ὁ ποιητῆς εἰς τὸ σεμνὸν μνημόσυνον πὸν ἔκαμαν τοῦ Σπῆλιου Πασαγιάννη, τὰς 6 Ἰουνίου 1910, Κυριακῇ δειλινόν, Ζακυνθῖνοι λόγιοι εἰς τὸ Δημοτικὸν Θέατρον Ζακύνθου, κοντὰ στοῦ Σολωμοῦ τὸ ἀγαλμα.

τοῦ δημογέλαχτου ἀδερφοῦ Σου,
τοῦ Πινδαρικοῦ,
— δπως στὸ Βάιμαρ τοῦ Γκαίτε καὶ τοῦ Σίλλερ, —
τὸν Παρνασσὸ τὸ Νέο ἐστήσανε
στὴν ἀναγεννημένη τὴν Ἑλλάδα,
— νὰ ἀναπαύσῃ ἤλθε κοντὰ Σας
τῆς ὠραίας ψυχῆς του τὸν πόνο,
νικημένος ἀπὸ τῆ Μοῖρα του,
ὁ ἀξίος μαθητῆς
καὶ νά! μὲ ἀγκάδια
στεφανωμένος στὸ ξανθὸ μέτωπο,
μὲ ἓνα κλαδί σπα-
σμένο δάφνης
ἀπ' τὰ φαράγγια τοῦ δαιδάλεου Ταύγετου
στὸ χέρι, —
νά τον, ἐκεῖ!
σκυφτός, σιωπηλὸς ἀνεβαίνει
τὸν ἱερὸ Παρνασσὸ Σας,
ταπεινὰ ἀκολουθώντας
τὶς Σεπτές Σας Σκιές. . .

... καταδεχθῆτε τον στὴ σεμνῇ Συντροφειᾷ
[Σας, ὦ Μεγάλου
τιμήσετέ τον, ὦ Τιμημένοι, στὴν ἱερῇ προσ-
[τασία Σας
ὅτι τὸ ἰδανικόν του στὴ ζωὴν ἀνώτερο
ἀπὸ τὴν κάρπιμη προσπάθειά του ἐστάθη
ὅτι τὸ ἔργο του στὴν Τέχνη, μὲ τὸ δικὸ Σας
[παράδειγμα,
ἀπὸ τὴν ἀντικπιητικὴν ἐποχὴ του ἐπροπο-
[ρεῦθη.

Ὡ Μεγάλες Σκιές, ὦ Ἰερές Σκιές,
πὸν καὶ μόνο γιατί Σας ἐγέννησε,
νὰ ξαναγεννηθῆ ἡ Ἑλλάδα μας ἀξίζε
— γονατιστὸς στὰ Προπύλαια τοῦ Ναοῦ Σας,
δέομαι. . .
εἰσακούσετε τὴ δέησί μου
τὰ δάκρυα τῆς ψυχῆς μου
τὸ ἱερὸ τὸ κατῶφλι Σας βροχουν. . .
Εἰσακούσετε τὴν ταπεινὴ δέησί μου
ὅτι ἅγιος ὁ Πόνος καὶ πρὸς τὴν κορυφῇ Σας
[ὑψώνεται.

ΚΩΣΤ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΦΕΙΔΙΟΥ

ΝΕΟΝ ΦΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΩΝ ΠΑΠΥΡΩΝ

Περὶ τοῦ βίου τοῦ μεγάλου καλλιτέχνην δὲν γνωρίζομεν πολλά πράγματα. Εὐτυχῶς γνωρίζομεν περισσότερα περὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ του ἔργου. Ἄλλὰ πότε ἐγενήθη; Ποῦ καὶ πῶς ἀπέθανεν; Ὅτι ἦτο Ἀθηναῖος, ὅτι ὁ πατήρ του ἐκαλεῖτο Χαρμίδης, ὅτι ἐτιμήθη διὰ τῆς φιλίας τοῦ Περικλέους καὶ εὖρεν ἄφθονα τὰ μέσα ν' ἀναδείξῃ τὴν ἰδιοφυίαν του, αὐτὰ εἶναι πράγματα βέβαια, ὡς ἐπίσης ὅτι κατεδιώχθη ἀγρίως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ὁμοίως μὲ τὸν Ἀναξαγόραν καὶ τὴν Ἀσπασίαν. Ἐξηκριβωμένον εἶναι ἀκόμη ὅτι ἡ Παρθένος Ἀθηναῖα ἐστήθη τὸ 438 μετὰ τὴν Δημίαν καὶ τὴν Πρόμαχον, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διός. Τέλος ὅτι ἐνῶ ἡ μεγαλοφυΐα του καὶ ἡ δόξα του εὐρίσκοντο εἰς τὸ ζενίθ, ἐσύρρετο ἔξωφρα ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου του, ἐρρίπτετο εἰς τὰς φυλακὰς, ἐδικάζετο καὶ ἀπαλλαγίς πρὸς ὄραν ἔφειγε πρὸς τοὺς Ἡλείους μεθ' ὧν εἶχε φαίνεται προσηγηθῆ συμφωνία διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Διός, ὅστις ἐτελείωσε τὸ 432, εἶτος κατὰ τὸ ὅποιον λέγεται ὅτι ἀπέθανε καὶ ὁ Φειδίας. Περὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου ὁμιλεῖ καὶ ὁ Πλούταρχος, ἀποδεχθεὶς τὸν θρύλον ἄνευ πολλῆς λεπτολογίας. Ὁ Φειδίας κατηγορήθη ὅτι ὑπεξήρесе μέρος τοῦ διὰ τὸ ἀγαλμα τῆς Παρθένου προωρισμένον χρυσοῦ καὶ ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἀπεδείχθη, κατηγορήθη κατόπιν ἐπὶ ἀσεβείᾳ ὡς παριστήσας ἑαυτὸν καὶ τὸν Περικλέα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῆς θεᾶς. Ὡς μῦθος πρέπει νὰ θεωρηθῆ καὶ ἡ παράδοσις ὅτι μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ Ὀλυμπίου Διός οἱ Ἡλείοι ἐθανάτωσαν τὸν καλλιτέχνην ἢ ὅτι τοῦ ἀπέκοψαν τὰς χεῖρας καὶ τὸν ἀπέδωκαν ἠρωτηριασμένον εἰς τὰς Ἀθήνας. Περὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου ἀκριβῶς ἔρχεται νὰ φωτίσῃ ἡμᾶς ὁ ἐν τριμέτρῳ ἱαμβικῶν τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας κωμωδίας συνταχθεὶς πάπυρος, ἢ μᾶλλον τμήματα αὐτοῦ τοῦ παπύρου, τὰ ὑπ' ἀριθ. 263 καὶ 264 τῆς ἐν Γενεύῃ συλλογῆς, τῶν ὁποίων παραθέτομεν εἰκόνας ἐκ φωτογραφίας καὶ τὰ ὅποια περιλαμβάνουν λείψανα τῶν χρονικῶν τοῦ Ἀπολλοδώρου, τὰ ὅποια μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν ἀνέγνωσεν, ἠρμήνευσε καὶ ἐδημοσίευσεν πρὸ τινος ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης Ἰούλιος Νικὸλ, ὅστις εἶχε πέρυσιν ἀγοράσει ἐν Αἰγύπτῳ τὸν πάπυρον, προσελθόντα ἐκ τῶν γερμανικῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Ἐσμονίμ — Hermapolis magna —.

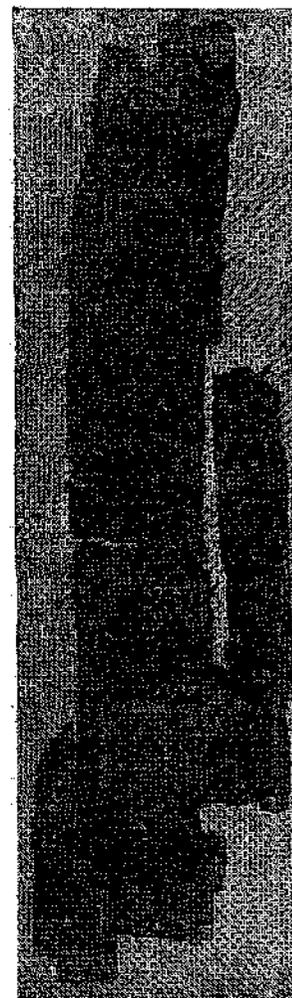
Δὲν ἐφραντάζετο βέβαια τὴν χαρὰν τὴν ὅποιαν ἤθελε προξενήσῃ εἰς τοὺς ἐρευνητὰς ὁ ὑπομνητικὸς αἰγύπτιος χαρτοποιοὺς δταν πρὸ τῶσων

αἰῶνων ἐπέθετε προσεκτικὰ τὴν μίαν ἐπὶ τῆς ἄλλης σταυροειδῶς τὰς λεπτὰς λωρίδας τῶν πολυτίμων μονοκοτυληδόνων φυτῶν τῶν τεμάτων τῆς Ἀβυσσινίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, βάπτων αὐτὰς διὰ κεδρελαίου κατὰ τῶν σητῶν καὶ τῆς ὑγρασίας, δταν μὲ τὸ βαρὺ πλῆκτρον διεπλάτυνε τὸ ἔξ αὐτῶν πλέγμα καὶ ἐξωμάλυνε καὶ ἐστίλβωνε διὰ τοῦ ἐλέφαντος ἢ τοῦ ἀγάλτου τὴν ἐπιφάνειαν ἐφ' ἧς θὰ ἐγράφοντο τὰ χωρία αὐτὰ τοῦ Ἀπολλοδώρου, τεμάχιον προφανῶς ἀνήκον εἰς τοὺς «ἐπιφανῶν ἀνδρῶν βίους», μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ τοῦ Φειδίου.

Ὁ πάπυρος ὁρίζει τὸν χρόνον τῶν γεγονότων μαζὺ 440 καὶ 439. «Ἐπ' ἀρχόντος Μορχνίδου». Ἐν πρώτοις γίνεται λόγος περὶ τῆς γλαυκός, ἔργου,

Τεμάχιον παπύρου τῆς συλλογῆς τῆς Γενεύης ἀρ. 263

Τεμάχιον παπύρου τῆς συλλογῆς τῆς Γενεύης ἀρ. 264

χνίτου τοῦ Μένωνος, μετόικου, μισθίου ὄργανου τῶν ἐχθρῶν τοῦ Περικλέους: Ἐκ τοῦ παπύ-

τοῦ Φειδίου, τὴν ὁποῖαν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν τοποθετήσει ἐπὶ τοῦ σημείου ὅπου τὸ ἱερὸν πτηνὸν ἦλθε, καλὸς οἰωνός, νὰ καθίσῃ τὰς ἡμέρας τῆς εἰς Σάμον στρατείας δταν κινδύνευσεν ἡ ναυτική των ἡγεμονία. Κατόπιν ὁ Ἀπολλοδώρος ὁμιλεῖ περὶ τῆς πόλεως Ἀδούλης ἐπὶ τῆς αἰθιοπικῆς ἀκτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς, περιφήμου ἀγορᾶς ἐλεφαντόδοντος καὶ προδίκται βεβαίως περὶ πλοῦ τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἐφοδιασμὸν τοῦ Φειδίου διὰ τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα διακόσια ὅλα ἔτη πρὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ μετὰ τοῦτο περὶ τῶν ἔργων τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἀγάλματος ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ καλλιτέχνην εἰς τὸν Παρθενῶνα, εὐθύς δ' ἀμέσως περὶ τῆς καταγγελίας τοῦ δυστυχούς Φειδίου ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ ἢ τεχνίτου τοῦ Μένωνος, μετόικου, μισθίου ὄργανου τῶν ἐχθρῶν τοῦ Περικλέους: Ἐκ τοῦ παπύρου καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς δημοσιευθείσης ἄλλοτε ὑπὸ Φουκάρ, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Δόλλιγγι φαίνεται ὅτι κλέπται εἰσδύσαντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φειδίου, (ἴσως καὶ ἐπίτηδες σταλέντες), ἤρπασαν μέγα μέρος τοῦ ἐλέφαντος τοῦ προωρισμένου διὰ τὴν Παρθένον. Οὐδὲν ἐν τῷ παπύρῳ περὶ ὅσων λέγει ὁ Πλούταρχος, περὶ κλοπῆς δηλαδὴ χρυσοῦ, οὔτε περὶ εἰκόνας ἀσεβῶς δῆθεν χαραχθείσης ἐπὶ τῆς ἀσπίδος. Ὁ κατηγορῶς Μένων προσφυγῶν εἰς τὸν βωμὸν ὁμολογεῖ τρόπον τινὰ τὴν ἴδιαν συννεογήν, δεξιὰ ἐπιτόνησις τῶν σκευωρῶντων κατὰ τοῦ φίλου καλλιτέχνην τοῦ Περικλέους διὰ νὰ καταστή εὐχερέστερον πιστευτὴ ἢ κατηγορία. Οὐδὲν ὄρισμένον ἐν τούτοις κατηγορέλλετο, διότι μόνον δύο βραδύτερον ἔτη, ἐπὶ Εὐθυμένους ἀρχόντος, καθωρίζετο τὸ ποσὸν τοῦ κλαπέντος ἐλέφαντος. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκαλησία ἤρκειτο νὰ διορισθῇ ζητητὰς πρὸς ἐνέργειαν ἀνακρίσεων συνεπεία τῶν ὁποίων ὁ Φειδίας προσφυλακίζετο. Ἡ διαγωγή αὐτῆ πρὸς τὸν μεγάλον καλλιτέχνην δυσηρέσται βραδέως, κατὰ τὸν πάπυρον, τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηναίων: «τοῖς μὲν γὰρ ἀστοῖς τοῦτ' ἀγενὲς φαίνεται». Τότε ἐμφανίζονται οἱ Ἡλείοι προσφέροντες τεσσαράκοντα τάλαντα ἐγγίσειν ὅπως ἀπαλλαγῆ τῆς προσφυλακίσεως. Ἀπὸ τοῦ 457 ὁ ναὸς τοῦ Διός ἀνέμνε τὸ ἄξιον ἀγαλμα τοῦ θεοῦ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μεγίστου τῶν γλυπτῶν. Ἐπερὶ ἄλλη λοιπὸν εἰς τὸν Φειδία νὰ μεταβῆ εἰς Ὀλυμπίαν. Οἱ ἐχθροὶ ἐν τούτοις τοῦ Περικλέους δὲν ἐκουράζοντο, καὶ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν κατώρθωσαν νὰ δικασθῆ ὁ Φειδίας ἐρήμην καὶ νὰ καταδικασθῆ εἰς θάνατον. Τοῦτο τὸν ἠνάγκασε νὰ μείνῃ πλέον ἐν Ἡλίδι καὶ οἱ Ἡλείοι ἔχασαν τὰ τεσσαράκοντα αὐτῶν τάλαντα. Ἀπέθανε δὲ ὁ καλλιτέχνης ἐν Ἡλίδι ὅπου ἐτιμήθη δι' ἰσοιτελείας καὶ δὲν ἀπέθανεν ἐν φυλακῇ, οὐτ' ἀπεκόπησαν αἱ θείαι αὐτοῦ χεῖρες.

K. N. ΡΑΔΟΣ

ΑΝΤΙΛΟΓΙΑΙ

Ἐνας εἰς τοὺς χιλίους ἐπρόβλεπε τὴν νίκην τῶν Ἰαπώνων κατὰ τῶν Ρώσων. Αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴν ἀξίαν τῆς «δημοσίας γνώμης».

Ἐἴσαι μισάνθρωπος; Δὲν εἶσαι λοιπὸν εὐχαριστήμενος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου;

«Δεσπόζειν τῶν παθῶν» — ἀνοησία ψυχολογική καὶ ἐτυμολογική.

Ὁ ἄνθρωπος πρῶτα κάμνει κατῆ. Ὑστερα μαστορεῖ τὰς αἰτίας τῆς πράξεός του.

Ἡ κριτικὴ ποῦ «πιστοποιεῖ» εἶναι ἀχρηστος. Ἐκείνη ποῦ διορθώνει θέλει ξύλο.

Ὁ πόλεμος εἶναι ἓνα γεγονός. Καλὸν ἢ κακόν; Ἐκεῖνοι ποῦ ἀνακινοῦν αὐτὸ τὸ ζήτημα δὲν πολεμοῦν ποτέ.

Οἱ περισσότεροι ποιητὰι ἀγαποῦν μόνον τοὺς στίχους ποῦ κάμνουν οἱ ἴδιοι. Κατ' αὐτὸ ὁμοιάζουν μὲ τοὺς μαγείρους.

Ὁ «φεμινισμός» δὲν ἔχει ἄλλην δικαιολογίαν ἀπὸ τὴν ἀσχημίαν τῶν θηλυκῶν ὁπαδῶν του.

Ἐνας ἄνθρωπος, ποῦ εἶναι μόνον πολυμαθής, μ' ἐνδιαφέρει ὀλιγώτερον ἀπὸ μίαν καλὴν βιβλιοθήκην.

Ἐκ τῶν προτέρων: ἡ γυναῖκα μου εἶναι ἐνάρετη ἢ γυναῖκα σου εἶναι ἀπιστή.

CHARLES RÉGISMANSET

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Μνημείον αντάξιον του καλλίστου και μεγαλειοτάτου ναού της Αγίας Σοφίας αφιέρωσεν ο κ. Ευγένιος Μιχαήλ Αντωνιάδης ο Κωνσταντινουπόλιτις εις το περιφανές τούτο άριστούργημα Άνθεμιου του Τραλλιανού και Ισιδώρου του Μίλησιου, το διά την όλην χριστιανικήν Τέχνην, και ίδίαν την ελληνικήν χριστιανοσύνην, αλλά και διά την παγκόσμιον αρχιτεκτονικήν, μεγαλοσημαντον καταπληκτικώς. Είναι δε τούτο ή εις δύο πολυτελεστάτης εκδόσεως τόμος εις μέγα 4ον «Έκφρασις της Αγίας Σοφίας», ήτοι μία μετά πάσης επιστημονικής εμπειρίας και ευσυνειδησίας μελέτη συνθετική και αναλυτική υπό εποχιν αρχιτεκτονικήν, αρχαιολογικήν και ιστορικην του πολυθαυμάστου ναού. Εις τους δύο αυτούς τόμους ών ή έκτύπωσις όφείλεται εις την γενναιοδωρίαν του άειμνήστου Μαρσαλή και των κ. κ. Παντολέοντος και Θεοδώρου Μαυρογορδάτων και οτινες κοσμοῦνται δι' υπερπεντακοσίαν σχημάτων και όγδοήκοντα εικόνων όλοσελίδων, περιέχεται ή κρίσις και το ιστορικόν του ναού και πληρεστάτη και μέγιστη των ελαχίστων λεπτομερειών περιγραφή των γενιτών οικοδομών, της γενικής του κτιρίου διατάξεως, του Όρολογίου, του Βαπτιστήρος, του Αιθρίου, των Προσυλαίων, του Νάρθηκος, των Βασιλικών Πυλών, του κυρίως Ναού, του Άμβωνος, της Σολέας, του Αγίου Βήματος, των στοών και του Μηταρώριου, των Υπερώων και των Κοχλιών. Όλος αυτός ο ναός, όστις έχαρακτηρίσθη ήδη ως «ώραιος και ώραιότερος» ο τόσον δικαίως κατά την ήμέραν των εγκαινίων του εμπνεύσας εις τον κτίτορά του Ίουστινιανόν την υπερφάνειαν ενός θριάμβου και θέσας εις τα έξαλλα χείλη του ήσιν «Νενίκηκά σε, ώ Σολομών!» ο πολυχωρόματος και όμοιος από τους σεμνοκρεπεστάτους ο πολυτελεστάτος και όσαν τρυφών εις πάντα πλοῦτον ύλης και εν ταύτῳ πνευματικώτατος το υπερτατον αυτό αρχιτεκτονικόν «Άνω σχώμεν τās καρδίας!» όλης της Οικουμένης αναλύεται ούτω μέχρι και των ελαχίστων μονογραμμάτων και των άχειροποίητων εικόνων ή άνασυντίθετοι με όλην αυτού την υπερφύλα λαμπηρόνα και μεγαλειότητα! Και, καθώς συμβολίζει μās όλης μακραίωνος εποχής του ελληνισμού την ούρανοβόμονα ευσέβειαν, το κράτος και την μεγάλην όδξαν, επαναφέρει άκοντα τον αναγνώστην εις τās λαμπράς ήμέρας της μεγάλης ελληνικής αυτοκρατορίας: εις τās επί νίκαις κατά βαρβάρων δοξολογίας τον Έλληνα ίδίως αναγνώστην ο όποιος πλανάται βέβαια επί μακρόν έπειτα, χαρακτηριστικώτατα δειμύς, εις τās άπέραντα του μεγάλου ναού υπερφα τά όποια κατά τον συγγραφέα «άφου είδον διαδραματιζόμενα εν έαντοίς, επί ένεακόσια όλόκληρα έτη, τοσαῦτα και τόσον ποικίλα της βυζαντινης ιστορίας συμβάντα έγυμνώθησαν τέλος του κάλυπτο κόσμου αυτών, αποβάντα ή κατοικία φρικώδους ερημίας και σπαραξικαρόδιον σιγής».

Από τās όλίγας γραμμάς τās όποιās αφιερώμεν εις την περιαιπούδατον συγγραφήν, δέν πρέπει βέβαια να παραλειφθώσιν όσα τούρα εύγνωμότως αναγράφει ο συγγραφέας περί της υπερτάτης εύλαβείας ήν επέδειξαν πάντοτε οι Όθωμανοί προς τον ναόν της Αγίας Σοφίας. «Ο αρχαιολογικός κόσμος δέον να μη λησμονή ότι κυρίον μέλημα των Σουλτάνων της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας ανέκαθεν ύπήρξεν ή διηνεκής του τεμένου συντήρησις. Αί δε πολυδάπανοι έπισκευαί, αί τόσον επιτελεσθείσαι υπό του Πορθητού, ως και υπό των Σουλτάνων Σελήμ του Β', Μουράτ του Γ', Μαχμούτ του Α', Άβδούλ Μετζιτ και Άβδούλ

Χαμήτ, σχετιζόμεναι ή ήμερον άσινει του κτιρίου ύπαρξει, παρίστανται ήμιν ως τρανά τεκμήρια της άναμφιλόγου εκείνης ιστορικής άληθείας». «Ο νικητής έσεβάσθη και αυτό το της εκκλησίας όνομα, αποκάλεσας αυτήν Τζαμί Άγια Σοφία κριμπί, ήτοι μέγα τέμενος της Αγίας Σοφίας. Καίτοι ή μαωμεδανική θρησκεία άσπληρώς άπαγορεύει την παρουσίασιν της ανθρωπίνης μορφής, ο πορθητής ου μόνον δέν κατέστρεψε τās μωσαϊκάς της Αγίας Σοφίας εικόνας, άλλ' έτι άφήκεν έλευθέρως του κωνιάματος πολλάς εξ αυτών... Το αίτιον της προς την Άγιαν Σοφίαν τιμής του πορθητού και των διαδόχων του πρέπει να άποδώσωμεν ίσως εις τον σεβασμόν με τον όποιον όμιλει αυτός ο Μωάμεθ περί του Χριστού και της Θεοτόκου. Το όνομα αυτού, λέγει το Κοράνιον, έσται Χριστός Ίησούς, ο Υιός της Μαρίας, έντιμος εν τῷ κόσμω τούτῳ και εν τῳ μέλλοντι κόσμω και εις εκ των πλησιάζόντων εις την παρουσίασιν του Θεού. Ούτος ήν ο Ίησούς, ο Υιός της Μαρίας, ο Λόγος της άληθείας. Την Θεοτόκον ο Μωάμεθ άποκαλει γυναίκα άληθείας — προσθέτων ότι οι Έβραιοί όμιλῶσαν κατά της Μαρίας λυπηράν σνοκοφαντίαν, — παραδεχόμενος δε το άγνόν της Παναγίας, παριστή Άγγέλους λέγοντας αυτή: «Ο Θεός εξέλεξέ σε, και εκάθηρε, και έξηρεν ύπερ πάσας τās γυναίκας του κόσμου».

Θλίβεται κανείς άληθώς μη δυνάμενος να ειπή τά αυτά και διά τους έφημέρους εκ της Δύσεως δυνάστας: έξεναντίας ο χριστιανικός ναός της Αγίας Σοφίας, μετά τους σεισμούς ών τά καταστρεπτικά επ' αυτής άποτελέσματα έκτίθενται εν πάση λεπτομερεία, δέν ειδη μεγαλύτερος καταστροφείς από τους χριστιανούς αυτούς.

Ο θαυμαστός διά το μέγεθος και το κάλλος αυτού

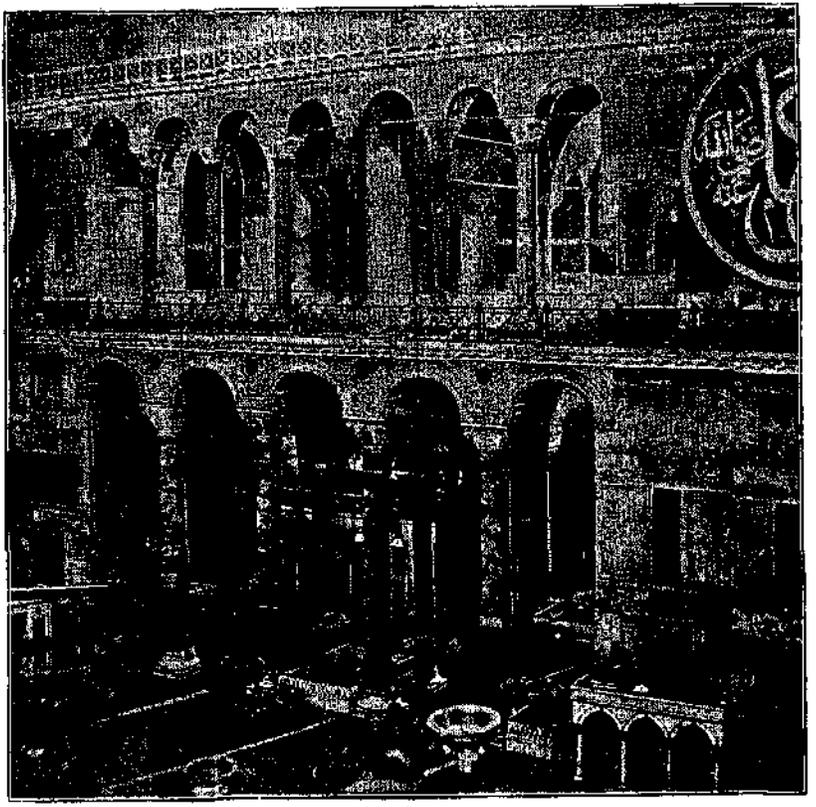
ναός ούτος έκτίσθη και έμουσειώθη εντός του βραχυτάτου διαστήματος πέντε ετών, δεκα μηνών και τεσσαρόν ήμερών και τα εγκαινία αυτού έτελεσθήσαν την 27 Δεκεμβρίου 537! Ο εκ των χειρών του άθανάτου Έλληνος αρχιτέκτονος ούτως έξελεθών ναός, ήτο οικοδομή άνωτέρα, και σημαντικῶ τῳ μέτρῳ, της νῦν όρωμένης. Και πρώτος μεν ο θόλος, έστερημένος της έξωθεν βαρείας κυβικής αυτού βάσεως, ήτο πολύ χθαμαλότερος του σημερινού, και κατά συνέπειαν, άσυγκρίτως τολμηρότερος του τῳ 563 οικοδομηθέντος. Έπειτα το θυρωδαιόν τειχίον των προς άρκτον και μεσημβριαν μεγάλων άψίδων ευρίσκετο, ως θαυμασίως απέδειξεν ο ήμέτερος Σκαρλάτος ο Βυζάντιος, επί του έξωτερικού των τόξων γύρου, μη συναπτόμενον, ως νῦν, τη έσωτερικῇ των λώρων έπιφανεία. Η δε έλλειψις των μεγάλων εκείνων άντιτεχισμάτων, των άχρι της βάσεως του θόλου έξικνουμένων, συνετέλει τέλος τά μεγίστα εις το χαρίεν και αυτής άκόμη της έξωτερικής του ναού όψεως».

Την άπόπειραν παραστάσεως της τότε θέας της Αγίας Σοφίας ήν επεχείρησεν ο συγγραφέας άνατυπούμεν εις την πρώτην σελίδα του τεύχους τούτου.

Η ιδέα του αυτοκράτορος ήτο κατά τον Άνώνυμον του άνοικοδομησαι ναόν οίος ούκ έκτίσθη από του Άδάμ», όπερ και πραγματοποιήθη, του Ίουστινιανού, κατά τον κ. Αντωνιάδην, νικησαντος εύκόλως διά του περιφανούς αυτού τεμένου πάσας τās αρχιτεκτονικάς προσπαθείας, ου μόνον των προ αυτού, αλλά και όλης άκόμη της νῦν πεπολιτισμένης Ευρώπης». Αλλά μόνον κατά τον κ. Αντωνιάδην; Διά τών βασιλικών πυλών, γράφει ο ίδιος, μεταβαίνομεν νῦν εις το φωτοπερίχυτον έσωτερικόν του τεμένου, όπερ άπ' αυτής ήδη της φλιάς του μεγάλου πυλώνος έκτυλίσεται εν όλην αυτού τή άχανει έκτάσει. Δέν ύπάρχει δ' εν τῳ κόσμω οικοδόμημα ούτινος ή έσωτερικῇ θεά να εινε τοσοῦτον έκπλαγύς και θαυμασία.

Το δε κατ' έξοχην αερώδες εκείνο, προίον της συνεχούς των ερειμαίων υποχωρήσεως, συνδυαζόμενον τῳ παρα τόλμην γιγαντιαίῳ, ως και τῳ του ύλικού πολυτελείῳ, ανέκαθεν διηγείρε την έκπληξιν, το σέβας και τον θαυμασμόν άπάντων των έπισκευόμενων το άθανάτον τούτο άριστούργημα της μεσαιωνικής ελληνικής διανοίας. Το μέγα δημιουργικόν του Άνθεμιου έργον διέμεινεν ως εικός άμίμητον.»

Χωρίς να ένδιατριφώμεν εις τους παλαιότερους, άμιλλωμένους ποίος λυρικώτερον και μεγαλορημονέστερον να έξηνήσῃ το «παισις της γῆς άγαλλίαμα», ο Δαλλαουαί παρατηρεί τῳ 1795 ότι «τον ναόν καλύπτει έκτασις όρόφων, ήτις εινε θαῦμα της τέχνης και ήτις έχει υπεράνθρωπον θεάν μεγαλοπρεπείας.» Ο Σάλτζεμπερ ευρίσκει αυτόν κατά το τολμηρόν των όροφων την έκθαμβωτικήν θεάν του έσωτερικού υπεβάλλοντα άπάσας τās τε προγενεστέρας και μετα-

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

γενεστέρας εκκλησίας.» Ο Θεόφιλος Γωτιέ γράφει τῳ 1854. «Παρά τους παντοίους έξευτελισμούς οδς ύπέστη ή Αγία Σοφία ύπερτερεί είσέτι άπάντων των χριστιανικών ναών οδς είδον» και δέον να είπω ότι έπισκέφθη πολλούς.» Ο Φέργγυσον. «Το συμπέρασμα επιβάλλεται ως άναπόφευκτον δι ή Αγία Σοφία εινε ή τελειότερα και περικαλλεστέρα εκκλησία ήτις ήγήθη μέχρι τούδε ύφ' οιοῦδηποτε χριστιανικού λαού.» Ο Λύβις βλέπει εν τῳ Αγία Σοφία «το κορυφαίον ύπόδειγμα όλων των μελλόντων χρόνων.» Τέλος ο Άλέξανδρος βάν Μίλλιντζεν, εν έπιστολή προς τον συγγραφέα (1904) φρονει ότι «κατά την έλαστικότητα άναπτύξεως, την χάριν και το μεγαλείον της προς τά άνω αυτής πορείας, την έκτασιν, και την ευχέρειαν μεθ' ής άνήρηται εν τῳ άέρι, δέν ύπάρχει στέγη οία ή θολωτή όροφή ήτις έκτυλίσεται άνωθεν του χώρου του έντεινομένου από των βασιλικών πυλών άχρι του θυσιαστηρίου της Αγίας Σοφίας. Αναλογιζόμενοι δε ότι κρατείται εν ίσορροπία επ' άψίδων και κόνων, ότι μετεωρίζεται από τριπλόν κογχών εις ήμισθόλιον, και κάλιν από ήμισθόλιον εις θόλον, άει τολμηρότερον, άει ύψηλότερον, και άει μάλλον και μάλλον συγκλίνουσα, και ότι καταλήγει άνωθεν στεφανών τεσσαρόκοντα παραθύρων, δι' ών άναφάνεται ο λαμπρός Οόρανός, δέν άποροῦμεν ότι παρεστη ως στερέωμα οόράνιον, και ότι επί πλείονας των δεκατριών έκοντοναιτηριδίων οι άνθρωποι προσνηγήθησαν ύπ' αυτήν ένδομύχως αίσθανόμενοι ότι Αδτη εινε τῳ όντι ή κατοικία του Θεού!»

Θά ήθέλωμεν ήδη να ήτο δυνατόν να εξακολουθήσωμεν άντλοῦντες εκ της όντως άνεξαντίλητου εις πολυτίμους ειδήσεις συγγραφής: θά ένδιετρίβομεν τότε

ένταῦθα εἰς τόσα καὶ τόσα ἀκόμη, θαυμαστότερα τὰ μὲν τῶν δέ· εἰς τὰς συναφεῖς μὲ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ὁραίας παραδόσεις· ὅχι τόσον ἔπειτα εἰς τὸν ἀμφίβολον ἀριθμὸν τῆς εἰκαζομένης διὰ τὴν ἀνεργεῖν αὐτῆς δαπάνης, ὅσον εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὅσον ὑπέρογκος καὶ ἂν φαίνεται ἡ δαπάνη αὐτῆ τῶν 325,000,000 χρυσῶν δραχμῶν θὰ ἦτο γελοῖως ἀνεπαρκῆς πρὸς ἔγερσιν ἄλλης Ἁγίας Σοφίας· διότι ἐν τοῖς ἀπορροῦσι τῆς Νεολώης Θεβαΐδος βράχοις δὲν εὐρίσκονται πλέον τὰ πελώρια ἐκεῖνα τεμάχια βυσσίνου πορφυροῦτον, ἐν τῇ περιφανῇ τῆς Θεσσαλίας λατομεῖα ἐξητηλήθησαν παρασχόντα τοὺς γιγαντιαίους ἐκείνους κίονας· θὰ ἐφέρομεν οὕτως ὅμιματα θελγόμενα καὶ θαμβούμενα ἐπὶ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ ὅπου διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν λείων μαρμάρων «δίκην θαλάσσης ἐφαίντο» ἐπὶ τὴν μυθώδη καλλονῆς ἔγχρωμον καὶ πολυχρῶμον ὀρθομαρμάρωσιν καθ' ἣν κατὰ τὸν Προκόπιον «νικῆ ἢ τῶν λίθων αὐτῆ ἀνταστράπτουσα τῷ χρυσῷ» ἐπὶ τὰ χρυσανγῆ μωσαϊκῶν «χρυσῷ μὲν ἀνιβδήλω κατελήπται ἡ ὄροφη πᾶσα, κεραυνῶσα τὸν κόμπον τῷ κάλλει» ἐπὶ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, ἣν ὁ Ἰουστινιανὸς «ἐποίησεν ὑπερῶς ἡρώδου κρείττονα καὶ πολυτελεῖ, ἐμβαλὼν εἰς χωνευτήριον λίθους τιμίους παντοίους καὶ μαργαρίτας ἀναμίξ μετὰ μετάλλων» θὰ ἐμένομεν ἐπὶ ἀρκετὸν ρεμβώδεις πρὸ τῶν στασιδίων τὰ ὅποια εἶχον σῆμα νεκρο-

κραββάτου ἵνα ἐνθυμῶμαι διαρκῶς εἰς τὸν χριστιανὸν τὸν θάνατον ἀλλὰ θ' ἀπηυθύνωμεν νοσταλγικὰ βεβαίως βλέμματα πρὸς τοὺς ψάλλας οἵτινες «ἴσταντο ὀρθοί, πλουσίως ἡμφιεσμένοι εἶχον ἀλουργίδας τοῦ μήκους καὶ εὗρους τῶν φαινολλίων, φέροντες ἀπαυτες ζώνας· αἱ δὲ χειρῖδες τῶν ἀλουργίδων αὐτῶν ἦσαν αἱ μὲν δαμασηνωταί, ἄλλαι μεταξωταί σὺν ἐπωμίους κεκαλλωπισμένα χρυσῷ καὶ τριχάπτω, καὶ ὁ προϊστάμενος αὐτῶν ἦτο ἀνήρ θαυμασίας καλλονῆς καὶ ἡ κόμη αὐτοῦ λευκὴ ὡς χιῶν» θὰ ἐφερόμεθα...

Ἄλλὰ ὁ χρόνος δὲν ἐπαρκεῖ καὶ μόλις ἴσως θὰ περιλάβῃ ὅλα ὅσα ὁ κ. Ἀντωνιάδης παραθέτει περὶ τῆς θαυμαστῆς φωτεινότητος τοῦ ναοῦ. «Ὁ κ. Φοσσάτης λέγει, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θέαν τῶν μωσαϊκῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅτι τὸ φῶς ἀνανακλάμενον ἐπὶ τῶν χρυσῶν καὶ ψηφιδωτῶν ἐκείνων θόλων φαίνεται διαπερῶν αὐτοὺς ὡς νὰ ἦσαν διαφανεῖς. Ὁ δὲ Προκόπιος, περὶ τῆς ἐν γένει φωτεινότητος, φαίης ἂν οὐκ ἐξωθεν καταλάμπεσθαι ἤλιω τὸν χρόνον, ἀλλὰ τὴν αἴγλην ἐν αὐτῷ φέσθαι, τοιαύτη τις φωτὸς παρουσία εἰς τοῦτο δὴ τὸ ἱερὸν περιέχεται. Καὶ εἶχε δίκαιον ὁ ἱστορικός, διότι ἡ φαιενότης τοῦ ναοῦ ἦτο μεγίστη, τῶν τοίχων φερόντων ἀπανταχοῦ πλῆθος ὄλων θυρίδων, ὅπερ ἄλλως ἀπετέλει μέρος τοῦ πρὸς τὸ λεπτόν καὶ ἀέριον τοῦ ἀρχιτέκτονος προγράμματος...

X. ΘΕΜ. Δ.

ΝΕΚΡΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Ἡ Κλυταιμνήστρα πρὸς τὸν Αἰγισθον

Ἀξιότιμε Κύριε,

Μυκῆναι

Ἀντιλήθηκα πὺ ἀπουσίαζα διὰν ἤλθατε χθὲς. Δὲν ἐπίστευα πὺς σκοπεύατε σοβαρά, νάρθητε. Ὅλη τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα θὰ ἔχω ἀσχολίαι. Μᾶς ἔρχονται ἡ Ἐλένη καὶ ὁ Μενέλαος καὶ πρέπει νὰ ἐτοιμάσω τὰ τῆς διαμονῆς τῶν. Ὁ Ὀρέστης ἦτον κατενχαριστήμενος μὲ τὸ κύπελλο καὶ τὴ σφαῖρα. Τὸν κακομαθαίνετε.

Μὲ εὐλακρινὴ φίλη σας
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Ἀξιότιμε Αἰγισθε,

Ἀπὸ λόγια, γὰ νὰ σᾶς εἰπῶ διὰ ἔλαβα τὸ γράμμα σας καὶ ὅτι μ' εὐχαρίστησε πολὺ, ἐκτός τῆς τελευταίας φράσεως. Σᾶς παρακαλῶ, μὴ ξαναγράψετε αὐτὰ τὰ πράγματα, διότι θὰ καταστρέψετε τὴ φιλία μας, ὅπου τόσον ἐβασίσθηκα σ' αὐτήν.

Μὲ εὐλακρινὴ φίλη σας
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Ἀξιότιμε Αἰγισθε,

Ὁραῖα τὰ ἀνθη. Τί καλὸς πὺ εἰσθε νὰ θυμηθῆτε τὰ γενέθλιά μου. Τὸ γράμμα σας ὅμως εἶναι πολὺ κακό...

(Τὸ παρακάτω λείπει)

Ἀξιότιμε Κύριε,

Μυκῆναι

Πρέπει νὰ σᾶς γράψω πὺς ἂν ἐξακολουθῆτε νὰ μὲ παρεξηγῆτε καὶ νὰ μὴ θέλετε νὰ προσέξετε εἰς ὅτι σᾶς λέγω, ἡ ἀλληλογραφία μας ἀναγκαστικῶς θὰ παύσῃ. Γιατί νὰ θέλετε νὰ ὑποβιβάζετε ὅτι ἠμποροῦσε νὰ ἦναι τόσο μεγάλο καὶ τόσο θαυμάσιον;

Μὲ φίλιαν
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Ἀξιότιμε Αἰγισθε,

Μυκῆναι

Πολὺ μ' ἐσυγκίνησε τὸ γράμμα σας. Θὰ σᾶς δώσω λοιπὸν ἀκόμα ἓνα δείγμα ἀφοῦ τόσο ταπεινὰ καὶ τόσο συγκινητικὰ τὸ ζητεῖτε.

Ὁ Πάρις ἔφθασε. Δὲν ἤξερω ἂν τὸν γνωρίζετε. Εἶναι ὁ δευτέρος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας. Παντρεθῆκε μίαν Οἰνώνην, κόρην κάποιου θαλασσίου θεοῦ, ὅχι τόσον καλοφημισμένου. Ἄτυχος γάμος. Εἶναι πολὺ ἔμορφος ὁ Πάρις γὰ κείνους πὺ ἀποβλέπουν σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἔμορφιάς. Γὰ μένα ὅχι. Ντύνεται ἀλλόκοτα καὶ φαίνεται σάν θεατρίνος. Ἐπειτα, συχαίνομαι τοὺς κατασομᾶλληδες. Ἐχει μερικὰ προτερήματα. Εἶναι καλὸς σκοπευτῆς καὶ παίζει τὸν διανλο πολὺ πολὺ καλὰ γὰ ἐρασιτέχνην. Εἶναι ὅμως τελείως ἀσήμαντος καί, τὸ χειρότερον, ἀνοικονόμητος. Τῆς Ἐλένης ὅμως τῆς ἀρέσει. Δὲν εἶναι παράδοξον, πάντα νὰ τῆς

ἀρέσουν τέτοιοι ἄνδρες; Κάθονται ὄρες ὀλόκληρες χωρὶς λέξι νὰ εἰποῦν. Δὲν μὲ μέλει καθόλου πὺ δὲν μὲ προσέχει— τοῦ χρωστωῦ μάλιστα χάρι πὺ δὲν εἶμαι ὑποχρεωμένη νὰ τοῦ μιλῶ· ὅμως ἡ συμπεριφορὰ του μοῦ φαίνεται ἀνάρμοστη πρὸς ἐκείνην πὺ τὸν φιλοξενεῖ.

Ἡ Ἐλένη ἐφέτος εἶναι ἔμορφοτερη παρὰ ποτὲ ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ ντύνεται μὲ πολὺ ἐπιτηδευμένην ἀπλότητα, πὺ προξενεῖ ἀηδία. Δὲν ἤξερω πόσον καιρὸ θὰ μείνῃ μαζί μας. Δὲν μὲ πειράζει ἡ παρουσία του, ὅμως καὶ αὐτὸς καὶ ἡ Ἐλένη καταντοῦν ἀδιάκριτοι. Κάθονται σὶ σαλονάκι μου σάν νὰ ἦσαν δικό τους καὶ ποτὲ δὲν σκέπτονται πὺς ἠμποροῦσε νὰ τὸ χρειάζομαι. Ἐπειτα μὲ θέλουν μαζί τους σὶν περιπατο καὶ ὀλοένα βραδίξουν ἐμπρὸς καὶ μένω ἐγὼ πίσω μὲ τὸν Μενέλαο· εἶναι ἀλήθεια πὺς ἔγω τὸν ἀγαπῶ πολὺ, αὐτὸς ὅμως μὲ βραβεῖται. Ἀδιάκοπα μιλεῖ γὰ ἵπποδρομίας καὶ δισκοβολίας. Ἄς καμαρώνῃ ἡ βασίλισσα ἡ Ἐκάβη τὴν ἀνατροφή τοῦ υἱοῦ τῆς. Ὁ Πάρις, ὅπως ξέρετε, ἀνατράφηκε ἀπὸ ἓνα βοσκόν, ἐπάνω στὴν Ἴδη. Κ' ἔτσι οἱ τρόποι του εἶναι ἀπαίσιοι. Ἡ Ἐλένη δὲν τὸ βλέπει. Τί περιεργο! Ἀλήθεια μὲ τὰ παιδιὰ εἶναι καλὸς. Ὁ Ὀρέστης τὸν ἀγαπᾷ.

Εὐλακρινὴ φίλη σας
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Ἀξιότιμε Αἰγισθε,

Μυκῆναι

Εἴμαστε ἄνω-κάτω. Σᾶς εἶχα γράψῃ πὺς ἡ Ἐλένη αἰσθανόταν πολλὴν ἔλξη πρὸς τὸν Πάρι. Ἐμεῖς βέβαια δὲν ἐκακοβάλαμε, γιατί ἡ Ἐλένη πάντα ἐκομψένετο μὲ τέτοιους χυδαίους ἀνθρώπους, καὶ τὴ φιλαρέσκεία τῆς τὴ νομίζαμε ἀπλή διασκέδασι γι' αὐτὴν ὅπου ἦταν καὶ θὰ εἶναι πάντα ἓνα κορίτσι ρομαντικόν.

Φαντασθῆτε τὴ σάστησί μας καὶ τὴν ἀπελιπίσῃ μας! Ὁ Πάρις καὶ ἡ Ἐλένη ἔφυγαν μαζί στὴν Τροία! Ἡ Ἐλένη ἄφησε ἓνα γραμματάκι στὸν Μενέλαο λέγοντάς του ὅτι αἰσθάνεται πὺς ἡ ζωὴ τῆς ἦταν ψεύτικη, ὅτι μισεῖ τὴν ὑποκρισία καὶ ὅτι τὸ θεαρεῖ πὺ τίμω νὰ φύγῃ. Ὅτι θὰ τὸν ἀναπολῆ πάντα μὲ ἀγάπη. Ὁ καυμένος ὁ Μενέλαος εἶναι ἀπελιπισμένος, ἀλλὰ καὶ ἦσυχος.

Ὁ Ἀγαμέμνων εἶναι ἔξω φρενῶν. Αἰσθάνεται βαρεῖα τὴν οἰκογενειακὴ αἰσχύνῃ καὶ εἶναι γεμάτος ὀργή. Ὅλοι εἴμαστε ἀξιολύπητοι. Ὁ Ἀγαμέμνων λέγει πὺς ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ πρέπει νὰ ἐκανοποιηθῇ ὅπως-ὅπως, καὶ πὺς θὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Τροίας, νὰ πάρουν πίσω τὴν Ἐλένη. Αὐτὸ μοῦ φαίνεται πολὺ ἀστεῖο. Καμὰ ἐκστρατεία, κανένας πόλεμος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ξεκάμῃ ὅτι ἔγινε. Εἶμαι βεβαία πὺς θὰ συμπονέσετε στὴν ἀτυχία μας. Ἀλήθεια, τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου καλὸ γὰ τὰ παιδιὰ μου. Δὲν θὰ μ' ἐπειράζε τόσο πολὺ ἂν ἡ Ἰφιγένεια ἦταν ἀκόμη μικροῦλα.

Ἡ Ἥλέκτρα ἔχει κοκκύτη, πηγαίνει ὅμως καλύτερα. Εἶμαι ἄνω-κάτω μὲ τὴν Ἐλένη. Πάντα τῆς ἦταν ἔτσι ἀνόητη.

Εὐλακρινὴ φίλη σας
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Ἀξιότιμε Αἰγισθε,

Μυκῆναι

Ἀτελείωτη εἶναι ἡ στενοχώρια μας καὶ τὸ πῆγαινε-ἔλα. Ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, ἔφθασε μὲ τὴ γυναῖκα του τὴν Πηνελόπη. Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἔως τὸ βράδυ συζητοῦν γὰ τὴν ἐκστρατεία, καὶ ἐγὼ μένω μόνη μὲ τὴν Πηνελόπη. Μοῦ ζήτησε τὸ μόνο μου τελίον καὶ κεντᾷ παντόφλες γὰ τὸν ἄνδρα τῆς. Θὰ τοῦ ἦναι πολὺ μικρὲς, τουλάχιστον δύο ἀριθμοῦς. Μιλεῖ ἀδιάκοπα γὰ τὸ ἀγόρι τῆς, τὸ σκύλλο τῆς, τὶς ἀγελάδες τῆς καὶ τὸν κῆπο τῆς καὶ καταντᾷ ἐπιτέλους ἀνυπόφορη. Μ' ἐθύμωσε πολὺ χθὲς λέγοντάς μου πὺς ἔχω κακομάθει τὸν Ὀρέστη καὶ πὺς μίαν ἡμέρα θὰ μετανοιώσω. Ὁλοένα μοῦ ρίχνει κατὰ πρόσωπο τὴν ἀνατροφή τοῦ Τηλέμαχου τῆς. Κάθε φορὰ ὅπου γείνη λόγος γὰ τὴν Ἐλένη, τὸ πρόσωπό τῆς σοῦ λέει: Δὲν θέλω ν' ἀκούω.

Εὐλακρινὴ φίλη σας
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Ἀξιότιμε Αἰγισθε,

Μυκῆναι

Οἱ φόβοι μου πραγματοποιοῦνται. Ἐτοιμάζονται νὰ ἐκστρατεύσουν ὅλοι ἐναντίον τῆς Τροίας. Σὲ ὅλα αὐτὰ βλέπω τὴν οὐρὰ τοῦ Ὀδυσσεῦς. Δὲν ἤξερετε πόσο τὸν συχαίνομαι. Ὅλοι οἱ ἠγεμόνες θὰ συνεκστρατεύσουν, ἀλλ' ὁ στόλος χρειάζεται δύο χρόνια νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ ἐτοῖ ἐλπίζω ἐν τῷ μεταξύ νὰ παρουσιασθῇ κανένα ἐμπόδιο.

Ἡ Ἰφιγένεια μαθαίνει νὰ κάμνῃ ἐπιδέσμοις γὰ ν' ἀκολουθήσῃ, λέγει, τὸ στρατεῖμα. Ἐγὼ βέβαια δὲν τὸ θέλω τὸ νομίζω ἀνόητο. Δυστυχῶς ὁ πατέρας τῆς τὴν ἀφίνει νὰ κάμῃ ὅτι τῆς ἀρέσει. Ἡ μόνη μου παρηγορία εἶναι ὅτι ὁ πόλεμος δὲν θὰ διαρκέσῃ περισσότερο ἀπὸ μίαν ἐβδομάδα. Οἱ Τρωαδίτες δὲν ἔχουν τακτικὸ στρατό. Εἶναι μία φούχτα ἀπὸ ἀμάθητους γεωργούς, καὶ ἡ πόλις δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντισταθῇ σὲ πολιορκία. Πολὺ κακὰ ἔκαμε ἡ Ἐλένη νὰ ἀναστατώσῃ ὅλο τὸν κόσμον.

Εὐλακρινὴ φίλη σας
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

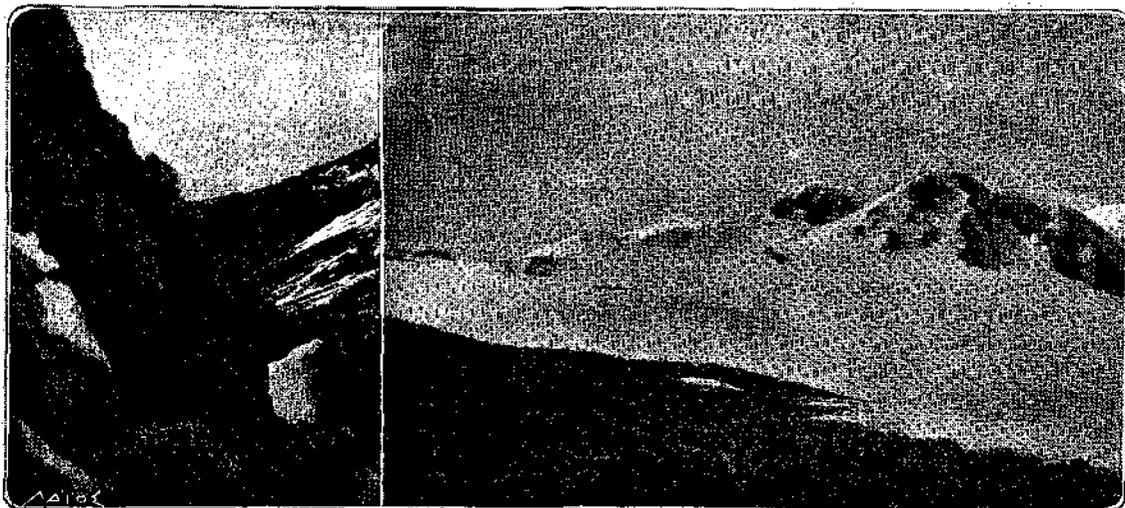
Υ. Γ. Ὅχι βέβαια, δὲν τῆς ἔγραψα. Γὰ μένα ἡ Ἐλένη εἶναι πεθαμένη.

(Μετὰ δύο ἔτη)

Μυκῆναι

Ἀγαπητὴ μου Αἰγισθε,

Ἐπιτέλους μᾶς ἤλθαν εἰδήσεις. Ὁ Στόλος ἔφθασε στὴν Αὐλίδα καὶ περιμένουν εὐνοϊκὸν ἄνεμο νὰ προχωρήσουν. Πρὸς τὸ παρὸν μένουσιν

ΕΠΑΝΘ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΝΑΣΣΟΝ ΧΙΟΝΙΣΜΕΝΟΝ — ΦΩΤΟΓΡ. ΜΑΡΤΕΝ ΚΛΟΜΠ

ἀπρακτοί. Ὅλοι εἶναι καλά. Ἡ Ἰφιγένεια γράφει ὅτι εἶναι κατεχαριστημένη. Συλλογίσθηκε τοῦλάχιστον νὰ προσθέσῃ ὅτι μ' ἐπεθύμησε. Δὲν κοιμήθηκα οὔτε μιὰ βραδεῖά καλά ἀπὸ τότε ποῦ ἐφυγαν.

Βιλικρινῆς φίλη σου
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Ἀγαπητέ μου φίλε,

Ἐλα σὲ παρακαλῶ ἀμέσως. Εἶμαι παραπολὺ ἀνήσυχη. Ἀπὸ τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ Ἀγαμέμνονος κατάλαβα πὼς κἀνὶ τρέχει, κἀνὶ ποῦ μοῦ τὸ κρύβει. Σήμερα μοῦ γράφει ὁ Κάλχας καὶ μοῦ ἀναγγέλλει μὲ σκαιὸν τρόπο μιὰ φρικιαστικὴ τραγωδία, ἓνα ἀγριο, τρομερὸ καὶ ἀνόσιον ἐγκλημα! Ἐθυσίασαν τὴν ἀγαπημένη μου Ἰφιγένεια — στὴν Ἄρτεμι, σ' αὐτὴν ἀπ' ἄλλες τίς ἄλλες θεές! γιὰ νὰ σταίῃ εὐνοϊκὸν ἄνεμο στὸν προκομμένο τὸ Στόλο τους! Εἶμαι συντέτριμμένη. Δὲν ἔμπορῶ λέξι νὰ γράψω περισσότερο. Σὲ παρακαλῶ ἔλα γρήγορα.

Ἡ φίλη σου
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

(Ἐπειτα ἀπὸ δύο μῆνες)

Δὲν βλέπω γιατί νὰ μὴν ξοθῆς εἶναι δικαίωμα μου νὰ ἔχω ζητήσῃ τὴ συντροφιά ποῦ μοῦ ἀρέσει. Ἐλα τὸ ταχύτερο αἰσθάνομαι πολλὴ μοναξιά χωρὶς ξέννα. Τώρα ποῦ δὲν ἔχω ἀλληλογραφία μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα, παράγγειλα στὴν Ἑλένη νὰ μοῦ γράψῃ τὰ νέα, καὶ τὸ γράμμα μου τὸ ἔδωκα σ' ἓναν ἔξυπνο μεταξέμπορο, ποῦ εἶναι βέβαιος πὼς θὰ τὰ καταφέρει νὰ μπῆ μέσα στὴν Τροία. Ἐλα εὐθύς ποῦ λάβῃς τὸ γράμμα μου.

Κ.

Υ. Γ. Ὁ Ἀγαμέμνων μοῦ γράφει ὀλοένα, μὰ ἐγὼ οὔτε τοῦ ἀπαντῶ. Πιστεύω πὼς οἱ Τρώες

θὰ νικήσουν. Ἀποφάσισαν νὰ πολεμήσουν. Οἱ ἄρχηγοί μας θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ μαλώνουν. Ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Ἀγαμέμνων ποτὲ δὲν τὴ πάνε καλά. Καὶ τοῦ Ἀχιλλέως ὁ θυμὸς εἶναι φοβερός.

(Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς μῆνες)

Δὲν ἔμπορῶ νὰ συνειδίσω τίς μικρές αὐτές ἐπισκέψεις καὶ τοὺς μακρινοὺς χωρισμούς. Εἰς τὸ ἔξῃς θὰ μείνῃς ἐδῶ χωρὶς διακοπὴ.

Ἐγραψα τοῦ Ἀγαμέμνονος τὸν περασμένο μῆνα μὲ ἀξιοπρέπεια ὅτι μόνον ἀνδρική ἐπιβλεψὶς θὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν καταστροφὴ. Τοῦ εἶπα γιὰ σένα. Τώρα ἐφθάσε ἡ ἀπάντησις. Εἶναι σύμφωνα καὶ τὸ θεωρεῖ πολὺ φρόνιμο.

Ὁ Ὀδυσσεὺς μοῦ ἔγραψε ἓνα πολὺ παράξενο γράμμα. Μοῦ λέγει ὅτι ὄλα εὐρίσκονται σὲ χάλια καὶ ὅτι ὁ μεγαλύτερος υἱὸς τοῦ Πριάμου εἶναι ὁ καλύτερος πολεμιστὴς τῶν δύο στρατοπέδων. Ἐλπίζει ὅτι θὰ νικήσουν ἄλλ' ὄχι τόσο εὐκόλα ὅπως ἐνόμιζαν. Ἐλα τὸ ταχύτερο, πολυαγαπημένε.

Δικὴ σου
Κ.

Ἡ Ἑλένη πρὸς τὴν Κλυταίμνηστράν

(Ἐπειτα ἀπὸ δεκά χρόνια)

Ἀγαπητὴ Κλυταίμνηστρα,

Τροία

Τὰ σπάνια γράμματά σου μὲ ἀνακουφίζουν ἀληθινά. Τίποτε δὲν ἀλλάζει ἐδῶ. Εἶναι τὸ δέκατον ἔτος τῆς πολιορκίας καὶ δὲν βλέπω πὼς ἔμπορεῖ νὰ τελειώσῃ. Πολὺ φοβοῦμαι πὼς οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ κυριεύσουν ποτὲ τὴν Τροία.

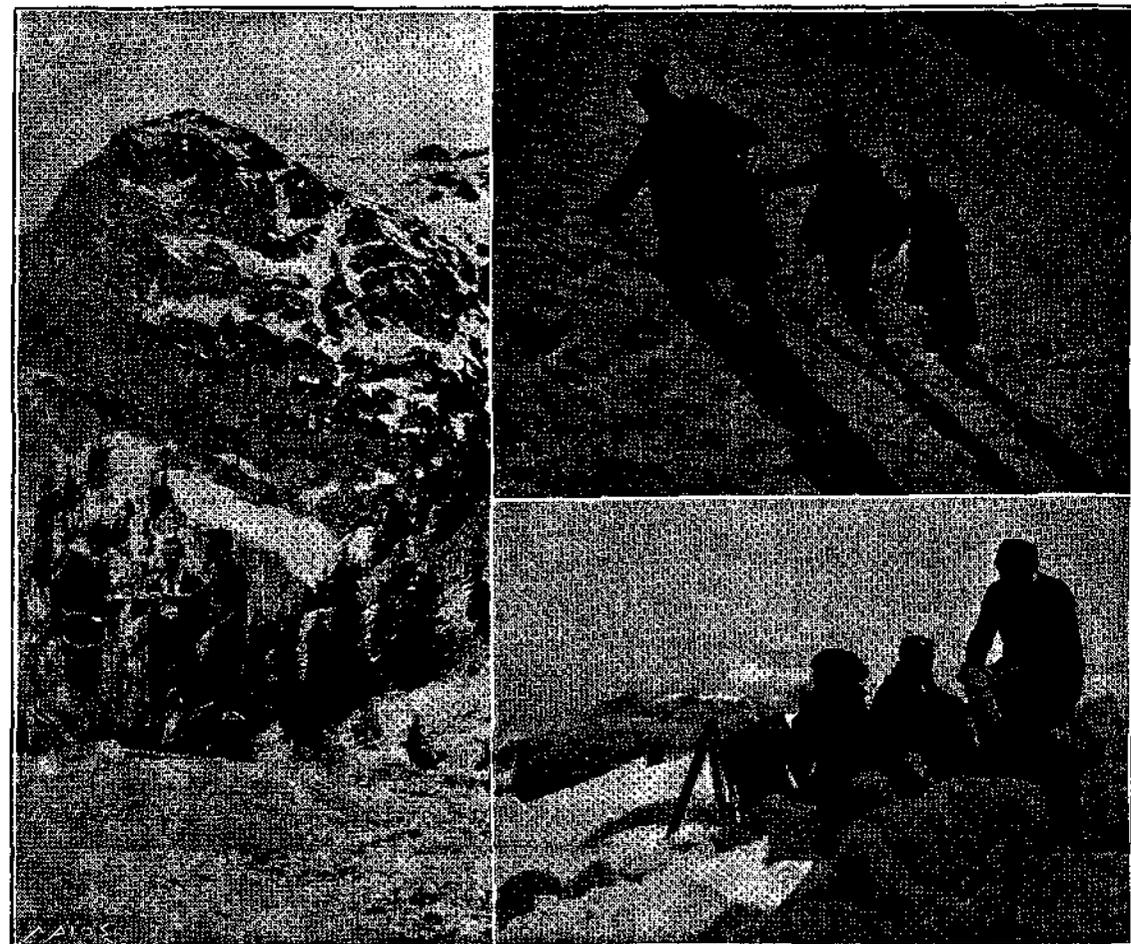
Δὲν ἔμπορῶ νὰ σοῦ γράψω πόσο ἡ ζωὴ μας εἶναι μονότονη. Κάθε ἡμέρα τὰ ἴδια πράγματα

καὶ οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι. Ἐξέρομε καθεὶ ποῦ συμβαίνει στὸ ἑλληνικὸ στρατεύμα καὶ ζοῦμε μὲ τὴ συζήτησι καὶ τὴν κακογλωσσιά, ποῦ εἶναι νὰ πεθάνῃ κανεὶς. Ἐχεις πολὺ δίκαιο σὲ ὅτι γράφεις γιὰ τὸν Πάρι. Ἦταν λάθος φρικτὸ, ἐξ αἰτίας τῆς Ἀφροδίτης. Τώρα ἔχει γίνῃ ἀνοικονόμητος. Εἶναι ἀκόμα πολὺ ἔμορφος παραβαλλόμενος ὅμως μὲ τὸν Μενέλαο εἶναι πολὺ κατώτερος καὶ εἶναι καὶ γκρινιάρης. Ὁ Ἐκτωρ εἶναι πολὺ καλὸς ἀλλὰ θλιβερὰ μελαγχολικός. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα, καὶ οἱ δύο πολὺ ἀγαθοί, ἡ Κασσάνδρα ὅμως ἀνυπόφορη. Ὅλοένα προμαντεύει φοβερὰ πράγματα ποῦ ποτὲ δὲν πραγματοποιοῦνται. Εἶπε, π.χ. πὼς θὰ χάσω τὴν ἔμορφιά μου καὶ πὼς θὰ ταξιδέψω μακρὰ στὴν Αἴγυπτο. Φαντάσου νὰ ταξιδέψω ἀπ' ἐδῶ στὴν Αἴγυπτο! Ὅσο γιὰ τὴν ἔμορφιά μου, τὸ ξέρεις, ἀγάπη μου, πὼς ποτὲ δὲν ἤμουν ματαῖα. Ναι! Αὐτὸ ὅμως σοῦ λέγω πὼς, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο,

εἶμαι πολὺ ἔμορφότερη τώρα, καὶ μπροστὰ στὶς Τρωαδίτισσες, ποῦ εἶναι τέρατα καὶ δὲν νοῦθουν πὼς νὰ ντυθοῦν, εἶμαι βασίλισσα. Ἡ Ἀνδρομάχη ἔχει νόστιμο πρόσωπο καὶ μοῦ ἀρέσει ἀληθινά τὸ σῶμα της ὅμως μοιάζει μὲ τοῦ ἐλέφαντος τὰ πόδια της εἶναι ἀτελείωτα καὶ τὰ χέρια της κόκκινα καὶ γαλασμένα ἀπὸ τὸ ράψιμο. Δὲν μεταχειρίζεται κἂν δαχτυλῆθρα! Ἡ Κασσάνδρα πάντα μαυροφορεμένη. Δὲν καταλαβαίνομε γιατί, ἀφοῦ κανένας δικὸς της δὲν ἔχει σκοτωθῆ.

Ὁ μόνος ἄνθρωπος στὸ παλάτι ποῦ μπορῶ νὰ τοῦ μιλήσω, εἶναι ὁ Αἰνεΐας, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς. Εἶναι πολὺ εὐχάριστος. Ἰδιαιτέρως μ' ἀρέσει ὁ καλὸς τρόπος ὅπου μιλεῖ γιὰ τοὺς γονεῖς του.

Οἱ Ἕλληνες τρώγονται ὀλοένα περισσότερο. Ὁ Ἀχιλλεὺς δὲν ἐννοεῖ νὰ πολεμήσῃ καθόλου ἐπειδὴ ὁ Ἀγαμέμνων τοῦ πῆρε τὴν Βηρησιδά

ΕΠΑΝΘ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΝΑΣΣΟΝ ΧΙΟΝΙΣΜΕΝΟΝ — ΦΩΤΟΓΡ. ΜΑΡΤΕΝ ΚΛΟΜΠ

ή οποία είναι αξιαγάπητη. Τέτοιος δὲν ἦταν πάντα ὁ Ἀγαμέμνων; Πιστεύω νὰ μὴ ζηλέψης γι' αὐτό, ἀγάπη μου, γιατί πάντα ἔτσι ἦσουν μαζί του. Ὅλοι ἐδῶ μὲ περιποιούνται καὶ τίποτε δὲν μοῦ λείπει. Ὅλοι μοῦ φέρνονται καλά, ὅμως αὐτὸ μὲ πειράζει κάπως. Κάθε ἡμέρα π. χ. τὴν ὥρα ποὺ εἴμαστε ὅλοι μαζωμένοι γιὰ τὸ γεῦμα, ὁ Πρίαμος μὲ ἐρωτᾷ: Τί κάνει σήμερα ἡ μικροῦλα μας ἡ δραπέτις;» Καὶ λέγει κάθε ἡμέρα, δέκα χρόνια τώρα, τὸ ἴδιο ἀστεῖο. Ἐπειτα, πάντα μιλοῦν γιὰ τὴν δειλία καὶ τὴν ἀνικανότητα τῶν Ἑλλήνων, γιατί νομίζουν σοβαρὰ πὼς ἐπειδὴ παντρεύθηκα Τρωαδίτη ἔγινε κ' ἐγὼ Τρωαδίτισσα. Αὐτὸ εἶναι μεγάλη τους ἔλλειψις νὰ μὴν καταλαβαίνουν τὰ αἰσθήματά μου.

Εἶμαι βέβαια ἀσταγὴ, μὰ τὸ φιλελληνικὸν κόμμα μὲ ἐρεθίζει ἀκόμα περισσότερο. Ἐχουν ἀρχηγὸ τὸν Πάριον, καὶ εὐχονται νὰ νικηθοῦν διότι, λέγουν, ἔρχεται νὰ μὲ ἀποδώσουν ἀμέσως καὶ προλάβουν τὸν πόλεμο· ἀλλ' ἡ ἀληθινὴ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου ἦταν οἱ Αἰγύπτιοι ἔμποροι.

Κατορθῶν νὰ λαβαίνω κρυφὰ ἑλληνικὰ ὑφάσματα καὶ νὰ μαθαίνω ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους ἐπάνω - κάτω τί φοροῦν στὰς Μυκήνας· ἐδῶ ὅμως δὲν ἤξερον νὰ ράψουν τῆς προκοπῆς. Ἡ Ἀνδρομάχη ὅλα τῆς τὰ φορέματα τὰ ράβει στὸ σπιτί γιὰ οἰκονομία. Τώρα μὲ τὸν πόλεμο, λέγει, πρέπει νὰ ξυρῆ κανεὶς νὰ θυσιάζεται. Ἐγὼ βέβαια δὲν ἤμπορῶ νὰ κάμω τὸ ἴδιο, μολονότι πολὺ τὸ θέλω, διότι οἱ Τρωαδίτες μὲ θέλουν ὠραία καὶ θὰ τοὺς πειράξῃ πολὺ νὰ μὲ βλέπουν κακοντυμένη.

Ἄν ἤμποροῦσα νὰ βλεπα μιά φορὰ τὸν Ὀδυσσεῖα, θὰ βρῖσκαμε ἴσως τρόπο νὰ μποῦν οἱ Ἕλληνες μέσα στὴν πόλι.

Τί γίνεσθε ἐσεῖς ἐκεῖ κάτω; Ἐδῶ ἡ λογοκρισία εἶναι πολὺ ἀστυρῆ, καὶ πρέπει τὰ γράμματά μας, πρὶν τὰ στείλωμε, νὰ τὰ ὑποβάλωμε στὸν Ἀντήνορα. Ἐγὼ βέβαια δὲν τὸ κάνω. Μοῦ φαίνεται ὅμως πὼς πολλὰ σου γράμματα τὰ κράτησαν ἀφοῦ μόνον πέντε δικὰ σου ἔλαβα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς πολιορκίας, ἐφέτος μάλιστα κανένα. Φίλησέ μου τὰ παιδιά.

Θὰ σὲ ξαναἰδῶ ἄρα γε ποτέ; Θὰ κάνω δτι μπορῶ νὰ ρθῶ πίσω στὸ σπιτί.

Ἡ ἀδελφὴ σου ποὺ σ' ἀγαπᾷ
ΕΛΕΝΗ

Ἡ Κλυταιμνήστρα πρὸς τὴν Ἑλένην

Ἀγαπητὴ μου Ἑλένη,

Μυκήνας

Ἐλαβα τὸ τελευταῖο σου γράμμα. Σὲ παρακαλῶ πρόσθεε πολὺ σὲ δτι κάνεις. Ἐλπίζω μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά πὼς θὰ παύσῃ γρήγορα ἡ πολιορκία· καὶ ἂν παύσῃ ὅμως, δὲν μοῦ φαίνεται

πολὺ φρόνιμο νὰ ἐπιστρέψῃς ἀμέσως. Βλέπεις, ὅλοι ἐδῶ εἶναι ἀνόητοι. Δὲν ἐννοοῦν ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, αὐτοὶ ἔχουν τὴν εὐθύνη γιὰ τὸν ἀπερισκέπτου αὐτὸν πόλεμο. Ὁ Ἀγαμέμνων βάνει τοὺς ἀνθρώπους του νὰ ρίχνουν τὴν εὐθύνη σὲ σένα, κ' ἔτσι ἔχουν ἐρεθισμένο τὸν λαὸ ἐναντίον σου. Αὐτὰ δὲν εἶναι τὰ καμώματα τῶν ἀνδρῶν; Εἶχα πολλὴ μοναξιά γιατί ὅλοι οἱ φίλοι μας λείπουν. Ὁ Ἀγχιόθος μένει ἐδῶ γιὰ νὰ ἐπιβλέπῃ τὸ σπιτί καὶ τὸ ἄστυ. Μὰ δὲν τὸν λογαριάζω. Ἐπειτα ἔχει τόσες ἀσχολίες, ὅπου λίγο τὸν βλέπω. Ἐχομε κ' ἐδῶ φιλοτροϊκὸν κόμμα. Λένε πὼς ὁ πόλεμος αὐτὸς ἦτον ἀδικος, πὼς εἶναι πόλεμος πειρατικὸς· καὶ νὰ σοῦ πῶ, πολὺ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ἀντιλέξῃ. Ἄν ἀκούσης τίποτε πὼς τελειώνει ὁ πόλεμος, γράψε μου σὲ παρακαλῶ ἀμέσως. Ἡ Ἥλεκτρα μεγάλωσε καὶ ἔγινε ἕνα ἔμπορο κορίτσι· μὰ δὲν ἔχει τὴ χάρη τῆς καίμενης τῆς Ἰφιγένειας.

Ἡ ἀδελφὴ σου ποὺ σ' ἀγαπᾷ
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Ἡ Πηνελόπη πρὸς τὸν Ὀδυσσεῖα

Ἀγαπημένε μου,

Πὼς ἤθελα νὰ ἦταν τὸ γράμμα σου πιὸ καθαρό· μὲ χίλιες δυσκολίες διαβάσαμε τὰ γράμματά σου.

Πότε θὰ παύσῃ αὐτὴ ἡ καταραμένη πολιορκία; Ἐπιτέλους εἶναι σκληρὸ αὐτὸ ποὺ κάνετε ὅλοι σας τόσον καιρὸ. Καὶ νὰ συλλογίζεσθε κανεὶς πὼς ἐφύγατε γιὰ ἕνα μῆνα μόνον, ὅπως ἔλεγες τότε. Σκέψου νὰ ρθῆς πίσω εὐθὺς πὸν τελειώσῃ, καὶ νὰ ρθῆς κατ' εὐθείαν, ἀπὸ τὴν Αἴλιδα.

Ἡ χώρα εἶναι μιά χαρά. Ἐχτισα ἕνα καινούριο σπιτάκι γιὰ τὸν χοιροβοσκὸ, γιατί ἐγκρίνατε πὼς ἔτρεχαν τὰ νερά τῆς στέγης. Τοῦ χρόνου θὰ χρειασθοῦν καινούρια κάγκελα γύρω στὸν κῆπο, γιατί μβαίνουν τὰ παιδιά καὶ κλέβουν τὰ μήλα. Ἐφέτος δὲν μποροῦμε νὰ τὰ καταφέρωμε. Οἱ ἀνθρώποι δὲν καταλαβαίνουν τί θὰ πῆ τιμιότης καὶ κλέβουν. Ὁ Τηλέμαχος εἶναι πολὺ καλά. Διαβάει καὶ γράφει ὠραία, μὰ εἶναι πολὺ πίσω στὴν ἀριθμητικὴ. Ρωτᾷ γιὰ τὸν πόλεμο καὶ σημειώνει μὲ σημαιοῦλες ἐπάνω σ' ἕνα χάρτη, ποὺ τὸν ἐσχέδιασε ὁ ἴδιος, τὶς θέσεις τῶν στρατευμάτων.

Δὲν ἤξερω τί νὰ εἰπῶ γιὰ τὸν ἀχάριστο τρόπο τοῦ Ἀχιλλέως. Ἄν ἤμουν αὐτοῦ θὰ τοῦ ἔδινα νὰ καταλάβῃ. Πιστεύω νὰ ἔπαυσαν τὰ νεῦρα τοῦ Αἴαντος. Ἐπῆρε κανέλλα καὶ φύλλα μυρτιάς βρασμένα; Πρέπει νὰ τὰ παίρῃ κανεὶς τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα μετὰ τὸ φαί. Τὰ νέα τῶν Μυκητῶν εἶναι ἔλεεινά. Ἡ Κλυταιμνήστρα εἶναι τελείως ἀδιάντροπη καὶ ἀκαρδῆ. Ὁ Ἀγχιόθος τώρα μένει φανερὰ στὸ σπιτί. Ὅλοι οἱ

φρόνιμοι ἀνθρώποι ἔκοιψαν τὴ σχέση των. Εἶχα μερικὲς ἐπισκέψεις ὅλες ἀσήμαντες.

Σοῦ κεντῶ ἕνα χαλάκι γιὰ τὴν κρεβατοκάμαρά σου. Ἐλπίζω νὰ τὸ ἔχω τελειωμένο ὅταν θὰ ἐπιστρέψῃς. Πιστεύω πὼς ὅταν πέσῃ ἡ Τροία, ἡ Ἑλένη θὰ τιμωρηθῇ ἀστυρῆ.

Ἐμάθαμε τὸν Ἄργο νὰ γανγίξῃ ὅταν ἀκούῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐκτορος. Τῆς Ἑλένης τὸ ὄνομα ἐνοεῖται πὼς δὲν ἐπιτρέπω νὰ τὸ προφέρουν μέσα στὸ σπιτί μου. Ὁ Τηλέμαχος σὲ φιλεῖ μὲ ἀγάπη καὶ μὲ σεβασμὸ. Σοῦ γράφει ὁ ἴδιος ἀλλ' ἀκόμα δὲν τελειώσε τὸ γράμμα του.

Ἡ ἀφοσιωμένη γυναῖκα σου
ΠΗΝΕΛΟΠΗ

Ἡ Ἑλένη πρὸς τὴν Κλυταιμνήστρα

Ἀγαπητὴ μου Κλυταιμνήστρα,

Σούτιον

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ τελευταῖο μου γράμμα πολλὰ σοβαρὰ ἔγιναν. Τὸν Ἐκτορα τὸν σκότωσε χθὲς ὁ Ἀχιλλεύς. Θλίβομαι πολὺ μαζί τους. Μόνον αὐτὰ τὰ λόγια εἶπε ἡ Κασσάνδρα: «Σὰς τὸ εἶχα εἰπῆ!» Τί ἀκαρδῆ ποὺ εἶναι. Κατῶρθωσα ἐπιτέλους νὰ συνεννοηθῶ μὲ τὸν Ὀδυσσεῖα· βρήκαμε ἕνα πολὺ καλὸ σχέδιο γιὰ νὰ μποῦν οἱ Ἕλληνες στὴν πόλι. Μὴν τὸ πῆς σὲ κανένα. Θὰ γυρίσω στὸ σπιτί μὲ τὸν Μενέλαο. Μήπως δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἀνδρας μου; Θάρθῶ κατ' εὐθείαν στὰς Μυκήνας. Δὲν πιστεύω νὰ προφθάσω νὰ σοῦ ξαναγράψω. Σοῦ στέλνω τὸ γράμμα μου μὲ τὸν Αἰνείδα. Εἶναι πολὺ καλὸς ταχυδρόμος.

Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ ἔχῃς ἔτοιμα δείγματα νὰ διαλέξω. Ἐλπίζω σ' ἕνα μῆνα νὰ εἶμαι αὐτοῦ.

Ἡ ἀδελφὴ σου ποὺ σ' ἀγαπᾷ
ΕΛΕΝΗ

Ὁ Ἀγαμέμνων πρὸς τὴν Κλυταιμνήστρα

Σούτιον

Ἀγαπητὴ μου Κλυταιμνήστρα,

Ἐκάναμε ὠραῖο ταξίδι. Θὰ φθάσω στὰς Μυκήνας ἀντιμεθαῦριο τὸ πρωί. Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ ἔχῃς ἔτοιμο ζεστὸ λουτρό. Φέρνω μαζί μου τὴν Κασσάνδρα. Προτιμᾷ τὸ βορεινὸ δωμάτιο, γιατί δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἥλιο. Εἶναι πολὺ νευρική καὶ ταραγμένη καὶ πρέπει νὰ τῆς φερθῆς μὲ καλωσύνη.

Ὁ σύζυγός σου ποὺ σ' ἀγαπᾷ
ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ

Ὁ Ὀδυσσεύς πρὸς τὴν Πηνελόπη

Ὀργυλία

Ἀγαπητὴ μου Πηνελόπη,

Ἐφθάσαμε ἐδῶ κατακουρασμένοι ἀπὸ τὸ ταξίδι. Δὲν θὰ σοῦ γράψω λεπτομέρειες ποὺ εἶναι καὶ πολλὲς καὶ κουραστικὲς. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ὁ γιατρὸς τοῦ τόπου λέγει νὰ μὴν ἔξακολουθῶσθε τὸ ταξίδι πρὶν ἀναπαυθῶτε τελείως. Ὁ τόπος εἶναι εὐχάριστος, μὰ δὲν ἔχω ἄλλη συντροφιά ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καίμενη τὴν Καλυψώ. Εἶναι πολὺ καλὴ καὶ φιλόξενη· φαντάζεσαι ὅμως πόσο μὲ πειράζει αὐτὴ ἡ ἀναβολὴ καὶ ἡ πληξὶς τῆς ἀναγκαστικῆς αὐτῆς ἀργίας. Φίλησέ μου τὸν Τηλέμαχο.

Ὁ σύζυγός σου ποὺ σ' ἀγαπᾷ
ΟΔΥΣΣΕΥΣ

Ἡ Κλυταιμνήστρα πρὸς τὸν Ἀγχιόθου

Σοῦ γράφω μὲ ταχυδρόμον. Ἐλα ἀμέσως. Περιμένω τὸν Ἀγαμέμνονα ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ. Οἱ φωτιὲς φαίνονται ἀπὸ μακρὰ. Σὲ παρακαλῶ φέρε μαζί σου ἕνα καλὸ δυνατὸ δίχτυ καὶ μιά κορτερὴ ἀξίνη. Θὰ σοῦ τὰ ἐξηγήσω ὅταν ἔλθῃς. Βλέπω πὼς μισὰ μέτρα δὲν ὠφελοῦν. Κ.

[Ἀπὸ τὸ ἀγγλικόν, μετάφρ. Κ. Μ.] ΜΩΡΙΣ ΜΠΕΡΙΝ

Τὰ νέα μεταλλικὰ μονόδρομα σχεδιασθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ἰακωβίδη. Ἐργασία λεπτοτάτη παρουσιάζουσα τὸν κ. Ἰακωβίδη ἀριστοτέχνην εἰς τὴν πλαστικὴν. Ἡ ὀπισθία πλευρὰ ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα, καθιστᾷ τὴν θέτιδα ἐπάνω εἰς θαλάσσιον ἵππον φέρουσαν πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα τὴν ἀσπίδα ποὺ ἐχάλκευεν ὁ Ἡφαίστος.

(Φωτογρ. Σανθοπούλου)

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — (ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ)

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Χαρακτηρισμός ελλ. Έθνους και ελλ. φιλοσοφίας

... Μόνη ή φιλοσοφία του Πλάτωνος, άπαύγασμα φαινοών και ελλικρινές του ήπεριότου νοού και λόγου και έκμογειον καθαρών και γνήσιον της άνθρωπίνης ψυχής, της μόνης έν ήμίν άθανάτου και λογικής ούσιας ήτο και εινε ή άδιος φιλοσοφία, ή perennis, κατά τον Δειβνίτιον, philosophia άπάντων των χρόνων, ή και έξοχην φιλοσοφία της άνθρωπότητος.

Η φιλοσοφία αυτη ήγεννήθη από του θαυμασμού, όν ένένπνευσεν εις τās ψυχās των πρωτοτόκων και γνησιών τέκνων των άθανάτων θεών, των εις άκρον ευμοώσιον και εδφαντίστων Έλλήνων, τό μεγαλοπρεπές της φύσεως θέαμα και μάλιστα ή θεωρία του σύμπαντος και ή έν αυτῃ διαφανομένη άρμονία και τάξις. «Οδδεμια άλλη άρχή φιλοσοφίας, ειπεν ο Πλάτων έν Θεαίτητῳ ή τό θαυμάζειν μάλα γάρ φιλοσόφου τουτο τό πάθος». Χαριέντος δέ άμα και θαυμασιώς ήρημνευσε τό αίσθημα τουτου και τό πάθος της άπολλωνείου ψυχής των Έλλήνων ό κλεινότατος των φιλοσόφων της Ιωνίας, ό τον Νουν πρώτος εις την φιλοσοφίαν και τό σύμπαν εισαγαγών, και όπερ νήφων έν μέσφ των άλλων ειρή λεγόντων, κατά τον Άριστοτέλην, έπιφανείς, ό πατήρ της κοσμολογίας, ό Άναξαγόρας, άποκριθείς προς τον έρωτήσαντα, «τινος ένεκεν αυτός ήθελε προτιμήση την ύπαρξιν ταυτην και την ζωήν», — τά θαυμάσια ρήματα: «Ινα θεωρήσω τον ούρανον και την τάξιν και άρμονίαν του σύμπαντος». Και αυτός δέ ό Κάντιος, κατά μίμησην έως του φιλοσόφου της Ιωνίας, δημολογεί ότι «δύο τινά πληροούσι θαυμασμού την ψυχήν, ό άστεροεις ούρανός της κεφαλής και ό ήθικός νόμος εις τά βάρη της ήμετέρας ψυχής».

Έκγονον άρα του θαυμασμού τουτου προς την τάξιν και άρμονίαν του κόσμου και προς τον έν αυτῳ διαφανομένην ήπερτατον Νουν και λόγον ή έλληγνική φιλοσοφία και μάλιστα πάντων ή φιλοσοφία του Πλάτωνος, αυτό τουτο «περιαγωγή της ψυχής» οσα, κατά τά ρήματα της «Πολιτείας», από των αισθητών ειδώλων και μιμημάτων επί τά νοητά και άδδια παραδείγματα», δέν εινε, πολλοῦ γε και δεί, τεχνητόν ή αυθαίρετον δημιοῦργημα ένός φιλοσόφου, ως δέν εινε τεχνητή ή ποιήσις του Όμηρου μέν μάλιστα, έπειτα δέ και των άλλων Έλλήνων έν αντιθέσει προς τε τους Ρωμαίους και τά νεώτερα ευρωπαϊκά έθνη καθόλου, άλλ' εινε αυτή ή ζωή του πνεύματος και ή επαρξίς, ή ένεργεια αυτού και ή έντελέχεια, ως θά έλεγεν ό Άριστοτέλης, ή καθαρά και ελλικρινής νόσις, ως άποφάνεται ό Πλάτων, ή «δι' αυτης της ψυχής αυτών των ιδεών» θεωρία, καθ' ή ό Σωκράτης άξιοί έν τῳ περι ψυχής διαλόγῳ, τῳ Φαίδωνι.

Έως οῦδεις των πολυωνύμων θεών του Έλληνικού έθνους άπετύπωσεν οῦτω γησιώς και ελλικρινώς τον ένδόμοχον χαρακτηρηά της ψυχής και του πνεύματος των Έλλήνων, ως ό αγγλεις θεός του φωτός του ούρανίου, ό Απόλλων, και ή εκ της κεφαλής του ύπατου των οφρανώων έκπηδήσασα πάνοπλος παρθένος, ή θεά της Σοφίας, ή δέ Άπολλώνεις περίοδος ως έκοχή καθαρού και άπλετου φωτός ούρανίου έν τη ιστορία της άνθρωπότητος, έν μόνη τῃ πατριδι του Άπόλλωνος και της Άθηνάς έξέλεμμε και άπητόραψε μέ αγγλην θεασοσίαν και άπαράμιλλον. Άλλ' εάν τό έλληγνικόν έθνος, οῦ οι έκγονοι όπερ ήμῖνοι έν μέσφ θησαν των άλλων έθνών της αρχαιότητος έπεφάνησαν, κατά την βαθυγνώμονα ήσιν του μεγάλου Άλεξάνδρου, οῦσις ήγένετο τό φαινότατον και άμωρεπέστα-

τον σύμβολον της έλληγνικής ευμοωσίας και χάριτος, της αγγλης του έλληγνικού πνεύματος, της έλληγνικής ένεργείας και άρετης, ως «δυνάμεις ενεργητικής πολλών και μεγάλων», ως έλεγεν ό Άριστοτέλης, παραβαλλόμενον προς τά λοιπά έθνη της αρχαιότητος και τους έξημερωθέντας διά της παιδείας αυτού λαούς της Έσπερίας Ευρώπης, εινε τό και' έξοχην έθνος της ποιήσεως, της τέχνης, της φιλοσοφίας έν τη καθαρωτάτη αυτών μορφή, άν αυτό εινε τό έθνος του φωτός και της αγγλης της αίθερίας, τό «ήλιοειδέστατον», κατά Πλάτωνα ειπείν, και τό «εδοφθαλμότατον» άπάντων των έθνών της ύψηλίου, κατά την εϋστοχον παρατήρησιν αρχαίον φυσιογνωμικού, ή πρώτη περίοδος του ιστορικού της Έλλάδος ήτον μέχρς Άριστοτέλους και Άλεξάνδρου, ή περίοδος της πρωτοτυπίας, της θαυμασίας πνευματικής άκμής και ευρωστίας, ή περίοδος της των Μουσών και Χαριών έπιπνοίας εινε ή κυρίως και και' έξοχην έποχή της Άπολλωνείου αγγλης του Έλληγνικού Έθνους. Ο Φοίβος Απόλλων, ό θεός του Δελφικου χρηστηρίου, ό πρώην έθνικός θεός των Ιώνων, και μετά την δωρικην κάθοδον και την έν ένομίη σύστασιν και εδραϊσιν του πολιτικού βίου της Δωκιουργείου Σπάρτης και των Δωρικέων έθνικός θεός γενόμενος, ύπερ πάντα άλλον θεόν υπ' αυτών τιμώμενος έν τε ειρήνη και έν πολέμῳ, ήτο το φαινότατον σύμβολον του Ιωνικού, του δωρικού και του άττικου πνεύματος διά της Σοφοκλείου μάλιστα τραγωδίας και της πλατωνικής φιλοσοφίας εις θεασοσίαν και μοναδικήν αγγλην αναλάμψαν. Οῦδέποτε κατά την περίοδον ταυτην του έλληγνικού βίου έκρύβη ό ούρανός της πατριου χωρας εις σκοτός ζοφάδες, οῦδ' έπασαν οι οφθαλμοι των Έλλήνων θαυμάζοντες τό στερέωμα. Πώς ήδύναντο ν' άπαρηγήθωσι τό ήλιοειδές αυτών όμμα, άφ' οῦ οῦδέποτε άπηγήθη αυτους ό ούρανός, οῦδ' ό Φοίβος Απόλλων τό τέδριπτον αυτό όμμα εις ήπερβορείους ήλασε χώρας την φίλην διά παντός άποχαιρετίσας εσίαν; Ο μουσηγέτης Απόλλων, έξάρχων του χορού των Πιερίδων Μουσών έν Όλύμπῳ, ή Παλλάς Άθηνά, ή θεά της σοφίας, ή παρθένος Άρτεμις και ή οφρανία Άφροδίτη κυραρχούσι κατά την λαμπράν ταυτην περίοδον της ψυχής των Έλλήνων, ως ήπερτατον κυβερνήται και ήγεμόνες, την «πολύτροπον φρένα» και την καρδιαν αυτών ευθύνοντες και άγλαίζοντες.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΤΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ

Πώς ήγεννήθησαν οι πρώτοι πρόσκοποι

Πατρις των ειναι ή Άγγλία, όπου τους άπεκάλεσαν *μπού σκάουτς* (Boy Scouts), τό όποιον σημαίνει παιδικαί περίπολοι. Έκει δέν έδημιουργήθησαν από ιδιοτροπίαν στιγμιαίαν ή από άλλην τινά άκατανόητον φαντασιοπληξίαν, άλλ' ύπερξαν γέννημα στιγμής υπερτάτου και φοβερού κινδύνου. Και ιδου πως:

Εις τό 1897, διαρκούντος του πολέμου της Άγγλίας προς τους Βόερς, ή μικρά πόλις Μάφεικγ, εις την νότιον Άφρικην, περιεκυκλώθη από πολυάριθμον στρατόν Τρανσβαλιών. Αυτή καθ' έαυτην ή πόλις ήτο άσημαντος και έως τότε κανεις δέν έφαντάζετο ότι θά έπολιορκείτο ποτέ υπό του έχθρού, άπαράλλατα καθως και τώρα κανεις από τους άναγνώστας μας δέν φαντάζεται, ότι ή πόλις ή τό χωρίον, όπου κατοικεί, δύναται ποτε νά πολιορκηθῃ από έχθρικών στρατευμα. Άλλά ή πολυχρόνιος εκείνη και στενή πολιορκία του Μάφεικγ πρέπει νά χρησιμεύση εις τον καθένα

μας ως παράδειγμα, ότι ή πόλις ή τό χωρίον της γεννησέως μας άπαιτείται όχι μόνον έν καιρῳ ειρήνης νά παρασκευάζεται προς πάντα κίνδυνον, αλλά και νά περιμένη τουτον ως ένδεχόμενον, όσον άπιστευτος και άν φανείται. Οφείλει λοιπόν πās νεαρός Έλληγν πολίτης και μέλλον στρατιώτης νά προετοιμάζεται δι' ένδεχόμενον πόλεμον και νά μη όκνη νά γυμνάζεται καταλλήλως, ίνα έν δεδομένη στιγμή καταστή ίκανός νά ύπηρετήση την πατριδα του, καθ' όν τρόπον ύπηρεήσισαν τό γενέθλιον έδαφος οι νεαροί εκείνοι πρόμαγοι του Μάφεικγ.

Ο στρατηγός Μπάδεν-Πάουελλ ήτο τότε συνταγματάρχης και διοικητής της πόλεως. Έλεγε υπό τās διαταγās του 700 περίπου άστυφύλακας και έθελοντάς, εις τους όποιους προσετέθησαν άργότερα και 300 περίπου πολίται. Μεταξυ αυτών ολίγοισι ήσαν οι χειρίζόμενοι τό όπλον, έν φ' οι κλειστοί, νεαροί έμποροι και ύπάλληλοι, ποτέ δέν ειχον άσκηθῃ ούτε εις τον στρατιωτικόν βιον, ούτε εις την σκοποβολήν. Και όμως, όποιον αίσθημα άπελπισίας καταλαμβάνει τον άνθρωπον εκείνον, ό όποιος εδρίσκειται άπέναντι έχθρού έπιβουλευομένου την ζωήν του, έν φ' ή ίδιος ήξείρει ότι οῦδέποτε έδοκίμασε νά πιέση καν την σκοινάλην ενός όπλου!

Με τοιαῦτα λοιπόν στοιχειά εις την μικράν εκείνην πόλιν άπετελέσθη όπωδῆποτε έν σῶμα έπ 1000 άνδρων, τό όποιον έπρεπε νά ύπερασπισῃ 600 λευκάς γυναίκας και παιδια και 7,000 ιθαγενεις κατοικούντας έντός περιφερείας όκτώ περίπου χιλιομέτρων.

Έννοείται ότι υπό τοιούτους όρους ή ζωή και ένός μόνου άνδρος ήτο πολύτιμος και έφ' όσον ό θάνατος και τά τραύματα ήραίωναν τās τάξεις των πολεμιστών, επί τοσοῦτον και ό άγων καθίστατο και έπιπνωτέρος διά τους επικόντας, αναγκαζόμενους την ήμέραν νά μάχωνται κατά του έχθρού, την δέ νύκτα νά περιπολῶν και νά προλαμβάνουν πῶσαν αιφνιδίαν επίθεσιν. Εις την κρίσιμον εκείνην ῥαν ό Μπάδεν-Πάουελλ διέταξε τον αρχαιότερον αξιωματικόν του, τον λόρδον Έδουάρδον Σέσιλ, νά συγκάλεση όλα τά παιδια, και νά καταρτίση δι' αυτών μικρόν στρατιωτικόν σῶμα. Έφώρεσαν όλα όμοιομορφον στολήν, έγγυμνάσθησαν και μετ' ολίγον άπέτελεσαν μικράν μέν, άλλ' αξιόλογον δύναμιν. Έως τότε αι βοηθητικαί ύπηρεσίαι, τά προστάγματα και αι ειδήσεις εις μακράς άποστάσεις ήσαν άνατεθειμένα εις τους πολεμιστάς, αλλά μετά τον καταρτισμόν του παιδικου λόγου όλος αυτάς τās φροντίδας ανέλαβον τά παιδια, έν φ' οι άνδρες έχρησιμοποιοῦντο άποκλειστικῶς εις την γραμμην του πυρός. Υπό την άρχηγίαν του μικρου λοχίου των παρέσχον άνεκτιμήτους ύπηρεσίαις και μετά τό πέρας του πολέμου όλοι ήξιώθησαν τιμητικῶ μεταλλίου, μέ τό όποιον ή Άγγλική Κυβέρνησις εκόσμησε τά στήθη των. Πολλά παιδια ήσαν ποδηλάται και δι' αυτών διοργανώθη τακτική ταχυδρομική ύπηρεσία, διά νά

δύνανται οι κάτοικοι νά στέλλουν τās επιστολάς των εις μακράς άποστάσεις χωρίς νά εμφοινδυνεύουν οι ίδιοι την ζωήν των. Είχαν μάλιστα έπινοήση και ιδιαίτερα γραμματόσημα, σπανιώτατα και δυσεύρετα την ήμερον, τά όποια έφερον την εικόνα ποδηλάτου και τ' αρχικά γράμματα του όνόματος της βασιλείσσης Βικτωρίας και έν μέσφ την έπιγραφην «Πολιορκία Μάφεικγ».

Μίαν ήμέραν ό Μπάδεν-Πάουελλ συνήτησεν ένα των ποδηλατών τουτων, καθ' ήν στιγμην διέσχίξε τό πυρ του έχθρου και εισήρχετο εις την πόλιν.

— Θά την πάθης έσύ, ειπεν, εάν έξακολουθῆς νά περνάς μέσα από την φωτιάν.

— Τρέχω γρήγορα, κύριε συνταγματάρα, άπήτησεν ό μακρός, και δέν με προσφθάνουν τά βόλια.

Κανεις δέν έφοβείτο τās σφαίρας και όλοι ήσαν πρόθυμοι εις την εκτέλεσιν των διαταγών των άνωτέρων των, μολονότι εις πῶσαν στιγμην έξέθεταν την ζωήν των εις προφανή κίνδυνον.

Αυτοί ήσαν οι λεγόμενοι *μπού σκάουτς*, οι Άγγλοι πρόσκοποι, τους όποιους έμμήθησαν κατόπιν οι Γερμανοί.

Σν δέ, τέκνον της ώρας και δοξασμένης Έλλάδος, ένθυμούμενος τά κατορθώματα των προγόνων σου, θά έδισταξες νά κάμης ό,τι τά παιδια των Άγγλων και των Γερμανών;

Έάν έλθη αίφνης ό έχθρος και καταλάβη τώρα τον δρόμον αυτόν, θ' άρνηθῆς νά μεταφέρης εις τό γειτονικόν χωρίον μίαν διαταγήν του αξιωματικου σου ή του διδασκαλου σου; Ποτέ. Δέν πρέπει νά ύπάρξη άμφιβολία ότι θά τό κάμης.

Ένδέχεται όμως ν' ανελάμβανες τό έργον μέ ολίγώτερον ζήλον παρ' όσον θά ειχες εάν ήσο γυμνασμένους και συνηθισμένους εις τοιαῦτας έπιχειρήσεις. Το ίδιον παρατηρείται και εις ψυχρολουσίαν. Ο συνηθισμένος εις τά ψυχρά λουτρά θά όρμηση χωρίς διασαγμούς εις τό νερόν, έν φ' ό άσνηθιστος και νά τό συλλογισθῃ μόνον θ' άρχιση νά τρέμη.

Και' οῦδέν διαφέρει εις τουτο και ό νεός, ό όποιος έξ αρχής έσυνήθισε νά ύπακούη και νά πειθαρχῃ. Δέν συλλογίζεται τον κίνδυνον, αλλά μόλις λάβη τό πρόσταγμα σπεύδει νά τό εκτελέση χωρίς ν' αναλογισθῃ τās συνεπειάς και τό μέγεθος του κινδύνου, έν φ' ό μή συνηθισας νά ύπακούη, πρώτον θά διατυπώση τās άντιρροήσεις του, κατόπιν θά συλλογισθῃ, θ' άφιση νά παρέλθῃ ή ευκαιρος στιγμή και επί τέλους θά φανῃ άναστρος επισύρων έφ' έαυτου την περιφρόνησιν και την άποστροφην και αυτών των πρώην φίλων του.

Δέν άπαιτείται όμως νά έκτραγῃ πόλεμος. Και έν καιρῳ ειρήνης ήμπορούμεν ανά πῶσαν στιγμην νά φανώμεν χρησιμοι εις την πατριδα και εις τους όμοίους μας.

[Έπονται κεφάλαια: Τί πρέπει νά μάθη και νά πράξη τις διά νά γίνῃ πρόσκοπος κ.λ.π.]

Κατά τον Άγγλον στρατηγόν ΜΠΑΔΕΝ-ΠΑΟΥΕΛΛ

Τ Σ Ε Λ Κ Α Σ *

— ΔΙΗΓΗΜΑ —

Ερχεσαι από τὸ θέρο;

— Ναί. Θέρισα ἕνα βέρσι κ' ἔβγαλα ἕνα καπί. Οἱ δουλιές πάνε ἀσημα. Πολλοὶ δουλειτάδες, βλέπεις. Μαζεύτηκαν οἱ πεινασμένοι καὶ ξεπέσανε τὰ μεροκάματα. Ἐξήντα καπίκια δίνανε στὸ Κουμπάνι. Ποῦναι τὰ τώρα! Καὶ ἄλλοτες, ὅπως λένε, τρία, τέσσερα ρούμπλια καὶ πέντε ἀκόμα.

— Ἄλλοτες!... Ἄλλοτες μόνο γιὰ νὰ κυττάξῃ κανένας ἕναν ἀληθινὸ Ρουῖσσο, πλήρωνε τρία ρούμπλια. Ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, ἐγὼ ἔκανα ἐμπόριο μὲ τούτη τὴ δουλειά. Πήγαινα σ' ἕνα χωριὸ κ' ἔλεγα: «Ἐγὼ εἶμαι Ρουῖσσο!» Ἀμέσως μὲ κυττάζανε, μὲ ψάχνανε, κάνανε τὸ σταυρό τους — καὶ νὰ σου τρία ρούμπλια στὴν τσέπη μου. Μὲ ταίζανε μάλιστα καὶ μὲ ποτίζανε. Καὶ μὲ καλούσανε νὰ κάτσω ὅσο θέλω στὰ σπίτια τους.

Ὁ παῖδαρος, ἀκούοντας τὸν Τσελκῆ, ἀρχισε νάνοιξῃ τὸ στόμα του, δείχνοντας μὲ τ' ὄλο-στρόγγυλο πρόσωπό του ὀλάκερο τὸ θαυμασμό του. Ὑστερα ὅμως κατάλαβε πὼς αὐτὸς ὁ κουρελιάρης τὸν κορόιδευε, ἔκλεισε τὸ στόμα του καὶ σὲ λίγο ξημπήξε τὰ γέλια. Ὁ Τσελκῆς κρατοῦσε τὸ σοβαρὸ, κρύβοντας τὸ χαμόγελό του κάτω ἀπὸ τὸ μουστάκι του.

— Κατεργάση! Μοῦ κόβεις κούρες κ' ἐγὼ κάθομαι καὶ σ' ἀκούω καὶ σὲ πιστεύω. Ἀλήθεια ὅμως, ἄλλοτες ἐκεῖ κάτω...

— Ἀμ' τί σοῦ λέω κ' ἐγὼ; Δὲ σοῦλεγα πὼς ἄλλοτες ἐκεῖ κάτω...

— Ξεφορτώσου με! εἶπε ὁ παῖδαρος, σηκώνοντας τὸ χέρι του. Παπουτῆς εἶσαι, δὲ μοῦ λές, γιὰ ράφτης;

— Ἐγὼ; ρώτησε ὁ Τσελκῆς. Συλλογίστηκα λιγάκι καὶ εἶπε: Ἐγὼ εἶμαι ψαῖς.

— Ψαῖς; Ἀλήθεια. Καὶ τί ψαρεύεις; ψάρια;
— Γιατί νὰ ψαρεύω ψάρια; Ἐδῶ οἱ ψαράδες δὲν ψαρεύουνε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ψάρια. Ἐγὼ ψαρεύω πνιγμένους, παλιὰς ἄγκουρες, βουλιαγμένα καράβια — ἀπ' ὅλα τελοσπάντων! Ξέρεις, ἔχουνε ἀρμύδια ἐπίτηδες γι' αὐτὸ τὸ ψάρεμα.

— Κατέβασε ἀκόμα ἀπ' τὸ ξερό σου, κατέβασε! Ἴσως εἶσαι ἀπὸ κείνους τοὺς ψαράδες, πὺν λένε μοναχοὶ τους:

Ἐμεῖς τὰ δίχτυα ρίχνουμε
Ἀπάνω στὴ στεριά
Στοὺς σταύλους καὶ στ' ἀλάνια
Μὰ χαρά.

— Ἐχεις δὴ ποτέ σου ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ψαράδες; ρώτησε ὁ Τσελκῆς, κυττάζοντας τον εἰρω-

νικά καὶ βάζοντας μὲ τὸ νοῦ του τὴν κουταμάρα τοῦ καλοῦ παιδιοῦ.

— Ὅχι, δὲν ἔχω ἰδεῖ. Ἐχω ἀκουστὰ ὅμως.

— Σ' ἀρέσουνε;

— Γιατί ὄχι; Εἶναι ἀνθρώποι ἀφοβοὶ καὶ λεύτεροι.

— Καὶ τί τὴ θέλεις ἐσὺ τὴ λευτεριά; Σ' ἀρέσει ἢ λευτεριά;

— Γιατί νὰ μὴ μ' ἀρέσῃ. Εἶναι κανένας ἀφέντης στὸν ἑαυτό του, πάει ὅπου τ' ἀρέσει, κάνει ὅτι θέλει. Γιατί τάχα; Ὅταν βγάξῃ τὸ ψομί του καὶ δὲ ἔχει τὴ θηλειὰ στὸ λαιμό, — εἶναι μοναδικὸ πρᾶμα. Γλεντάει ὅσο θέλει, φτάνει νὰ μὴν ξεχάνη καὶ τὸ Θεό.

Ὁ Τσελκῆς ἔφτυσε κάτω μὲ καταφρόνια, γύρισε τὴν πλάτη του καὶ δὲ ρώτησε ἄλλο τίποτε.

— Κύττα μ' ἐμένα ἄξαφνα... εἶπε ὁ ἄλλος μὲ καινούργια ζωηρότητα. Ὅταν πέθανε ὁ πατέρας μου δὲν ἄφισε μεγάλα πρᾶματα. Ἡ μάννα μου ἦταν γρηά, τὰ χωράφια κουρασμένα, τί μοῦ μένει νὰ κάνω; Πρέπει νὰ ζήσω ὡστόσο. Πῶς; Ξέρω κ' ἐγὼ; Θάδελα νὰ μῶ γαμπρός σὲ κανένα καλὸ σπίτι. Ἄν δώσῃ τὸ μερδικό της στὴν κόρη πάει καλά. Ἄν ὅμως ὁ διάολος ὁ πεθερός δὲ θέλῃ νὰ κάνῃ τὴ μοιρασιά; Τότε πρέπει νὰ δουλεύω γι' αὐτὸν χρόνια καὶ χρόνια. Βλέπεις πὼς εἶναι οἱ δουλιές; Ἄν εἶχα ὅμως στὴν μπάντα ἕκατό, ἑκατοπενήντα ρούμπλια, ἄλλον ἀέρα θὰ εἶχα. Θὰ μπορούσα νὰ μιλήσω στὸ γέρο: «Δίνεις τὸ μερδικό της στὴ Μάρθα;» Δὲν τὸ δίνει; «Καλά, γέρο, εἶναι καὶ ἄλλα κορίτσια, δόξα σοὶ ὁ Θεός, στὸ χωριό». Καὶ θάμουννα λεύτερος νὰ κάνω ὅπως ξέρω, θὰ ἐξουσίαζα τὸν ἑαυτό μου. Ναί! — ὁ παῖδαρος ἀναστέναξε. — Τώρα δὲ μοῦ μένει ἄλλο παρὰ νὰ μῶ σ' ἕνα σπίτι. Συλλογίστηκα πὼς ἂν πήγαινα στὸ κουμπάνι, θάβγαζα σιγά-σιγὰ διακόσια ρούμπλια. Καὶ ἢ δουλειὰ τέλειωνε. Θάμουννα κ' ἐγὼ κἀτι τί. Τώρα εἶμαι καραβοτοσκιτισμένος! Πρέπει λοιπὸν νὰ μῶ σὲ σπίτι, νὰ γίνω σκλάβος, γιατί δὲν τὰ βγάξω πέρα μ' αὐτὰ πούχω... τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο! Ἐ!...

Ὁ παῖδαρος δὲν τὸ πολὺθέλει νὰ μῆ σὺγαμπρος σὲ πλουσιόσπιτο. Κατέβασε τὰ μούτρα του καὶ κουνούσε χέρια καὶ πόδια, καθὼς ἦτανε ξαπλωμένος. Ὁ Τσελκῆς, πὺν τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τὸν εἶχανε βάλει σὲ συλλογὴ, ἦρθε στὸν ἑαυτό του. Δὲν εἶχε καὶ πολλὴ ὄρεξη νὰ μιλήσῃ, ὡστόσο ρώτησε.

— Καὶ τώρα ποῦ θὰ πάς;

— Ποῦ θὰ πάω; Στὸ σπίτι μου. Ποῦ θέλεις νὰ πάω;

— Γιατί τάχα; Δὲν μπορούσες τάχα νὰ πᾶς καὶ στὴν Τουρκία;

— Στὴν Τουρκία; εἶπε συρτὰ ὁ παῖδαρος. Πάνε οἱ χριστιανοὶ στὴν Τουρκία; Τί κάθεται καὶ μοῦ λές;

— Ἐ! ρὲ βλάκας ποῦ εἶσαι! ἀναστέναξε ὁ Τσελκῆς καὶ τοῦ ξαναγύρισε τὴν πλάτη. Δὲν τοῦκανε πιά ὄρεξη νὰ μιλήσῃ μὲ τέτοιο μπου-νταλά. Ὁ νταβραντισμένος αὐτὸς χωριάτης ξυπνοῦσε μέσα του κάποια σκοτεινὰ πρᾶματα.

Ἐνα μερδεμένο ἀλοθημα ξάναβε σιγά-σιγὰ μέσα του, κάποιο πείσμα τάραζε τὴν ψυχὴ του καὶ δὲν τὸν ἄφινε νὰ συμμαζέψῃ τὸ νοῦ του καὶ νὰ συλλογισθῇ τί εἶχε νὰ κάνῃ αὐτὴ τὴ νύχτα.

Ὁ παῖδαρος, πὺν τὸν εἶχε βροῖσει, μουρμούριζε κἀτι μὲς ἀπ' τὰ δόντια του καὶ τοῦριχνε ποῦ καὶ ποῦ λοξὲς ματιές. Τὰ μάγουλά του εἶχανε φουσκώσῃ παραξένα, τὰ χεῖλια του πρῆ-στήκανε καὶ τὰ μάτια του παίζανε μ' ἕνα τρόπο πὺν ἦτανε νὰ ξεκαρδιῆσαι. Δὲν τὸ περιμένε ἀλήθεια, ἢ κουβέντα του μ' αὐτὸν τὸν μουστα-καλῆ νὰ τελειώσῃ τόσο γρήγορα καὶ μὲ τέτοιο ἔξευτελιστικὸ τρόπο.

Ὁ παῖδαρος ἤθελε τώρα νὰ βγάλῃ τὸ ἄχτι του.

— Ἐ! βρὲ ψαῖ! Δὲ μοῦ λές; τὸ παθαίνεις συχνά ἢ εἶσαι μεθυσμένος;

Ἐτσι ἀρχισε νὰ τοῦ μιλή, μὰ τὴν ἴδια στιγμή ὁ ψαῖς γύρισε μονομιάς καὶ τὸν ρώτησε.

— Ἄκου δώ, ρὲ βυζανιάρικο! Θέλεις νὰ δουλέψῃς μαζί μου τὴ νύχτα; Ἐ; λέγε γρήγορα.

— Τί δουλειὰ νὰ κάνω; ρώτησε διστακτικὰ ὁ παῖδαρος.

— Ἐκεῖνο ποῦ θὰ σοῦ πῶ ἐγὼ... Νά! θὰ ψαρεύουμε. Ἐσὺ θὰ τραβᾷς κοντά.

— Ἄν εἶναι ἔτσι, μπράβο. Δουλεύω μὲ χαρά... Φτάνει μοναχὰ νὰ μὴ βρῶ κανένα μπελά κοντά σου. Γιατί δὲ μοῦ πολυαρέσεις μὲ μὲ τὰ μισὰ σου λόγια...

Ὁ Τσελκῆς ἔνοιωσε ἕνα κάψιμο στὸ στήθος του καὶ λυσσῶντας μέσα, τοῦπε μὲ δυὸ λόγια.

— Μὴ μιλάς ἐσὺ ὅταν δὲν καταλαβαίνεις τί σοῦ γίνεται. Εἶδεμὴ σοῦ κατεβᾷω μὲ κατὰ-κέφαλα καὶ σοῦ λαμπιάρω τὸ μυαλό σου, ὦρα-ὦρα.

Πήδησε ἀπ' τ' ἀγκωνάρι ποῦ καθότανε, τράβηξε τὸ μουστάκι του μὲ τὸ ξεροῖ χέρι, κ' ἔσφιξε τὴ γροθιά του, γεμάτη ἀπὸ φλέβες κομποδεμένες καὶ σκληρὴ σὰ σίδερο. Τὰ μάτια του ἀστράφτανε.

Ὁ παῖδαρος τὰ χρειάστηκε. Ἐρριξε μὲ μα-τιὰ ὀλόγυρα του καὶ σηκώθηκε δελεὰ ἀπάνω. Κύτταξε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἀποπάνω ὡς κάτω, δίχως νὰ ποῦνε λέξη.

— Λοιπὸν; ρώτησε αὐστηρὰ ὁ Τσελκῆς.

Ἐβράζε καὶ λύσαζε γιὰ τὴν προσβολὴ ποῦ τοῦχε κάνει αὐτὸ τὸ βοῦδάκι, πὺν οὔτε τὸ λογά-ριαζε τὴν ὦρα ποῦ τοῦ μιλοῦσε καὶ ποῦ τώρα

τὸ ἐχθρευότανε γιὰ τὰ καθάρια του γαλανὰ μάτια, τὸ γερὸ καὶ ἠλιοκαμένο του πρόσωπο καὶ τὰ κοντὰ καὶ δυνατὰ του μπράτσα, κ' ἀκόμα γιατί κ' αὐτὸς εἶχε κάποιον ἐκεῖ κάτω ἕνα χωριὸ κ' ἕνα σπίτι μέσα στὸ χωριό, καὶ τοῦχανε πει κ' αὐτοῦνοῦ κάποτε νὰ μῆ γαμπρός σ' ἕνα καλὸ τζάκι καὶ παραπάνω ἀπ' ὅλα αὐτὰ γιατί αὐτὸ τὸ πλάσμα, πὺν ἦτανε παιδί μπροστά του, κοιτοῦσε νάγαπάη τὴ λευτεριά, δίχως νὰ ξέρῃ τὸ τί ἀξίζει καὶ δίχως νὰ τοῦ φελά σὲ τίποτε.

Ὁ παῖδαρος κύτταζε τὸν Τσελκῆ κ' ἔνοιωθε πὼς ἦταν κοπέλι του.

— Μά... εἶπε, ἄς εἶναι! τὸ θέλω. Ἐγὼ δου-λειὰ γυρεύω. Γιὰ ποιόνε θὰ δουλέψω, γιὰ σέ-νανε ἢ γιὰ ἄλλονε δὲ μὲ νοιάζει. Ὅτι εἶπα τῶπα γιατί, δὲ μοῦ φάνηκες γιὰ δουλευτῆς... εἶσαι παραπολύ κουρελιάρης. Ὅστόσο καταλα-βαίνω πὼς καθένας μπορεῖ νὰ καταντήσῃ ἔτσι. Πρῶτη φορὰ μου εἶναι τάχα ποῦ βλέπω με-κρῆ; Ἀχούχα! ἔχουνε ἰδεῖ τὰ μάτια μου κἂν καὶ κἂν καὶ χειρότερος ἀκόμα ἀπὸ σένα.

— Καλά! λοιπὸν ἔρχεσαι; ρώτησε μαλακώ-τερα τώρα ὁ Τσελκῆς.

— Ἐγὼ βέβαια, μετὰ χαρᾶς σου. Πόσα δίνεις;

— Κατὰ τὴ δουλειὰ ποῦ θὰ γίνῃ. Κατὰ τὸ τί θὰ κάνουμε καὶ κατὰ τὸ τί θὰ πάρομε. Ἴσως καὶ νὰ σοῦθρουνε πέντε ρούμπλια στὸ μερδικό σου. Κατάλαβε;

Τώρα ὅμως ποῦ ἦτανε ὁ λόγος γιὰ παραδες, ὁ χωριάτης ἤθελε παραδερῆς κουβέντες, ξάστερους λογαριασμούς. Κοντοσταθῆκε πάλι καὶ μούδιασε.

— Δὲ μὲ συμφέρει, ἀδερφάκι, ὅπως τὰ λές. Ἐγὼ θέλω τὰ πέντε ρούμπλια στὸ χέρι.

Ὁ Τσελκῆς μῆκε τώρα στὴν τέχνη του.

— Πολλά εἶπαμε καὶ σώνει. Πάμε ὡς τὴν ταβέρνα.

Τραβήξανε πλάι-πλάι. Ὁ Τσελκῆς μὲ ὄλο τὸ σοβαρὸ του, σὰ μαστορῆς στρίβοντας τὸ μου-στάκι του, ὁ παῖδαρος σὰν ὑποτακτικὸς του, φοβισμένος καὶ δίχως ἐμπιστοσύνη.

— Χάρισέ μου τῆνομά σου! εἶπε ὁ Τσελκῆς.

— Γαβρηῆλος, ἀποκριθῆκε τὸ παιδί.

Καθὼς μῆκε στὴ βρώμικη καὶ καπνι-σμένη ταβέρνα, ὁ Τσελκῆς ζύγωσε στὸ μπεζα-χὰ καὶ παρήγγειλε μὲ τὸ ἐλεύθερο μὴ μποτί-λια βότκα, σοῦπα μὲ λάχανα, κρέας ψητό, τσάι καὶ ἀφοῦ λογάρισε τὴν παραγγελιά του, εἶπε ξερά: «Γράφτα!» Ὁ κάπελας ἔγνεψε μὲ τὸ κεφάλι του, χωρὶς νὰ βγάλῃ τσιμουδιά. Τότε ὁ Γαβρηῆλος γέμισε ἀπὸ σεβασμὸ γιὰ τὸν ἀφέντη του, ποῦ μολονότι ἔδειχνε ἕνας παλιάνθρωπος, ἦτανε τόσο γνωστὸς καὶ εἶχε τὰ πιστὰ παντοῦ.

— Νὰ λοιπὸν! Θὰ φάμε μὲ μπουκιά κ' ὄ-στερα θὰ τὰ ποῦμε. Περίμένε μὲ μὴ στιγμούλα. Ἐφθασα.

Ἐφρυγε, κ' ὁ Γαβρηῆλος ἔρριξε μὲ ματιὰ δλό-

* Συνέχεια «Παναθήναια» 31 Μαΐου, σ. 110.

γυρά του. Ἡ ταβέρνα ἦτανε ὑπόγειο, ὑγρή, σκοτεινή, ποτισμένη ἀπὸ καπνὸν, κατράμι καὶ ξυνίδα. Ἀντικρὺν στὸ Γαβρήλο, σὲ ἄλλο τραπέζι ἦταν ἕνας μεθυσμένος μὲ ναυτικὴ φορεσιά, κοκκινογένης, μουντζουρωμένος ἀπὸ κάρβουνα καὶ κατράμι. Μουρμούριζε, μ' ἕνα ἀδιάκοπο ρέψιμο, κάποιον τραγουδί, πὺν δὲν ἔνοιωθε τί ἔλεγε, πότε σφυριχτὰ καὶ πότε ἀναστεναχτὰ. Ροῦσσὸς δὲν ἦτανε βέβαια.

Πίσω του ἦτανε δυὸ Μολδαβέες, κουρελιάρες, μελαχροινές, ἡλιοκαμένες, πὺν κάποιον τραγουδί μουρμούριζανε κι' αὐτές.

Μακρύτερα ξεχωρίζανε στὸ σκοτάδι ἄλλα μούτρα, ξεμαλιάρηδες ὄλοι, μισομεθυσμένοι ὄλοι κουνώντας χέρια καὶ πόδια ἀδιάκοπα.

Ὁ Γαβρήλος ἄρχισε νὰ φοβάται μοναχὸς του, ὅπως ἦτανε. Δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ γυρίσῃ ὁ ἀφέντης του. Ὅλοι οἱ κρότοι τῆς ταβέρνας σμίγανε καὶ γινόντουσαν ἕνα. Ἐλεγε πὺν μουγκρίζει ἕνα θεόρατο θηρίο μὲ χίλιες φωνές, πὺν δερνότανε λυσσασμένο μέσα στὸ πέτρινο αὐτὸ κλουβί καὶ δὲν εὔρισκε ἀπὸ πὺν νὰ ξεφύγῃ. Ὁ Γαβρήλος ἔνοιωθε πὺν τὸ κορμί του ὄλο ποτιζότανε ἀπὸ ἕνα σπέρμα παραξένο, πὺν τοῦ φερε ζαλάδα καὶ τοῦ θάμπωνε τὰ μάτια, μολονότι εἶχε περιέργεια νὰ κιντάρῃ τὸ τί γίνεται γύρω του.

Ὁ Τσελκὰς ξαναγύρισε. Ἀρχίσανε τὸ φαγοπότι καὶ τὴν κουβέντα. Ἀπ' τὸ τρίτο ποτήρι ὁ Γαβρήλος ἦτανε στὰ πράματα. Ἐκανε κέφι καὶ ἤθελε νὰ πῆ κάποιον καλὸ λόγο στὸν ἀφεντά-θρονον, πὺν τοῦκανε τὸ κέρασμα, πρὶν νὰ ἰδῇ ἀκόμη τὴ δουλειὰ του. Μὰ τὰ λόγια τοῦ στεκόντουσαν μερδεμένα στὸ λαγγύγι.

Ὁ Τσελκὰς τὸν κίτταζε καὶ χαμογελώντας εἰρωνικά τοῦ εἶπε:

— Εἶσαι στὸ καντίνι, βλέπω!... Κουράγιο! Μὲ πέντε ποτηράκια μονάχα; Πὺν θὰ τὰ καταφέρῃς λοιπὸν νὰ δουλέψῃς;

— Μὴ φοβάσαι, ἀδερφάκι, εἶπε τσεβδὰ ὁ Γαβρήλος, μὴ φοβάσαι καθόλου. Θὰ ἰδῆς πὺν θὰ σὲ δουλέψω. Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω τώρα. Ἐ;

— Ὁραῖν, ὄραῖν!.. Τραβάς ἀκόμη μία;

Ὁ Γαβρήλος ἔκινε. Τὰ πράματα ἀρχίσανε νὰ στριφογυρίζουνε γύρω του. Ἀρχισε νὰ ναν-κατώνεται. Τὸ πρόσωπό του γίνηκε σὰ χαρὸ. Θέλοντας νὰ μιλῆσῃ τέντωνε παραξένα τὰ χεῖλια του καὶ μούγκριζε. Ὁ Τσελκὰς τὸν κίτταζε στὰ μάτια, σὰν κάτι νὰ θυμότανε, ἔστριβε ὄλοένα τὸ μουστάκι του καὶ χαμογελοῦσε μὲ ἕναν τρόπο τώρα γρουσουζικό καὶ κακὸ.

Ἡ ταβέρνα ἦτανε γεμάτη ἀπὸ μιὰ χλαοή. Ὁ κοκκινοτρίχης ὁ ναύτης κοιμότανε, ἀκουμπισμένος ἀπάνω στὸ τραπέζι.

— Ἄς τοῦ δίνουμε ἀποδώ. Εἶπε ὁ Τσελκὰς καὶ σηκώθηκε.

Ὁ Γαβρήλος ἔκανε νὰ σηκωθῇ, μὰ δὲν τὰ κατά-

φερε. Ἐρριξε μιὰ τρομερὴ βλαστήμια κ' ἔσκασε στὰ γέλια, ἡλίθια γέλια μεθυσμένου.

— Μουγίνες σὶα καλά! Εἶπε ὁ Τσελκὰς, ξαναπαίροντας τὴ θέσι του ἀντίκρυ ἀπ' τὸ Γαβρήλο. Ἐκεῖνος γελοῦσε ὄλοένα καμαρόνοντας κοτὰ τὸν ἀφέντη του. Ὁ Τσελκὰς τὸν κίτταζε μ' ἕνα μάτι πὺν τὸν περνοῦσε πέρα - πέρα. Ἐβλεπε μπροστά του ἕναν ἄνθρωπον, πὺν τοῦ κρατοῦσε τὴ ζωὴ στὰ νύχια του. Ἐξενερε τώρα πὺν εἶχε τὴ δύναμη νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Μποροῦσε νὰ τὸν διπλώσῃ σὰ χαρτί. Καθὼς ἔνοιωθε πὺν ἦτανε πασσὰς ἀπάνω σ' ἕνα ἄλλο πλάσμα, ἡ καρδιά του γινότανε περιβόλι καὶ συλλογιότανε πὺν ποτὲ τὸ χωριατόπαιδο αὐτὸ δὲ θὰ δειάζε τὸ ποτήρι πὺν τὸν πότισεν αὐτὸν ἢ Μοῖρα. Τὸ ζήλευε καὶ τὸ λυπότανε τὸ παλλικάρι αὐτὸ, καὶ πάλι τὸ ψυχοπονοῦσε μὲ τὴν ἰδέα πὺν μποροῦσε νὰ ξαναπέσῃ σὲ χέρια σὰν τὰ δικὰ του. Κι' ὄλα του αὐτὰ τὰ αἰσθήματα γυρίσανε σ' ἕνα. Τοῦ φαινότανε πὺν ἦτανε πατέρας του κ' ἔξουσιαστής του. Τὸ λυπότανε τὸ παιδί καὶ ὁμως τὸ παιδί αὐτὸ τοῦ χρειαζότανε. Τότες ὁ Τσελκὰς πῆρε τὸ Γαβρήλο ἀπ' τὸ χέρι, τὸν ξέβγαλε ἡσυχά - ἡσυχά ἀπ' τὴν ταβέρνα καὶ τὸν ἔκαθε στὸν ἥσυχον, κάτω ἀπὸ ἕνα σωρὸ ξύλα. Ὁ Γαβρήλος ταράχτηκε μιὰ στιγμὴ, βόγγησε λιγάκι καὶ ἀποκοιμήθηκε.

— Λοιπὸν; Εἶσαι ἔτοιμος; ρώτησε σιγαλὰ ὁ Τσελκὰς τὸν Γαβρήλο, πὺν στερέωνε τὰ κουπιά.

— Στὴ στιγμὴ! Ἐνας σκαρμὸς κουνιέται. Νὰ τὸν χτυπήσω μὲ τὸ κουπί;

— Ὁχι! Δὲ μὰς χρειάζονται κρότοι! Ζούλα τον μὲ τὸ χέρι σου καὶ θὰ μπῆ στὴ θέσι του.

Κ' οἱ δυὸ μαζὴ μανουβράσανε τὴ βάρκα, πὺν ἦτανε δεμένη στὴν πρύμη ἑνὸς карабиού. Ἦτανε ἕνα σωρὸ ἱστιοφόρα ἐκεῖ φορτωμένα μὲ βαλανιδόφλουδα καὶ τοῦρκοικες φελούκες μισογεμάτες ἀπὸ ξυλεία λογιῆς - λογιῆς καὶ χοντροῦς κορμούς κυπαρισσιῶν.

Ἡ νύχτα ἦτανε σκοτεινὴ στὸν οὐρανὸ κινούσανε βαρεῖα κουρελιασμένα σύννεφα κ' ἡ θάλασσα ἦτανε ἡσυχά, μαύρη καὶ πικνὴ σὰ λάδι. Ἐβγαζε μιὰ ὑγρὴ μυρουδιά ἀρμύρας καὶ φλοίσβιζε σιγαλὰ χτυπώντας ἀπάνω στὰ πλευρὰ τῶν карабиῶν καὶ τῶν μῶλων καὶ σαλεύοντας ἀπαλὰ τὴ βάρκα τοῦ Τσελκὰς. Σὲ μεγάλη ἀπόσταση ξεχωρίζανε ἀπάνω ἀπ' τὴ θάλασσα οἱ σιλονέτες τῶν карабиῶν, πὺν φυτεύανε τὰ μυτερά τους κατάρτια, μὲ τὰ χρωματιστὰ φανάρια, στὸν οὐρανὸ. Ἡ θάλασσα καθρέφτιζε τὰ φῶτα καὶ φαινότανε σπαρμένη μὲ κίτρινα σημάδια, πὺν τρέμανε στὸν ἀπαλὸ βελουδένιο κόρφο τῆς, μαῦρο, μουντὸ πέρα - πέρα, πὺν τὸν ἀργουσαλεῦε μιὰ βαθειὰ ἀναπνοή. Ἡ θάλασσα κοιμότανε μὲ τὸ γερὸν ὕπνον τοῦ ἐργάτη, τοῦ ἀποκαμωμένου ἀπ' τὴ δουλειὰ τῆς ἡμέρας.

— Ἀβάρα! εἶπε ὁ Γαβρήλος, βουτώντας τὰ κουπιά του.

— Τράβα...

Ὁ Τσελκὰς μὲ μιὰ κουπιὰ ἔσπρωξε τὴ βάρκα ἀνοιχτὰ ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἄλλες βάρκες. Πῆρε δρόμον ἀπάνω στὸ γλυστερὸ νερὸ, πὺν καθὼς τὸ σκίζανε τὰ κουπιά φεγγοβολοῦσε μ' ἕνα γαλάζιον φωσφόρισμα. Μιὰ μακρὰ φωτεινὴ γραμμὴ, σπιδόβολη, ἀκολουθοῦσε φιδωτὰ τὴ βάρκα.

— Λοιπὸν, σὲ πονάει ἀκόμη τὸ κεφάλι; ρώτησε ὁ Τσελκὰς μὲ καλωσύνη.

— Τρομάρα! Μοῦ κουνδουνάει σὰν καμπάνα. Θὰ εἶξω λίγο νερὸ...

— Τί νὰ σοῦ κάνῃ τὸ νερὸ. Βρέξε τὰ μέσα σου καλύτερα καὶ θὰ σοῦ περάσῃ πιὸ γρήγορα. Κ' ἔδωκε μιὰ μπιτσιὰ στὸ Γαβρήλο.

— Λές; Ὁ Θεὸς βοηθός!

Ἐνα γλυκὸ γλουγγουκίσμα ἀκούστηκε.

— Ἐ! τὸ παραξήλωσε! Φτάνει! φώναξε ὁ Τσελκὰς.

Ἡ βάρκα προχώρησε βουβὰ γλυστρώντας ἀνάμεσα στὰ καράβια. Ἄξαφνα ξέφυγε ἀπὸ κοντὰ τους, καὶ ἡ θάλασσα ἡ ἀπέραντη, ἡ δυνατὴ, ἡ λαμπερὴ ξετυλίχτηκε μπροστά τους. Χανότανε στὰ γαλάζια μαύρη, ὅπου ἀπ' τὰ νερά τῆς ἀνεβαίνανε στὸν οὐρανὸ σύννεφα σταχτοπόρφουρα, περιτριγυρισμένα ἀπὸ κίτρινον χνούδι, πρασινωπὰ σὰν τὸ νερὸ τῆς θάλασσας ἢ μολυβόμαυρα, μελαγχολικά, πὺν ρίχνανε τὶς βαρεῖες ἐκεῖνες σκιές, πὺν πλακόνουν τὶς ψυχές καὶ τὰ συλλογιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ σύννεφα σέρνονται σιγὰ τὸνα ἀπάνω στὸ ἄλλο καὶ τώρα σμίγανε καὶ γινόντουσαν ἕνα καὶ τώρα σκορπίζανε τὸνα μακρὰ ἀπ' τ' ἄλλο. Ἀνακατόνανε τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματά τους, σβύνανε καὶ ξαναφαινότανε πάλι μὲ καινούργια σχέδια, μεγαλόπρεπα καὶ πένθημα. Τὸ ἀργονίκημα αὐτὸ τῶν ἀψυχῶν ὄγκων εἶχε κάτι τι μοιραῖο. Φαινότανε πὺν ἐκεῖ κάτω, στὰ σύνορα τῆς θάλασσας, ἦτανε ἀναρίθμητα τέτοια, πὺν θανάβαιναν σέρνοντας ἀδιάφορα στὸν οὐρανὸ, μὲ τὸν κακὸ καὶ ἡλίθιον σκοπὸ νὰ μὴν τὸν ἀφίσουνε νὰ φωτίσῃ πὺν τὴν κοιμισμένη θάλασσα μὲ τὰ ἑκατομμύρια τὰ χρυσὰ μάτια, τῶν πολυχρωμῶν ἀστεριῶν του, πὺν ζοῦνε κι' ὄνειρεύονται καὶ ξυπνᾶνε τὶς εὐγενικὲς ἐπιθυμίες στὰ πλάσματα, πὺν στέκονται λατρευτικά μπροστά στὴν ἱερὴ καὶ καθαρὴ τους λάμψη.

— Δὲν εἶναι ὄμορφη ἡ θάλασσα; ρώτησε ὁ Τσελκὰς.

— Δὲν εἶναι ἄσκημη! Μόνον πὺν φοβάται κανένας σὰν τὴ ταξιδεύῃ, εἶπε ὁ Γαβρήλος τραβώντας τὸ κουπί του στροτὰ καὶ δυνατὰ. Ἡ θάλασσα μόλις φλοίσβιζε, ξέφευγε ἀπαλὰ κάτω ἀπ' τὰ μακρὰ κουπιά κ' ἔλαμπε ὄλοένα, μὲ τὰ γαλάζια καὶ θερμὰ φωσφορίσματα τῆς.

— Φοβάται λεί; Κοπρίτη!... μουρμούρισε ὁ Τσελκὰς εἰρωνικά.

Αὐτὸς, ὁ ἀδιάντροπος κλέφτης, ἀγαποῦσε τὴ θάλασσα. Μὲ τὸ φυσικὸ του, πὺν ἦτανε ὄλο φωτιά καὶ δὲ χόρταινε νὰ βλέπῃ καὶ νὰκούῃ, δὲν εἶχε καὶ τώρα χόρτασμον νὰ καμαρώνῃ τὸ ἄπειρον, τὸ ἐλεύθερον καὶ δυνατὸ αὐτὸ στοιχεῖο. Καὶ τοῦ κακοφάνηκε νὰκούσῃ τέτοια ἀπάντηση, ὅταν ρώτησε γιὰ τὴν ὄμορφη τῆς θάλασσας, πὺν τόσο τὴν ἀγαποῦσε. Καθισμένος στὸ τιμόνι κιντάρει ἡσυχά μπροστά του καὶ θάθελε νὰ μὴν τελειώσῃ ποτὲ τὸ ταξίδι του στὸ βελουδένιον αὐτὸν κάμπο.

Ὅταν βρισκότανε στὴ θάλασσα, μιὰ πλατεῖα καὶ θερμὴ συγκίνηση τὸν κυριέυε, γέμιζε τὴν ψυχὴ του καὶ τὴν καθάριζε λιγάκι ἀπ' τὶς βρωμίες τῆς ζωῆς. Τοῦ ἄρεσε ἡ ἐντύπωση αὐτὴ καὶ τὸν εὐχαριστοῦσε νὰ βλέπῃ τὸν ἑαυτὸ του καλύτερο, ἀνάμεσα στὰ κύματα καὶ τὸν ἄερα ὅπου οἱ στοχασμοὶ τῆς ζωῆς γλυκαίνουν κ' ἡ ἴδια ἡ ζωὴ χάνει τὴν ἀξία τῆς. Τὴ νύχτα μὲς στὴ θάλασσα, ἡ κοιμισμένη ἀναπνοὴ τοῦ νεροῦ, σκορπίζει τὸν ἀνάλαφρον ἥχον τῆς, καὶ τὸ ἀτέλειστο αὐτὸ μουρμούρισμα βαστάει τὶς κακὲς ὁρμές καὶ γενναίε δυνατὰ ὄνειρα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

— Καὶ τὰ δίχτυα πὺν εἶναι τα; Ἐ; ρώτησε ἄξαφνα ὁ Γαβρήλος, ρίχνοντας μιὰ ματιὰ στὴ βάρκα.

Ὁ Τσελκὰς ἀνατρίχιασε.

— Τὸ δίχτυ εἶναι ἐκεῖ, στὸ τιμόνι.

— Τί λογιῆς δίχτυ εἶναι αὐτὸ; ρώτησε ὁ Γαβρήλος, σὰν νὰ τοῦ μπῆκανε ψύλλοι στ' αὐτιά.

— Ἀπόχρη καί...

Ὁ Τσελκὰς ὄμως ντραπήκε πὺν νὰ πῆ ψέματα στὸ παιδί αὐτὸ, γιὰ νὰ κρύψῃ τὴ ληθινὰ του σχέδια, λυπήθηκε μάλιστα τοὺς στοχασμούς του καὶ τὰ αἰσθήματα, πὺνχε λίγο προύτερα καὶ πὺν τὸ παιδί, ρωτώντας τον, τοῦ τῆδωξε. Θύμωσε. Ἐνοιωσε στὸ στήθος του ἐκεῖνη τὴν κίτλα, πὺν τὴ γνώριζε καλά κἀκεῖ τοῦσφιξε σὰ θηλειὰ τὸ λαϊμό. Εἶπε ἄγρια στὸ Γαβρήλο:

— Κάτσε στ' αὐγά σου καὶ μὴν ἀνακατεύεσαι ἐκεῖ πὺν δὲ σὲ σπέρνονν. Σὲ πῆρα νὰ τραβῆξῃς κουπί. Τράβα λοιπὸν καὶ συμμάζεψε τὴ γλώσσα σου γιὰτὶ δὲ θὰ σοῦ βγῆ σὲ καλὸ. Κατάλαβε;

Ἐνα λεπτὸ ἡ βάρκα παρακίλησε καὶ σταμάτησε. Τὰ κουπιά σταθῆκανε ἀκούνητα μέσα στὸ νερὸ πὺνβραζε ὀλόγυρά τους, καὶ ὁ Γαβρήλος σάλεψε ἀνήσυχον ἀπάνω στὸ σκαμνὶ του.

— Τράβα κουπί!

Μιὰ χοντὴ βλαστήμια τράνταξε τὸν ἄερα. Ὁ Γαβρήλος ξαναβούτησε τὰ κουπιά. Ἡ βάρκα σὰν τρομασμένη, προχώρησε μὲ ξεκομένα, νευρικά τινάγματα, σκίζοντας μὲ ταραχὴ τὸ νερὸ.

— Πιὸ ζωντανά!

Ὁ Τσελκὰς σηκώθηκε ἀπ' τὸ τιμόνι καὶ στυλώσε τὰ μάτια του ἀπάνω στὸ χλωμὸ πρό-

σωπο, με τὰ τρεμουλιαστά χεῖλια, τοῦ Γαβρήλου. Καθὼς ἔσκυφε καμπουρωτά, φαινότανε σὰ γάτος ἔτοιμος νὰ πηδήσῃ. Ἐνα τριζύμο δοκῶν καὶ ἕνας ἦχος κοκκάλων ἀκουγότανε.

— «Αἴ! τῆς λέμβου!»

Τὸ αὐστηρὸ ρώτησε στὴ θάλασσα.

— «ὦ! διάβολε! τράβα λοιπόν! χωρίς ταραχὴ! θὰ σὲ σκοτώσω βρωμόσκυλο! τράβα λοιπόν, Μία, δύο!... Μὴ βγάλῃς τσιμουδιά, κακομοιρῆ! γιατί σ' ἔσκισα σὰν τὴν σαρδέλα!... σφύριξε ὁ Τσελκᾶς.

— Χριστέ καὶ Παναγία! μουρμούρισε ὁ Γαβρήλος, τρέμοντας καὶ ἀποκαμωμένος ἀπ' τὸ φόβο καὶ τὴν κούραση.

Ἡ βάρκα προχώρησε μαλακὰ κατὰ τὸ λιμάνι, ὅπου τὰ παραβοφάναρα κάνανε ἕνα πολύχρωμο σμάρι καὶ τὰ κατάρτια ξεχωρίζανε σὰ ζωγραφιστὰ στὸν οὐρανὸ.

— «Αἴ! τῆς λέμβου!» Ξαναρωτήσανε ἄλλη μιὰ φορά. Τώρα ἡ φωνὴ ἦτανε μακρυνότερη καὶ ὁ Τσελκᾶς ἠσύχασε.

— Φώναζε ὅσο θέλεις τώρα, ἀδερφάκι! εἶπε κατὰ τὴ φωνή. Καὶ γυρίζοντας κατὰ τὸ Γαβρήλο πὺν μουρμούριζε Χριστοὺς καὶ Παναγίες:

— Ἐλεος τύχη, μάτια μου, τοῦ εἶπε. Ἄν μᾶς παίρνανε πόδι αὐτοὶ οἱ διαβόλοι, ἦσουν χαμένος. Ἀκούς; Θὰ σ' ἔστειλα νὰ κάνῃς συντροφιά τῶν ψαριῶν...

Τώρα πὺν ὁ Τσελκᾶς μιλοῦσε ἤσυχα καὶ με καλωσύνη, ὁ Γαβρήλος, τρέμοντας δλοένα ἀπ' τὸ φόβο του, ἄρχισε τὰ παρακάλια.

— Ἄκου, νὰ σοῦ πῶ. Ἄφισέ με νὰ φύγω! Στὸ Χριστὸ σου, ἄφισέ με. Βγάλε με στὴ στεριά. Ὁχ, ὄχ, ὄχ, εἶμαι χαμένος ὁ κακομοιρῆς. Ἄφισέ με γιὰ τὸ Θεό! Τί με θέλεις ἐμένα; Δὲν μπορῶ νὰ κάνω τέτοια πράγματα ἐγώ, ποτέ μου δὲν τᾶκανα. Πρώτη φορά εἶναι, ἀφέντη μου! Χαμένος ἄνθρωπος εἶμαι. Πῶς με τύλιξες ἔτσι, ἀδερφάκι; Πῶς; Εἶναι ἁμαρτία καὶ στὸ Θεό. Μὲ κόλασες. Τί δουλιές εἶναι τοῦτες!

— Τί δουλιές; ρώτησε αὐστηρὰ ὁ Τσελκᾶς. Τί θέλεις νὰ πῆς; Μίλα. Τί δουλιές;

Ἐκανε χάρι με τὴν τρομὰρα τοῦ παιδιοῦ. Τοῦ ἄρρεσε μάλιστα νὰ βλέπῃ πὼς αὐτὸς ἦτανε ἢ ἀφορμῆ.

— Μπερδεμένες δουλιές, ἀδερφάκι μου... Ἄφισέ με γιὰ τὸ Θεό. Τί σοῦ εἶμαι ἐγώ; Ἐλα, καλά...

— Σιωπή! Σὰ δὲ σὲ εἶχα ἀνάγκη, δὲ θὰ σ' ἔπαιρνα μαζί. Ἄκουσες; Σκασιμὸς τὸ λοιπόν!

— Ἀφέντη! ἀναστένανε μ' ἀναφυλλητὰ ὁ Γαβρήλος.

— Σώνει πιά!

Ὁ Γαβρήλος τώρα δὲ βασιλιότανε πιά καὶ πνιγότανε στὰ κλάματα. Ἐκλαιγε, ταραζότανε στὸν πάγκο του, τραβοῦσε ὄμως κουπὶ δυνατὰ, ἀπελπισμένα. Ἡ βάρκα πετοῦσε. Πάλι στὸ δρόμο τους φανήκανε κατάμαυρα τὰ ψηλά καράβια, κ' ἡ βάρκα χάθηκε ἀνάμεσά τους, στροφουρίζοντας σὰ σβούρα.

— Ἐ! ἄκου ὁδῶ. Ἄν μᾶς μιλήσῃ κἀνένας, ἂν ἀγαπᾷς τὸ τομάρι σου, νὰ μὴ βγάλῃς τσιμουδιά. Κατάλαβες;

— Ἄλλοίμονό μου! ἀναστένανε ἀποκαμωμένος ὁ Γαβρήλος. Γραφτό μου ἦτανε νὰ χαθῶ.

— Μὴν οὐρλιάζῃς ἔτσι! τοῦπε σ' αὐτὶ ὁ Τσελκᾶς. Τὰ λόγια τοῦτα τὸν ἀποκάνανε τὸ Γαβρήλο. Δὲν ἔνοιωθε πιά τίποτε, κ' ἦτανε σὰ χαμένος, περιμένοντας ψυχρὰ τώρα κάποια σιφορά. Βουτούσε στὰ κουτουροῦ τὰ κουπιά, τὰ τραβοῦσε πίσω του, τᾶβγαζε ἀπ' τὸ νερό, τὰ δούλευε πάλι, με τὰ μάτια καρφωμένα στὰ χοντροπάπουτσά του.

Ἡ κοιμισμένη βοή τῶν κυμάτων ἦτανε τρομακτικὴ. Νάτο τὸ λιμάνι... Πίσω ἀπὸ τὸ γρανιτένιο τοῖχο, ἀκουγότανε ἀνθρώπινες φωνές, παφλασμοὶ τῆς θάλασσας, τραγούδια καὶ σφουριγματιές.

— Μόλα τὰ κουπιά, μουρμούρισε ὁ Τσελκᾶς! Πιάσε με τὰ χέρια σου στὸν τοῖχο! Σιγά διάολε!

Ὁ Γαβρήλος πλάνοντας τις γλυστερές πέτρες ἔσυρε τὴ βάρκα σφύριζα με τὸν τοῖχο. Ἡ βάρκα προχωροῦσε βουβὰ ἔννοντας τὰ φύκια τοῦ μάλου.

— Βάστα, δός μου τὰ κουπιά! Φέριτα ἐδῶ! Καὶ τὸ πασαπόρτι σου πὺν τᾶβαλες; Στὸ σάκκο σου; Φέρε τὸ σάκκο ἐδῶ. Γλήγορα! Κι' αὐτὰ γιὰ νὰ μὴ μοῦ τὸ σκάσης, φιλαράκο μου... Τώρα σ' ἔχω δεμένον. Δίχως τὰ κουπιά μποροῦσες νὰ μοῦ τὸ σκάσης, μὰ δίχως τὸ πασαπόρτι δὲ σοῦ βαστάει. Περίμενε τὸ λοιπόν. Καὶ ἔξερε τὸ καλὰ πὼς ἂν βγάλῃς τσιμουδιά, δὲ μοῦ γλυτόνεις οὔτε στὴς θάλασσας τὸν πάτο.

Στὴ στιγμὴ γαντζώθηκε κάπου με τὰ χέρια ὁ Τσελκᾶς καὶ πετάχτηκε ψηλὰ χάθηκε ἀπάνω στὸν τοῖχο.

[Ἐπεται τὸ τέλος.]

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ

[Μεταφραστὴς Π. Ν.]

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὸ ἄλλο Κεφάλαιον

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Λοιπόν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀξίαι εὐρίσκονται εἰς ἔκπλεσμόν...

Ὁ κ. ΜΑΘΗΤΗΣ. — Ἀπὸ ποτε ἄρχισε νὰ σὰς ἐνδιαφέρῃ τὸ χρηματιστήριον;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Δὲν ὀμῶ δια τὰς ἀξίας τοῦ χρηματιστηρίου, μολοντί ὅλη ἡ ζωὴ κατήντησε χρηματιστήριον. Ὀμῶ δια τὰς ἀξίας τῆς ἐπιστήμης, τῆς σοφίας, τῆς γνώσεως, δι ὅλας αὐτὰς τὰς ἀξίας αἱ ὁποῖαι ποτὲ δὲν ὑπέστησαν εἰς τὰς Ἀθήνας παρόμοιον ἀνεβοκατέβασμα, ὅσον τὰς ἡμέρας αὐτὰς. Δὲν εἰδате, δὲν βλέπετε τί γίνεται;

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Τέτοιαν καταγίδα θὰ τὴν ἔβλεπα καὶ θὰ τὴν ἄκουα, ἀκόμη καὶ ἂν ἦμουν τυφλὸς καὶ κουφός.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Τὸ θέμα εἶναι πράγματι μοναδικόν. Δὲν ἤξεῖρα ἂν ὁ κομῆτης ἔχη τὴν οὐρανὸν εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἤξεῖρε νὰ ζῆσθαι κἀνείς διὰ νὰ ἰδῇ ὅτι γίνεται γύρω του τὰς ἡμέρας αὐτὰς. Πρῶγμα δὲν ἔμεινε εἰς τὴν θέαν του. Σοφοί, ἐνδεδυμένοι τὴν σοφίαν τους, ὡς τῆβεννον, σφρονται ἀπὸ τὰ σκυλιὰ τοῦ δρόμου, γυμνοὶ καὶ τετραχλισμένοι. Ἡ σοφία των ἀπεδείχθη δανεικὴ, κλοπιμαία, πλαστὴ, νοθευμένη ὡς τὰ βούτυρα πὺν κυκλοφοροῦν εἰς τὴν ἀγοράν. Ἰατροὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπεριμέναμεν τὴν σωτηρίαν μας εἰς μίαν στιγμὴν κινδύνου, μᾶς παρουσιάζονται ὡς χειρότεροι ἀπὸ τοὺς πλανοδίους πωλητὰς ἐμπλάστρων καὶ βοτάνων. Συγγραφεῖς ὀγκωδῶν βιβλίων, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα ἐπάτησαν κ' ἐμβήκαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, καταγγέλλονται ὡς οἱ τελευταῖοι λαποδύται τῆς ξένης πνευματικῆς ἰδιοκτησίας. Ἀστρονόμοι, ἀρχαιολόγοι, φυσικομαθηματικοί, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ αἰθουσα τῆς Συναίας Ἀκαδημίας τρέφει, πρὸ τόσοῦ καιροῦ, τὰς ἀράχνας καὶ τοὺς σκόρους τῆς, παραπέμπονται εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον διὰ νὰ μάθουν τὴν βάσανον τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, τὸν νόμον τοῦ Μαρσιότου καὶ τὰς γενικὰς ιδιότητες τῶν σομάτων... Ἐμὰ φοβερόν!

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Σεισιμὸς μέσα εἰς κατάστημα ὑλικῶν, ὅπως ἔλεγεν ὁ μακαρίτης Ροῦδης, δὲν θὰ ἔφερνε παρομοίαν καταστροφὴν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Μίαν καταστροφὴν ὅμως πὺν ὁμοιάζει με τὴν τελευταίαν σκηρὴν ἐπιτυχημένης, χονδροειδοῦς φάρσος. Διότι σὰς βεβαίω ὅτι δὲν ὑπάρχει διασκεδαστικώτερον θέμα, ἀπ' αὐτό, εἰς τὸ ὅποτον μᾶς ἀξίωσαν ἡ τέχνη νὰ παρερροδοῦμεν. Φαντασθῆτε ὅτι τὸ μικρὸ μου ἀνεψάκι — προχθὲς ἐμβήκεν εἰς τὰ δικτῶ του χρόνια — ἀφῆκε τὰ παιγνίδια του καὶ καταγίνεται νὰ εὐρισκῇ λάθη εἰς τὰ βιβλία...

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Τῶν διδασκάλων του.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου. Καὶ σὰς βεβαίω ὅτι εὐρίσκει πολλά. Ἡ ὑπερέτριά μου γελᾷ κατὰμουτρα εἰς τοὺς καθηγητὰς, πὺν ἐπισκέπτονται ἐν συμβουλίῳ μίαν γειτόνισσάν μας καὶ με τὴν ὑπερέτριαν τοῦ ἄλλου σπιτιοῦ χύνον ἰατρικὰ τῆς πασχούσης ἀπὸ τὸ παράθυρον. Ὁ παλαιοπώλης μου, ὁ ὁποῖος ἔφαρξεν εἰς καλὴν τιμὴν τὰ ἐπιστημονικὰ βιβλία, πὺν ἐκαθαρίζω καθε τὸσον ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην μου, ζητεῖ νὰ τάγοράσῃ τώρα με τὴν δὲν καὶ εἰς τιμὴν μικροτέραν ἀπὸ ἐκείνην πὺν προσφέρει διὰ τὸ χῆρτι τῶν παλαιῶν ἐφημεριδῶν. Καὶ προχθὲς τὴν νύκτα εἶδα

μ' ἐκπληξίν μου τρεῖς ἀνθρώπους νὰ κἀνουν εἰς τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου, ὅτι κἀνουν συνήθως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἀπερτελειῶτων οἰκοπέδων...

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Δὲν μοῦ φαίνεται δικαιολογημένη ἡ εὐθυμία σας. Ὁ πανελλήνιος αὐτὸς ἐξευτελισμὸς δὲν εἴμπορεῖ παρὰ νὰ ἔχη ἀποτελέσματα, καὶ ἀποτελέσματα θλιβερά.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Δὲν συμμερίζομαι καθόλου τὴν ἀπιστοδοξίαν σας αὐτήν. Ἐξ ἐναντίας νομίζω ὅτι ἡ ἐντύπωσις τοῦ φαινομένου τῶν ἡμερῶν αὐτῶν εἶναι ἐκτάκτως ἀνακουφιστικὴ.

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Ἀνακουφιστικὴ; Δὲν ἐννοῶ κατὰ ποῖον τρόπον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Θὰ τὰ ἐννοήσετε ἀμέσως. Αἱ μεγάλα ἀξία εἰς τὰς ἐπιστήμης καὶ τὰ γράμματα εἶναι ἐπίσης τυραννικαὶ καὶ ἐπίσης ἀδικοὶ, ὅπως οἱ τίτλοι καὶ τὸ κεφάλαιον εἰς τὴν ἐν γένει κοινωνικὴν ζωὴν. Ἡ συγκέντρωσις τῶν πνευματικῶν κεφαλαίων εἰς ὀλίγους προνομιοῦχους, δημιουργεῖ κεφαλαιοῦχους καὶ προλεταρίους, κυρίους καὶ δούλους. Ὅλοι ἐμεῖς οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι, οἱ στεροῦμενοι ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν κεφαλαίων, δουλεύομεν μίαν διπλὴν δουλείαν. Ἀπ' ἐνὸς εἰς τοὺς πλουσίους, καὶ ἀπ' ἑτέρου εἰς τοὺς σοφοὺς. Τιμαριούχους καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δὲ, διαφορετικῆς φύσεως, ἀλλὰ τιμαριούχους πάντοτε. Ἡ παρουσία των μᾶς ἐξευτελίζει, ὁ ὄγκος των μᾶς συντριβεῖ, ἡ ὑπαρξὶς των μᾶς κἀννει νὰ βλέπωμεν με μελαγχολίαν, ὅτι δὲν ἔχομεν κἀνενα ἄλλον λόγον εἰς τὴν ζωὴν παρὰ νὰ κυλιώμεν τὸν λίθον τοῦ Σισύφου, ἐρημοὶ ἀπὸ χεῖματα, ἐρημοὶ ἀπὸ σοφίαν, ἐρημοὶ ἀπὸ δόξαν, εἰλωτες ταπεινοὶ τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν περνοῦμεν, χωρὶς νὰφίσησμεν ἄλλα ἴχνη, ἀπὸ τὰ ἴχνη τοῦ αἵματος, πὺν χύνον εἰς ἕνα δρόμον γεμάτον ἀπὸ ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Δὲν νομίζετε λοιπόν ὅτι τὸ πνευματικὸν κεφάλαιον εἶναι ἐπίσης ἀποτρόπαιον καὶ ἀδικον, ὅσον καὶ τὸ ὑλικόν;

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Ὅπως τὸ παριστάνετε...

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Σὰς βεβαίω λοιπόν ὅτι εἶναι ἀποτροπαιώτερον καὶ ἀδικώτερον ἀκόμη ἀπὸ ἐκεῖνο. Ἐπιτέλους κἀνενας μᾶς ἐπέλιξε ὅτι εἴμπορεῖ νὰ κερδίσῃ μίαν ἡμέραν ἕνα λαχείον καὶ νὰ γίνῃ πλούσιος ἀπὸ μίαν στιγμὴν εἰς ἄλλην. Ἀλλὰ πὼς εἴμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ κἀνείς, ὅτι ἡ τύχη θὰ τὸν εὐνοήσῃ ποτὲ νὰ γίνῃ, ὡς ἐκ θαύματος, μέγας παθολόγος, μέγας φυσικός, μέγας χειρουργός, μέγας φυσικός ἢ μέγας ἀστρονόμος;

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Διατὶ ὄχι; Κανείς δὲν πρέπει νὰτελεῖται καὶ μάλιστα δταν ζῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ τύχη εἶναι τυφλὴ καὶ τὸ μέλλον ἄβροτον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἀλλὰ διατὶ νὰ περιμένη κἀνείς τὸ μέλλον καὶ τὴν τύχην; Αὐτὸ πὺν γίνεται τὰς ἡμέρας αὐτὰς εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι τὸ πρακτικώτερον. Ἐως ὅταν ἀποφασίσῃ ὁ Σοσιαλισμὸς νὰ καταγγήσῃ τὴν τυραννίαν τῶν πνευματικῶν κεφαλαίων, ὁ ἐξευτελισμὸς των ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἶναι σωτηριωδέστατος. Ἀνορθώνει τὸ ἠθικὸν μας καὶ μᾶς δίδει τὸ θάρρος νὰ ζήσωμεν. Βλέπομεν ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ τάδε σοφὸς δὲν ἀξίζει περισσώτερον ἀπὸ τὸν χειρότερόν μας καὶ ὅτι ὅλη του ἡ σοφία δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ ἀπάτη καὶ δόλος. Κυττάξτε ποσὸν οὐμπαθῆς εἶναι ὁ Σωκράτης καὶ ἡ σοφία του. Ἐχε τὴν εὐγένειαν νὰ λέγῃ μόνος του: «ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα». Καὶ ἡ σοφία του δὲν ἐνοχλοῦσε καὶ δὲν προσέβαλλε κἀνενα. Οἱ σημερινοὶ σοφοὶ δὲν ἔχουν τὴν εὐγένειαν αὐτήν. Καὶ ἀφοῦ δὲν τὴν ἔχουν πρέπει νὰ τοὺς τὴν διδάξωμεν ἐμεῖς καὶ νὰ τοὺς ἀποδείξωμεν ὅτι δὲν γνωρίζουν οὔτε τὸ ἐν πὺν

εγγύριζεν ὁ Σωκράτης. Αὐτὸ ἐκάμαμεν, καὶ σήμερον ἀναπνεύομεν ἄλλο πλέον ἐλεύθερα.

Ο ΜΑΘ. — Δυστυχῶς ὁμως δὲν θάναπνεύσωμεν διὰ πολὺ. Εἰς τὴν θέσιν τῶν παλαιῶν τυράννων θὰ μᾶς ἔλθουν ἄλλοι, τυραννικότεροι ἴσως ἀπὸ τοὺς πρώτους.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Αὐτὸ σὰς ἀνησυχεῖ; Θὰ κάμωμεν καὶ εἰς τοὺς νέους, ὅτι ἐκάμαμεν εἰς τοὺς παλαιοὺς. Θὰ δημεύσωμεν τὰ πνευματικὰ τους κεφάλαια καί...

Ο ΜΑΘ. — Θὰ τὰ μοιρασθοῦμεν ἀνεμεταξὺ μας; Ὑποθέτω ὅτι δὲν θὰ ἔχωμεν πολλὰ πράγματα νὰ μοιρασθοῦμεν, οὔτε ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς οὔτε ἀπὸ τοὺς νέους.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ὡς πρὸς αὐτὸ ἔχετε δίκαιον καὶ εἶναι φιλίθερον ὅτι ἔχετε. Ἐννοεῖται ὁμως ὅτι μὲ ὅλα αὐτὰ δὲν παύω νὰ εὐχίσκομαι ἐν τῷ δικαίῳ.

Ο ΜΑΘ. — Πῶς;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τὰ πνευματικὰ κεφάλαια, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι φανταστικά, ἀποτελοῦν μίαν τυραννίαν. Ἴσως μάλιστα μίαν τυραννίαν περισσώτερον καταθλιπτικήν καὶ περισσώτερον δυσβάστατον.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ

ΜΟΝΟΝ ὁ ἀδελφικὸς πόνος εἴμπορεῖ νὰ δικαιολογήσῃ, ὅσα παράδοξα καὶ ἀνέλπιστα γράφει ὁ φίλος κ. Κώστας Πασαγιάννης εἰς τὰς «Μούσας» τῆς Ζακύνθου ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του. Διότι δὲν ὑποθέτομεν νὰ ἐξέβρισαν τὴν μνήμην τοῦ ποιητοῦ οἱ κ. κ. Παλαμᾶς, Ξενοπούλου καὶ Νιρβάνας, μόνον καὶ μόνον διότι δὲν ἐνεκρολόγησαν τὸν ἀτυχῆ αὐτὸν γόν. Τὸ νὰ γράψῃ ἢ νὰ μὴ γράψῃ κανεὶς δι' ἕνα ἄνθρωπον ἢ ἕνα βιβλίον, ὅταν μάλιστα δὲν ἔξασκει τὴν κριτικὴν ὡς ἐπιτεταγμένην ὑπηρεσίαν, δὲν ἔξαρκεῖται πάντοτε ἀπὸ κακῆν θέλησιν οὔτε προδίδει κανένα εἶδος δυσμενείας. Εἴμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξῆ ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν νὰφιερώσῃ ὀλίγας ἢ πολλὰς γραμμὰς εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ τὸ ἔργον του καὶ νὰ μὴ τὸ κάμῃ, εἴτε διότι τοῦ ἔλειπεν ἡ εὐκαιρία, εἴτε διότι δὲν εἶχε πρόχειρα τὰναγκαῖα στοιχεῖα, εἴτε ἀπλῶς διότι ἀνέβαλε νὰ κάμῃ ἀργότερα ὅτι δὲν εἴμπορεσε νὰ κάμῃ σήμερον. Ὅπωςδὴποτε κανεὶς δὲν ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δίδῃ λόγον εἰς κάθε περίστασιν τῶν φιλολογικῶν του ἐκτιμήσεων, οὔτε εἶνε δίκαιον νὰ κρινεῖται χωρὶς νὰ ἡμιλήσῃ καὶ νὰ καταδικάζεται διότι... εἰσώπησεν. Ο κ. Πασαγιάννης προσπαθεῖ νὰ εὐρῇ διὰ τὸν καθένα ἐκ τῶν τριῶν κριτῶν, τοὺς ὁποίους καταγγέλλει εἰς τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τοὺς ὁποίους ἀπειλεῖ μὲ χειρότερα, καὶ ἀπὸ ἕνα λόγον τῆς ἐπιτασίον σιωπῆς των. «Ο κ. Νιρβάνας ἔγραψεν ἕνα «Χελιδόνι», ὁ ἀδελφός μου τὸ ἐπέκρινε, ἀρα ὁ κ. Ν. ἐχρωματίσθη καὶ εἰσώπησεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ μου». Ἀλλὰ τὸ νὰ λαμβάνῃ κανεὶς τὸ δίκαιωμα νὰποδίδῃ παρομοίας μικρότητας καὶ εὐτελείας εἰς ἄνθρώπους ἀνωτέρους τῶν μικροτήτων αὐτῶν εἶναι ἄλογον καὶ παραπολύ. Θὰ ἀφίναμεν τὸ πρᾶγμα ἀσχελοῦστον, ἀν δὲν ἀπαντοῦσιν οἱ κ. Παλαμᾶς διὰ τοῦ «Νουμά». Ἀλλ' ἀφοῦ ὅπωςδὴποτε ἐγίνε λόγος, τὰ «Παναθηναῖα» εἶχαν καθήκον νὰ ἡμιλήσουν ἔστω καὶ διὰ νὰ καταδικάσουν ἕνα φίλον καὶ συνεργάτην των.

ΜΕ τὴν πρώτῃν ἐμφάνισιν τῶν πριωτοτύπων ἔργων εἰς τὰ θεάτρα, οἱ χρονογράφοι διαμαρτυροῦνται διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κοινοῦ καὶ τὴν ἐιρωνικήν του στάσιν ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν ἔργων. Εἰς τὰς ἰδίαις ἐφημερίδας καὶ ὀλίγον παρακάτω διαβάσει κανεὶς ὅτι τὸ κοινὸν ἐπευφήμησεν, ἔχειροκρότησε καὶ ἐκάλεσε δεκάκις ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸν συγγραφέα τοῦ πριωτοτύπου ἔργου. Καὶ δὲν εἰξεύρει κανεὶς τί νὰ πιστεύσῃ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰ Ἑλληνικά ἔργα σπανίως περνοῦν τὴν δευτέραν παράστασιν. Κατ' αὐτὸ τοῦλάχιστον ἔχουν κοι-

νὴν τὴν τύχην πρὸς τὰ ξένα ἀριστουργήματα. Εἶναι ὁμως τοῦτο ἀρκετὸς λόγος παρηγορίας διὰ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς; Ἴδου μερικὰ προβλήματα θεατρικὰ καὶ κοινωνικὰ, τῶν ὁποίων ἡ λύσις δὲν εἶναι καὶ πολὺ ἀπαραίτητος.

ΣΥΖΗΤΟΥΝ ἀκόμη διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ «Πριωτοτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου». Οἱ ἀντίθετοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν θέλουν νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν οἱ ἰδρυταὶ τοῦ σχολείου εἶναι μία διάλεκτος καὶ ὅτι ἡ καθαρεύουσα εἶναι ἡ πανελληνίως γλῶσσα. Καὶ μὲς φερουν χίλια ἐπιχειρήματα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅλη ἡ φιλολογία κατεκτίθη ἀπὸ τὴν δημοτικὴν. Τὸ θεάτρον, τὸ μυθιστόρημα, τὸ ποίημα, τὸ διήγημα γράφονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δημοτικὴν. Εἶναι πιθανὸν ἄραγε ὅτι ὅλοι οἱ συγγραφεῖς ἐνὸς τόπου ἀπεφάσισαν νὰ γράψουν εἰς μίαν διάλεκτον, ἀντὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων; Εἶναι ἡ μόνη ἀπορία ποῦ θὰ ἠθέλαμεν νὰ μᾶς λύσῃ ὁ φίλος κ. Σκιας.

Ἡ καλλιτεχνικὴ στήλῃ τῶν «Παναθηναίων» προκαλεῖ κάθε τόσο, καὶ κατὰ ἀπροσδόκητον, ὅταν τὰ πράγματα, τὰ ἔργα δηλαδὴ, ἀπαιτοῦν κριτικὴν ἀυστηρίαν. Τὸ περὶ συνεισμένον οὐμπάτωμα εἶναι ὅτι ὁ καλλιτέχνης σοῦ κβεῖ τὸν χαιρετισμόν. Ἄλλοι καὶ ἄλλοι — εἴπειτα ἀπὸ τὸ τελευταῖον τὸν ταξίδι — ἀφίνονα κατὰ μέρος τὰ μισὰ μέτρα καὶ σοῦ λέγουν ὅτι δὲν δὲν καταλαβαίνει ἀπὸ τέχνην ἐσὺ ὁ μὴ ζωγράφος ἢ ὁ μὴ γλύπτης. Αὐτὸ λέγεται ἑλληνικὴ ἀβρότης καὶ ἑλληνικὴ λογική... Μὰ, εὐλογημένοι ἄνθρωποι, ὅταν τὰ ἔργα σας δὲν ἀξίζουν, δὲν φθάνει ποῦ στρώνομε χίλια μαζιλάρια, κατὰ τὴν ἐκφρασίν τοῦ φίλου μας κ. Ψηλορείτη, μὴν τύχη καὶ σὰς πόνεση ἢ κριτική; Τί θέλετε; Νὰ σπᾶσωμε τὴν πέναν; Ἔσεῖς νὰ ἔχετε τὸ δίκαιωμα νὰ πλάττετε θεοὺς ἢ ἀγγέλους κατὰ τὸ γούστο σας, ἢ νὰ ζωγραφίζετε ὅ,τι σὰς τύχη. Κ' ἐμεῖς νὰ κίττωμεν ἐμπρὸς εἰς τὸ μεγαλεῖον σας. Θεοὶ ποῦ κατοῦσθσαν τόσον ὑψηλὰ καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἐκράτησαν τὸν κρανίον, κατέβηκαν, ὅταν ἤλθε ἡ στιγμή, τὰ σκαλοπατῖα τοῦ θρόνου χωρὶς νὰ στραβομουριάσουν. Ἔσεῖς δὲν ἐπιτρέπετε νὰ κατεβάσωμεν ἀπὸ δύο μέτρων ἕνος, οὔτε ἕνα μαρμαρένιον ἄγγελον.

ΠΑΝΤΑ μὲ τὰ ταπεινὰ μάτια τοῦ συμφέροντος — τοῦ συμφέροντος θὰ ἔγραφε ἀπὸς — ἢ μὲ τὰ μάτια τῆς κοινῆς ἐπιτάσεως βλέπει καθεὶς «ὁ Νουμάς». Καὶ εἶτοι εἰς τὸ προτελευταῖον τοῦ φίλου γράφει: «ὁ Μιχαηλίδης, Ξενοπούλου καὶ λοιπὴ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ συντροφία», διότι γράφομεν ὅπως γράφομεν καὶ ὅχι κατὰ τὴν σοφὴν μέθοδον τὴν ἰδικὴν του καὶ τοῦ δασκάλου του. Ἀλλ' ὁ μὲν Ταγκόπουλος ἔμαθε ὅχι νὰ συζητῇ ἢ νὰ πολεμᾷ ἀλλὰ νὰ ὑβρίζῃ. Ὁ δὲ Μιχαηλίδης τραβᾷ τὸν δρόμον του, καὶ ὡς γανγίζον πίσω του ὅσοι θέλουν νὰ γανγίζουν.

ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος» εἰς σύστημα, ἐξηγητημένη ἀπὸ Ἰωάννου Ὀλυμπίου, διδάκτορος φιλοσοφίας, τέως γυμνασιάρχου Μυτιλήνης Τόμος Α'. Ἡ διαλεκτικὴ τῶν ἰδεῶν ἢ ἡ καθαρὰ ἰδεολογία. Ἐν Μυτιλήνῃ, τυπογραφεῖον ὁ «Ἀστὴρ», Μ. Νικολαΐδου 1910.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ σύγγραμμα μεταφυσικῆς φιλοσοφίας ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ τὸ ὀγκῶδες αὐτὸ ἔργον τοῦ κ. Ι. Ὀλυμπίου. Διότι μὲ φιλολογικὴν εὐρυμάθειαν, μὲ συστηματικὴν ταξινομήσιν καὶ συναρμολόγησιν τῶν Πλατωνικῶν Διαλόγων, μάλιστα δὲ μὲ ἀναλυτικὴν μέθοδον τῶν ἰδεῶν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου καταρτίζει ὁ κ. Ὀλύμπιος καὶ ἀποδίδει διάγραμμα ὅλης τῆς

καθαρᾶς ἰδεολογίας τοῦ Πλάτωνος, συσχετίζων συνάμ' αὐτὴν μὲ τὴν νεωτέραν μεταφυσικὴν καὶ τὴν ἐξηγητικὴν τοῦ Κάντ κυρίως τοῦ Ἐγελ καὶ τοῦ Φουγιέ. Ὡστε εἰς τὴν πτωχὴν φιλοσοφικὴν βιβλιοθήκην τῆς νέας Ἑλλάδος ν' ἀποτελῇ τὸ ἔργον τοῦτο σπουδαίαν ἐπισφωρᾶν. Οἱ διάφοροι διδάσκαλοι μᾶς καὶ καθηγηταὶ φιλοσοφίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἕως τῶρα σπάνια εἰργάσθησαν ὡς συγγραφεῖς, καὶ τὸ περισσώτερον ἀρκεσθῆσαν ν' ἀντιγράψουν κακῶς ἢ νὰ μεταφράσουν — κατὰ κανόνα ὅχι τὰ δοκιμώτερα — ξένα συγγράμματα, σχετικὰ μὲ τὴν φιλοσοφίαν ἢ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας. Ἐτσι οὔτε οἱ νεώτεροι ὡς ὁ Ντεκάρτ π.χ. καὶ ὁ Λέιβνιτς, ὁ Βάκαν καὶ ὁ Σπινόζας, ὁ Κάντ καὶ ὁ Ἐγελ, ὁ Χάρτμαν καὶ ὁ Σοπενάουερ, ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ παλαιοὶ, οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι, ἐξηγητήθησαν εἰς τὴν γλῶσσαν μᾶς ἔστω καὶ κατὰ στοιχειώδεις περιλήψεις. Ἐνθ' ὅθι δυνατόν ὡς πρὸς τοὺς ἀρχαίους τουλάχιστον, ἔχοντες τόσα καὶ τόσον σπουδαῖα ξένα βοηθήματα, πλεονεκτοῦντες δὲ κατὰ τὴν αἰσθησίν τῆς γλώσσης καὶ κατὰ τὴν ἀντίληψιν συνεπῶς τῆς ἐνοίας, ν' ἀποδώσουν οἱ ἰδιοὶ μᾶς φιλοσοφοῦντες τὰς ἀρχαίας φιλοσοφίας θεωρίας εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν καὶ τὸν σημερινὸν τρόπον σκέψεως ὥστε, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἑρμῆν, νὰ τραπῶσιν εἰς ἐννοιαν μαθήσεως οἱ πολλοὶ καὶ πληθυνθῇ ἡ γνώσις. — Τώρα τουλάχιστον ὁ κ. Ι. Ὀλύμπιος ἐπεχείρησε τοῦτο ὡς πρὸς τὸν Πλάτωνα ἦτοι τὸν φιλόσοφον, ποῦ τὸ σύστημα τὸν μᾶς διεσώθη κατὰ τὴν ἰδέαν καὶ κατὰ τὴν μορφήν ἀριετέστερον παρ' ὅλα τ' ἄλλα. Καὶ ἡ μέθοδος μὲ τὴν ὁποίαν εἰργάσθη, ἡ εὐνοειδής: ἡ ἀντίληψιν, τὴν ὁποίαν εἶχε συγγράφων, ἡ ἐξηκριβωμένη ἢ παραστατικὴ τῆς ἰδέας, ἡ μετρίως τὸν ἄνθρωπον τῆς φράσεως τῶν ἀφηρημένων ἰδεῶν — ὅλ' αὐτὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη προσόντα ἔκαμαν τὸ βιβλίον του προσίτον εἰς πολλοὺς κ' εὐχάριστον πρὸς ἀνάγνωσιν. — Μίαν παρατήρησιν θὰ εἶχαμεν μόνον ὅς πρὸς τὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ ἐπιμελημένη καθαρεύουσα ὅχι τόσον εἰς τὸ λεκτικὸν ὅσον εἰς τὸ σχοινιτένες καὶ μαιανδρικὸν κάποτε τῆς φράσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν πρέπει νὰ τονισθῇ καὶ ν' ἀναλυθῇ ἐκτενεστερα, διότι τῆς ἐλαττώνουν τὴν σημασίαν τὰ τόσα προτερήματα τοῦ συνόλου.

Θὰ ἦτο ἀνάγκη μακρὰς ἀναλύσεως ἂν ἐπεχειροῦμεν νὰ δώσωμεν περιλήψεις ἢ ἔστω καὶ νύξεις τῶν καθέκαστα κεφαλαίων, εἰς τὰ ὁποῖα κατανέμεται ἡ ὅλη τῶν τριῶν τοῦ ἔργου βιβλίον (Βιβλίον Α'. Ἡ ἰδέα ἐν τοῖς διαλόγοις. — Διάγραμμα τῆς ὅλης Πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Βιβλίον Β'. Τῆς Διαλεκτικῆς Ἰδεολογίας ἢ καθαρὰ Διαλεκτικῆς. Βιβλίον Γ'. Τῆς καθαρᾶς Ἰδεολογίας. — Ἡ Διαλεκτικὴ Γνωσιολογία). Καὶ διὰ τοῦτο ἀρκούμεθα μόνον νὰ σημειώσωμεν ὅτι εἰς ὅλα τὰ κεφάλαια πλὴν τῶν φιλολογικῶν παραθέσεων τοῦ Πλατωνικοῦ κειμένου καὶ ἱστορικῶν πληροφοριῶν ὑπάρχουσιν καὶ συσχετίσεις τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος πρὸς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας φιλοσοφικὰς δοξασίας, ὥστε καὶ ἀπὸ ἐγκυκλοπαιδικῆς ἀπόψεως νὰ παρέχῃ τὸ ἔργον πολλὰς πληροφορίας εἰς τὸν ἀναγνώστην. Ἡ μεταφυσικὴ Γερμανικὴ σκέψις ἰδίως ἐπηρέσεν ἐπίκοπος εἰς τὸν συγγραφέα. Καὶ ἴσως — ἡ γνώμη εἶναι ὀλισθητικὴ προσωπικὴ — θὰ ἦτο καταφανέστερα αἰσθητικῶς ἢ Πλατωνικῆς ἰδεολογία, ἂν ὡς ἀφετηρία τῆς ἐξηγητικῆς καὶ τῆς συστηματικῆς ἐλαμβάνετο ὅχι ὁ μεταφυσικισμὸς, ἀλλ' ὁ μαθηματικὸς τρόπος τῆς σκέψεως τοῦ Πλάτωνος — ἢ κατὰ διαφορικὸν λογισμὸν ἀνάλυσις καὶ διατύπωσις καὶ ἢ κατὰ δλοκληρωσίν κάποτε συγκέντρωσις τῶν ἀντιλήψεων, τῶν ἐνοιῶν καὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἐνοιῶν εἰς τοὺς Πλατωνικοὺς διαλόγους. Διότι ὁ Πλάτων, ὁ ὑπερόχος εἰς εἰκονικότητα, ὁ ὑπερότερος εἰς τέχνην, ὁ θαυμαστότατος εἰς ἕνος, ἦτο κυρίως μαθηματικὸς — μέγας τῶν πρὸ καὶ τῶν μετὰ αὐτῶν γεωμετρικῶν καὶ δεῦς χειριστῆς τοῦ κατ' ἐπαγωγὴν καὶ καθ'

ἐπαγωγὴν συλλογισμοῦ, ἴσως δὲ καὶ ὁ πρόδρομος τῆς διαφορικῆς καὶ τῆς δλοκληρωτικῆς μεθόδου σκέψεως. Ἀλλὰ τοιαύτη ἀφετηρία θὰ ἦτο πολὺ νεωτεριστικὴ, ξένη δὲ ὀλισθητικὴ πρὸς τὴν ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος, τὴν ὁποίαν σαφῶς ἔλην καὶ μεθοδικῶς περιέλαβεν ὁ κ. Ι. Ὀλύμπιος εἰς τὸ ἔργον του, συναρμολόγησας καὶ τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ σκέψιν, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀποκτᾷ ἐπαρκῆ γνώσιν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας σύμφωνα μὲ τὴν κρατοῦσαν ἐξηγητικὴν ἀντίληψιν.

Ἐμερσον: «Λόγια τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀγάπης». Μετάφρασις καὶ προλεγόμενα Θ. Χ. Φλωρᾶ. Τύποις Ἀδελφῶν Γεράρδων, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1910.

Ο κ. Θ. Χ. Φλωρᾶς, ποῦ ἀπέδωκε τόσα ἐκλεκτὰ δοκίμια τοῦ Ἐμερσον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διὰ τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων», δημοσιεύει εἰς ἕνα τόμον μὲ τὸν ἀνωτέρω τίτλον διαφόρους μελέτας τοῦ ἐξαιρέτου Ἀμερικανοῦ συγγραφέως. (Ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου 1841. — Ἡ ἀγάπη 1841. — Δύναμις 1867. — Ὁ φιλόσοφος 1838. — Ὁ ἀναμορφωτὴς 1838. — Ὀνειρο-πολήσεις 1867). Ὅποιος ἐδιάβασε κατὰ τοῦ Ἐμερσον, δὲν ἡμπορεῖ παρὰ νὰ διατηρῇ ζωηρὰν πάντα τὴν ἐντύπωσιν τοῦ γοητευτικοῦ ἕρους του καὶ τῆς πρακτικῆς ἰδεολογίας του. Ὡρατὰ κοινωνιολογικὰ ἀντιλήψεις, προχωρημένα ἠθικολογικὰ γῶμαι, προσιτὰ μολοντὶ μεταφυσικὰ φιλοσοφήματα, λεπτὴ καὶ τὸ κυριώτερον σαφὴς αἰσθητικὴ ἀπόψεως — ὅλα εἰς ἕνος γοργόν, εἰκονικόν, χαριτωμένα παρεμβατικόν, ἔφεραν τὸν Ἐμερσον παράλληλα μὲ τὸν Καρλάιλ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς συγγραφικῆς παραγωγῆς τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ. Καὶ τὸν κατέστησαν παγκοσμίως γνωστὸν καὶ γενικῶς ἀγαπητὸν εἰς τοὺς φίλους τῆς σκέψεως. Βέβαια δὲν εὐρίσκειται εἰς τὸ ἕνος τοῦ Νίτσε οὔτε εἰς λυρισμὸν οὔτε καὶ εἰς βαθύτητα ἡ γενικότητα σκέψεως, ὅπως εἰς τὸν πρόδρογον τῆς μεταφυσικῆς του μᾶς λέγει ὁ κ. Φλωρᾶς καὶ ὅπως ὅχι βαθεῖα κριτικὰ μελέται θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑποστηρίξουν, ἀφορμώμενα τάχα ἀπὸ τὴν πληροφορίαν ὅτι ὁ μέγιστος Γερμανὸς ποιητὴς πιστεῖ εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ «Ἐπερανθρώπου» καὶ ὁ Ἐμερσον περιμένει ἕνα «Μεσοίαν» ἕνα τέλειον δηλ. ἄνθρωπον. Οὔτε καὶ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ κανεὶς παραλληλισμὸς μεταξὺ τῶν δύο συγγραφέων ἀπὸ οἰασδὴποτε ἀπόψεως. — Ἀπομένει ὁμως πάντοτε καὶ ὁ Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον σημαντικῶς καὶ τοὺς πλέον αἰσθητικῶς συγγραφεῖς τοῦ περασμένου αἰῶνος, εἶναι δὲ κάθε του ἔργον ἀληθινὰ εὐχάριστον καὶ συχνὰ γοητευτικόν. Ὡστε κάθε μετάφρασις αὐτοῦ ἐπιμελημένη καὶ καλαισθητικὴ — ὅπως εἶναι τοῦ κ. Φλωρᾶ ἡ μετάφρασις — νὰ ἀποβαίνῃ ὀφέλεια καὶ ἀπόκτημα τῆς φιλολογίας μας.

Ch. Diehl: «Τὸ σπενοφυλάκιον καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Πάτριος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑ' αἰῶνος». Κατὰ μετάφρασιν Σταύρου Ι. Τηλιακοῦ. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀθαν. Γ. Δελγηγιάννη 1910.

Ὁ λαμπρὸς βυζαντινολόγος κ. Diehl, ὁ γνωστός εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ἀπὸ τοῦ μεταφρασμένου Ἑλληνικῶν ἔργων του «Ἀρχαιολογικὰ ἐκδρομαί» — μεταξὺ τῶν πολλῶν σοβαρῶν μελετῶν, ὅσας ἐδημοσίευσεν περὶ τῆς βυζαντινῆς καθόλου ἱστορίας, ἔχει γράψῃ ὀρθίαν μονογραφίαν μετὰ διασημνιστικῶν σημειώσεων καὶ παραπομπῶν περὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Πάτριος, δίδων τὸ ὑπόδειγμα μονογραφιῶν, τὰς ὁποίας συμβουλεύει οἱ εἰδικῶς ἀσχολούμενοι νὰ συγγράψωσι περὶ τῶν ἄλλων ἀρχαίων καὶ ἱστορικῶν μονῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. — Τὴν μονογραφίαν αὐτήν, εὐχάριστον εἰς ἀνάγνωσιν καὶ κατὰ πολλὰ ὀφέλεια, μετέφρασεν ὁ κ. Τηλιακὸς μὲ ἀκριβεῖαν, μὲ γνώσιν τῶν εἰδικῶν ὀνομασιῶν καὶ εἰς ἕνος ὅχι ἀποκρουστικόν.

ΑΡΕΤΑΣ

ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ εις την στήλην τῶν «Βιβλίων» διὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος τοῦ κ. Ὀλυμπίου. Ἀκόμη καλύτερα, διαβάσατε τὸ βιβλίον του. Θὰ μοῦ χρεωστήτε χάριν ὅπου οὐδὲ τὸ συνιστῶ, προπάντων θὰ χρεωστήτε χάριν τοῦ συγγραφέως πού ἐμελέτησε, εἰργάσθη, ἐφιλοσόφησε διὰ τὸ δῶσθαι ἓνα ἐκλεκτὸν καὶ βαθύ ἔργον εἰς ἐκείνους πού ζοῦν μετὰ τὴν σκέψιν.

Θρημνισμένος, ποτισμένος μετὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὄχι μὲν κανόνος μόνον ἀλλὰ φωτεινά, ὅπως εἶναι φωτεινὴ ἡ διάνοιά του, ἐνοήσθη τὴν φωνήν, εἶδε τὸ φῶς, ἠσθάνθη τὸ κάλλος, τὸ βαθύτερον, τὴς τέχνης των. Τὸν ἐγνώριζα πρῶτον, ἀπὸ ἄλλα του δημοσιεύματα, προπάντων ἀπὸ μερικῶ ἀποσπάσματα τῆς Ἀντιγόνης ὡραία ἐρμηνευμένης. Τώρα, μετὰ τὸ νέον του ἔργον, τὸν γνωρίζω πλατύτερα.

Παρέτενα τὴν ὁμιλίαν μας ὅταν ἦλθε νὰ μ' ἐπισκεφθῆ. Ἡθέλα δλοεῖνα νὰ τὸν ἀκούω. Ὅ,τι ἔλεγε, τὸ ἔλεγε ὡραία, φιλοσοφημένα, ποιητικά. Εἶδα πραγματικὴν τὴν εἰκόνα τῶν λόγων τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, ὅπου ἓνα ἔργον, τότε ἀξίζει, ὅταν διδάσκει μὲ τὴν φωνήν, μέσα εἰς τὴν ψυχὴν γραμμένον. Ἡ ἑλληνικὴ μόρφωσις, τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ὡραίων τὸν κ. Ὀλύμπιον εἰς τὴν πλήρη νόησιν τῶν ἀρχαίων, φιλοσόφων καὶ τραγικῶν. Ἡ ὁμιλία του ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν σκέψιν καθαρά καὶ ποιητικὴ διότι εἶναι γραμμένη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν.

Σαρωτικότερον ἐτῶν περίπου, μᾶλλον κοντός. Μορφὴ συμπαθητικὴ. Τὰ μάτια βλέπουν ἥρεμα καὶ βαθειά ἕως τὴν ψυχὴν τῶν πραγμάτων. Μάτια φιλοσόφου καὶ ποιητοῦ. Θερμὴ καὶ κυματιστὴ φωνὴ ἐξωτερικεύει τὴν σκέψιν μετὰ τὸν ὄμιλον κατόπι, τὸσον μόνον, ὅσον ἐπιτρέπουν τὰ ὄρατα τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος. Τρέχει ἡ ὁμιλία σιγανῆ ὥστε νὰ τὸν παρακολουθῆς ἀκόπως δὲν προσπαθεῖ νὰ συναρπάσῃ μετὰ τὸ ζωηρὸν χρώμα τῆς λέξεως μεταδίδει τὴν συγκίνησιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν τὸν ἥρεμον καὶ βαθύν.

Ἐπὶ τρία χρόνια ἀρξίκε τὴν διδασκαλικὴν ἔδραν διὰ τὴν ἀφοσιωθῆ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ βιβλίον του. Τώρα ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὴν ἐπίσημὴν ἀγαθὴν τὴν διδασκαλίαν, μετὰ τὴν συναίσθησιν τοῦ ἐπιτελεσθέντος καθήκοντος, τοῦ ὑψηλοῦ, ὅπου τὸ ἐπιβάλλει μιὰ ἐνδόμωχος ἀνάγκη, μιὰ ὁρμὴ ἐγγενεῖα, πού δίδει τὴν δύναμιν καὶ τὴν τέχνην εἰς τοὺς ὀλίγους νὰ φωτίξῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν σκέψιν τῶν ἄλλων.

Κυρίως δὲν νομίζει ὅτι ἐπεράτωσε τὸ ἔργον του ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ Πλάτωνος. Συναισθάνεται τὴν ἔκτασιν πού ἀπαιτεῖ. Καὶ θὰ ἐπανέλθῃ ἴσως. Τὸ ἐλπίζομεν. Ὅμως, ἐν τῷ μεταξύ ὀφείλει νὰ ἐργασθῆ ὡς γυμνασίου εἰς τὴν Μιτυλήνην. Ἀς τὸ εἰποῦμε καθαρά: ὁ Ἕλληνας δὲν ἀγαπᾷ τὸ βιβλίον. Τὸ παίρνει μόνον ἂν τοῦ ἐπιβληθῆ. Εἶναι ἀχάριστον δι' ἓνα συγγραφέα. Τρία εἶη ἐργασίας, εἶναι σχεδὸν τρία εἶη χαμένα, ἐνόσω ἐμεῖς οἱ ἄλλοι δὲν ἀσθανόμεθα τὴν ἀνάγκη τοῦ βιβλίου. Χαμένα ὕλικός. Ἡθικῶς τοῦ ἀρκεῖ ἡ συναίσθησις ὅτι ἔκαμε τὸ καθήκον του.

Ἄλλ' ὡς τιμηθῆ ὁ συγγραφεὺς ὅπως τοῦ ἀξίζει. Ἀς τὸν τιμῆσῃ τὸ Κράτος μετὰ τὸν Σταυρόν. Τὸ ὑποβάλλω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Καὶ ἄλλο ἄκομα. Αἱ Ἀθήναι δὲν ἔχουν πολλοὺς καθηγητὰς τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἀξίας τοῦ κ. Ὀλυμπίου. Οὐτε πολλοὺς οὐτε ὀλίγους. Αὐτοὶ πού ἠμποροῦν νὰ γείνουν πραγματικῶς ὀφέλιμοι διδάσκοντες εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἄς κληθῶν ἐδῶ. Ἐδῶ εἶναι ἡ θέσις των. Ἐχομεν καθηκόν καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς τὴν νεολαίαν πού σπουδάζει νὰ τοὺς φέρωμεν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Καθηγητοῦ. Νὰ τιμῆσῃ τὸ ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον ἀπὸ τμηθῆ τὴν Ἐπιστήμην.

KIMON MICHAILIDIS

ἘΠΤΑ πρωτότυπα Ἑλληνικὰ ἔργα ἐδόθησαν ἀπὸ τὸ Βαριετὲ καὶ τὴν Νέαν Σκηνὴν εἰς διάστημα διημέτερον τοῦ μηνός. Ἄλλὰ κανὲν δὲν εἶχε θεατρικὴν ἐπιτυχίαν, μολοντί ὅλα ἦσαν ἀξία κάποιος προσοχῆς. Μάλιστα ἐν ἡ δύο ἀπ' αὐτὰ ἦσαν, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ἀξία καλῆς ὑποδοχῆς. — Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ θέατρον ἐφέτος δὲν ἔχει τύχην. Ἔως τώρα τουλάχιστον. Καὶ οἱ συγγραφεῖς ἀνάγκη ἴσως νὰ ἀρκεσθῶν εἰς τὰς ἐπιδοκιμασίας στενοῦ φιλολογικοῦ κύκλου...

Ἡ ἄτμοσφαιρα τοῦ κ. Γ. Τσοκοπούλου, χρονολογικῶς πρώτη, ἐπαίχθη εἰς τὴν Νέαν Σκηνήν. Τὸ φιλολογικῶς γνωστὸν ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἐξηπάλησε μίαν καλὴν πρώτην. Δὲν ἤρκεσαν ὅμως νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ μίαν δευτέραν ἐπιτυχίαν καὶ μίαν τρίτην. Διότι δὲν ἦτο ἔργον σκηρικῶς ἐλκυστικόν. Οὐτε καὶ πρωτοτύπως ἐνδιαφέρον. Μία κόρη τιμὰ γεννᾶται μέσα εἰς οἰκογένειαν ἀτιμῶν καὶ ἀνηθικῶν. Ἄλλ' ἡ τιμὴ αὐτῆ ἀγαπᾷ ἓνα ὑπανδρευμένον. πού τὸν θέλει ὁ συγγραφεὺς εὐγενῆ καὶ νοήμονα, ἐνῶ ἀφήνει τὴν γυναῖκα του νὰ συλλάβῃ τακτικὰ εἰς τὸ ἄτιμον ἐκεῖνο σπίτι, ἕως ὅτου συντελεσθῆ τῆς γυναικὸς τοῦ ἡ ἀτιμῶν καὶ ἀνοκαλυφθῆ τυχαίως ἀπ' αὐτόν. Χωρισθὲς τότε, διαζυγίον, μεταμέλεια τῆς συζύγου, ἀπορφανισμὸς τῶν παιδιῶν, ἐπιβασίς τῆς τιμῆς κόρης ὑπὲρ τῆς ἀπίστου συζύγου — εἶδος ἐρωτικῆς τῆς αὐτοθυσίας — μέριμα τοῦ ἀπατηθέντος διὰ τὸ ὑπανδρευθῆ ἢ ἀπίστου τὸν ἐραστὴν τῆς καὶ τέλος ἱκανοποίησις τῆς ἠθικῆς κόρης — κάθαρσις τοῦ ἔργου — διότι ὁ ἀπατηθεὶς τὴν ἐκλέγει ὡς σύντροφον τοῦ βίου του μετὰ μίαν τελευταίαν φράσιν ἥμισυ θεατρικὴν: τοῦ παιδιοῦ «τὸ γάλα: θὰ τὸ δώσῃ ἡ Διὴ».

Ὁ αὐτὸς μετὰ τὸν λόγον κάποτε κομψόν, μετὰ τὴν μετρημένην, ἀλλὰ χωρὶς δραματικὴν πνοήν, χωρὶς λυρικὴν ἔξαρσιν καὶ μετὰ σκηρικῶς ἀτελείας, διότι διὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν προσώπων γίνεται κατάχρησις τοῦ κωδωνίσκου τῆς ἐξωθύρας. Ἄν ὁ κ. Τσοκοπούλος ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὅτι μέσα εἰς ἀτμοσφαιρᾶν ἀνηθικότητος βγαίνουν κάποτε ὑπάρξεις ἠθικαὶ — ἀληθινὸν αὐτὸ διότι ἡ φυσικὴ ὁρμὴ εἶναι πάντοτε ἀνωτέρα τῆς κοινωνικῆς ἀνατροφῆς — δὲν τὸ ἔδειξεν ἄρκετα, οὐτε ποιητικὰ, οὐτε φιλοσοφικά. Ὁ τύπος τιμῆς κόρης πού ἠθέλησεν νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἀσχημονεῖ συχνά, δὲν πάσχει δραματικὰ τὴν πρῆσιν τοῦ περιβάλλοντος, δὲν ἔχει τραγικὰ ἐπαναστατικὴν ψυχὴν. Ἄν πάλιν ἠθέλησε νὰ σαρκάσῃ ρεαλιστικὰ τὴν ἀνηθικότητα, πού εἰσχωρεῖ εἰς τὴν κοινωνίαν μας, δὲν ἔπρεπε τὰς γενικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνηθικότητος αὐτῆς, τὴν ψυχικὴν μας ἀτολίαν, τὸ πνευματικὸν μὲς καρκινοβάτημα, τὴν ἀξάνουσαν ὀκνηρίαν μας, τὴν πλαστότητα τῶν κοινωνικῶν μας θέσεων, τὴν οἰκογενειακὴν ἀπονοίαν, τὴν ἑλευθερίαν ἰδεώδους εἴτε θρησκευτικῆς, εἴτε ἠθικῆς, εἴτε καλλιτεχνικῆς κ.τ.λ. Ἐπῆρε μίαν οἰκογενεῖαν φανλοβίον, χαρτοπαικτικὴν καὶ μαιστροπνεύσασιν — ἴσως δὲν εἶναι οὐτε δέκα τέτοιοι — καὶ αὐτῆς πάλιν τὸ ἠθικὰ τῆς ἑλκῆς δὲν τὰ ἔδειξε ὅσον ἔπρεπε δραματικὰ. Ἐτσι τὸ ἔργον δὲν εἶχε ψυχὴν, οὐτε καὶ τέχνην ἀξίαν τοῦ κ. Τσοκοπούλου, πού ἔχει γράψῃ ἄλλα πολὺ καλύτερα.

Ὁ κ. Χ. Δαραλέξης, ψυχὴ ποιητικῶς λεπτή, μᾶς ἔδωκε τὴν Ἰόνην. Δράμα τριπράκτων, πού ἐπαίχθη εἰς τὸ Βαριετὲ μετὰ σκηρικὴν ἐπιμέλειαν, ἀλλ' ὄχι καὶ μετὰ τεχνικὴν ὑπόκρισιν τῶν ἠθοποιῶν — τῆς κ. Κυβέλης ἐξόν.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου εἶναι ὡραία καὶ δεκτικὴ δραματικῆς ἀναπτύξεως, ἀπορφωρος διὰ κοινωνικὴν σκέψιν καὶ ἀνθετικὴν εἰς λυρικὴν ἔξαρσιν. Ἡ Ἰόνη ὁραφανῆ ἀπὸ μητέρα, κόρη τοῦ ἄλλοτε πλουσιοῦ Ἀταλάνη, πτωχοῦ τώρα διεθυντοῦ ἀτμοπλοίας εἰς τὴν Ἄνδρον, δὲν γνωρίζει εἰς τὴν πτωχείαν τοῦ πατρὸς τῆς. Εἶναι εὐαίσθητος καὶ εὐγενής. Ὁ Φίλιππος, μόνος ἀπόγονος μεγάλης οἰκογενείας, ἀπορος σχεδὸν καὶ

αὐτός, εἶναι φίλος τοῦ Ἀταλάνη καὶ τῆς κόρης του, μετὰ τὴν ὁποίαν θερμὴ ἀμοιβαία ἀγάπη τὸν σεβέσσει.

Αὐτὸς μετὰ τὸν ἀπέμεινε ἀπὸ τὴν περιουσίαν του ἔκτισεν εἰς τὸν κήπον τοῦ Ἀταλάνη μίαν «Αἶθουσαν Ἰων», διότι ἀγαπᾷ μέχρι μονομανίας τοὺς μενεξέδες, καὶ τὴν μονομανίαν του τὴν μετέδωκεν εἰς τὴν Ἰόνην. Κάποιος πλούσιος ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ζητεῖ διὰ σύζυγον τὴν Ἰόνην. Προτείνει τότε αὐτῆ εἰς τὸν Φίλιππον νὰ τὴν νυμφευθῆ, ἀλλὰ συγκρατῶν τὴν ἀγάπην τοῦ ὁ Φίλιππος, ἀρνείται μὴ στέργων νὰ τὴν κάμῃ δυστυχὴ καὶ ἀποκαλύπτει εἰς τὴν κόρην τὴν πτωχείαν τοῦ πατρὸς τῆς καὶ τὴν ἰδικήν του. Τὴν σπρώχνει μάλιστα νὰ δεχθῆ τὴν πρότασιν τοῦ πλουσιοῦ ξένου. Ἀποχωρισμὸς τραγικῶς ἐπακολουθεῖ, πού διὰ τὸν συκοπτικὸν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁ Φίλιππος, μάταια θέλει νὰ διασκεδάσῃ μετὰ κάποιος Βιεννέζες ἀρτίστες — πῶς ἔτχαν εἰς τὴν Ἄνδρον; — καὶ μετὰ δύο εἶη σύζυγος καὶ μητέρα πλέον ἡ Ἰόνη ξαναρχεται εἰς τὸ νησί. Ὁ Φίλιππος τὴν ἀγαπᾷ πάντα, ἀλλ' αὐτῆς ἡ δροσερὰ ψυχὴ ἔχει βγῆ ἀπὸ τὰς φλόγας τοῦ τραγικοῦ σπαραγμοῦ σχεδὸν ἀπανθρωπωμένη. Δὲν ἀγαπᾷ πλέον ἡ Ἰόνη κανένα: οὐτε τὸν Φίλιππον, οὐτε κἂν τὸ παιδί τῆς. Καὶ ὅταν αὐτὸς βεβαιώνεται διὰ τὴν κατατροφὴν, πού ὁ ἴδιος ἐδημιούργησε, σκοτώνεται, χωρὶς οὐτε καὶ ἀπὸ τὸν θάνατόν του νὰ συγκινηθῆ παθητικὰ ἡ Ἰόνη. «Τώρα, λέγει, κανεὶς μὴ παιδὶ δὲν μισοεῖ ἢ ἀγαπᾷ τὸν ἄλλον. Τώρα καὶ οἱ δύο εἴμεθα πεθαμένοι». Ἡ σύγκρισσις αὐτῆ τῆς εὐγενεῖς ἰδεολογίας πρὸς τὴν σκαιὰν πραγματικότητά — ἡ ἀντίθεσις τοῦ αἰσθηματος καὶ τῆς ἀνάγκης — τόσον γενεῖ καὶ ὀλονεν τραγικότερα ὅσο γίνονται δυσκολότερα αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς — εἶναι θέμα εὐτυχὲς καὶ δὲν ἐσυμβολίσθη ἀδέξια ἀπὸ τὸν κ. Δαραλέξην. Καὶ ἡ κρίσις ὅτι ὁ πραγματικὸς φέρνει τὴν κατατροφὴν, ψυχικὴν ἢ σωματικὴν, κάθε αἰσθαντικῆς ὑπάρξεως, ὅταν θέλησῃ αὐτὴ νὰ τοῦ ὑποταχθῆ καὶ τὸν ἐφάρμοσῃ, εἶναι κρίσις ὀρθῆ καὶ βγαλμένη ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῆς ζωῆς. Τὰ παραστρατήματα, οἱ ἀποτυχημένοι προσορισμοί, ἡ ἀντικοινωνικὴ ἀσυνέπεια, ἡ ἀσυμπλήρωτος ἐργασία τόσον καὶ τόσον εὐγενεστέρων ἀνθρώπων εἶσι συμβαίοντες. Καὶ ὁ συγγραφεὺς μετὰ κάποιαν ἀπλην, ῥομαντικὴν ὅμως, δραματικὴν πλοκὴν ἐπαρουσίασε προσετὰ εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν ὄχι ὅμως γενεῖ καὶ σπαρταριστὰ σύμβολα. Μολαταῦτα θὰ ἐφθάνει ἔστω καὶ ἔτσι νὰ ἐμψυχῶσῃ μετὰ δραματικὴν δόνησιν τὸ ἔργον του, ἂν κάποια ἰδιαιτέρα τῆς ψυχῆς κλίσις εἰς ῥομαντικὴν παραστατικότητα καὶ κάποια ἐπιμονὴ του εἰς συνθηρικότητα δὲν ἐκυριάρχουν τόσον, ὥστε νὰ ἐλαττώσῃ αἰσθητὰ τὴν εὐρωστον ἐντύπωσιν, πού ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τὸ ἔργον. Ἡ ὑπερβολὴ ἀφθονίας μενεξέδων, οἱ θρόνοι διὰ τὸ ἀνεβασθῆ εἰς αὐτοὺς ἡ ἀγαπημένη γυναῖκα καὶ ἕως ἐκεῖ νὰ ὑψωθῆ τῆς ἀγάπης τὸ θυμῆμα, αἱ ἀδόκητοι ἐμφανίσεις ἀρτίστων εἰς τὴν Ἄνδρον χάριν τῆς τραγικῆς εἰρωνείας, τόση λεκτικὴ χρῆσις τῶν ἰων καὶ ἀμεθῶστον, ἐντὶ νὰ περιβάλλουν μετὰ καλλιτεχνον πλάσιον τὸ δράμα, τοῦ ἐσκίασαν πολλὰς ὡραίας γραμμάς του καὶ ἀπεικονίσαι. Ἐκινδύνευσε μάλιστα μετὰ τὴν σύμπραξιν τῆς ἀδέξιοτης μερικῶν ἠθοποιῶν νὰ παρασφῶν εἰς παραστράτημα τὸ κοινόν, πού εὐτυχῶς ὅμως ἐκλεκτὸν ὅσο καὶ πικρὸν ἀντελήφθη τέλος κ' ἐχειροκρότησε τὴν εὐγενῆ προσπάθειαν τοῦ συγγραφέως.

Ἡ Ἀδελφὴ τῆς κ. Σακελλαρίου, ἐμφανισθεῖσα ἐπίσης ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Βαριετῆ, εἶναι ἔργον κυρίας, πού πρῶτην φοράν μᾶς παρουσιάζεται ὡς συγγραφεῖς. Καὶ κάποια ἐπιεικεία κρίσεως θὰ ἐπιβάλλετο, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ ἔργον ἦτο τελειῶς ἀδέξιον. Εἰς τὴν ἰουαυτὴν περιήγησιν — εὐτυχῶς ὄχι ἐπὶ τοῦ προκειμένου — θὰ ἦτο ἀξιοκατάκριτος ὁ θῆσος πού θ' ἀνεβίβαζεν ἓνα τοιοῦτον ἔργον κερδοσκοπικῶς παρὰ ὁ εὐγενὴς καὶ συγγνωστός πόθος μᾶς κυρίας ἀγαπῶσις τὴν φιλολογίαν. Εἰπομεν ὅμως εὐτυχῶς δὲν ὑπάρχει

ἀνάγκη οὐτε ἰδιαιτέρας ἐπιεικειᾶς οὐτε κατακρίσεως τοῦ θῆσους ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Διότι «Ἡ ἀδελφὴ» παραβλητικῶς πρὸς τὰ συνήθη Ἑλληνικὰ ἔργα ἠμποροῦσε νὰ σταθῆ εἰς τὴν σκηνήν. — Μία ἐνάρετος χήρα 35 ἐτῶν, πού ἔχει ἀδελφὴν νεωτάτην ἀναλαμβάνει νὰ ἠθικοποιήσῃ, χάριν τῆς καλῆς του μητρὸς μάλιστα, τὸν Στέφην, ἓνα νέον παραλυμένον. Ἐκείνος αἰσθανόμενος ἔρωτα ἠθικοποιεῖται. Ἡ Ἑλλὴ βαθυδὸν τὸν ἀγαπᾷ καὶ αὐτῆ, ἀλλ' ἐκδήλωσις δὲν ἀποτολμάται οὐτε ἀπὸ τὸν ἓνα οὐτε ἀπὸ τὸν ἄλλον. Πῶς τώρα δύο ἄνθρωποι μετὰ νου καὶ μετὰ πείραν δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐνοήσῃ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην των δὲν μᾶς τὸ ἐξηγεῖ ἡ συγγραφεῖς. Μεταχειρίζεται μόνον συμβατικῶς τὸν διαταγόν καὶ τὴν ἀγνοίαν διὰ νὰ συνθέσῃ τὴν δευτέραν πράξιν καὶ νὰ δώσῃ δραματικῶς σκηνὰς εἰς τὴν τρίτην. Διότι ἡ μητέρα τοῦ Στέφην συνεννοεῖται μετὰ τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἑλλης — τὴν Ἰουλίαν — ὥστε νὰ φανῆ τάχα ἡ τελευταία αὐτῆ ὡς ἀγαπῶσα τὸν Στέφην καὶ ἀνταγαπωμένη, διὰ νὰ προκληθῆ ἔτσι ὁ ψυχικὸς σπαραγμὸς τῆς Ἑλλης καὶ νὰ φανερωθῆ ἡ ἀγάπη τῆς. Τὸ τέλος εἶναι κρῶδλον: ἐξήγησις ἀμοιβαία καὶ ἑνωσις τῶν δύο ἀγαπωμένων. — Ὑπόθεσις χωρὶς ἀξιώσεις, πλοκὴ χωρὶς δραματικὰ ἀπρόοπτα, διάλογος ἀφελῆς καὶ μετρημένος ἂν καὶ εἰς πολὴν καθαρεύουσαν, σκηρικὴ οἰκονομία ὄχι κακὴ τοῦ ἔργου τῆς νεοφανερώτου συγγραφέως.

Μίαν μονόπρακτον κωμῶδιαν τοῦ κ. Ν. Λάοκαρη ἔδωκεν ἐπίσης τὸ Βαριετὲ. Εἶναι «Ἡ σύζυγος» ἡ ἡ ὁποία διὰ πρῶτην φοράν ἐπαίχθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔχει συνεπῶς δικαίωμα μνείας. Πολλὰ πρόσωπα (ἑπτὰ) ὀλίγη ἡ δράσις. Χαρακτηριστικὸν τοῦτο παντοεινόν τοῦ κ. Λάοκαρη. Διάλογος μ' εὐφυλογίας, τεχνικὴ εἰσοδος καὶ ἔξοδος τῶν ἠθοποιῶν. Ἄλλα δύο χαρακτηριστικὰ ἐπίσης τοῦ κ. Λάοκαρη. «Ἡ σύζυγος» εἶναι ἐνὸς θεατρικοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος τὴν παραμελεῖ. Ἐνας φιλογόνης ποιοτορεῖ τὴν καρδίαν τῆς παραμελημένης ἐπὶ δικτῶ δλόκληρα εἶη — δὲν εἶναι πολλὰ; — καὶ ἀφοῦ γίνῃ μία σκηνὴ μεταξὺ τῶν δύο συζύγων, ἐμφαντικῆς τῆς ἀθλίας ἀδιαφορίας τοῦ ἀνδρὸς, κατόπι εἰς νέαν ἐπίθεσιν τοῦ ὁ ἐραστῆς λαμβάνει ἓνα ραπισμο. Ὁ σύζυγος ἐπερχόμενος, ἐνοοῦν καὶ ὑπερασπιζόμενος τάχα τὴν τιμὴν του λέγει εἰς ἐκεῖνον, πού τὴν ἐπεβουλεύθη: «Ἄθλιε». Καὶ ἡ διπλοαδικημένη γυναῖκα φωνάζει τότε: «Ἔσθε ἄθλιοι καὶ οἱ δύο» — Καλὴ φράσις διὰ τὴν ὁποίαν ἐγράφῃ, φαίνεται, ὅλον τὸ ἔργον, χωρὶς πολλὴν φροντίδα διὰ τὰ προηγούμενα τοῦ τέλους καὶ χωρὶς ἐπιμέλειαν.

Ὁ κ. Π. Χόρν εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ εὐσυνειδήτους δραματικούς συγγραφεῖς μας. Πρὸ τριῶν ἐτῶν «οἱ Πετροχάρηδες του» ἐσημείωσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εὐνοικὰ τὴν ἐμφάνισιν του. Τὸ ἔργον, πού ἔδωκεν ἐπίσης καὶ αὐτὸς εἰς τὸ Βαριετὲ, «Ὁ ἄνθρωπος μας» δὲν ἐλαττώνει καθόλου τὴν καλὴν περὶ αὐτοῦ ἐκτίμησιν. Ἄπ' ἐναντίας δυναμώνει τὴν πεποιθῆσιν εἰς τὸ δραματικόν του τάλαντον, μολοντί ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν φανερόνεται πού καὶ πού κάποια συγγραφικὴ σπουδῆ. — «Ὁ ἄνθρωπος μας», πού δὲν παρουσιάζεται εἰς τὴν σκηνήν, εἶναι κάποιος πλούσιος, ἐκτιμημένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰς ἀγαθοεργίας του, διεφθαρμένος ὅμως καὶ ἀνήθικος. Διαφθείρει, βιάζει μᾶλλον μίαν ἀθῶαν κόρην — τὴν Πανώρηαν — θυγατέρα μᾶς καλῆς πτωχῆς χήρας καὶ ἐνὸς τιμῶν ἀδελφοῦ. Ὁ ἀποθαρμένος εἰς πατριωτικὸν ἀγῶνα ἀδελφός τῆς Πανώρηας εἶχεν ἀπατήσῃ μίαν πτωχὴν, πού εὐρίσκειται τώρα ὡσαν ψυχοκῶρη εἰς τὸ σπίτι τῆς χήρας, ἀφοσιωμένη εἰς αὐτὸ, χωρὶς καμίαν ἐλπίδα. Μία γρη῏ δυστυχισμένη ἐξ αἰτίας «τοῦ ἀνθρώπου μας» προλέγει εἰς τὴν χήραν τὸν κίνδυνον τῆς κόρης τῆς. Ἄλλ' ἡ δυστυχία τῆς κβὶ ἡ θρηολογούσα γλώσσα τῆς ἔκαμαν νὰ τὴν ἐκλαμβάνουν ὄλοι διὰ τρελλὴν τὴν γρη῏ Σουφ-

λουλούδινα. Η μητέρα της Πανώρης δεν της δίδει προσοχήν. Έχει κατά νουν μόνον τὸν επικείμενον ἀρραβώνα της κόρης της. Καὶ ὅμως ἡ πρόρρησις της γρη῏ς — πού μᾶς ἐνθυμίζει ἀρχαῖα τὰ ἀρχαῖας τραγωδίας τὸν πρόλογον — δὲν ἀργεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἡ Πανώρη ἀπιστρέφει σπῖτι της ἀπατημένη ἀπὸ «τὸν ἀνδρῶπό μας» κλαίει, ἐρωτᾷ ἀδέξια τὴν ψυχοκόρη διὰ τὰς συνεπείας τῆς ἀτιμώσεως, δίδει εἰς τὸν ἀδελφὸν της τὰς πεντακοσίας δραχμὰς πού ὁ διαφθορὸς τῆς ἐβάλλεν εἰς τὴν τσέπη της καὶ ἀποκαλύπτει πρὸς αὐτὸν ἔτσι τὴν ἀτιμωσίαν της τὴν συγγμὴν ἀκριβῶς, πού ἡ μητέρα των ἀνήξεση τελειώνει τοὺς ἀρραβῶνας τῆς Πανώρης καὶ γυρίζει χαρούμενη. Ἡ κατὰ τῆς ἀμαρτίας, ἡ κατὰ ἀπὸ τὴν ἐξαπάτησιν τῆς Γιαννούλας ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἀδελφοῦ, πίπτει ἀμείλικτος ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειαν. Ἔτσι ἔχει κάποιαν Διονυσιακὴν πνοὴν ἡ δραματικὴ ἀντίληψις τοῦ συγγραφέως. — Τώρα ἀπομένει τὸ ἀνεπανόρθωτον. Μόνον ἡ ἐξάγχις τοῦ κακοῦ ἀπόκειται εἰς τὸν ἀνθρώπων τὴν δύναμιν. Κοινωνικὴ τοῦτο ἀντίληψις, ὅμοια Ἑλληνικὴ, εἰς τοὺς ὀρίζοντας τῆς συνολικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τὸν ἐξυγιαντικῶν ἠθικῶν νόμων — πέραν κάθε ἀτομικτικῆς συμβιβαστικότητος καὶ μακρὰν κάθε ἰλαρῆς διευθετήσεως τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν. Ὁ ἀδελφὸς ξεχωρίζοντας τὸ θῆμα ἀπὸ τὸν διαφθορῶτα, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ καὶ διὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἀτιμίαν φρονεῖ «τὸν ἀνδρῶπό μας». Τὸ ἀνόμημα τιμωρεῖται. Ἀλλὰ ἡ συμφορὰ δὲν σταματᾷ. Ἡ ἀπατημένη κόρη ζητεῖ καὶ εὐρίσκει μόνη τὸν θάνατον, ἐνῶ τὸν ἀδελφὸν της τὸν κομματίζουσι οἱ δοῦλοι τοῦ φονευθέντος. Καὶ ὡς ἀπὸ πρῶτον ἀγγελὸν τῆς ἀρχαίας τραγωδίας ἡ δυστυχημένη μητέρα των μαρτυρεῖ τὰς συμφορὰς της ἀπὸ τῆς γρη῏ς, πού εἶναι σαλευμένον, ὅπως προφητικῶς, τὸ λογικὸν της. Δὲν ἔπαισε διὰ νὰ ὑποστῇ τὸσας συμφορὰς ἡ δυστυχημένη μητέρα. Ἀλλ' εἶναι τάχα ἀνάγκη νὰ σκοτανθῇ ὁ ἀνθρώπος διὰ νὰ βρεθῇ ὑπὸ τοὺς τροχούς τοῦ μοιραίου; μᾶς ἐρωτᾷ ἡ τραγικὴ σκέψις. — Ἀπότομος παραφροσύνῃ τῆς ἐρημικῆς μητέρας ἀποτελεῖ τὴν τελικὴν κάθαρσιν τοῦ ἔργου. Αἱ δυστυχίαι τῶν ἀνθρώπων ἔτσι σβύνουν μ' ἓνα τελειωτικὸν χαρμὸν τῶν δυστυχῶν.

Ἀπὸ τῆς ἡ ὑπόθεσις καὶ ἡ ἐρημικία συνάμα τοῦ ὄραϊου δράματος τοῦ κ. Χόρν. Ἡ ἐκτύλιξις ὅμως ἀπὸ τῆς σκητῆς, μολοῦντι ἔχει διάλογον ὄραϊον καὶ γοργόν, δὲν εἶναι εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος μὲ τὴν ὑπόθεσιν. Σηχὰ ἡ φράσις δὲν εἶναι ὅσον πρέπει δυνατὴ καὶ τὰ ἐπισηδία συσσωρεύονται μὲ βίαν καὶ ἡ δράσις χωρεῖ κινήματα γοργὰ, πυκνωμένη καὶ συγχρονιστικῇ, ὡστε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κριθῇ τὸ ὅλον ὡς τέλειον προσχεδιασμά (σκέψις) ὄραϊας τραγωδίας — ἐνῶ ἀπομένει μόλις τὰ κατὰ τὸν καλῆτερον ἀπὸ τὰ δοθέντα φέτος καὶ ἔως τώρα θεατρικὰ ἔργα.

Εἰς τὸ θέατρον Νεαπόλεως εἶχε σειράν παραστάσεων ἡ «*Μαρία ἡ Πενταγυῖστισσα*» δράμα τῶν κ. κ. Κυριακοῦ καὶ Σταθοπούλου, ὕψασμένον κατὰ ρομαντικὴν μέθοδον καὶ μὲ εἰδυλλιακὰ ἀγροτικὰ σχεδιάσματα ἐπάνω εἰς τὴν γνωστὴν λαϊκὴν παράδοσιν. Ὁ εἰς τὴν συγγραφέων, ὁ κ. Σταθοπούλος ἔχει δώση λογογραφικῶν δείγματα πρωτοτυπίας καὶ ὕψους εὐάσπου. Ὄστε θὰ ἦδύνατο πιθανῶς καὶ εἰς τὸ θέατρον νὰ παρουσιάσῃ πλεόν καλλιτεχνικὴν καὶ πλεόν λεπτὴν, τὴν λογογραφικὴν, ἰδιοφυσίαν του. Κάποιος ὅμως σφαλερὸς πρακτικισμὸς καὶ ἡ ἀξίωσις της εὐκόλου ἐπιτυχίας τὸν παρέσυραν, ὡστε νὰ συνεργασθῇ εἰς δράμα τοῦ λεγομένου λαϊκοῦ τύπου.

Διὰ τὸν «*Κομήτην τοῦ Χάλεῦ*» τοῦ κ. Μωραϊτίνῃ εἰς τὸ προσεχές.

ΑΡΕΤΑΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ καὶ ἐν γένει ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι ἀπατῆν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας: Ἐν Ἀθήναις ἐν μὲν τῷ Κεραμεικῷ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ κ. Βη-

κπερ, καθηγητοῦ Γυμνασίου ἐν Βερολίῳ, κατὰ δὲ τὴν Π. Ἀγορὰν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Φιλαδελφεῶς βοηθοῦ τοῦ κ. Π. Καστριώτου. Ἐν Θήβαις ἀνασκάπτει ὁ κ. Κεραμιόπουλος ὅπου καὶ προπερὶν εἶρε μηχαναῖο καὶ ἀνακτόρου λείψανα. Ὁ κ. Κουρουνητῆς ἐν Ἐρετρῆϊ ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος διαυλοκῶντες ὡς γνωστὸν, τὴν Θεσσαλίαν. Προσεχῶς ὁ κ. Β. Λεονάρδος θὰ ἀνασκάψῃ ὡς πάντοτε ἐν τῷ Ἀμφιαρσίῳ τοῦ Ἄρωποῦ. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐπανελήφθησαν αἱ σπουδαῖαι ἐργασίαι τῆς ἀναστήλωσεως τῶν Προπυλαίων, διευθυνομένην ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Μπαλάνου.

Ἴδου καὶ δλίγα ἐκ τῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Κεραμεικοῦ. Σπουδαιότατον ἐδῶ εὐρημα ἦτο τὸ ἱερὸν τῶν Τριτοπατρῶν, θεοτήτος περιέργου λατρευομένης μόνον ἐν Ἀθήναις. Οἱ Τριτοπάτορες ἢ Τριτοπατρεῖς εἶναι οἱ πρόγονοι, οἱ τρίτοι, δηλ. πρῶτοι, πατέρες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πρὸς οὓς προσήχοντο ὑπὲρ γενέσεως παιδῶν. Ἐκτὸς τούτου διὰ τὴν τοιαύτην φύσιν αὐτῶν οἱ Τριτοπατρεῖς ἦσαν εὐλόγως προστάται τῶν νεκρῶν καὶ ὡς θεοῦτες τοῦ Ἄδου ἐτιμῶντο. Ἐνεῦθεν ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ἐν τῷ παρὰ τὸν Ἡριδανὸν νεκροταφείῳ τοῦ Κεραμεικοῦ εἶναι πληρέστατα δικαιολογημένη. Ἄφ' ἑτέρου τὸ ἱερὸν ἰδρῆθῃ παρὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν τὴν ἀγούσαν εἰς Ἐλευσίνα καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἱερὰν κομητῆν τῶν Ἐλευσινίων θεῶν νὰ ἐσταμῶντο ἐδῶ πρῶτον ἐξερχόμενοι τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα δεηθῶσιν ὑπὲρ ἀσῆσεως καρπῶν καὶ ἀνθρώπων σπορᾶς.

Τὸ ἱερὸν τῶν Τριτοπατρῶν, μαρτυρούμενον διὰ τριῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ὁροσημῶν, ἀποτελεῖ καὶ καθ' ὅσον μέχρι τοῦδε ἀνεκαλύφθη, δηλ. τὸν τραπεζιοειδῆ περίβολον αὐτοῦ, σπουδαῖον εὐρημα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας θεολογίας. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει εἰσαίτι ἐλλίξις ἐπὶ ἀφιερῶματα ἀνήκοντα εἰς τὸ ἱερὸν θὰ εὐρεθῶσι.

Ἄλλα εὐρήματα ἐγένοντο ἐκ τάφων ἀξιόλογα. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἐξόχων καλλιτεχνημάτων. Ἐχουσι μᾶλλον πραγματικὴν ἀξίαν ὡς διδάσκοντα τὸν τρόπον τῆς ταφῆς καὶ τῆς λατρείας τῶν νεκρῶν ἐν τούτῳ τῷ σπουδαιότατῳ τῶν Ἀθηνῶν τόπῳ. Ρ.

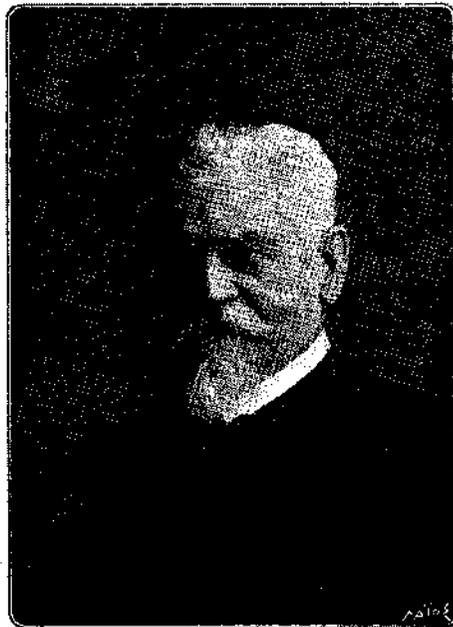
Εἰς τὴν Λευκάδα, εἰς τὴν θέσιν Στενὸ τοῦ Νυδρία ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ κ. Δαϊραπέδου βασιλικὸς τάφος Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἔχον διαμέτρον 5 μέτρον. Ὁ τάφος διατηρεῖται καλῶς φαίνεται δὲ ὅτι δὲν ἔχει συληθῇ. Εἰς τὸ κέντρον εὐρέθῃ θυμῶντος μήκους 2-5 μ. καὶ πλάτους 1.80 καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ὀκλαδὸν σκελετὸς ἀνθρώπου. Ἐπίσης ἐπὶ ἀγγεῖα πήλινα, ἐν ἀγγεῖον χαλκῶν καὶ δώδεκα μαχαίριδια ἐξ ὀφθαλμοῦ λίθου.

Κάτωθι τοῦ τάφου εὐρέθῃ πῖθος καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἕτερος σκελετὸς ἀνθρώπου καὶ αὐτὸς ὀκλαδῶν. Παρὰ τὸν σκελετὸν περιδέραιον ἐξ 79 χρυσῶν σφαιριδίων. Ἐπίσης ἀργυροῦν ψέλλιον.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ

Βερνάρδος Χύβλερ — Ἐπὶ τῇ 75ετηρίδι του

ΥΠΑΡΧΟΥΝ δύο κατηγορίαι φιλελλήνων ἡ τῶν ἰδανικῶν καὶ ἡ τῶν θετικῶν. Τὴν πρώτην ἀποτελοῦσιν οἱ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας ἢ ἐξ ἀκαίου ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔργα τῶν ἀρχαίων, παραφρόως ἀγαπῶντες τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ αἰσιοδοξίαν, ἐξ ἱστορικῶν προλήψεων προερχομένην, παρακολουθοῦντες τὴν καθόλου σταδιοδρομίαν τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Εἰς αὐτοὺς ὑπαγορεύει τὴν συμπάθειαν ἡ καρδία. Καίτοι ἀναγνωρίζομεν εὐγνωμόνας τὰ αἰσθητὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων, ὀφειλομεν οὐχ ἦττον νὰ ὁμολογήσομεν ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν — παρὰ τὴν ἀγαθὴν αὐτῶν πρόθεσιν — ἐβλάψαν μᾶλλον ἢ ὠφέλησαν τὸ ἔθνος, δικαιολογῶσαντες ἀντὶ νὰ κεντηθῶσιν τὰς ἡμετέρας ἐθνικὰς

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ ΧΥΒΛΕΡ

ἐλλείψεις καὶ τὰ ἡμέτερα σφάλματα. Εἰς τούτους, ἐξετάσαντας καὶ παραστήσαντας τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπὸ τὸ πρῶτον τῆς φιλικῆς προκαταλήψεως, ὀφείλεται κατὰ μέρος τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐνοία «φιλελληνισμὸς» ἀπώλεσε σὺν τῷ χρόνῳ τὸ κύρος καὶ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς σημασίαν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἄλλως τε ἐκλείπουν ὁμημέρα, Βύρωνες δὲ καὶ Λουδοβίκοι καὶ Θεῖροι δὲν ἀναφαίνονται εἰς τοὺς χρόνους τούτους τοῦ θετικισμοῦ καὶ τῆς ὀλοφροσύνης. Τὴν ἄλλην κατηγορίαν ἀποτελοῦσιν ὅσοι — χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῶν διόλου ὑπὸ προκαταλήψεων — ἔσχον ἢ ἐπεδίωξαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσουν τὴν Ἑλλάδα καὶ ν' ἀναστραφοῦν μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἐκ τῆς ἀναστροφῆς δὲ ταύτης ἀπέκομισαν δικαίαν συμπάθειαν πρὸς τὸν σύγχρονον Ἑλληνισμόν, ἐκτιμήσαντες τὴν ἰδιοφυσίαν, τὸν χαρακτήρα, τὴν πρὸς τὰ γράμματα ὁρμὴν αὐτοῦ καὶ εἶναι ἄλλα προσόντα ἐχῆ. Εἰς αὐτοὺς τὴν συμπάθειαν ὑπαγορεύει ὁ νοῦς. Τοιοῦτοι φίλοι εἶναι ἄνευ ἀμφιβολίας χρησιμώτεροι, διότι ὅταν ἐπιστῇ ἡ κατάλληλος στιγμή δὲν διαστάζουν νὰ εἴπωσαν φανερὰ μερικὰς πικρᾶς ἀληθείας, ἰκανὰς ὅπως καταστήσουν ἡμᾶς σωφρονετέρους καὶ προθυμότερους εἰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων.

Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην κατηγορίαν ἀνήκει ὁ Βερνάρδος Hübler ὁ διακεκριμένος τοῦ Βερολινεῖου Πανεπιστημίου καθηγητῆς. Τὰ φιλικὰ αὐτοῦ αἰσθητὰ διετράνωσε πολλὰκις, διετύπωσε δὲ σαφῶς πρὸς τριετίας εἰς μίαν ὄραϊαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸν Φιλόλ. Σύλλογον, ὅστις ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐβδομηκονταετηρίδος τοῦ νομοδιδασκάλου ἔταξεν αὐτὸς εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐπιτίμων τοῦ σωματείου ἐταίρων.

«Συναισθάνομαι, ἔγραφε τότε μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ τιμὴ αὐτῆ, ἣν μοῦ ἀπονέμει ἡ διασημοτάτη ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία τῆς Ἀνατολῆς, δὲν ἀφορᾷ μόνον τὸ πρόσωπόν μου, ἀλλ' ὅτι ὀφείλω ν' ἀποδώσω ταύτην εἰς τὸν στενὸν σύνδεσμον, ὅστις ἐνὸναι ἀμοιβαίως τῆς ἐπιστήμης τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Αἰσεως. Ἡ συναίσθησις τῆς ἐνότητος ταύτης ἐκδηλοῦται πρὸ πολλοῦ εἰς τρόπον, ὃν μετὰ χαρᾶς χαιρετίζομεν ἐνταῦθα, διὰ

τῆς φοιτήσεως τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας εἰς τὰ γερμανικὰ πανεπιστήμια καὶ μάλιστα τὸ τοῦ Βερολίνου.

«Ὅπως ἡ μετὰ τῶν ἐν Ἀνατολῇ κέντρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπικοινωνία φιλοπότων νεαρῶν συναδελφῶν καθίστα πάντοτε ἰδιαζόντως θερπὸν τὸ καθηγητικόν μου στάδιον, οὕτω καὶ νῦν ἡ ὑφ' Ἑμῶν γενομένη μοι τιμητικωτάτη διάκρισις προσδίδει νέαν ἀξίαν εἰς τὸν ἀκαδημαϊκὸν μου βίον.»

Ὁ Χύβλερ ἐγεννήθη τῇ 25 Μαΐου 1835, ἐν τῇ πρωτικῇ πόλει Kottbus. Μετὰ λαμπρὰς ἀνωτέρας σπουδὰς ἐν Γενεύῃ καὶ Βερολίῳ, εἰσῆλθε τῷ 1859 εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ Πρωσίᾳ, μετεπήδησε δὲ τῷ 1868 εἰς τὸ ἀκαδημαϊκὸν στάδιον γενόμενος τακτικὸς καθηγητῆς τῶν δικαίων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Φρειβούργου.

Τῷ 1870 εἰσῆλθεν ὡς συνοδικὸς σύμβουλος εἰς τὸ πρωσικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐνθα κατέλαβεν ἐν ταχείᾳ διαδοχῇ τὰ ὑπὸ ἀξιώματα. Κατὰ τὰ ἔτη 1879 - 1880, ἀντιπροσωπεύων τὴν πρωσικὴν κυβερνήσιν, διεξήγαγεν ἐν Βιέννῃ ὡς δεξιὸς διπλωμάτης τὰς πρῶτας ἐκκλησιαστικοπολιτικὰς διαλλακτικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ προνοντσίου τοῦ Πάπα, τοῦ περιφήμου Καρδινάλιου Jacobini.

Ἀπὸ δὲ τριακονταετίας περίπου ἀποτελεῖ ἐπίλεκτον μέλος τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ Βερολίνου.

Ὁ Χύβλερ ὑπέρβεν ἀναμφιβόλως μίαν ἀπὸ τὰς μᾶλλον χαρακτηριστικῆς μορφῆς (charakterkräffe), αἰτινες ἐφιλοσόφησαν ἀπὸ τῶν σεμνῶν ἑδρῶν τοῦ βερολινεῖου Πανεπιστημίου καὶ ἔχειραγῶνσαν τὴν cupidam legum juventutem εἰς τὰ ἱερὰ τῆς ἐπιστήμης.

Ἀπὸ τινος χρόνου δὲν διδάσκει πλέον, ὅχι διότι ἐγκατέλιπον αὐτὸν αἱ σωματικαὶ καὶ πνευματικαὶ δυνάμεις, ἀλλὰ διότι δικαιῶται ν' ἀπολαύσῃ ἐν ἡρεμίᾳ τὸ λυκόφωσ τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ βίου.

Ἡ ὑπὸ ἀργυρολευκὸν κόμην καὶ γενεῖαδος πλαισιωμένη ὄραϊα καὶ ἀχνίνους κεφαλή, μὲ τοὺς λυμπούτος ὀφθαλμούς τοῦ ἐπιστήμου, τοῦ ἔχοντος μᾶλλον μορφὴν διπλωμάτου, ἔπαυσε πλέον κοσμοῦσα τὰς αἰθούσας τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀλλ' ἡ γλυκεῖα φυσιογνωμία τοῦ διδασκάλου μένει ἀλησμόνητος εἰς τὴν μνήμην τῶν μαθητῶν του, ἡ δὲ σκιά τοῦ εὐθυστενοῦς γέροντος πλανᾶται ἀκόμη, νομίζεις, εἰς τοὺς διαδρόμους τῆς alma mater berolinensis...

[Βερολίνου]

ΒΟΡΕΙΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Αἱ Ἀθηναὶ κατ' αὐτὰς φιλοξενοῦν παλαιὸν καὶ προσφιλέστατον γνώριμον, τὸν ἐν Παρισίοις νεοελληνιστὴν καθηγητὴν κ. Hubert Pernot, διὰ τὸ ἔργον τοῦ ὀποῖου πολλὰκις τὰ «Παναθηναῖα» ὠμίλησαν. Ἀπεστάλμενος δι' ἐπιστημονικὰς μελέτας ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως ὁ κ. Pernot θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν τέσσαρας περίπου μῆνας. Εἰς τὴν Χίον, ὅπου ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας πηγαίνει, θὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του διὰ τὴν μορφολογίαν τῆς δημοτικῆς χακῆς γλώσσης. Ἡ μορφολογία τοῦ χακοῦ ἰδιώματος θὰποτελεῖ τὸν β' τῶν ἐπισηδίων Etudes linguistiques néo-helléniques τοῦ κ. Pernot, ἔργου βραβευμένου ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν (prix Chénier) καὶ ἀπὸ τῶν Σύλλογον πρὸς διάδοσιν τῶν

1 Κατὰ τὸ μακρὸν ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ σταθμὸν ὁ Hübler πλείστα συνέγραψε συγγράμματα, ἐν οἷς τὰ κατωτέρω de natura ac jure concordatorum (1863), zur Revision der Lehre von der rechtlichen Natur der Konkordate (1865), die Konstanzer Reformation und die Konkordate von 1418 (1867), die Eigentümer des Kirchenguts (1868), Eheschließung und gemischte Ehen in Preussen (1863), Kirchenrechtsquellen (1868, πέντε ἐκδόσεις), die religiöse Erziehung der Kinder aus gemischten Ehen im Gebiete des preuss. Landrechts (1868), die Organisation der Verwaltung in Preussen und im deutschen Reich (1898), die Magistratenum des völkerrrechtlichen Verkehrs und die Exterritorialität (1900).

ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Παρισίοις (Prix Zographos). Κατόπιν ὁ κ. Pernot θά ὑπάγῃ εἰς Κρήτην διὰ σπουδᾶς ἐπίσης γλωσσικᾶς καὶ βιογραφικᾶς. Τέλος εἰς τὴν Ἐπιτάμησον θάσχολληθῆ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου του Bibliographie Ioniennne ἐπισκεπτόμενος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τάχιστα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Κερκύρας, Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας. Εἰς τὸν καλὸν φίλον εὐχόμεθα τελείαν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ὄρατον ἔργον του; ἔργον καθυρῶς εἰς τὴν ζωντανὴν Ἑλλάδα ἀποβλέπον.

N. A. B.

Ο Μόρις Μπέρνιτς, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τοῦ Φενελόν, ἔφερε τοὺς νεκροὺς εἰς τὸ νέον του βιβλίον τὸ τιλοφορούμενον «Νεκρικοὶ Ἐπιστολαὶ» ὄχι πλέον νὰ ὁμιλοῦν μεταξὺ τους ἢ μαζί με τοὺς ζωντανούς, ἀλλὰ νάλληλογραφοῦν με τοὺς προσφιλεῖς των. Καὶ φαίνεται δι' ἐπέτυχεν. Μεταξὺ τῶν νεκρικῶν αὐτῶν ἐπιστολῶν ὑπάρχουν ἐπιστολαὶ τῆς Κλυταιμνήστρας πρὸς τὸν Αἰγισθον, τῆς Ἑλένης πρὸς τὴν Κλυταιμνήστραν, τῆς Πηνελόπης πρὸς τὸν Ὀδυσσεύα, ἐνὸς Καρχηδονίου στρατιώτου πρὸς φίλον του, τῆς Αἰδῆς Μάρβεθ πρὸς τὴν Λαίδην Μάρκονθ κτλ. τὸ ὄφος τῶν ἐπιστολῶν εἶναι σύγχρονον καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ, κατὰ τοὺς κριτικούς τὴν μεγαλυτέραν χάριν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, εἰς τὸ ὅποιον πρόσωπα πού ἡ παράδοσις μᾶς κάμνει νὰ τὰ βλέπωμεν πομπώδη καὶ ἀνιστά, μᾶς παρουσιάζονται ὑπὸ μίαν μορφήν θελκτικὴν καὶ γεμάτην ἀπὸ ζωῆν. Αἱ ἐπιστολαὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν Μεσσαλίαν, τὸν Νέρανα καὶ τὸν Μάρκον Αδρῆλιον κρίνονται ὡς κυριολεκτικῶς ἀξιοθαύμαστοι, ἐν γένει δὲ τὸ βιβλίον τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως θεωρεῖται ἀπὸ τὰ ὀραϊότερα πού εἶδαν τὸ φῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τὰ «Παναθηναῖα» προσφέρουν ἀπὸ σήμερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας των τὰς καλυτέρας ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς αὐτάς.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῆ πρωτοβουλία τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν . . .	Δρ. 2,587.65
Δράκος Μαρῖου Μελισσηνός . . .	» 5.—
A. Σ. Ἀναστασιάδης, Σμύρνη . . .	» 1.—
Στέφανος Szüts καθηγ. γυμν. . .	» 4.25
Ἰωσήφ Földy » » . . .	» 4.25
Ἰωσήφ Szalay » » . . .	» 1.05
Εὐγένιος Darkó ὕφηγητής . . .	» 4.25
Οἱ μαθηταὶ τῆς 5ης, 6ης καὶ 7ης τάξεως τοῦ γυμνασίου. . .	» 9.65
	Δρ. 2,617.10

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀκτικῶν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 900. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς ἄλους. Ὅλοι ἔζησαν καὶ ζοῦν με τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

Ἐνας τοσοῦτοικος Ζακυνθινός, μαθητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ὁ Δράκος Μαρῖου Μελισσηνός ἐδιάβασε τὴν προκήρυξιν τῶν «Παναθηναίων» διὰ τὴν προτομὴν τοῦ Σολωμοῦ καὶ μᾶς γράφει:

Κύριε Διευθυντά,

Εἶμαι συμπατριώτης τοῦ Μεγάλου Ἑθνικοῦ Ποιητοῦ καὶ στέλλω διὰ τὴν προτομὴν του αὐτοῦ τὸ μικρὸ ποσὸν δραχμᾶς 5, διότι εἶμαι καὶ ἐγὼ μικρὸς καὶ δὲν ἔχω πολλὰ.

ΔΡΑΚΟΣ ΜΑΡΙΟΥ ΜΕΛΙΣΣΗΝΟΣ

Ο ΛΙΓΟΣ ΤΙΧΑ

Κατὰ τοὺς θερινούς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὐγουστον, Σεπτέμβριον τὰ «Παναθηναῖα» ἐκδίδονται εἰς τὸ τέλος μόνον τοῦ μηνὸς εἰς τεύχη διπλά.

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς, ἀγγέλλεται ἢ ἐκδοῖσι.

Ἦρχισ προὶ δύο ἑβδομάδων τὰς παραστάσεις του εἰς τὸ «Θέατρον Ἀρνωτῆ» τὸ Ἑλληνικὸν Μελόδραμα. Ὁ κ. Λαυράγκας, ὁ ἀγαπητὸς διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας, ὀλοένα μᾶς παρουσιάζει τελειότερον τὸν θίασον. Ὁ κόσμος παρακολουθεῖ με ἐνθουσιασμὸν τὴν πρῶτον. Καὶ χειροκροτεῖ δλοψύχως τὴν κυρίαν Ἀρτεμιὸν Κυπαρίσση, τὸν Μωραίτην, τὸν Ἀγγελόπουλον, τὸν Βλαχόπουλον, τὸν Χατζηλουκῶν.

Ὁ «Σύνδεσμος Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν» ἐπροκήρυξε διαγωνισμὸν μεταξὺ τῶν μελῶν του διὰ τὸ δίσλωμα τοῦ σωματείου.

Εἰς τὸ τεύχος τοῦ Ἀπριλίου - Μαΐου - Ἰουνίου τοῦ γαλλικοῦ περιοδικοῦ Vers et Prose, δημοσιεύεται μετάφρασις τοῦ πρὸς τὸν Μωραεὺς ἔλεγίου τοῦ κ. Μ. Μαλακάση, πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ «Παναθηναῖα».

Ἐφορος τῆς Πινακοθήκης Ἀθηνῶν, διορίσθη ὁ κ. Γ. Τακωβίδης, καὶ ἐπιμελητὴς ὁ κ. Γ. Χατζόπουλος.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Φαρμακευτικὸν Δελτίον, ὑπὸ τοῦ Φαρμακείου Σ. Δ. Κρήνου. Τεύχος 1ον Ἀθῆναι ὁδ. Αἰόλου 171.

Προκήρυξις τῆς «Φοιτητικῆς Συντροφίᾶς». Ἀθῆναι Μῆνης 1910.

Οἱ Μέλλοντες Στρατιῶται κατὰ τὸν ἄγγλον στρατηγὸν Μπάδεν - Πάουελλ. Ἀθῆναι, Σύλλογος ὀφελίμων Βιβλίων, τυπογραφεῖον «Ἐστία» Μάισνερ καὶ Καργαδοῦρη, δρ. 0,80.

Θεῶλοι, Χριστὸν Βαρλέντη, ποιήματα, Ἀθῆναι, τυπ. Διωλιμᾶ σελ. 117, δρ. 2.

Ἡ Ἰλιάς τοῦ Ὀμήρου, περίληψις καὶ ἐντυπώσεις, Κωνστ. Π. Λουμάκη. Ἀθῆναι, τυπογρ. Λεῶνι δρ. 3.

Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν ταῖς θεησοκείαις καὶ ἰδίως ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, Δημ. Σ. Μπαλάνου. Ἀθῆναι Ἐφημ. «Ἀθῆναι».

Ὁβιδίου Μεταμορφώσεων Βιβλία Πεντεκαιδεκα, ἔμμετρος μετάφρ. Ἀλεξάνδρου Σ. Κάσδαγλη. Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ Νεανικὴ Ζωή, τοῦ ἱατροῦ Συρβλέδου μετάφρ. Δημ. Χ. Δανιήλ. Βάρνα.

Ὁ «Καλλιτέχνης» μηνιαῖον περιοδικὸν ἐν Ἀθῆναις. Διευθ. Γεράσιμος Βώκος. Ἐγγραφή ἔτησια δρ. 8, φρ. 10, τυπογρ. «Ἐστία» Μάισνερ καὶ Καργαδοῦρη.

Αἱ «Μοῦσαι» 15ήμερον περιοδικὸν ἀνάγνωσμα, ἐν Ζακύνθῳ. Διευθ. Αεωνίδας Χ. Ζώης. Νέα περιόδος.

Les Son des Armes, études littéraires par Théodore Cotelle. Paris, E. Sansot & Co, fr. 3,50.

Anthologie Populaire de la Grèce Moderne par Hubert Pernot. Paris, éd. Mercure de France fr. 3,50.

Lucien par Binet - Walmer. Paris. Paul Ollendorf fr. 3,50.